

IUU 한국학연구 제6호

이 학술지는 2022년 대한민국 교육부와
한국학중앙연구원(한국학진흥사업단)의 해외한국학중핵대학육성사업의
지원을 받아 수행된 연구임 (AKS-2022-OLU-2250006)

국제울란바타르대학교 한국학연구소
2024

IUU 한국학연구 제6호

IUU Солонгос судлал

Эрдэм шинжилгээний сэтгүүл 6 дахь хэвлэл

Эрхэлсэн:

Кан Сонь Хуа (Олон улсын Улаанбаатарын их сургуулийн
Солонгос судлалын хүрээлэнгийн захирал)

Сэтгүүлийн редакцын зөвлөлийн гишүүд:

И Мёнми (БНСУ, Кёнбүг их сургууль)
Ким Хён-Ү (БНСУ, Жусон их сургууль)
И Тан Ми (ОУУБИС)
Б.Туяа (ОУУБИС)
Ц.Баярмаа (ОУУБИС)
Л.Мөнхнаран (ОУУБИС)

ISSN 3007-4754

©Энэхүү сэтгүүлийг эрхлэгч, найруулагчдын зөвшөөрөлгүйгээр цахим хайлтад оруулах, зураг болгох, хэвлэх, олшруулахыг хориглоно. Зохиогч бүтээлийнхээ шинжлэх ухааны үнэнийг батлан хариуцна.

Цаасны хамжээ: 176x250

Хэвлэлийн хуудас: 12.3хх

“Мөнхийн үсэг” ХХК-д хэвлэв.

Хэвлэсэн он: 2024.10.

ОУУБИС, Солонгос судлалын хүрээлэн

목차

경제학

1. 경제 개발 결과로 격상된 대한민국의 국제 위상 5
데.막마르

국제관계

2. 20세기 몽골인의 추억 속의 한국인 19
제.바트투르
3. 한국 디지털화의 새로운 추세와 몽골의 기회 35
데.올람바야르
4. 러시아 "즈베즈다(Звезда)" 채널에 방송된 한반도 분단에 대한 고찰 ..58
데.나랑토야

사회, 문화

5. 한국과 몽골어 여성 관련 속담에 나타난 언어문화적 특성 비교 68
이승훈

철학

6. 한국철학의 기본 개념 정리..... 92
김현우

언어학, 교육학

7. 한국어 문법 연구 현황 및 연구 동향 - 형태론을 중심으로..... 109
강선화
8. 한국어 '오빠'의 신조어 의미 분석..... 128
체. 바야르마
9. 한국어 학습자의 전공 선택에 미치는 요인 분석..... 135
베.토야

ГАРЧИГ

Эдийн засаг

1. Эдийн засгийн хөгжлийн дүнд өөрчлөгдсөн БНСУ-ын олон улсын тавцан дахь байр суурь..... 5
Д.Мягмар

Олон улсын харилцаа

2. 20-р зууны Монголчуудын дурсамж дахь Солонгосчууд..... 19
Ж.Баттөр
3. БНСУ-ын дижитал хөгжлийн шинэ чиг хандлага ба Монголын боломж 35
Д. Уламбаяр
4. ОХУ-ын зурагтын “Звезда” суваг Солонгосын хуваагдлын тухай..... 58
Д.Нарантуяа

Нийгэм, соёл

5. Эмэгтэйчүүдтэй холбоотой солонгос, монгол зүйр цэцэн үгсийн хэл, соёлын онцлогийг харьцуулах нь 68
И Сын Хүн

Гүн ухаан

6. Солонгосын гүн ухааны үндсэн ойлголтуудын хураангуй 92
Ким Хён-Ү

Хэл шинжлэл, боловсрол судлал

7. Солонгос хэлний хэл зүйн дүрмийн судалгааны өнөөгийн байдал: Үг зүйн жишээгээр..... 109
Кан Сонь Хуа
8. Солонгос хэлний “ubbā (ax)” хэмээх үгэнд илэрч буй неологизм утга..... 128
Ц.Баярмаа
9. Солонгос хэл суралцагчдын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг судлах нь..... 135
Б.Туяа

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН ДҮНД ӨӨРЧЛӨГДСӨН БНСУ-ЫН ОЛОН УЛСЫН ТАВЦАН ДАХЬ БАЙР СУУРЬ

Д.Мягмар¹

myagmar_d@mas.ac.mn

Хураангуй

БНСУ солонгосын дайны дараа нэн ядуу улсын ангилалд багтаж байсан бол 1960-аад оноос Засгийн газар нь экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг тууштай дэмжсэний хүчинд эдийн засаг огцом хурдтай өсөж, аж үйлдвэрлэл, технологийн өндөр хөгжилд хүрснээр 2000 он гэхэд хөгжингүй орнуудын жишигт хүрчээ. Эдийн засгийн хөгжлийг дагаад тус улсын олон улсын тавцан дахь байр суурь огцом дээшилсэн. Уг сэдвийн хүрээнд төрийн бодлогоор дотоодын үйлдвэрлэгчдийг хэрхэн дэмжиж, ямар үр дүнд хүрсэн тухай өгүүлэх болно.

Түлхүүр үг: БНСУ, аж үйлдвэрлэл, экспорт, эдийн засаг

Удиртгал

Аливаа орон олон улсын харилцааны системд өөр өөр байр суурь (статус) эзэлдэг. Улс орны энэхүү байр суурийг өнөө цагт нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үзүүлэлтээр гол төлөв тодорхойлж байна. Байр суурийн тухай нэгдсэн томъёолол байхгүй ч эрдэмтэд дараах байдлаар тодорхойлжээ. Өндөр байр суурь бүхий улсууд нь доор нэгнээс өөр эрх, үүрэгтэй байдаг (MacDonald & Parent, 2021, 363). Улс орны байр суурь нь тухайн улсын онцлогоос хамаарах бөгөөд олон улсын байгууллагын гишүүнчлэлээр тодорхойлогдоно. Энэхүү гишүүнчлэлийн хүрээнд ижил байр суурь бүхий улсуудтай үнэ цэн, үзэл бодлоо хуваалцах нь илүү сэтгэл

ханамжийг өгдөг бөгөөд гишүүн бус орнуудтай харьцуулахад давуу тал болдог (Larson & Shevchenko, 2010; Murray, 2019). Улс орны байр суурь нь олон улсын тавцанд нөлөө бүхий бүлэглэлийн гишүүнчлэлээр тодорхойлогдох бөгөөд эрэмбийг заана. Бага байр суурь бүхий улсууд нь өндөр байр суурь эзэлдэг улсуудын ашиг сонирхлоос хамааралтай байдаг (Pratt, 2018)². Эдгээр судлаачдын тодорхойлолтоос дүгнэж үзвэл улс орнуудын олон улсын тавцан дахь байр суурийг илэрхийлэх чухал үзүүлэлт нь олон улсын байгууллагын гишүүнчлэл гэж үзэж болохоор байна.

¹ ШУА-ийн Олон улс судлалын хүрээлэнгийн эрдэм шинжилгээний ажилтан

² Lauren Ferry, Cleo O'Brien-Udry, "The possibilities and limits of international status: Evidence from foreign aid and public opinion", 2024.

Учир нь олон улсын байгууллагууд нь үйл ажиллагааны зорилгод үндэслэн гишүүнчлэлийн шалгуур үзүүлэлтээ тогтоодог. Эдийн засаг, нийгмийн өндөр хөгжилд хүрсэн, өндөр орлоготой улс орнууд л OECD, Их-20, Парисын бүлэг зэрэг байгууллагад гишүүнээр элсэх боломжтой. Эдгээр байгууллагын гишүүнчлэлийн гол шалгуур нь нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн үзүүлэлтүүд байдаг. Тухайлбал, улс төрийн тогтолцоо, хүний хөгжлийн индекс, иргэдийн боловсролын түвшин, нэг хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ, аж үйлдвэрлэлийн бүтэц, худалдааны чөлөөт байдал зэрэг үзүүлэлтүүдийг голчлон авч үздэг байна.

Нөгөөтээгүүр улс орнуудыг хөгжингүй болон хөгжиж буй, өндөр орлоготой болон бага, дунд орлоготой гэж ангилах жишиг байдаг. Уг ангилалд багтаагүй улсуудыг ядуу буурай орон гэж үздэг. Энэ нь мөн л нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн түвшнээр улс орнуудыг эрэмбэлж буй хэлбэр юм. Тухайлбал, НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр (UNDP) нь боловсрол, эрүүл мэнд, орлого, дундаж наслалт зэрэг хувь хүнд чиглэсэн үзүүлэлтэд үндэслэн хүний хөгжлийн индексийг (HDI) тодорхойлдог. Уг индексэд үндэслэн улс орнуудыг хөгжлийн түвшнээр хөгжингүй болон хөгжиж буй гэж ангилдаг³. Олон улсын

валютын сан болон Дэлхийн банк нь санхүүгийн чадвар, үндэсний нийт бүтээгдэхүүн, экспортын хэмжээ, аж үйлдвэрлэл, технологийн түвшин зэрэг улс орны хэмжээний эдийн засгийн үзүүлэлтүүдэд үндэслэн өндөр болон бага дунд орлоготой гэж ангилдаг. Хөгжингүй болон өндөр орлого бүхий ангилалд багтсан орнууд нь OECD, Их-20, Парисын бүлэг зэрэг байгууллагын гишүүд байх бөгөөд дэлхий дахины байгаль орчин, нийгэм, эдийн засгийн тулгамдсан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэх, санхүүжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээдэг. Гишүүнчлэлийн хураамж буюу санхүүжилтийн хэмжээг тухайн улсын төлбөрийн чадварт үндэслэн тогтоодог.

Хөгжингүй буюу өндөр орлоготой ангилалд багтсан улс орнуудын олон улсын тавцан дахь байр суурь нь хөгжиж буй болон ядуу буурай орнуудынхаас илүү байдаг. Аль ч улс өндөр хөгжилд хүрч, олон улсын тавцан дахь байр сууриа ахиулахыг зорьдог. Зарим улс өндөр хөгжилд хүрэхэд урт хугацаа зарцуулдаг бол зарим улс харьцангуй богино хугацаанд зорилгодоо хүрдэг. Бидний стратегийн түнш БНСУ нь 1950-аад оны сүүлээр дамбуурлын ирмэгт очсон, нэн ядуу улс байсан бол экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг төрөөс тууштай, ухаалаг, оновчтой бодлогоор дэмжсэний дүнд эдүгээ хөгжингүй орны статустай болжээ. БНСУ нь газар нутаг багатайн дээр нийт газар нутгийн 70 хувийг уул нурууд эзэлдэг учир хөдөө аж ахуй

³ Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done; by Lynge Nielsen; IMF Working Paper 11/31; February 1, 2011

зэрэг их талбай шаарддаг үйлдвэрлэл эрхлэхэд тохиромжгүйн дээр байгалийн нөөц баялаггүй. Гэвч Хятад, Япон, Зүүн болон Өмнөд Ази, Австрали зэрэг томоохон зах зээлүүдтэй далайн тээврээр шууд холбогдох боломж бүхий газар зүйн онц ашигтай байршил, уур амьсгалын таатай нөхцөлтэй. Эдгээр давуу талд тулгуурлан, олон тооны ажиллах хүчээ ашиглан төрийн бодлого зохицуулалтаар 1960-аад оноос аж үйлдвэрлэлийг тууштай хөгжүүлж өндөр амжилтад хүрсэн.

Арга зүй

Судалгааны зорилго нь нэн ядуу, дампуурлын ирмэгт байсан БНСУ-ыг хөгжингүй орны эгнээнд элсэхэд хүргэсэн гол хүчин зүйл болох экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим голлох бодлого хөтөлбөрүүд, түүний үр дүнг тодруулахад оршино. Энэ зорилгын хүрээнд баримт бичгийн судалгааг дараах 3 дэд сэдэвт хуваан авч үзнэ.

1. БНСУ-ын дайны дараах эдийн засгийн нөхцөл байдал
2. Экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого
3. Хөгжингүй орны жишигт хүрсэн 2000 оны эдийн засгийн нөхцөл байдал

Дайны дараах үе буюу 1960 оноос 2000 он хүртэлх 40 жилийн хугацаанд тус улсын эдийн засаг хэрхэн хөгжсөнийг нэг хүнд ноогдох ДНБ-ий хэмжээ, экспортын хэмжээ,

аж үйлдвэрлэлийн бүтэц, технологийн түвшин, хүний хөгжлийн индекс зэрэг үзүүлэлтээр, байр суурь хэрхэн дээшилснийг олон улсын байгууллагын гишүүнчлэлээр харьцуулан авч үзнэ. БНСУ нь 2000 онд өндөр хөгжингүй орны жишигт хүрсэн байсан учир уг оныг сонгож харьцуулсан.

1. Дайны дараах БНСУ-ын эдийн засгийн нөхцөл байдал

Дэлхийн хоёрдугаар дайны өмнө, колоничлолын он жилүүдэд Япон улс нь Солонгосын хойгийг цэргийн ханган нийлүүлэх бааз болгон ашиглаж байв. Ингэхдээ солонгосын умард хэсгийг эрчим хүч, уул уурхай, аж үйлдвэрлэлийн зориулалтаар, өмнөд хэсгийг хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийн зориулалтаар ашиглаж байжээ⁴. Улмаар дэлхийн хоёрдугаар дайн дуусаж, Япон улс бууж өгснөөр 1948 онд тусгаар тогтносон БНСУ-ыг албан ёсоор тунхагласан. 1950-1953 онд өрнөсөн солонгосын дайны дараа тус улсын дэд бүтэц, аж үйлдвэрлэл, бүтээн байгуулалт үндсэндээ бүрэн сүйдэж, Умардын тал эрчим хүчээ тасалсан байна. Ийнхүү БНСУ нь 1950-аад оны дундуур өлсгөлөнд нэрвэгдсэн, валютын нөөцгүй, дайны хөлд сүйдсэн, нэн ядуу улсын ангилалд багтаж байв. Эдгээр он жилүүдэд улсын төсвийн ихэнх хэсгийг зээл тусламжаар бүрдүүлж байжээ. Гол хандивлагч болох АНУ нь 1954-1970 он

⁴ Milan Lajciak "South korean development model", 2016.

хүртэлх хугацаанд 1.9 тэрбум долларын санхүүгийн тусламжийг БНСУ-д үзүүлжээ. Мөн 1951–1962 оны хооронд БНСУ-ын импортын талаас дээш хувийг АНУ-ын тусламжийн бараа бүтээгдэхүүн эзэлж байв⁵. БНСУ-ын шинэ Засгийн газар улс орноо өлсгөлөн ядуурлаас гаргах зорилго тавин 1954–1960 оны хооронд хөдөө аж ахуй болон өргөн хэрэглээний барааны үйлдвэрлэлийг дэмжсэн. Импортыг орлох зорилго бүхий энэхүү бодлогын үр дүнд хүнсний хангамжийн асуудал цэгцэрч, хөнгөн үйлдвэрлэл сэргэсэн ч БНСУ ядуу улсын зэрэглэлд багтсан хэвээр байв. 1960 оны байдлаар нэг хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ 158 ам. доллар, нийт экспортын хэмжээ 32.8 сая ам. доллар⁶, аж үйлдвэрлэл болон технологийн түвшин нэн доогуур, иргэдийн амьдралын чанар тун муу байжээ. Ажиллах хүчний 83 хувь нь ХАА-н салбарт, үлдсэн 17 хувь нь хөнгөн үйлдвэрлэл болон үйлчилгээний салбарт ажиллаж байв⁷. Улс орон ерөнхийдөө дампуурлын ирмэгт, гадаадын зээл тусламжид түшиглэсэн байдалтай байв.

2. Аж үйлдвэрлэл, эдийн засгийн хөгжлийн он жилүүд

Улс орноо гадаадын зээл тусламжийн хараат байдлаас гаргах, цаашилбал экспортлогч орон болох зорилго тавин тус улсын Засгийн газар нь 1960 оноос хөнгөн үйлдвэрлэлийг дэмжихэд анхаарах болсон. Уг зорилгын хүрээнд Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн тухай хуулийг баталжээ. 1961 онд Эдийн засгийн төлөвлөлтийн хороог байгуулж, олон тооны эрдэмтдээс бүрдэх судалгааны багийг дэргэдээ ажиллуулах болсон. Үүний зорилго нь эдийн засгийн бодлого төлөвлөлтөд эрдэмтдийн судалгаа, санал зөвлөмжийг тусгахад оршиж байв. БНСУ-ын ерөнхийлөгч Пак Жөн Хий нь тус улсын эдийн засгийн урт болон дунд хугацааны төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлэх зорилгоор төсөв, татвар, аж үйлдвэрлэл, гадаад худалдаатай холбоотой бүх эрх мэдлийг Эдийн засгийн төлөвлөлтийн хороонд⁸ төвлөрүүлсэн. Улмаар холбогдох чиг үүрэг бүхий байгууллагуудыг нэгдсэн бодлогын хүрээнд харилцан уялдаатай, үр өгөөжтэй ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлжээ. Өөрөөр хэлбэл экспортод чиглэсэн эдийн засгийн бодлого төлөвлөн хэрэгжүүлэх төрийн байгууллагуудын тогтолцооны үндсийг тавьжээ.

Улмаар Эдийн засгийн төлөвлөлтийн хороо нь 1962 оноос эдийн засгийн хөгжлийг таван жилээр

⁵ pdacy151.pdf (usaid.gov)

⁶ South Korea GDP Per Capita 1960-2024 | MacroTrends

⁷ 우리나라의 산업 구조 (naver.com)

⁸ 경제기획원 (naver.com)

төлөвлөн хэрэгжүүлэх болсон байна. Энэхүү төлөвлөгөөнд экспортыг дэмжих бодлого хөтөлбөрүүдээ тусган хэрэгжүүлж иржээ. 1992 он хүртэл харилцан уялдаатайгаар 6 удаа хэрэгжүүлсэн энэхүү төлөвлөгөөний үр дүнд тус улсын нэг хүнд ноогдох дотоодын нийт бүтээгдэхүүний хэмжээ 80 дахин өссөн⁹.

2.1 Хөнгөн үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого

Эдийн засгийн анхдугаар 5 жилийн төлөвлөгөөний хүрээнд 1965 оноос торго, нэхмэл даавуу, зүймэл модон хавтан, савхи, гар урлалын бүтээгдэхүүн, шаазан эдлэл, резин бүтээгдэхүүн, радио болон цахилгаан хэрэгсэл, төмөр лааз, модон эдлэл, бэлэн хувцас зэрэг хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарын экспортыг төрөөс онцгойлон дэмжиж эхэлсэн. Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн тухай хуулийн дагуу 1964 оноос экспортын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийн ашгийн татварыг 80 хүртэл хувиар хөнгөлж эхлэв. 1966 онд Үндэсний татварын албыг байгуулж татварын реформ хийжээ.

Улс орноороо валютын хомсдолтой байсан тэр цаг үед үйлдвэрлэгчдэд хамгийн чухал дэмжлэг нь санхүүгийн дэмжлэг байв. Үйлдвэрлэгчдийн санхүүгийн хомсдолыг шийдвэрлэх үүднээс бага хүүтэй зээлийг 1960–

аад оноос олгож эхэлжээ. 1961 оноос экспортын санхүүжилтийг хөнгөн үйлдвэрлэлийн салбарт олгож эхэлсэн. Үйлдвэрлэгч нь экспортын гэрээнд үндэслэн банкнаас зээл авах замаар импортлогч талаас шилжүүлэх төлбөрийг хүлээхгүйгээр санхүүгийн асуудлаа шийдвэрлэх, үйлдвэрлэлээ хэвийн явуулахад уг үйлчилгээ тусалдаг байна. Экспортын санхүүжилт нь 1961 оноос өнөөг хүртэл хэрэгжиж буй экспортыг дэмжих санхүүгийн гол арга хэрэгслүүдийн нэг юм. Экспортын санхүүжилтийн хүү нь тухайн үеийн банкны зээлийн хүүгээс хавьгүй бага байснаараа, мөн валютын ханшийн зөрөөнөөс багагүй өгөөж өгдгөөрөө үйлдвэрлэгчдэд ашигтай байв. Засгийн газар 1969 онд үйлдвэрлэгчдийн гадаад худалдааны эрсдэлийг бууруулах зорилгоор Экспортын даатгалын тухай хуулийг баталжээ. Хуулийн хүрээнд Экспортын даатгалын санг байгуулж даатгалын үйлчилгээг нэвтрүүлсэн.

2.2 Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого

Эдийн засгийн хоёрдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний дагуу 1970-аад оноос хүнд болон химийн үйлдвэрлэлийг төрийн бодлогоор дэмжиж эхэлсэн. Хөнгөн үйлдвэрлэл нь олон тооны ажиллах хүч шаарддаг салбар аж. Цалингийн зардлын эрчимтэй өсөлт, нэмүү өртөг харьцангуй бага бүтээдэг зэрэг шалтгаан нь төрөөс илүү өндөр үр өгөөжтэй аж үйлдвэрлэлийн салбарыг

⁹ Мягмар, Д. (2023) . БНСУ-ын Засгийн газраас үндэсний үйлдвэрлэл, экспортоо дэмжиж буй хэлбэрүүд, Олон улс судлал сэтгүүл, №115, х.48-62,

дэмжихэд хүргэжээ. Засгийн газар нь ган төмөр, зэвэрдэггүй металл, усан онгоц, электроник болон химийн үйлдвэрлэлийг хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийн гол салбараар сонгон хөгжүүлсэн¹⁰. Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэл нь олон төрлийн нарийн технологи, стандарт шаарддаг учир уг бодлогын хүрээнд Туршилт судалгааны хүрээлэн, Аж үйлдвэрлэлийн технологийн хүрээлэн зэрэг технологи, стандартыг хөгжүүлэх, хянах үүрэгтэй байгууллагуудыг үүсгэн байгуулжээ.

Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн тухай хуулийн дагуу 1973 оноос хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг эхний 3 жилд ашгийн татвараас бүрэн чөлөөлж, дараагийн 2 жилд 50 хувийг хөнгөлж байв. Мөн экспортын зориулалттай үйлдвэрлэлийн түүхий эдийг импортын татвараас чөлөөлөх тухай хуулийг 1975 оноос батлан хэрэгжүүлж эхэлжээ. Уг хуульд зааснаар гадаадаас импортолсон түүхий эдийг 13 сарын дотор үйлдвэрлэлийн процессоор дамжуулан экспортод гаргасан бол импортын татварыг буцаан олгодог

байв. Импортын татварын буцаан олголтын хэмжээ 1975 онд 0.1 их наяд вон байсан бол 1990 онд 3.2 их наяд вон болон нэмэгджээ. Уг хууль өнөөг хүртэл хүчинтэй хэрэгжиж байна.

Үйлдвэрлэгчдэд дотоодын болон гадаадын эх үүсвэрээр таатай нөхцөл бүхий зээл олгож байв. 1973 онд байгуулагдсан Үндэсний хөрөнгө оруулалтын сан нь дотоод санхүүгийн нөөцийг аж үйлдвэрлэлийн салбар луу чиглүүлж байв. 1960–аас 1980–аад оны сүүл хүртэл Аж үйлдвэрлэлийн банк, Эксим банк, Жижиг, дунд бизнесийн банк зэрэг арилжааны банкнууд төрийн мэдэлд байсан бөгөөд зээлийн хүүг төрөөс зохицуулдаг байжээ. Үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд бага хүүтэй зээл олгохын хажуугаар зээлийн шимтгэлд ихээхэн хөнгөлөлт үзүүлж байсан. Экспортыг дэмжих зээлийн нөхцөл шалгуур нь бусад зээлтэй харьцуулахад амар, мөн зээлийн шимтгэл харьцангуй бага байсан ч зээл олгосны дараа зарцуулалтыг нарийн хянадаг байв. Зээлийн бага хүүг зарим судлаачид экспортыг дэмжих татаас гэж үзэх нь бий.

Хүснэгт 1. Экспортыг дэмжих зээлийн хүүгийн түвшин

Он	1964	1967	1975	1977	1980	1982
Бизнесийн зээлийн хүү	14	24	15.5	16	20	10
Экспортын зээлийн хүү	8	6	7	8	12	10
Зөрөө	6	18	8.5	8	8	

Эх сурвалж: Yun Hwan Kim, The role of Government in export expansion in the ROK: A revisit, 1994.

¹⁰ 경제개발계획 (naver.com)

Мөн Засгийн газар нь гадаадын банк санхүүгийн байгууллагуудаас хөнгөлөлттэй зээл, санхүүжилт авах боломжийг үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд олгожээ. Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлогын үндсэн хэсэг болох “Гадаадын зээлийг дэмжих журам”-ын хүрээнд Засгийн газраас нэр заасан тодорхой салбарын үйлдвэрлэгчид гадаадаас хөнгөлөлттэй зээл авах тохиолдолд зээлийн баталгааг Засгийн газар гаргаж өгдөг байв. Төрийн баталгаа бүхий гадаадын хөнгөлөлттэй зээлийн жилийн хүү нь дунджаар 9 хувь буюу дотоодын банкныхаас (зээлийн хүү 20 орчим хувь байсан) хавьгүй бага, эргэн төлөх хугацаа урт байсан нь үйлдвэрлэгчдэд үлэмж давуу тал олгожээ. Хөтөлбөрт хамрагдсан компани нь зээлийн гэрээний нарийвчилсан нөхцөл болон зарцуулалтаа Засгийн газарт тайлагнадаг, Засгийн газар нь эргээд хяналт тавьдаг журамтай байв. Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг гадаадын хөнгөлөлттэй зээлээр дэмжих бодлогод хийсэн Чой Жэду, А.Левченко нарын судалгаагаар уг зээлд хамрагдсан компаниудын дараагийн 30 жилийн борлуулалт нь хамрагдаагүй компаниудтай харьцуулахад үлэмж өндөр дүнтэй гарсан байна¹¹.

Экспортын санхүүжилтийг хэрэгжүүлдэг мэргэшсэн байгууллага болох банк 1976 онд, Зээлийн

батлан даалтын сан 1974 онд тус тус байгуулагджээ. Зээлийн батлан даалтын сангаас¹² гаргасан баталгаанд үндэслэн Эксим банк¹³ нь экспортын санхүүжилтийг олгож иржээ. Ийнхүү экспортын санхүүжилтийн үйлчилгээ нь Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлоготой зэрэгцэн мэргэжлийн түвшинд хүрч, илүү өргөн хүрээг хамрах болжээ. Экспортын санхүүжилтийн маш бага хүүгийн түвшин нь 1960–1980 оны хооронд экспортлогчдод асар өндөр өгөөжтэй байв¹⁴.

1970-аад онд аж үйлдвэрлэлийн салбарын дийлэнх хувийг хөнгөн үйлдвэрлэл эзэлдэг байсан бол 2008 он гэхэд 83.5 хувийг хүнд болон химийн үйлдвэрлэл, 16.5 хувийг хөнгөн үйлдвэрлэл эзлэх болжээ¹⁵. Ийнхүү тус улсын эдийн засгийн гол зүтгүүр нь хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэл болсон байна.

2.3 Төвлөрсөн худалдаа эрхлэгч хөтөлбөр

Гуравдугаар таван жилийн төлөвлөгөөний хүрээнд 1975 оноос дотоодын үйлдвэрлэгчдийн экспортыг нэмэгдүүлэх, төрөлжүүлэх зорилгоор Төвлөрсөн худалдаа эрхлэгч (종합무역회사) нэртэй хөтөлбөр хэрэгжүүлсэн. Тухайн цаг үед Засгийн газар нь

¹² 신용보증기금 (kodit.co.kr)

¹³ Home : Korea Eximbank

¹⁴ Mah, Jai S., “Export Promotion and Economic Development of Korea”, Journal of World Trade, February 2006.

¹⁵ 중화학공업 (naver.com)

¹¹ Jaedo Choi, Andrei A. Levchenko, The long-term effects of industrial policy, NBER Working paper 29263, 2022.

хөгжлийн шатандаа яваа үндэсний үйлдвэрлэгчдийг гадны өрсөлдөгчдөөс хамгаалах үүднээс гадаад худалдааг харьцангуй хаалттай, зохицуулалттай байлгах бодлого барьж байв. Уг зорилгын хүрээнд бүх ААН-үүдэд бус цөөн тооны томоохон корпорацад гадаад худалдааны өргөн боломж, давуу тал олгох замаар экспортыг төрөлжүүлэх, гадаад зах зээлийн орон зайг нэмэгдүүлэх, худалдааны суваг бий болгоход уг хөтөлбөр чиглэгджээ. Уг хөтөлбөрт хамрагдах компанийн экспортын хэмжээ нь БНСУ-ын нийт экспортын 2 хувиас илүү, хөрөнгийн хэмжээ 2 тэрбум воноос дээш, гадаадын 20 улсад салбартай, 20-оос дээш улсад экспорт хийдэг байх ёстой аж¹⁶. Самсунг, Хёндэ, Дэү, Күүкжэ зэрэг 13 корпорац уг шалгуурыг хангаж төрийн дэмжлэг авсан¹⁷. Хөтөлбөрт хамрагдагсад Засгийн газраас олон төрлийн боломж, давуу тал олгожээ. Үүнд:

1. Экспортын холбоо, эвсэлд гишүүнээр элсэх нөхцөлийг хөнгөвчлөх
2. Олон улсын тендерт давуу талтайгаар оролцох
3. Түүхий эдийн импортод давуу эрх олгох
4. Экспортын зээл болон санхүүжилтийн хялбар нөхцөл
5. Дотоодын үйлдвэрлэгчдээс

¹⁶ 신장철, “한국의 종합상사제도에 관한 연구”, 2017.

¹⁷ 조동성, 한국의 종합무역상사 (수정판), 법문사, 1987.

худалдан авсан бараанд төлбөрийн баталгаа (Local L/C) гаргах эрх

6. Гадаад валютын гүйлгээг 3-аас дээш банкаар дамжуулан хийх эрх
7. Банкнаас олгодог гэрээний гүйцэтгэлийн болон тендерийн баталгааны бичгийг (Stand-by Credit) олон дахин ашиглах эрх
8. Гадаад дахь салбаруудаа бизнесийн зориулалтын дагуу төрөлжүүлэх эрх
9. Гадаад дахь салбарт 500 мянгаас дээш ам.доллар хадгалах эрх

Дээр дурдсан дийлэнх боломж нь өнөө цагт бүх ААН-үүдэд нээлттэй болсон боловч тухайн цаг үед зөвхөн хөтөлбөрт хамрагдсан корпорацуудад олгогдож байв. Төрөөс олгосон давуутал нь корпорацуудад санхүүгийн, гадаад валютын гүйлгээний, мөн бусад жижиг, дунд үйлдвэрлэл (ЖДҮ) эрхлэгчдийг удирдах болон хянах өргөн боломж олгожээ. ЖДҮ эрхлэгчдийн хувьд бие даан экспорт болон импорт хийх нь Төвлөрсөн худалдаа эрхлэгчдээр (ТХЭ) дамжуулан хийснээс хавьгүй төвөгтэй, өндөр өртөгтэй, мөн тэднээр дамжуулан экспортолсон барааны төлбөр нь баталгаатай, эрсдэлгүй байв. Товчоор хэлбэл ТХЭ-чид нь гадаад худалдааны найдвартай суваг болжээ. Мөн ТХЭ-чид нь олон улсын томоохон тендерт бусад ААН-үүдтэй хамтарсан консорциум байгуулж давуу эрхтэйгээр оролцох боломж нээлттэй байв. ТХЭ нь бараа үйлчилгээний худалдаанаас гадна уул уурхай, хөрөнгө оруулалт, технологи дамжуулалт гэх зэрэг бүх

төрлийн хил дамнасан бизнест давуу эрх эдэлж байж. Гадаад худалдаанд татвар, санхүүгийн хөнгөлөлтүүдийг эдэлж, бусдаас давуу нөхцөл, бага хүүтэй зээл авч байсны дүнд тэдний бизнесийн цар хүрээ, борлуулалт хурдацтай өсөж, дотоодын зах зээлд

үлэмж байр суурь эзлэх болсон¹⁸. Уг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсний үр дүнд 1970, 1980-аад онуудад БНСУ-ын экспортын зах зээл их хэмжээгээр тэлж, экспортын барааны нэр төрөл олширч, худалдааны хэмжээ өссөн. Мөн дотоодын үйлдвэрлэл нэмэгдэж, эдийн засгийн өсөлт дагуулжээ¹⁹.

Хүснэгт 2. БНСУ-ын экспортын мэдээлэл

Он	Экспортын хэмжээ /мянган ам. доллар/	Гадаад худалдааны зөрөө	Экспорт хийсэн улсын тоо
1975	5.081.016	-2.193.418	137
2000	172.267.519	11.786.492	238

Эх сурвалж: 한국무역통계 총괄 - K-stat 수출입 무역통계 (kita.net)

Уг хөтөлбөрийг эхлүүлсэн 1975 онд экспортын хэмжээ 5 тэрбум, гадаад худалдааны алдагдал 2 тэрбум ам.доллар байсан бол 2000 оны байдлаар экспортын хэмжээ 172 тэрбум болон 34 дахин өсөж гадаад худалдаа 12 тэрбум долларын ашигтай гарчээ. Мөн 1975 онд 71 улсад нэг сая доллароос дээш дүнтэй экспорт хийж байсан бол 2000 онд 185 болж өсжээ.

1990-ээд оноос олон улсын худалдааны орчин сайжирч, технологийн хөгжил нь олон төрлийн дэвшил авч ирснээс үүдэн уг хөтөлбөрийн ач холбогдол буурч эхлэв. Нөгөөтгээгүүр 1990-ээд оноос Засгийн газраас эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулж, гадаад худалдааг либералчлах бодлого барих болсон

нь уг бодлогыг зогсооход нөлөөлжээ. 2009 онд нэгэнт үр дүнгээ өгсөн ТХЭ хөтөлбөрийг зогсоосны дараа гадаад худалдааны хуульд өөрчлөлт оруулж, дунд үйлдвэрлэгчдийн шууд бус экспортыг дэмжих зорилгоор Мэргэшсэн худалдаа эрхлэгч (전문 무역상사) хөтөлбөрийг 2014 оноос албан ёсоор хэрэгжүүлж эхэлсэн. Уг хөтөлбөр нь дотоод гадаад зах зээлд компанийн нэр хүндийг өсгөж, гадаад худалдаанд бусдаас давуу тал олгож байгаагаараа ТХЭ хөтөлбөртэй төстэй юм. Өнөөгийн байдлаар БНСУ-д 627

¹⁸ Role of Subsidy in Evolution of Platform Intermediary: Focus on Government Support for General Trading Companies, Chanhi Park, 2022. E-Trade Review, Vol.20, No.4 (November 30, 2022) pp.63-87.

¹⁹ 신장철, “한국의 종합상사제도에 관한 연구”, 2017.

мэргэшсэн худалдаа эрхлэгч компани үйл ажиллагаа явуулж байна²⁰.

2.4 Тооноос илүү чанарын өсөлтөд анхаарах болсон нь

Санхүүгийн хэт өргөн хүрээний дэмжлэг, мөн эдийн засаг дахь төрийн оролцоо өндөр байснаас үүдэн 1980-аад оны эхээс аж үйлдвэрлэлийн салбарын үр ашиг буурч эхэлжээ. Үүнд мөн газрын тосны хоёр дахь удаагийн хямрал ч нөлөө үзүүлсэн. Аж үйлдвэрлэлийн салбарын өндөр алдагдал, бүтээмж бууралт, их хэмжээний гадаад валютын өр зэрэг нь тус улс бүтцийн өөрчлөлт хийх үндсэн шалтгаан болжээ. 1980-аад оны дундаас гадаад худалдааг чөлөөлөх, эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулж либералчлах замаар санхүүгийн нөөцийг чөлөөтэй хөрвөх боломжийг бий болгох бодлого барих болжээ²¹. Энэ хүрээнд аж үйлдвэрлэлийн салбарт олгож байсан таатай нөхцөл бүхий зээлийг зогсоох, гадаад худалдааны тарифыг бууруулах, дотоод зах зээл дэх мөнгөний нийлүүлэлтийг бууруулах зэрэг хэд хэдэн чухал алхам хийсэн. Бодлогын хүрээнд арилжааны 5 банкиг хувьчилж, гадаадын банк санхүүгийн байгууллага дотоод зах зээлд нэвтрэх боломжийг нээж өгчээ. Улмаар газрын тосны хямралын нөлөө арилж, долларын ханш тогтворжиж, инфляц

буурахтай зэрэгцэн 1980-аад оны сүүлээс тус улсын гадаад худалдааны тэнцэл өндөр ашигтай гарч, эдийн засаг эрчимтэй өсөж эхэлсэн. Энэ үеэс БНСУ-ын Засгийн газар эдийн засгийг төрөлжүүлэх, тооноос илүү чанарыг дэмжих үүднээс тоног төхөөрөмжийн болон ур чадварын экспорт (хилийн чанадад томоохон бүтээн байгуулалтын төсөл зэрэг), технологи хөгжүүлэлтэд түлхүү анхаарч эхэлсэн.

1970-аад оны дундаас хэрэгжүүлсэн Хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого, Төвлөрсөн худалдаа эрхлэгч зэрэг хөтөлбөр нь үндэсний томоохон үйлдвэрлэгчдийг далайцтай дэмжсэний дүнд Самсунг Хёндэ зэрэг томоохон корпорацууд дэлхийн хэмжээний үйлдвэрлэгч болж тус улсын эдийн засгийн гол зүтгүүр болсон²². Гэвч нөгөө талаар ЖДҮ эрхлэгчид зах зээлээс шахагдах, орлого тэгш бусаар хуваарилагдах зэрэг сөрөг үр дагаврууд гарах болсон учир Засгийн газар 1990-ээд оны сүүлээс нийгэм эдийн засгийн тэнцвэрийг хангах үүднээс уг салбарыг бодлогоор дэмжих болсон. ЖДҮ эрхлэгчдийг дэмжих бодлого хөтөлбөрүүд нь экспорт хийдэггүй ЖДҮ эрхлэгчдийг экспортлогч болгох, экспорт хийдэг ЖДҮ эрхлэгчдийн экспортын потенциалыг дээшлүүлэхэд чиглэж байна. Мөн улс орны эдийн

²⁰ 한국무역협회 전문무역상사 CTCnet (kita.net)

²¹ Yun Hwan Kim, The role of Government in export expansion in the ROK: A revisit, 1994.

²² Мягмар, Д. (2023). БНСУ-ын Засгийн газраас үндэсний үйлдвэрлэл, экспортоо дэмжиж буй хэлбэрүүд, Олон улс судлал сэтгүүл, №115, х.48-62,

засгийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх үүднээс шинэ технологи, инноваци бүхий гарааны бизнес, мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих болжээ.

3. 20-ийн бүлэгт гишүүнээр элссэн 2000 оны эдийн засгийн нөхцөл байдал

Хүснэгт 3. БНСУ-ын эдийн засгийн хөгжлийн харьцуулсан үзүүлэлт

Үзүүлэлт	1960 он	2000 он
1 Нэг хүнд ноогдох ДНБ-ий хэмжээ /\$/	158	12.257
2 Экспортын хэмжээ /мянган ам. доллар/	32.827	172.267.519
3 Аж үйлдвэрлэлийн бүтэц /%/ (ажил эрхлэлтийн статистик)	ХАА – 83	ХАА – 8.9
	Үйлдвэрлэл– 4.5	Үйлдвэрлэл – 20.2
	Үйлчилгээ – 12.5	Үйлчилгээ – 68.9
4 Технологийн түвшин	тодорхойгүй	Дижитал, нано зэрэг орчин үеийн дэвшилтэт
5 Хүний хөгжлийн индекс	тодорхойгүй	0.83 very high

Эх сурвалж: *Human Development Index | Human Development Reports (undp.org)*, *한국무역통계 총관 - K-stat 수출입 무역통계 (kita.net)*, *우리나라의 산업 구조 (naver.com)*, *South Korea GDP Per Capita 1960-2024 | MacroTrends*

Дөчин жилийн хугацаанд тус улсын нэг хүнд ноогдох ДНБ-ий хэмжээ 77 дахин, экспортын хэмжээ 5.247 дахин өсжээ. Бага, дунд орлоготой орнуудын аж үйлдвэрлэлийн салбарт ХАА-н үйлдвэрлэл дийлэнх хувийг байдаг. Энэ жишгээр 1960 онд тус улсын нийт ажиллах хүчний 83 хувь нь ХАА-н салбарт ажиллаж байсан бол 2000 оны байдлаар ажиллах хүчний 70 хувь нь үйлчилгээ, 20 хувь нь үйлдвэрлэл, үлдсэн 9 хувь нь ХАА-н салбарт хамрагдах болжээ. 1960-аад онд ХАА-н анхан шатны боловсруулах

үйлдвэрлэл, түүнтэй холбоотой технологи, арга барил эзэмшиж байсан бол 2000 онд дижитал, нано, химийн орчин үеийн технологиудыг эзэмших болсон. Хүнс болон валют, санхүүгийн хомсдолоос үүдэн иргэдийн амьдралын чанар туйлын муу байсан бол энэ хугацаанд хүний хөгжлийн индексээр (0.83 very high) өндөр хөгжилтэй орнуудын жишигт хүрчээ.

Дампуурлын ирмэгт, хандив тусламжаар оршин тогтнож байсан тус улс экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг төрийн бодлогоор

тууштай дэмжсэний хүчинд 40 жилийн дотор нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн хувьд хөгжингүй орны жишигт хүрчээ. Улмаар дэлхий дахины тулгамдсан асуудлыг хэлэлцэн шийдвэрлэхэд оролцдог, олон улсын тавцанд нөлөө бүхий хандивлагч улс болж, байр суурь нь огцом дээшилсэн. Тухайлбал, 1996 онд нийгэм, эдийн засгийн өндөр хөгжилтэй, хандивлагч орнуудын бүлэг болох Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа ба хөгжлийн байгууллагад (OECD), 2000 онд дэлхийн дахины эдийн засаг, санхүү, байгаль орчны тулгамдсан асуудлуудыг хэлэлцэн зөвлөлддөг их 20-ийн бүлэгт (G20) гишүүнээр тус тус элсжээ.

БНСУ-ын эдийн засгийн хөгжилд тус улсын экспортыг дэмжих тогтолцоо гол үүрэг гүйцэтгэсэн. Засгийн газар нь экспортод чиглэсэн аж үйлдвэрлэлийг хөгжлийн замаар сонгосон 1960 оноос эхлэн бодлого хөтөлбөр төлөвлөх үүрэгтэй яам болон хэрэгжүүлэгч агентлагуудаас бүрдэх экспортыг дэмжих тогтолцоог бүрдүүлжээ. Тухайлбал, Худалдаа, хөрөнгө оруулалтын агентлагийг 1962 онд, Эксим банкийг 1964 онд, Туршилт судалгааны хүрээлэнг 1969 онд, Зээлийн батлан даалтын санг 1974 онд, Худалдааны даатгалын корпорацыг 1992 онд тус тус байгуулжээ. Эдгээр агентлагууд нь өнөөдөр тус улсын экспортыг хариуцсан Үйлдвэрлэл, худалдаа, нөөцийн яамны харьяанд ажиллаж байна. Экспортыг дэмжих

тогтолцооны гол ажлыг гүйцэтгэдэг, олон жилийн туршлагатай, дотоодод өндөр нэр хүнд бүхий мэргэшсэн агентлагуудгүйгээр тус улсын экспортыг төсөөлөхөд бэрх.

Дүгнэлт

Солонгосын дайны дараа хандивлагч орнуудын зээл тусламжид түшиглэн оршин тогтнож байсан БНСУ нь газар зүйн ашигтай байршил, цаг уурын таатай нөхцөл, олон тооны ажиллах хүч, төрийн ухаалаг, оновчтой, тууштай бодлогын үр дүнд 40 жилийн дотор хөгжингүй орнуудын жишигт хүрч чаджээ. 1960 оноос хэрэгжүүлсэн хөнгөн болон хүнд аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого хөтөлбөрүүд үр өгөөжөө өгч, аж үйлдвэрлэлийн потенциал нэмэгдэхтэй зэрэгцэн 1975 оноос үйлдвэрлэгчдэд гадаад зах зээлийн орон зай гаргах, гадаад худалдааны суваг нээхэд чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлсэн. Эдгээр бодлого хөтөлбөрүүдийн үр дүнд экспортын хэмжээ огцом хурдтай өсөж, эдийн засаг эрчимтэй тэлсэн. Аж үйлдвэрлэл болон экспортын потенциал их хэмжээгээр нэмэгдсэн учир 1990-ээд оноос эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулж либералчлах, технологи инновацыг дэмжих бодлого барих болсон. Мөн дотоод зах зээлд корпорацууд давамгайлах болсон учир 1990-ээд оны дундаас жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг төрөөс бодлогоор дэмжих болжээ. Хүчирхэг үйлдвэрлэгч,

экспортлогч улс болоход дараах хэдэн хүчин зүйлс гол нөлөө үзүүлжээ. Үүнд:

1. БНСУ-ын Ерөнхийлөгч Пак Жөн Хий харилцан уялдаа холбоо, үр өгөөж багатай ажиллаж байсан төсөв, татвар, аж үйлдвэрлэл, гадаад худалдааны эрх мэдэл бүхий байгууллагуудыг нэг удирдлага дор төвлөрүүлэн харилцан уялдаатай, зохион байгуулалттайгаар, нэг зорилгын хүрээнд үр ашигтай ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлж өгсөн. Энэ нь ирээдүйн экспортыг дэмжих тогтолцооны суурь болсон.
2. Эдийн засгийн төлөвлөлтийн хороо эрдэмтдийн судалгааны багийг дэргэдээ ажиллуулж байсан нь шинжлэх ухааны үндэслэл бүхий, тооцоо судалгаатай, оновчтой шийдвэр гаргахад тус болсон. Өнөөдөр ч БНСУ-ын худалдаа, эдийн засгийн судалгааны хүрээлэнгүүдийн санал зөвлөмж тус улсын бодлого шийдвэр гаргалтад чухал нөлөө үзүүлдэг.
3. Тууштай байдал нь амжилт олох үндэс болсон. 1960-аад оноос эхлэн аж үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого хөтөлбөр хэрэгжүүлэх явцдаа экспортыг дэмжих үүрэгтэй мэргэшсэн агентлагуудыг байгуулж, бүтэц зохион байгуулалт, чиг үүргийг нь өөрчлөлгүй өнөөг хүрчээ. Олон жил нэг чиг үүрэгтэй ажиллаж, салбартаа мэргэшсэн,

асар их туршлага хуримтлуулсан мэргэшсэн агентлагууд нь экспортыг дэмжих ажилд гол үүрэг гүйцэтгэж байна.

Цаг үетэйгээ нийцсэн, ухаалаг, оновчтой бодлого шийдвэрүүд нь амжилт олоход гол нөлөө үзүүлсэн. Ажиллах хүчний хямд, арвин нөөцөд тулгуурлан хөнгөн үйлдвэрлэлийг дэмжсэн, эдийн засгийн өндөр өгөөж, өндөр бүтээмж бүхий хүнд болон химийн аж үйлдвэрлэлийг дэмжсэн, гадаад худалдааны давуу эрхийг цөөн хэдэн корпорацад төвлөрүүлсэн, эдийн засаг дахь төрийн оролцоог бууруулж, либералчилсан зэрэг нь бүгд цаг үетэйгээ уялдсан, оновчтой шийдвэрүүд байж, эдийн засгийн өсөлтийг авч ирсэн.

ЭХ СУРВАЛЖ

1. Lauren Ferry, Cleo O'Brien-Udry, The possibilities and limits of international status: Evidence from foreign aid and public opinion, 2024.
2. Classifications of Countries Based on Their Level of Development: How it is Done and How it Could be Done; by Lynge Nielsen; IMF Working Paper 11/31; February 1, 2011
3. Milan Lajciak "South korean development model", 2016.
4. pdacy151.pdf (usaid.gov)
5. South Korea GDP Per Capita 1960–2024 | MacroTrends
6. 우리나라의 산업 구조 (naver.com)
7. Мягмар,Д. (2023). БНСУ-ын Засгийн газраас үндэсний үйлдвэрлэл, экспортоо дэмжиж буй хэлбэрүүд, Олон улс судлал сэтгүүл, №115, х.48–62,
8. 경제기획원 (naver.com)
9. Yun Hwan Kim, The role of Government in export expansion in the ROK: A revisit, 1994.
10. 경제개발계획 (naver.com)
11. Jaedo Choi, Andrei A. Levchenko, The long-term effects of industrial policy, NBER Working paper 29263, 2022.
12. 신용보증기금 (kodit.co.kr)
13. Home : Korea Eximbank
14. Mah, Jai S., "Export Promotion and Economic Development of Korea", Journal of World Trade, February 2006.
15. 중화학공업 (naver.com)
16. 신장철, "한국의 종합상사제도에 관한 연구", 2017.
17. 조동성, 한국의 종합무역상사 (수정판), 법문사, 1987.
18. Role of Subsidy in Evolution of Platform Intermediary: Focus on Government Support for General Trading Companies, Chanh Park, 2022. E-Trade Review, Vol.20, No.4 (November 30, 2022) pp.63–87.
19. 한국무역통계 총괄 – K-stat 수출입 무역통계 (kita.net)
20. 한국무역협회 전문무역상사 CTCnet (kita.net)
21. Human Development Index | Human Development Reports (undp.org)

20-Р ЗУУНЫ МОНГОЛЧУУДЫН ДУРСАМЖ ДАХЬ СОЛОНГОСЧУУД¹

Ж. Баттөр²

battur_j@num.edu.mn

Abstract

The intricate history of Korea and Koreans in the 20th century finds its essence predominantly in the oral histories and memories preserved by Mongolians whose fates are intertwined with Korea.

These biographies of individuals lead us to unexplored territories in historical studies, shedding light on aspects less known to us. For instance, during the mid-1940s, the account of a Korean woman who disguised herself as a man to avoid divorcing her husband, enlisted in the Kwantung Army of the Imperial Japanese Army, presents a rare occurrence in war history. Additionally, the life story of a Korean teacher who revitalized harp music, a tradition forgotten by Mongolians for many centuries, holds a significant place in the Mongolian national music heritage. This narrative unfolds not only as a history of individuals but also as a tale of musical instruments and cultural exchanges. Memories of Korean Mongolian diplomats also require us further research and investigation.

Түлхүүр үг: Солонгосчууд, Японы олзлогдогч, ятга, Ким Зон ам, дипломат харилцаа

Удиртгал

Ерөнхийдөө 20-р зууны эхнээс буюу Солонгос улс Японы колони болсон цагаас Солонгосчууд бусад улс орон руу олноороо гарч эхэлсэн бөгөөд тэдгээр иргэдээс цөөн хүн Монгол улсад ирж байв. Миний бие энэ сэдвээр судалгаа хийж, эрдэм шинжилгээний өгүүлэл, нэг сэдэвт зохиол бичсэн нь БНСУ-д хэвлэгдсэн юм⁴. Тэрхүү

судалгаанд голлон 1910-1930-аад оны үеийг хамруулан бичсэн.

Харин энэхүү өгүүлэлд 1940-өөд он, 1960-аад он болон 1980-аад оны сүүл буюу нэгтгэж хэлбэл 20-р зууны дунд үеэс сүүлч үе хүртэлх 3 хүний талаарх дурсамж, дуртгалыг аман түүхэнд тулгуурлан бичив. Энд заавал тэмдэглэх ёстой зүйл бол аман түүх нь хэдийгээр түүх бичлэгт өргөн ашигладаг

¹ This work was supported by the Core University Program for Korean Studies of Ministry of Education of Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-OLU-2250006)

² МУИС, УТСОУХНУС-ийн Олон улсын харилцааны тэнхимийн дэд профессор, доктор

³ Жамъянгийн Баттөр, XX зууны Монгол Солонгосын харилцаа. МК Медиа хэвлэлийн газар. 2011. 127-150. (Солонгос хэлээр.)

ч тодорхой хэмжээнд хязгаарлагдмал арга зүй юм. Өөрөөр хэлбэл аман түүх нь хувь хүмүүсийн дурсамж, хууч ярианд тулгуурладаг тул түүнийг цааш цаашдаа нотлох, дэлгэрүүлэх, баримтжуулах, гүнзгийрүүлэх ажлуудыг үргэлжлүүлэн хийх шаардлагатай болдог. Тиймээс миний энэхүү судалгаа нь цаашид улам бүр нягтлан архивын хөдөлшгүй баримтуудаар илүү баяжуулах зайлшгүй зорилгуудыг тээж байна.

Монголчуудын хувьд хууч яриа, хууч, аман түүх гэхчлэн эртнээс нааш оршсоор иржээ. Аман түүхийн нэг томоохон хэсэг нь хувь хүмүүсийн намтар, дурсамж байдаг. Аман түүх нь аливаа үйл явдлыг тодруулах, эрэл хайгуул хийхэд ихээхэн тус нэмэртэй байдаг. Дэлхий дахинаа төдийгүй Монголчуудын дунд ч аман түүхийн хэв маяг бүр эрт үеэс нааш оршсоор ирсэн байна. Харин орчин үеийн арга зүйгээр аман түүхийг судлах ажил 1930-аад оноос эхэлсэн бололтой. Тухайлбал, Монгол судлалын нэрт эрдэмтэн Ж. Цэвээн 1931 онд “Монгол газар орны байдал” хэмээх өгүүлэлдээ “Хүн төрөлхтний олон аймаг овог ба тэдгээрийн соёл, боловсрол, амьдралга, зан суртал, ёс заншил мэтийг шинжлэх” хэмээн онцлоод цааш нь хүн төрөлхтний боловсрол, соёл, түүх, харилцаа гээд өнгөрсөн одоогийн өргөн хүрээнд авч үзээд, шинжлэх ухааны социологи, хэл шинжлэх, хүн судлалтай холбоо хамааралтайгаар авч үзэх хэрэгтэй гэжээ⁴.

⁴ Л.Санчир, Л. (2021). Ц. Дамдинсүрэнгийн

Харин дэлхий дахинаа аман түүхийг орчин үеийн Түүхийн шинжлэх ухааны нэгэн салбар болгосон эрдэмтдийн тоонд АНУ-ын түүхч Аллан Нэвинсийг дурддаг. Тэрээр 1938 онд хэвлүүлсэн “The Gateway to History” бүтээлдээ “Өнгөрсөн 60 жилийн хугацаанд улс төр, эдийн засаг, соёлын салбарт оролцсон нөлөө бүхий америк хүний дурсамжийг бичиж тэмдэглэх, цуглуулах, хадгалах үйл ажиллагаа зохион байгуулах байгууллага хэрэгтэй хэмээн бичиж байжээ. Аллан Нэвинс энэхүү байгууллагаа байгуулахын тулд 10 жил хөөцөлдсөний эцэст Bancroft сангийн дэмжлэгтэйгээр 1948 онд Колумбын их сургуульд “Аман түүхийн судалгааны танхим” байгуулсан.⁵ Гэхдээ аман түүх нь улс орон болгонд эртнээс нааш оршсоор ирсэн бөгөөд одоо өөрийн гэсэн салбаруудтай, сэтгүүлтэй, холбоо нийгэмтэй болон хөгжсөөр байгаа юм. Энэхүү өгүүллийг аман түүхийн аргад тулгуурлан бичихийг оролдсон бөгөөд 20-р зууны дунд болон сүүл үеийн Монголд ирж байсан Солонгосчуудын амьдрал үйлсийг гурван дуртгал, дурсамжид тулгуулан бичсэн болно.

аман өгүүллэг аман түүх болох нь, *Studia Historica, Institute Historiae Ethnologici, Academie Scientiarum Mongoli. Tomus L, Fasciculus 1-19. 2021.203-р тал, Уб.*,

⁵ Мөн тэнд.

Судалгааны үндсэн хэсэг

1. Олзлогдсон Япон цэргүүдтэй хамт Монголд ирсэн Солонгос хоёр⁶

Энэхүү түүхийг би 1990-ээд оны үед Лувсан-Очир хэмээх нэгэн ахмад настнаас бичиж авсан юм. Түүнийг ярьсныг баталж нотлох зарим нэг бүтээл буйг энд дурдъя.⁷ Учир нь яг энд өгүүлэх сэдвийн тухай баримтыг архиваас эрж хайх нь хязгаарлагдмал байсан бөгөөд үнэндээ үй олон баримт дундаас нэг л үйл явдлыг эрж олно гэдэг өвсөн дундаас зүү хайж бэдрэхтэй адил хэцүү адармаатай ажил юм. Магадгүй миний хайгуул дутуудсан байж болно, эсвээс Лувсан гуайн өгүүлснийг нотлох баримт нэлээд гүн далд газар хадгалаастай ч байж болно.

Энэхүү баримт нь нэлээд ховор баримтад орох ч Монгол Солонгос хоёр орны харилцаанд юмуу, Монгол Японы харилцаанд ч шууд холбогдохгүй ч байж магадгүй юм. Харин уг дайнд аргагүйн эрхэнд хүчин мөхөстөж дайчлагдсан эгэл хүмүүсийн амьдралын түүх гэвэл үнэнд дөхөж ойртоно. Тийм учраас өнгөрсөн хугацаанд судлаач миний

санаанд үе үе орохын хэрээр хүмүүсээс асуун лавлаж, архивд хайсан боловч амжилтыг олсонгүй. Тиймд энэхүү түүх хүмүүст танигдалгүй таг мартагдахаас урьтаж өөрийн санаанд буй хэр хэмжээгээр энд буулгалаа. Магадгүй хэзээ нэгэн цагт хэн нэгэн судлаач илүү сайн судалж шинжлээд далайцтай том ном өгүүлэл туурвиж болох юм, эсвээс аль нэг орны юмуу, хэд хэдэн орны уран бүтээлчид нийлээд дайн байлдаан, хүмүүний хувь тавилан, гэр бүл, олзны амьдралын тухай кино, түүхэн роман зэргийг туурвих ахул санаа сэдэл авах ч юм билүү хэмээн бодож энд оруулав.

Уг түүх нь Дэлхийн 2-р дайны төгсгөлд Монгол-Зөвлөлтийн арми Японы Квантуны армийг ялж Зүүн Хойд Азийг Японы колоничлол, милитаризмаас чөлөөлсөн үйл явцтай шууд холбогдоно. Түүнчлэн Японы колони байсан Солонгосын эгэл жирийн иргэд үй олноороо энэ дайны хөлд нэрвэгдэн гашуун зовлон туулсан бөгөөд энд өгүүлэх түүх бол тэр их туулсан зовлон бэрхшээлийн нэг л хэсэг юм.

1945 оны 8-р сарын 8-нд ЗХУ Японд дайн зарлаж, дайны ажиллагааг эхлүүлсэн бол Монгол улс (Тухайн үеийн албан ёсны нэршлээр БНМАУ) хоёр өдрийн дараа буюу 8-р сарын 10-ны өдөр Японд дайн зарласан юм. Энэ үед Японы цэргийн үлэмжхэн их хүч Монгол улсын зүүн хязгаар, Хятадын хилийн дагуу байрлаад байсан билээ. Ийнхүү дайн өрнөж, 1945 оны сүүл

⁶ Лувсан-Очир, Ч. (1998). Дайны дараа Монголд байсан япончуудын хувь заяа, УБ.,

⁷ Тухайлбал, Ж. Урангуа, Б. Эрдэнэбилэг “Дайны золиос болсон хүмүүс”, УБ. 2018. Монгол улсын их сургууль, Тагнуулын Ерөнхий газар, Шова Эмэгтэйчүүдийн их сургуулиас хамтран эрхлэн хэвлүүлсэн. Энэ номын 8-р бүлэг нь “Олзлогдсон Япончуудтай ажиллаж байсан Монголчуудын дурдатгалаас” гэсэн гарчигтай. Уг бүлэгт есөн Монгол хүний дурсамж яриаг сийрүүлэн буулгасан.

гэхэд Япон улс бүрэн ялагдсан юм. Ингээд Японы армийн 575,000 гаруй цэргийг асар олон буу зэвсэг, техникийн хамт олзолсон. Үүнээс 12,000 гаруй цэргийг Монголд ирүүлсэн билээ. Энэхүү Японы 12,000 олзны цэргийг Монголд ирүүлснээр голлон барилга байгууламжуудыг ихээр барьж байгуулсан. Ялангуяа дайны дараа Улаанбаатар хотыг ид барьж байгуулж байсан тул нэлээд олон тооны барилгыг нийслэлд барьжээ. Тухайлбал, өнөөгийн Улаанбаатар хотын нүүр царай гэж хэлж болох Засгийн газрын Ордон, Улсын Дуурь бүжгийн Академик театр, Гадаад харилцааны Яам, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын барилга, хуучнаар 1-р төрөх эмнэлэг гээд олон барилга, байгууламжуудыг барьж босголцсон юм.

Монголд олзлогдон ирсэн, ирээд барилга байгууламж барьж, хүнд хүчир гурван жилийг ардаа орхисон энэхүү түүх нь Монгол, Японы харилцаанд нэлээн өвөрмөц байр суурийг эзэлдэг бөгөөд Монголд байсан Япончууд хожим нь Монголтой холбоотой байсаар ирсэн юм. Японы эдгээр аман түүх, яриа, дурсамж, бичлэг зэргийг нэлээд олноор хэвлэсэн болно. Гэхдээ би энд арай өөр түүхийг өгүүлье гэж бодож байна.

Өөрөөр хэлбэл, өмнө дурдсан ахмад настны ярьсан түүх болно. Тэрбээр олзны Япончуудыг Монголд ирэхэд харгалзагч, хянагч зэрэг ажлыг хийж байсан цэрэг армийн буюу хүчний байгууллагын хүн юм.

1990 онд Монголд ардчилсан хувьсгал ялж, дэлхийн улс орнууд, түүний дотор хуучин хөрөнгөтөн гэгдэж байсан орнуудтай нээлттэй харилцах болсноор иргэд хоорондоо чөлөөтэй харилцаж, зорчих болсон билээ. Монголд ажиллаж байсан олзлогдсон Япон цэргүүдийн амьдрал ахуйд энэхүү Чөлөөлөх дайн болон тэдний олзлогдсон хийгээд улмаар Монгол улсад гурван жилийн турш ажиллаж амьдарсан нь томоохон ул мөрөө үлдээсэн нь тодорхой бөгөөд энэ талаарх судалгаа, сонирхол хоёр орны эрдэмтэд судлаачид төдийгүй иргэдийн хооронд нэмэгдсэн болно. Тиймээс тухайн үед энэ сэдвээр цөөнгүй ярилцлага, дурсамж, ном туурвил гарсан юм. Үүний нэг нь Лувсан-Очир гуайн энд өгүүлж буй дурсамж өгүүлэл юм.

Тэрбээр уг жижгэвтэр дурсамждаа Япон цэргийн олзлогдогсод хэрхэн Монголд ирсэн, хаана хаана байрлаж байсан, ямар барилга байгууламжийг барьж байгуулсныг нэлээн тодорхой өгүүлсэн болно. Түүний нэг гол санаа нь тухайн үед Монголын хэвлэлд, ялангуяа Япончууд дээрх барилга байгууламжуудыг “Япончуудаар бариулсан, Япончууд л барьсан” гэж нэршил, нэр томьёо ихээхэн түгээмэл байгааг шүүмжилж, үгүй, бид хамт барилцсан, дан ганц япончуудын бүтээн байгуулсан ажил биш юм. Харин Монголчуудын удирдлага дор Япончууд уг бүтээн байгуулалтын

ажилд оролцсон тул, “Хамтран барилцсан” гэж нэрлэх нь зүйтэй гэж асуудалд нэлээн өргөнөөр хандахыг уриалж байсан юм.

Түүний номд байсан нэгэн сонирхолтой үйл явдлыг уншиж би Лувсан-Очир гуайтай уулзаж байсан билээ. Ерөнхийдөө, олзлогдсон цэргүүдийг бусад улсын нэгэн адил Монголын тал ч эмнэлгийн үзлэгт оруулдаг байж. Ингээд, хэрэв ямар нэгэн өвчтэй юмуу, эрүүл мэндийн хувьд эмчилгээ шаардлагатай олзлогдсон цэргийн албан хаагч байвал боломжийн хэрээр эмчилж, сувилдаг байсан байна. Мөн ариун цэврийн байдлыг сахиулахын тулд халуун усанд оруулдаг байжээ. Гэтэл Лувсан гуай дээр харгалзагч нарын нэг нь ирж “нэгэн Япон цэрэг үзлэгт ч орохгүй, асуусан асуулт болгонд нь эрүүл гээд байна” гэсэн рапорт өгсөн аж. Мөн тухайн цэргийг бусад цэргүүдтэй усанд орохоос цааргалж, эсэргүүцэж буй тухай мэдээ рапорт ирсэн байна. Ингээд түүнийг яаралтай арга хэмжээ авахыг хүсжээ.

Тухайн үеийн журмаар олзлогдсон Япон цэрэгт хүч хэрэглэж болохгүй, хатуу харгис хандаж болохгүй, илүү хүнлэг хандахыг зааварчилсан тул ерөнхийдөө олзлогдогсод болон Монголын харгалзагч нарын хооронд хурц зөрчил байсангүй. Ямар нэгэн асуудал гарвал илүү хүнлэг аргаар шийдвэрлэсээр ирсэн байжээ. Ер нь сүүлд гарсан

дурсамж тэмдэглэлд Монгол талын харгалзагч нар харгис хэрцгий хандаж байсан гэх өгүүлбэр байдаггүй. Харин ч тухайн үед Монгол харгалзагч нар, цэргийнхэн олзлогдогсод боломжийн хэрээр тусалж байсныг тэмдэглэсэн байдаг. Тухайлбал, зарим хүний дурсамжид шөнө даараад байсан тул харгалзагч нь түүнд тоосго халааж байгаад өгдөг байсан, уг цэрэг хөлийхөө хавьцаа уг халуун тоосгоо тавиад унтдаг байсан тухай гардаг. Иймэрхүү хандлага, харилцааны талаар нэлээд гардаг. Тиймээс өмнө өгүүлсэн эрүүл мэндийн үзлэгт орохгүй, усанд орохгүй байгаа уг цэргийн хэргийг шийдэхийн тулд түүнтэй хэлмэрчээр дамжуулж ганцаарчлан уулзсан аж. Уулзалтын үед харгалзагч, Япон олзлогдогч, Лувсан-Очир гуай гурав л байжээ. Эхний үед уг олзлогдогч нэр усаа хэлсэн ч яагаад эрүүл мэндийн үзлэгч орохгүй бас халуун усанд орохгүй байгаа шалтгаанаа хэлэхгүй дув дуугүй байж. Түүнийг хэрэв одоо үзлэг, халуун усанд орохгүй бол шийтгэл онооно гэж сүрдүүлж үзэж. Тэгтэл хариуд нь дуугарсангүй. Бас хоолыг нь хасна ч гэж сүрдүүлж үзсэн байна. Мөн л дуугарсангүй. Тэгээд өөрөөс нь ямар хүсэлтэй байгааг нь асуужээ. Энэ үед л нөгөө япон олзлогдогч ам нээж, халуун усанд зөвхөн ганцаараа, бусад цэргүүдтэй хамт орохгүй байхыг хүссэн байна.

Эмчийн үзлэгийн талаар асуухад дуугарсангүй. Харахад харьцангуй

эрүүл, залуу хүн байсан тул энэ удаад эрүүл мэндийн үзлэгт оруулахгүй байхаар шийдэв. Гэхдээ шалтгааныг нь олж чадаагүй ч гэсэн энэ уулзалт ингээд дууссан байна. Учир нь олон зуун олзлогдсон цэргүүдтэй ажиллаж байхад нэг хүний асуудлыг шийднэ гэдэг амаргүй байсан. Мөн түүнчлэн тэр олзлогдогч ажлаа шаламгай хийдэг гэсэн харгалзагч нарын яриа ч нөлөөлсөн буй заа. Яагаад ингээд байгааг нь мэдэхээр уг олзлогдсон цэргийг гаргаж явуулсны дараа харуулд түүнийг анхааралтай ажиглахыг даалгасан байна.

Арваад хоног өнгөрсний дараа Лувсан гуай нөгөө ажиглах үүрэг авсан харгалзагчийг дуудаж, байдал ямар байгааг асуужээ. Харгалзагч түүнд хэлэндээ: “Онц зүйл ажиглагдаагүй, ажлаа шаргуу сайн хийдэг болох”-ыг яриад “харин нэг цэргийг үргэлж дагаж явдаг” гэж ярьсан байна. “Үргэлж дагаж явдаг нь ямар учиртай вэ?” гэж дахин лавлахад “Энэ цэрэг өөр нэг цэргийг хоолон дээр ч үргэлж дагаж хажууд нь суудаг, өглөө, өдөр, орой алхам ч холддоггүй юм, бас зэргэлдээ унтдаг” гэж хариулж.

Лувсан гуайд эхний цэрэг нь ноён, энэ цэрэг түүний зарц нь юм болов уу гэж бодогдоод өнгөрчээ. Удалгүй эрүүл мэндийн үзлэгт ахин орох шаардлага гарав. Учир нь цөөнгүй цэрэг уушгины хатгаа туссан байв. Гэтэл нөгөө цэрэг мөн л эсэргүүцэв. Тэгэхэд нь дахин уулзжээ. Ингээд “Хэрэв эрүүл мэндийн

үзлэгт орохгүй бол таныг ганцааранг чинь хорих болно” гэж анхааруулсан байна. Нөгөө олзны цэрэг дуугүй сууж, сууж байснаа гэнэт өөрийг нь эмэгтэй эмчид үзүүлэхийг хүсжээ. Гэвч яагаад заавал эмэгтэй эмчид үзүүлэх хүсэлтэй байгаа гэдгээ ч хэлсэнгүй.

Ингээд удалгүй түүнийг эмэгтэй эмч дээр үзүүлсэн байна. Учир нь уг олзны цэрэг хатгаа туссан тул зайлшгүй эмчид үзүүлэх ёстой байжээ. Ийнхүү үзлэг дууссаны дараа олзны цэрэгт эм өгөөд явуулсан бөгөөд харин Лувсан гуай эмчийг дуудаж уулзжээ. Гэтэл тэр эмч гайхсан янзтай чимээгүй сууж байснаа “Энэ хүн чинь эмэгтэй хүн байна” гэж хэлсэн бөгөөд мөн энийг сонссон Лувсан гуай болон тэд нар мэл гайхсан аж.

Үнэндээ уг эмчийн хэлсэнд үгэнд ч итгэсэнгүй. Учир нь тухайн үед бүх олзны цэргийн албан хаагчид нь эрэгтэй хүмүүс байсан юм. Гэтэл тэр олон олзлогдогсдын дунд эмэгтэй хүн ороод явж байна гэж хэний ч санаанд багтахгүй нь ойлгомжтой.

Ийнхүү уг цэргийг ганцаарчлан байлгаж, байцаалт авах болсон байна. Тэр олзны цэрэг ч өөрийнх нь нууж байсан нууц нэгэнт илэрсэн тул байцаалтад нэлээд дэлгэрэнгүй хариу өгөх болжээ.

Лувсан гуайн санаж буйгаар үнэндээ тэр олзны цэрэг нь Солонгос хүн байсан бөгөөд үргэлж дагаж явж байсан хүн нь нөхөр нь болж таарчээ. Японы арми дайны эхний үеэс дунд үе

хүртэл голлон Япон цэргүүд байлдаан тулаанд оролцож байсан тул яваандаа олон Япон цэрэг алагдаж, шархдан цэргийн хүчин хүрэлцэхгүй болсноор өөрийн эрхшээл дор байсан Солонгос зэрэг орны эрчүүдийг цэрэгт илгээх болжээ. Ингэж хүчээр шахуу цэрэгт татагдсан залуусын дунд энэхүү Солонгос эмэгтэйн нөхөр нь багтсан аж. Гэр бүл болоод удаагүй байсан тэднийх нөхөр нь нэгэнт цэрэгт татагдсан тул тэр Солонгос эмэгтэй эр нөхрөө дагаж цэрэгт бүртгүүлэн хамт явжээ. Ингэхдээ эмэгтэй хүн гэдгээ мэдэгдэхгүйн тулд эр хүний хувцас хунар өмсөж, гадна төрхөө ч эрэгтэйлэг харагдахуйцаар “дүрд хувирчээ”. Үг дуу цөөтэй, хааяахан л хэд гурван үг хэлдэг нь ч тус нэмэр болж, дээр нь Японы армийнхан түүнийг Япон хэл бараг сураагүй, дээр нь хэл яриа муутай Солонгос хүн гэж бодсон уу, тэгсгээд тоохгүй орхижээ.

Дээр нь ширүүн дайн тулаан өдөр өнжилгүй гаарч, үхэл амьдралын зааг дээр амьдарч явсан цэргийнхэн түүнийг ганцааранг нь айхтар ажиж харах ч боломж төдийлөн хомс ховор байсан нь мэдээж.

Ингээд эр хүн шиг аяглан дайны байлдааны дундуур өөрийгөө эмэгтэй хүн гэдгийг огт мэдэгдэлгүй байж чадсан төдийгүй, дагаж явсан эр нөхөртөө ч анхаарал тавьж, асарч явсан байна. Яагаад ийм алхам хийх болсныг нь асуухад “Нөхрийгөө цэрэгт татагдах үед түүнд ямар нэгэн өөр бодол

төрөөгүй, гагцхүү нөхрөөсөө л холдож болохгүй” гэсэн бодол л толгойд нь бат суусан аж. Хэрвээ гэр бүл болоод удаагүй тэр хоёрт энэ том дайн тулааны хөл үймээнд нэг л салбал эргэж уулзах боломж байхгүй ч бодсон буй заа.

Ингэж дайн тулаанд орж явтал Монгол Зөвлөлтийн арми Квантуны армийг бут цохисноор нөхөртэйгөө хоёул олзлогдож, улмаар Монголд ирж хамтдаа нэг тасагт хуваарилагдаж, барилга байгууламжин дээр ажилласаар иржээ.

Монголын талын хувьд энэ хэргийг ерөнхийд нь хаалттай байлгахаар шийдсэн байна. Учир нь олзлогдсон цэрэг гэдэг бол нэгэн төрлийн эрх мэдлээ хасуулсан хоригдол гэж хэлж болно. Тийм учраас олон нийтэд дэлгэх нь угаасаа хууль зөрчсөн хэрэг байв.

Монголын талын ажлыг эрхэлсэн хүмүүс ярилцаж байгаад нэгэнт энэ хүртэл яваад ирсэн хүмүүсийг бас ажил төрлөө сайн хийж байгаа гэдгийг анхаарч нэг бригадад хэвээр нь ажиллуулсан бөгөөд тэр эмэгтэйг гал тогооны ажил, цэвэрлэгээ зэрэг арай хөнгөн ажил хийлгэхээр шийдвэрлэжээ. Мөн ганцаарчилж усанд орох, эмэгтэй эмчид үзүүлэх гэсэн хүсэлтийг нь хүлээж авсан аж. Ийнхүү Япон цэргүүдийн хоригдож хугацаа дуусаж, нутаг буцах үед нь Лувсан гуай биечлэн уулзаж тэр гэр бүлийг сайн сайхан амьдрахыг хүсэж ерөөсөн гэдэг. Тэр хоёр ч мөн цаашид Япон явахгүй, харин Солонгос юмуу, Манжуурт үлдэх

хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлсэн байна. Харамсалтай нь тэр хоёрын тухай сураг тийнхүү тасарсан юм. Лувсан гуайн хэлж буйгаар Япон олзлогдогсдын дунд цөөнгүй Солонгос гаралтай цэрэг байсан бөгөөд тэдний дийлэнх нь Япон овог хүчээр авсан байсан тул Япон, Солонгосыг ялгахад хэцүү байжээ.

2. Орчин үед ятга хөгжмийг Монголд дэлгэрүүлсэн Солонгос багш

Монгол улсад ятга хөгжих, ятгачдыг дэлхийн тавцанд алдаршуулах үйлсийг гол үндэслэгч нь Солонгосын иргэн Ким Зон Ам багш билээ. 1960 онд (хуучин нэрээр) Хөгжим бүжгийн дунд сургууль “Ятгын анги” шинээр нээж, анхны элсэлтээрээ 16 хүүхэд авсны 12 нь эмэгтэй, 4 нь эрэгтэй хүүхэд байж. Харамсалтай нь тэр үед Монгол улсад ятгыг мэргэжлийн түвшинд заах сургах багш байгаагүй, ятгачны уламжлал үндсэндээ тасарсан байсан тул Хойд Солонгосоос тийнхүү мэргэжилтэн багш авахад хүрсэн байлаа. Гэхдээ ятга нь чухамдаа Монголчууд 20-р зуунд сурч эзэмшсэн хөгжим бус эрт үеэс оршсоор, Монголчууд хөгжимдсөөр ирсэн зэмсэг билээ. Ятга хөгжмийн тухай Монголын хуучны домог хэд хэд байдгаас энд нэгийг жишээ болон оруулав.

Уг домогт өгүүлэхдээ:

“Тоо үзэсгэлэнтэй, сайхан дуулдаг, эрдэм төгс нэгэн эмэгтэй нөхрөө дайн тулаанд явж орон гэртээ ховор үзэгдээд

байхаар нь эв эеийг хичээн, тайван амгалан гэртээ байхыг ятгасан боловч үгэнд нь орохгүй байжээ. Тэгэхэд нь үзэсгэлэнт эмэгтэй эргэж хэзээ ч хүн болохгүй гээд гоо бие нь хөгжим болж, урт сайхан үс нь утас болон, уянгат хоолой нь ая хөг болж ятга хөгжим болон хувирчээ. Нөхөр нь хэчнээн гуйвч эргэж хүн болоогүй ба түүнээс хойш нөхөр нь эхнэрээ санан дурсаж уяхан дуутай уянгат ятгаар хөгжимддөг болсон гэнэ”⁸

Бас Жангар туульд ятгын тухай өгүүлдэг.

Ерэн нэгэн чавхдастай

Ендэр мөнгөн хуураа аваад

татахул

Хулсан дунд өндөглөсөн

Хунгийн дуу гаргаад

Нууран дунд өндөглөсөн

Нугасны дуу гаргаад

Арван хоёр аясаар жишүүрдээд⁹

Солонгос анх Монголоос ятга хөгжмийг авч дэлгэрүүлсэн гэх аман яриа бий. Энэ тухай аман ярианд өгүүлэхдээ: XII-XIII зуунд монголын нэгэн хаан Солонгосын хаанд Энгүүн нэртэй нэгэн хатныг бэлгэнд өгчээ. Тэр бүсгүй ятга хөгжмөөр маш сайн тоглодог байсан бөгөөд Солонгост ятгыг зааж дэлгэрүүлсэн гэдэг. Солонгос улсад ятга хөгжим дэлгэрүүлсэн сайхан үйлсийнх

⁸ Зохиолч Д. Баасанжав гуайгаас бичиж авав. 2005.10.26. Л.Хэрлэнгийн бүтээлээс тодруулан үзнэ үү.

⁹ Хэрлэн, Л. (2022). Монгол хөгжмийн зэмсгийн өв соёл, 55-р тал, Уб.,

нь төлөө Энгүүн хатанд зориулан гэрэлт хөшөө босгосон байна. Энэ хөшөө саяхан болтол байсан гэх бөгөөд монголын төрийн элч төлөөлөгчид, эрдэмтэн мэргэдэд үзүүлэн таниулдаг байснаа 1960-аад оноос хойш үзүүлэхээ больсон гэж ахмад буурлууд дурсан ярьдаг байв.¹⁰

Гэвч цагийн явцад ятгын дэг сургууль тасарсан байна. Өмнө дурдсан Хойд Солонгосын ятгын багш Ким Зон Ам “Миний энэ зааж сургаж байгаа ятга хөгжим нь Монгол улсаас гаралтай бөгөөд энэ хөгжмийг дахин сэргээж та бүгдэд зааж байгаадаа их баяртай байна. Иймээс та нар энэ хөгжмийг сайн сурч, цааш нь улам баяжуулан хөгжүүлэх ёстой юм шүү” хэмээн захидаг байсан гэж түүний шавь нар дурсан ярьдаг. 1960-аад оны үед хэрэглэгдэж байсан 13 чавхдаст 2 ятга Монголын театрын музейд хадгалагдаж байна.

Түүний шавь нарын дуртгалд: “Ученик” гэдэг ганц орос үг мэддэг багш маань Монгол хэл мэдэхгүй, сурагчид нь Солонгос хэл мэдэхгүй, орчуулагчгүй бид нэлээд хэцүүхэн байдалд хичээл эхэлсэн боловч, тэр хүний сургах гэсэн чин хүсэл эрмэлзэл, хүүхэд бидний суралцах гэсэн үнэнхүү сонирхол нийлээд бүтээлч аянд хөлгийн жолоо шуударсан билээ. Багш маань анхны өдөр бидний нэрийг бичиж аваад, маргаашаас нь нэрээр нь дуудаж эхэлж байсан бол гурван сарын дараа ойр зуур ярьдаг, хагас

жил болоход “Үнэн” сониныг захиалан уншиж, чөлөөтэй ярьдаг байсан нь энэ хүний ямар их хөдөлмөрчийн нэгэн тод жишээ буй заа. Ким Зон Ам багш 1962 онд өөрийн эхнэр, 2 хүүгээ авчирснаар одоогийн Улсын их дэлгүүрийн зүүн талын байшингийн 1-р орцны 1-р давхарт 1 тоотод амьдрах болсон. Бид 1962 он гэхэд алдсан нэг жилийн программаа бүрэн нөхөөд зогсоогүй, сургуулийнхаа найрал хөгжимд сууж хөгжимддөг байв.

Ким Зон Ам багш хүүхэд бүртэй тулж ажилладаг, өөрөө зэрэгцэж хөгжмөө бариад л заадаг, заасан зүйлээ заавал сургаж байж өрөөнөөс гардаг байв. Ятгын 16 хүүхэд нь ерөнхий эрдмийн багш Ч.Ичинхорлоо, Т.Цэвэгмэд гэж бидний ээж мэт хоёр сайхан эмэгтэй багштай хоёр ангиас нийлсэн юм. 2 багш маань Ким багшийг харийн хүн гэдгээр нь онцлон биднийг үгэнд нь сайн орж, сайн давтаж, ирээдүйн сайн хөгжимчин болохыг үргэлж захиж сургаж байсан юм. Заримдаа бид Ким Зон Ам багшийгаа гомдоож байсан байх гэж хожим нь бодож харамсдаг юм.

Багш Ким зон Ам сурагчдынхаа гэрээр очин, амьдрал ахуйтай нь танилцан, өөрт нь санаж бодогдсон зүйлээ хоёр багшид маань хэлдэг байв. Нэг удаа Ч.Ичинхорлоо багшид “Лхагвасүрэнгийн гэрийн чийдэн гэрэл нь бага, муу байна” гэж хэлжээ. Багш маань тэднийд байнга очдог боловч үүнийг анзаараагүй тухайгаа

¹⁰ Хэрлэн, Л. 64-р тал

дурсан ярьдаг. Ким Зон Ам багш зарим хүүхдийн гэрт очин эцэг эхийг нь хүлээх зуур түлээг нь хагалж, эцэг эхэд нь ерөнхий болон мэргэжлийн хичээлийг нь сайн хийлгэх зөвлөгөө өгдөг байсан. Хүүхдийг нь эцэг эхэд нь муу хэлнэ гэж байхгүй. Ким Зон Ам багш маань зөвхөн хөгжим заагаад зогсоогүй цаашдын амьдралыг нь үргэлж бодож зөвлөдөг байв.

1966 онд багшийн ажиллах хугацаа дуусаад буцаж, 1967 оны эхээр эргэн ирж биднийг төгсгөсөн юм. Ялангуяа сүүлийн ажилласан жил ятгаар жинхэнэ сонгодог хэлбэрээр хөгжимдөх хамгийн их техник шаардсан солонгос зохиолуудаа заасан юм.

Ли Мен Саны зохиол “Пхеньяны хавар” концертыг Д.Нарантуяа, Д.Алтантуул хоёр тус тусдаа багштайгаа хамт хөгжимдөж төгсгөсөн юм.

Багш минь ийм л хүн байсан даа. Хожим 1970 онд БНАСАУ-д тоглолтын бүрэлдэхүүнд Д.Нарантуяа, Д.Алтантуул хоёрыг очиход хүүхдүүд нь их том болцгоосон, тэр 2-той хүмүүсээс далд ёсолж мэндлэх төдий халтихан уулзсан байсан. Хатуу чанга дэглэмтэй улсын хүүхдүүд нь ч айхтар ойлгоцтой байдаг бололтой. Монголд байдгаас тэс өөр уулзсан гэнэ билээ. Тэр хоёр их гайхсан гэдэг.

Анхны эрэгтэй дөрвөл ятгачид маань 1971 онд манай улсын рок поп урлагийн үндэс суурь болсон “Соёл Эрдэнэ” хамтлагийг байгуулсан намтар түүхтэй хүмүүс юм. Анхны

ятгачдаас ДЗО-ны их наадмууд, олон улсын уралдаан тэмцээнд оролцож алт, мөнгө, хүрэл медалиар энгэрээ мялааж, улсынхаа нэрийг дэлхийн тавцанд цуурайтуулж явсан нь Ким Зон Ам багшийн минь байгуулсан гавьяа, үнэнч хөдөлмөрч хичээнгүй зүтгэлийн үр дүн хэмээн бид бүхэн дурсан санаж явдаг.¹¹

3. Монгол Солонгосын дипломат харилцаа тогтоосон тухай дурсамж

Энэхүү түүхийг Монголын нэгэн дипломатч дурсан ярьсан бөгөөд өмнө нь мэргэжлийн дипломатчийн хувиар хэд хэдэн оронд алба хашиж явжээ. Тэрбээр Монголын гадаад бодлогыг боловсруулах, шинэчлэх чиглэлээр багагүй ажилласан нэгэн билээ. Тийнхүү олон чухал үйл хэрэгт оролцож бүтээлцэж явсан ч төдийлөн нэрээ гаргахыг үл хүсдэг дипломатч байсан бөгөөд энэ удаад ч өөрийнх нь хүсэлтээр нэр усыг нь дурдаагүй болно. Түүний хууч яриан дундаас Монгол Солонгосын харилцаатай холбоотой хэсгийг миний бие олзуурхаж энд оруулав.¹²

1980-аад оны сүүлчээс Монгол улсын гадаад, дотоод байдал төвөгтэй, зөрчилтэй болж ирсэн төдийгүй манай бүс нутагт ихээхэн өөрчлөлт гарсан юм. Юун түрүүнд манай улсын өмөг түшиг, ивээн тэтгэгч болж байсан ЗХУ маань

¹¹ Цэрэндорж, М. (2007). Алтан гадас одонт С. Гончигсумлаагийн нэрэмжит Хөгжим бүжгийн Коллеж, 161-162-р тал. Уб.,

¹² Үүнээс цаашид өгүүлэх “Би” гэдэг энэхүү дипломатчийг хэлж байгаа болно.

“Орших уу, эс орших уу” гэдэг зааг руу эргэлт буцалтгүй шилжиж, үүнийг дагаад социалист хамтын нөхөрлөл хэмээх орнууд маань зөрчилдөж эхэлсэн. Монгол улсад эдийн засгийн хямрал болох нөхцөл бүрдэж буйн шинж ажиглагдаж эхэлж байв. Би гадаад оронд ажиллаж байгаад буцан ирээд байсан үе буюу 1980-аад оны сүүлчээр ЗХУ-ын сүүлчийн удирдагч болсон Михаил Горбачев БНХАУ-тай харилцаагаа сайжруулах үүднээс Монгол улс, Вьетнам, Афганистан дахь цэргээ гаргахаа албан ёсоор мэдэгдсэн юм.¹³ Энэ мэдээ нь манай улсын гадаад бодлогод томоохон өөрчлөлт шинэчлэлт, бас сорилт болоод эрсдэлийг ч авч ирсэн юм.

Өөрөөр хэлбэл Монгол улс аюулгүй байдлаа хамгаалах, гадаад харилцаагаа яаж хөгжүүлэх вэ гэдэг тал дээр ухаалаг хандахаас аргагүй байдалд хүрч, идэвхтэй санаачилгатай, бүтээлч, шинэлэг байдлаар сэтгэх шаардлагатай болж юун түрүүнд ГХЯ-ны хуралдаан дээр бидэнд санал боловсруулахыг даалгав. Тиймээс уг ажлыг хариуцаж авсан салбар зөвлөл буюу багийнхан энэ чиглэлээр шургуу ажиллаж, ажил дээрээ байнгад зөвлөлдөн оройдоо тус тусдаа гэр гэртээ, эсвэл ажил дээрээ сууж уг санал төслөө нухсаар нэлээд хугацааны дараа өөрсдийн саналаа нэгтгэн боловсрууллаа. Энэ үед дэлхий ертөнцийг төмөр хөшгөөр хуваасан

Хүйтэн дайны үзэл суртал, цэрэг эдийн засгийн өрсөлдөөн сөргөлдөөнөөс болж их гүрнүүд хийгээд бага буурай улсуудын аль аль нь ялгаагүй Хүйтэн дайныг дуусгахыг хүсэж байлаа. Мөн 1988 оны БНСУ-ын нийслэлд Сөүлийн олимп нь зохион байгуулагдахад хэдий шүүмжлэл, үгүйсгэл дунд байсан ч Өмнөд Солонгос нь бодит байдал дээр хөгжил өндөр, ард түмэн нь хоол ундтай, баяр хөөртэй, эдийн засаг, бизнес цэцэглэсэн орон болж буй нь бүхний нүдэнд илт харагдаж байлаа.

Бид тухайн үеийн олон улсын болон бүс нутгийн байдал, хүчний шилжилт, ЗХУ-д өрнөж байсан өөрчлөн байгуулалт, ил тод байдал¹⁴ зэргийг бололцоогоороо судалж, харьцуулалт хийсэн юм. Ингээд ГХЯ-ны тайлан товлосон хуралдаан болов. Бидний илтгэлийг ч бүгд сонсож дуусаад, хэлэлцэж эхлэв. Учир нь бидний тайлан илтгэлд “БНМАУ-ын хөгжлийн нэгэн шинэ гарц бол Өмнөд Солонгос буюу БНСУ боллоо. Бид Өмнөд Солонгостой албан ёсны дипломат харилцаа тогтоох нь сонголт бус зайлшгүй шаардлага болж эхэллээ. Юун түрүүнд эдийн засгийн хөгжил нэн хэрэгтэй болоод байгаа бөгөөд ЗХУ задарч, магад мөхөж, оронд нь 15 тусгаар тогтносон улс бий болж, задрах үйл явц дунд Монгол улс эдийн засгийн маш том хямралд нэрвэгдэх нь өнөө маргаашийн

¹³ Тэрбээр Владивосток, Красноярск хотуудад хэлсэн үгэндээ дээрх бодлогуудаа албан ёсоор илэрхийлсэн.

¹⁴ Тухайн үед ЗХУ-ын сүүлчийн удирдагч М. Горбачевийн дэвшүүлсэн “Перестройкай, Гласность” гэдэг нэр томъёог Монгол улсад ингэж орчуулж байв. Ж. Б.

зайд тулгамдсан асуудал болоод байна” гэсэн юм.¹⁵ Энэ талаар ч илтгэл тайландаа дэлгэрэнгүй ярьж, БНСУ-тай дипломат харилцаа тогтоохын зайлшгүй шаардлагыг нэлээн хэдэн үндэслэлтэйгээр хэлсэн юм. Тухайн үед БНМАУ-ын Гадаад Явдлын Яамны сайд байсан Гомбосүрэн гуай ч БНСУ-тай дипломат харилцаа тогтоохын зайлшгүй шаардлагыг нэлээн хэдэн үндэслэлтэйгээр хэлсэн юм. Улмаар бидний саналыг сонсоод, нэлээд сайтар “Би дээш нь уламжилъя” гэлээ.

“Дээш” гэдэг нь Монгол Ардын хувьсгалт намын Төв Хороог хэлж буй нь хэрэг юм. Улмаар биднийг тухайн үеийн Монгол улсын нам, төрийн удирдагч Ж. Батмөнх гуайтай уулз гэв. Бид ч өмнө нь бэлдсэн тайлан сэлтээ эргэн харж “Ямар асуулт асуух бол, ийм асуулт асуувал ингэж хариульа, тийм асуулт асууж магад тэгвэл тэгж хариулна даа” гэх мэтээр бэлдсээр байтал Ж. Батмөнх гуайтай уулзах өдөр, цаг товлогдсон мэдээ ирэв. Удалгүй Гадаад явдлын яамны сайдын нарийн бичиг бидэнд уулзалтын товыг хэлэв.

Долоо хоног өнгөрөөд л товлосон өдөр ч хаяанд ирлээ. Налгар намрын нар ээсэн тэр өдрийг би сайн санадаг. Яагаад гэхээр гэрээсээ гаран ажил дээрээ ирээд багийнхантайгаа хэлэх үг, гаргах гаргалгаа баримтаа харан дахин дахин харав. Бага зэрэг сандарч байсан ч нөгөөтээгүүр дутуу юм үлдээчихгүй юм сан гэж хичээж байгаа минь

энэ байлаа. Гэнэт багаараа явахгүй төлөөлөөд намайг оч гэсэн тул эртлэн гараад 10 гэхэд Засгийн газрын ордонд очин, дотогш орж Ж. Батмөнх гуайн өрөөний гадна очиж нарийн бичигт нь бүртгүүлээд суулаа. Өмнөх хүн гаралгүй лав 30 минут хэртэй хүлээн сууж байтал хаалга гэнэт онгойн Статистикийн газрын дарга гарч, миний ээлж боллоо.

Нарийн бичгийн дарга нь гарч ирэн “Та орно уу” гэж хэллээ. Төрийн тэргүүний өргөөнд сүрдэсхийн яваад оров. Ж. Батмөнх гуай төрөлхийн гэмээр тайван, энгүүн зангаараа “Та ойртоод суугаарай” гэв. “Ажил төрөл ямар байна, та нарыг их ажилтай байгаа гэж сонссон” гэсээр бидний яриа эхлэв.

Юун түрүүнд эхний хэсэгтээ би дэлхийн дахины нөхцөл байдал, ялангуяа Зүүн ази, Солонгосын хойгийн талаар тоймлон яриу. Ингээд Хойд Солонгосын эдийн засаг, аж ахуйн байдал амаргүй байгааг дуулгаад, улмаар ЗХУ хэрвээ задарч коммунист систем нурахдаа хүрвэл байдал нөхцөл байдал улам хүндрэх талаар хэлэхэд Ж. Батмөнх дарга миний үгийн сонсож байгаад “Хойд Солонгос гэлтгүй манай улс ч бас хүндхэн байдалд орж магадгүй байна. Бид ингээд хүлээгээд суугаад байж болохгүй, шат дараатайгаар арга хэмжээ авах хэрэгтэй” гэв. Улмаар би яриагаа үргэлжлүүлэн Солонгосын хойгийн өмнөд хэсэг рүү чиглүүллээ. БНСУ-ын талаар бэлдэж ирсэн эдийн засгийн баримтуудыг

¹⁵ ГХТА. Х-112, хн. 1-13.

дэлгэн “Та мэдэж байгаа, БНСУ-ын эдийн засаг нэн хурдацтай хөгжиж байна, жилийн өсөлтийн хэмжээ нь ийм байна” гэх мэт нэлээн олон тоо баримт, гадаад худалдааны хэмжээ зэргийг танилцуулав. Мөн “Энэ улс эдийн засагтаа хамаарах хоол хүнсний асуудлаа шийдсэн байна, дээрээс нь хөнгөн, хүнд болон химийн аж ахуйн салбарууд зэрэг хөгжиж байна. Тэр бүү хэл авто машин, хөлөг онгоц, цахилгаан бараа бүтээгдэхүүнийг жил ирэх тусам сайжруулж, чанартай үйлдвэрлэн гадаадын улс орнуудад их хэмжээгээр зарж долларын урсгалыг улс руугаа татаж буй талаар өгүүлэн, экспорт руу чиглэсэн эдийн засгийн бүтэцтэй улс болсон байна” гэж яриад экспортын хэмжээг хүснэгтлэн танилцуулсан юм. Ингээд хамгийн гол хэсэгт оров. Энэ хэсэгтээ гадаад харилцааг үзэл суртлаас салгах, шинээр харах хэрэгтэй болсон талаар өгүүлсэн билээ. Дээрх зорилтын хүрээнд хэд хэдэн зорилго, санаачилга дэвшүүлсний дотор БНСУ-тай албан ёсоор дипломат харилцаа тогтоох санал орсон юм. Ж. Батмөнх дарга хэсэг чимээгүй бодон сууснаа “За, эдгээр асуудлыг сайтар судлах хэрэгтэй юм байна. Хэрвээ нааштай үр дүн гарахаар бол даруйхан ажил хэрэг болго” гэж надад хэллээ.

Энэ явдлаас хойш асар удалгүй социализмын задрал эргэлт буцалтгүй үргэлжилж ёстой л хорвоо ертөнц эргэж, хүмүүний амьдрал эрс өөрчлөгдсөн билээ. Тэр жилийн өвөл нөхцөл байдал улам хүндэрч, ЗХУ-ын тусламж

үндсэндээ зогсон, Монгол улсын эдийн засаг зогсолтгүйгээр унаж, ний нуугүй хэлэхэд элгээрээ хэвтсэн гэж хэлж болно.

Хүнсний барааны картын системд улс орноороо шилжиж, айл өрх бүр тодорхой хэмжээний хүнсний хуваарилалтад оров. Дээр нь тог цахилгаан тасрах нь хэвийн үзэгдэл болсон төдийгүй тэр өвөл Улаанбаатар хот хөлдөж магадгүй эрсдэл бодит байдлаар нүүрлэсэн юм. Энэ үеэр Гадаад явдлын яамны зүгээс БНСУ-ын ГХЯ-ны Азийн газрын тэргүүн Кимийг урихаар тогтов. Ийнхүү цаашдаа хоёр орны дээд хэмжээний айлчлал, уулзалтыг зохион байгуулах, эдийн засгийн тусламжийг авах талаар бид хөөцөлдөж эхэлсэн билээ. БНСУ-ын ГХЯ-ны Азийн хэсгийн дарга Кимийг 12 дугаар сард урьж, БНСУ-ын тал ч манай урилгыг найрсгаар хүлээн авч, айлчлалыг дэмжсэн тул манай тал ч шуурхайлан ажилдаа орсон. Бид ч ажил үүргийн нарийвчилсан төлөвлөгөө зохион, тэр дагуу бэлдсээр байтал айлчлалын хугацаа ч болов¹⁶.

¹⁶ 2021 онд ШУА-ийн Олон улс судлалын Хүрээлэнгээс “Монгол улс, БНСУ-ын харилцаа баримт бичгийн эмхэтгэл (1990-2019)” хэмээх бүтээлд БНСУ-ын Азийн газрын дарга Кимийн айлчлалын талаар байхгүй, харин БНСУ-ын ГХЯ-ны Парламентийн асуудал эрхэлсэн орлогч сайд Ли Ки Чу-гийн айлчлалын талаар нэлээд тодорхой баримтууд оржээ. Тэрбээр Монгол улсад 1990 оны 3-р сарын 24-28-ны өдрүүдэд айлчилсан бөгөөд тэр хугацаандаа буюу 3-р сарын 26-нд хоёр орны хооронд дипломат харилцаа тогтоох баримт бичигт гарын үсгээ зурсан байна. Үүнийг тус эмхэтгэлийн 44-46-р талаас үзэж болно. Тиймээс энэ дурсамжид

Бид ярилцсаар, ерөөсөө зүгээр нэг албан айлчлал гэхээсээ, БНСУ-ын ГХЯ-д Монгол улсын бодит байдлыг харуулъя, эдийн засаг болон санхүүгийн тусламж нэн яаралтай хэрэгтэй байгааг нөгөө талд ойлгуулъя хэмээн тохиров. Өөрөөр хэлбэл, нийгэм-эдийн засгийн байдал нэн хурдацтай унаж доройтож байгаа учраас юун түрүүнд өөрийн улсын ард түмэн хэрхэн хохирол багатай даван туулах талаар ажлаа танилцуулах нь зүй ёсны хэрэг байлаа.

Бодит байдал болоод бэлдсэн материалынхаа суурийг харуулахын тулд Улаанбаатарын хотыг хойноос нь урагш, төвөөс зүүн тийш чиглэж явж, буцах өглөө нь хотын хажуухан малчин айлаар орж Монгол ахуй, аж амьдралтай танилцуулах нь зөв хэмээн бид тогтсон юм. Ингээд тус улстай дипломат харилцаа тогтоох, эдийн засаг, санхүүгийн тусламж авахаар шат дараатайгаар ажиллаж эхлэв.

Мөн их сургуулиар оруулж, дөнгөж нээгдээд байсан Солонгос хэлний дугуйланг танилцуулахаар тогтсон. 12 сарын 8-нд онгоц Буянт-Ухаад газардаж, БНСУ-аас айлчлан ирсэн зочдыг Их Тэнгэрийн аманд байрлах хүндэт зочдын буудалд буулгасан юм. Хэсэг амраагаад ГХЯ-ны байранд эхний уулзалт эхлэв. Их Тэнгэрийн амнаас буюу урдаас хойш чиглэсэн замаар ирэх үед замын хажуугаар гандуухан хувцастай, даарч хөрсөн хүмүүс хааяахан алхаж харагдаж, нэлээд олон

газар гэрэл унтраастай эсвэл бүдэгхэн байгаагаас л эдийн засаг, иргэдийн амьдрал хэцүү байгаа нь сүүмэлзэн харагдах тэр гэрлээс ойлгомжтой харагдах мэт.

Тэр оройн уулзалт хөнгөхөн харилцан танилцах, нүүр хагарах байдлаар явагдсан бол, маргааш нь өдөржин албан ёсны уулзалт өрнөж манай тал БНСУ-тай дипломат харилцаа тогтоох хүсэлтэй буйгаа, хоёр Солонгосын нэгдлийг тууштай дэмжихээ тодорхой илэрхийлэв. Улмаар манай улсын эдийн засгийн нөхцөл байдал хүндэрч буй яриан дундаа дурдсан билээ. БНСУ-ын тал манай саналыг хүлээн авч хоёр улсын хооронд албан ёсоор дипломат харилцаа тогтоох талаар ойрын хугацаанд хариу мэдэгдэхээ амлав.

Уулзалтын дараагийн хэсэг нь оройн хоолыг ГХЯ-ны Азийн газрын даргын гэрт барихаар бэлдсэн маань замд манай хотыг хараад авна, мөн энгийн орчинд найрсаг яриа өрнүүлнэ хэмээн тооцоолсноос үүдэлтэй байсан билээ. Орой 17:30 цагийн алдад бид 1-р хороололд орших орон сууц руу хөдлөв. Тэр үед дээд доод, баян ядуугийн гэх ялгаа байхгүй, амьдралын түвшин нийтээрээ ойролцоо байлаа. 1-р хорооллын байрнууд нэлээн урт, бид хайсаар очих замд тог тасарсан байсан болохоор Улаанбаатар хот ерөнхийдөө харанхуй, түүнийг дагасан юмуу гэмээр тэнгэр ч бүрхэг, хүмүүсийн царай бүдэг бадагт нь уйтгар, түгшүүртэй

гарч буй уулзалт нь үүнээс өмнө буюу 1989 оны 12-р сард болсон гэж таамаглаж байна.

мэдрэгдэж яг л Хойд Солонгост очсон мэт сэтгэгдэл төрнө.

1-р хорооллын гэрэл тэр чигтээ тасарсан болохоор айлуудын цонх нэг бол харанхуй нэг бол лааны гэрэл бүдэгхэн харагдана. Бид явсаар даргын орцны үүдэнд очлоо. Тэр үед гар утас гараагүй байсан болохоор жолооч түрүүлж гаран даргын гэрийн үүдийг олохоор явж, харанхуйд яаж явахаа ойр зуур ярилцаад жолооч маань хайхаар явах гэтэл орцны хаалга нээгдэж дарга амьсгаадсаар гарч ирэв. Яарсан ч нүүрэнд нь инээмсэглэн тодрон бид 8 давхар луу алхлаа. Зочдоо лааны гэрлээр замчлан заах зуурт зочид маань ч гэсэн инээмсэглэсээр шатаар өгслөө.

Даргын доромжлох хэд хэдэн лаа асаан тавьжээ. Зочны өрөөндөө ширээ засан зууш зэргийн дээдийг бэлдэн тавьжээ. Биднийг сууж байх зуур тог ирж бүгд баярлан дуу шуу оров. Гэрэл гэгээ гэгч ийм л ид шидтэй ажээ. Бэлдсэн хоолоо хийн, буузаа ч плиткэн дээр тавив. Хоол унд ч эхнээсээ гарч, архи хундагалан удалгүй тог дахин тасрахад хоол ундаа бэлдэж амжсандаа гэрийн эзэн, эзэгтэй нар их л баяртай харагдана. Тэр оройн зоог ч аятайхан, лааны гэрэлд тод хэр нь энгийн яриа өрнөж, Солонгос хоёр зочин маань ч сэтгэл хангалуун харагдсан. Яриан дундуур өөрсдийн сонирхсон асуултаа ч асууж орой 21 цаг дөхөх үед 3 цаг суусан бид зочдоо үдэн лаагаа асаан урд нь гарч болгоомжлон гарав. Зам саадгүй тул Их Тэнгэрийн ам хүртэл давхисаар очив. Онгоц маргааш өдрийн үдээс хойш байсан

тул өглөө нь МУИС-д шинээр нээгдээд байсан Солонгос хэлний дугуйлантай танилцсан нь Солонгос хүн бүр хангыл гэх өөрсдийн хэл бичгээр бахархан дээдэлдэг тул цагаа олсон явдал боллоо хэмээн бид үзэж байв. Ийн Буянт-ухаа руу явах замд Яармагийн дэнж дээр морь унан явах аав хүү хоёртой тааралдан машинаасаа бууж зураг авхуулав. Хүүд зочид маань гарын бэлэг өгч билээ. Ийнхүү зочид маань нутаг буцан бид үдэж өглөө.

Удалгүй Монголыг дэмжигч, хандивлагч орнуудын зөвлөлдөх уулзалт болж, хүн ам цөөн, ядуу буурай, эдийн засгийн хямралд өртсөн хэдий ч ардчилсан нийгэм, хүний эрхийг дээдлэн тунхагласан Монгол улсыг маань АНУ, Япон, Герман зэрэг орнууд дэмжихээ илэрхийлж, түүний дотор буцалтгүй тусламж үзүүлэхээ мэдэгдэж эхлэв. Гэнэт БНСУ-ын төлөөлөгч гарч ирэн Монгол улсад эдийн засгийн тусламж зээлийг олгохоо мэдэгдэв. Ийнхүү хоёр орны харилцаа амжилттайгаар хөгжиж эхэлсэн юм.

Дүгнэлт

Тус өгүүлэлд өнгөрсөн 20-р зууны Монгол Солонгосын харилцаанд шууд болон шууд бусаар холбогдох магадлал бүхий өвөрмөц үйл явдлууд, хувь хүмүүсийн хувь заяаг аман түүхийн арга зүйд тулгуурлан бичиж тодруулан гаргаж ирэхийг хичээсэн юм. Ингэж бичихдээ Монголын болон Солонгосын түүхийн баримт бичгүүдэд

төдийлөн үлдээгүй, эсвэл маш товч байдлаар үлдсэн, голлон хэрэг явдлын гэрч болсон Монголчуудын дурсамж, дуртгалд тулгуурлан авч үзэв.

Олзлогдсон Япон цэргүүдийн дунд байсан Солонгос нөхрийгөө дагаж цэрэгт явж бас хамт олзлогдон Монголд ирсэн Солонгос эмэгтэй талаар ганц нэг түүхэн хүний дурсамж үлджээ.

Түүнчлэн Монголчуудын уламжлалт хөгжмийн нэг байсан хэдий ч түүхийн явцад зааж сургах багшгүй, сургалтын арга нь мартагдаад байсан ятга хөгжмийг сэргээн заасан Солонгос багшийн намтар ч тун сонирхолтой түүх болно.

Монгол улс БНСУ-тай дипломат харилцаа тогтооход чухал үүрэг гүйцэтгэсэн хоёр орны гадаад албаны ажилтнуудын дурсамж яриа нь орчин үеийн түүхнээ ихээхэн ач холбогдолтой гэж үзэж байна. Тиймээс Монгол Солонгос хоёр орны харилцаатай холбоо бүхий энэ мэт аман түүхийг цаашид улам гүнзгийрүүлэн судлах, шинээр эрдэм шинжилгээний эргэлтэнд оруулах нь өнгөрсөн болоод өнөөгийн харилцааны түүхийг баяжуулах нь лавтай юм.

Эцэст нь тэмдэглэхэд, энэхүү аман түүхэнд тулгуурласан судалгааг цаашид архивын болон бусад эх сурвалжуудаар гүнзгийрүүлэн авч үзэж, түүхэн баримт нотолгоо зэргээр улам баяжуулан дэлгэрүүлэх шаардлагатай байна.

Ном зүй

1. Гадаад харилцааны Төв Архив
2. Баттөр, Ж. (2011). XX зууны Монгол Солонгосын харилцаа, 127-150. (Солонгос хэлээр), Уб., МК Медиа хэвлэлийн газар
3. Лувсан-Очир, Ч. (1998). Дайны дараа Монголд байсан япончуудын хувь заяа, Уб.,
4. Хэрлэн, Л. (2022). Монгол хөгжмийн зэмсгийн өв соёл, Уб.,
5. ШУА-ийн Олон улс судлалын Хүрээлэн. (2021). Монгол улс, БНСУ-ын харилцаа баримт бичгийн эмхэтгэл (1990-2019). Уб.,
6. Санчир, Л. (2021). Ц. Дамдинсүрэнгийн аман өгүүлэг аман түүх болох нь. *Studia Historica, Institute Historiae Ethnologici, Academie Scientiarum Mongoli. Tomus L, Fasciculus 1-19.* Уб.,
7. Цэрэндорж, М. (2007). Алтан гадас одонт С. Гончигсумлаагийн нэрэмжит Хөгжим бүжгийн Коллеж, Уб.,
8. Урангуа, Ж., Эрдэнэбилэг, Б. (2018) Дайны золиос болсон хүмүүс, Монгол улсын их сургууль, Тагнуулын Ерөнхий газар, Шова Эмэгтэйчүүдийн их сургуулиас хамтран эрхлэн хэвлүүлсэн. Уб.,

БНСУ-ЫН ДИЖИТАЛ ХӨГЖЛИЙН ШИНЭ ЧИГ ХАНДЛАГА БА МОНГОЛЫН БОЛОМЖ

Д.Уламбаяр¹

ulambayar@humanities.mn

Abstract

At the end of the 20th century and the beginning of the 21st century, there was a lot of talk and writing about the irreversible globalization based on interdependence, but now I am writing about the irreversible digitization in all fields of the world and its impact on humanity. Digitalization has brought enormous savings to the economy and turned our stereotypes of space-time upside down.

In The Republic of Korea, the digital process has become an irreversible process, covering all socio-economic sectors. Today's South Korea is a country with great material and spiritual potential to make unprecedented progress in science and technology in the New Millennium. It is emphasized again that South Korea ranks highest in the world in terms of digital & ICT, high-tech infrastructure, high-speed internet per capita, and integration and innovation between key economic structures.

One of the important directions of cooperation in the field of strategic partnership between Mongolia and the Republic of Korea is the digital sector, and cooperation in this direction will be deepened.

Keywords: digitization, cyber space, internet, digital revolution, e-society, online trade, soft infrastructure, etc.,

I. Дижитал хувьсгал

XX зууны сүүлчийн улиралд хүн төрөлхтний хамгийн том нээлт нь өөрсдийн амьдрах орон зай, цаг хугацаагаа цоо шинээр, гэхдээ хязгааргүй “тэлсэн” явдал юм. *Cyber space* хэмээх хүний оюуны бүтээл болсон тулааны энэ шинэ орон зай хүн төрөлхтний амьдралд язгуур өөрчлөлт

гаргаж, цаашид ч олон суурь өөрчлөлт, шинэ зүйлсийг буй болгох нь тодорхой болов. XX зууны сүүлч, XXI зууны эхнээс харилцан хамааралд суурилсан *globalization* эргэлт буцалтгүй болж байгаа тухай ихээхэн ярьж бичиж байсан, харин эдүгээ дэлхий нийтийн хэмжээнд бүх салбарт *digitization* эргэлт буцалтгүй болж буй тухай, түүний хүн төрөлхтөнд үзүүлж буй нөлөөллийн тухай ярьж бичиж байна. Дижитал үйл явц эдийн засагт асар

¹ ХИС-ийн Олон улсын харилцаа, нийгэм судлалын сургуулийн захирал, ШУ-ы др, проф. Хүндэт дипломат

их хэмнэлт буй болгож, орон зай, цаг хугацаа, уламжлалт эдийн засгийн тухай бидний *stereotype*-ийг орвонгоор нь өөрчилж эхлэв. Нөгөө талд дижитал технологийн хурдацтай хөгжлийн үр дагавраар дэлхий нийтийн аюулгүй байдал улам эмзэг болж, кибер орон зай дахь сөрөг үйлдлээс санамсаргүй байдлаар өчүүхэн зүйлээс ч их хор хохирол учирч болзошгүй байдал ч үүсээд буйг тэмдэглэх ёстой. Кибер аюулгүй байдлыг хангах нь мэдээллийн аюулгүй байдлаас огт өөр, шинэ ойлголт болно.

Генетикийн түвшинд дижитал оюун ухаан бүтээхээс эхлээд асар том дижитал хувьсгал өрнөж байна. Дубайн World Government Summit дээр хүний тархи болон түүний дижитал хувилбар хоёрын хооронд мэдээлэл солилцох хурдны тухай, тэдгээрийн нэгдлийн тухай, хүний оюун ухааныг нүүлгэн шилжүүлэх өргөн хүрээтэй хэлэлцүүлэг өрнөх болов. *Хүн ертөнцийн мөнх бусыг үзүүлсэн ч түүний бүх мэдээлэл, дижитал хуулбар амьдралаа цааш нь үргэлжлүүлэх боломжийг олгох гэнэ.*

Дижитал оюун ухааны хөгжилд cognitive neuroscience нэн чухал үүрэг гүйцэтгэж байгаа боловч квант компьютерын хөгжил түүнийг орвонгоор нь өөрчлөхөөр байна.

Blockchain технологи хөгжлийн шинэ боломжийг нээсэн хэдий ч квант компьютерын хөгжил түүний схемийг бусниулж, итгэхэд нэн бэрх квант орны цоо шинэ нөхцөл байдлыг буй болгохоор

байна. *Blockchain* сайтын мэдээлснээр биткойны 90 хувийг нэгэнт олборлож, нээлттэй зах зээлд арилжаалагдаж байгаа бөгөөд урьдчилсан тооцооллоор үлдсэн сүүлчийн 10 хувийг өндөр хүчин чадалтай супер компьютер ашигласан ч 2140 оны хоёрдугаар сар хүртэл олборлож, зах зээлд нийлүүлэхээр байгаа ажээ. Өөрөөр хэлбэл 100 илүү жил шаардагдаж байна. Тэгвэл квант компьютер энэ асуудлыг хоромхон зуур шийдвэрлэж чадах ажээ. *Квант компьютерын үйлдэл нь бурханд хамгийн ойрхон дөхөж очих шийдэл болно гэж мэргэжилтнүүд нь тэмдэглэх болжээ.*

Ухаалаг төхөөрөмжүүд (smart objects) өндөр хурдны интернет сүлжээний суурь бүтэц (infrastructure), ложистикоор интеграццилагдаж, объектуудыг алсаас мэдрэх, удирдах, хянах боломжтой (Internet of Things-IoT) болж, 6G хэрэглээнд нэвтэрч эхлэв.

Metaverse бидний параллель ертөнц буюу хоёр дахь амьдрал болохоор байна. Амьдралын нэн чухал зүйлс бүгд дижитал хэлбэр лүү шилжиж, тийнхүү дижитал амьдрал бидний бодит амьдралаас илүү үнэ цэнэтэй орчин болох ажгуу.

OpenAI-ийн эхлүүлсэн ChatGPT нь дижитал оюун ухааны салбарт хурдацтай, урьд өмнө байгаагүй их хэмжээний хөрөнгө оруулалтыг хийж эхэлсэн нь цоо шинэ нөхцөл байдлыг буй болгож байна.

Дижитал технологи урьдаас төсөөлж байгаагүй зүйлсийг бие даан хийж эхлэх л юм бол бид амьдралын цоо шинэ хэлбэртэй нүүр тулсан гэж ойлгох хэрэгтэй болж байна.

Эдүгээ үндэсний эдийн засаг дэлхийн зах зээлийн хуулиар зохицуулагдаж, үндэсний баялаг, түүхий эдийн нөөцөө захиран зарцуулах нь нэг улсын эрх мэдэл, хил хязгаараас шалтгаалахгүй болж, гадаад, дотоод бодлогын зааг ялгаа багасаж байна. Цахим ертөнц ганцхан мэдээлэл солилцох хэрэгсэл байхаа хэдийнээ больж, хил хязгааргүй эдийн засгийн нэгдсэн нэг орон зай болон хувирав.

Гадаад, дотоод бодлогын зааг ялгаа багасаж, даяаршил, дижитал үйл явц үндэсний аюулгүй байдлын шийдвэрлэхүйц хүчин зүйл болов. Их гүрнүүд гадаад бодлогоо тодорхойлохдоо: *economics of power* буюу хүчний эдийн засаг, *power of economics* буюу эдийн засгийн хүч гэсэн 2 зарчмыг баримталж байгаа нь бүхэлдээ дижитал технологид суурилж байна.

Бүр 1989 онд Солонгос гаралтай Японы судлаач Т.В.Канын бичсэн «Солонгос дараагийн Япон мөн үү?: Америкийн дараагийн өрсөлдөгчийн бүтэц, стратеги, тактикийг ойлгох нь» (T.W.Kang)² нэртэй бүтээл Нью-

Йорк хотноо хэвлэгдэн гарсан нь нэлээд дуулиан тарьсан билээ.

Азийн «шинээр аж үйлдвэржсэн» БНСУ нийтлэг шинж бүхий хөгжлийн тодорхой үе шатуудыг дамжиж иржээ. Энэ нь нэгд: 1960-аад онд импортыг орлох үйлдвэрлэлийг бүх талаар хөхүүлэн дэмжих, хоёрт, 1970-аад онд үйлдвэрлэлийн бүтцийг өөрчлөн хүнд үйлдвэр, экспортын чиг баримталсан үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлэх, гуравт, 1980-90-аад оноос оюуны багтаамжтай өндөр технологи, цахим бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжин хөгжүүлэхэд чиглэгдэж иржээ. Дөрөвт, XXI зууны хоёр дахь арван жилээс дижитал технологийн салбарт дэлхийд тэргүүлэх байр суурь эзлэх бодлого явуулж байна гэж үзэж болохоор байна

II. БНСУ-ын дижитал хөгжлийн үйл явц

Өнөөгийн БНСУ нь шинжлэх ухаан-технологийн урьд үзэгдээгүй ахиц, дэвшлийг Шинэ мянганд гаргах материаллаг болон оюун санааны үлэмж чадавхтай орон юм. БНСУ нь мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, өндөр технологийн суурь буюу дээд бүтэц (infrastructure), нэг хүнд оногдох нийтийг хамарсан өндөр хурдны интернетийн сүлжээ, гол эдийн засгийн бүтцүүдийн хоорондох интеграцчилал, инновацчилалаар дэлхийд хамгийн өндөрт орж байна.

² T.W.Kang. Is Korea the next Japan?: Understanding the Structure, Strategy, and Tactics of America's Next Competitor. Free Press. The University of California. N.Y.: 1989

2024 оны гуравдугаар сарын “Forbes” сэтгүүлийн судалгаагаар дэлхийд өндөр хурдны интернет хэрэглэгчид 5.3 тэрбум, е-бизнесийн нийт үнийн дүн 5.8 их наяд ам. доллараар хэмжигдэж, 2.5 тэрбум хүн ажил, амьдралаа явуулж буй ажээ.³ (E-Commerce Statistics of 2024. March 28, 2024 <https://www.forbes.com/advisor/business/ecommerce-statistics/>)

2021 оны долоодугаар сард Женев дэх НҮБ-ын Худалдаа, хөгжлийн бага хурал (UNCTAD) байгууллагын 68 дахь чуулган зохион байгуулагдаж, БНСУ-ыг хөгжингүй орон болсныг зарлаж, статусыг нь шинэчилж санал нэгтгэйгээр тус улсыг хөгжингүй орны гишүүнчлэлд оруулсан.⁴ (UN agency upgrades Korea’s status to developed economy) БНСУ нь олон жилийн турш НҮБ-ын донор гол орнуудын нэгээр явж иржээ. Тус агентлаг 1964 онд үүсгэн байгуулагдсанаасаа хойш анх удаа хөгжиж буй орны бүлгээс аль нэг улсын статусыг хөгжингүй болгон өөрчилсөн нь энэ удаагийн чуулган байв.

2017 онд БНСУ-ын ерөнхийлөгчийн дэргэд байгуулагдсан Аж үйлдвэрийн IV хувьсгалын хороо 2017 оны арван нэгдүгээр сард БНСУ-ын Ерөнхийлөгчийн ивээл дор

«e-Korea: Towards Digitization» сэдэвт олон улсын томоохон арга хэмжээ зохион байгуулагдав. Энэ үеэр шинээр эмхлэн байгуулагдсан Шинжлэх ухаан, мэдээлэл, харилцаа-холбооны технологи, ирээдүй төлөвлөлтийн сайд Юү овогтын (Yu Yeong-min) тэмдэглэснээр: “Дэлхий ертөнц дижитал хувьсгалын үр дүнд үйлдвэрлэлийн хөдөлгөгч хүч, хуваарилалт болон кибер ертөнцийн үйл явцыг хувирган өөрчлөөд зогсохгүй хүмүүсийн өдөр тутмын амьдралын чанар, хэв маягийг ч үндсээр нь өөрчилж байна” гэжээ. Гадаад худалдаа, үйлдвэр, эрчим хүчний сайд Пэйк овогт (Paik Ungyu) хэлэхдээ: “Солонгосын эдийн засаг, үйлдвэрлэлийг үндсээр нь өөрчилж буй гол хүчин зүйл, динамик нь **e-revolution** болж байна” гэжээ. Тэрбээр цааш нь хэлэхдээ: “Бидний ирээдүйг чиглэсэн шинэ үйлдвэрлэл бол IT (information technology), NT (nano-technology), BT (bio-technology), NPM (new and precision materials буюу металл, шингэн, хий, хатуу нягт бодисыг шинэ технологийн инновацчлалын тусалцаатайгаар хослуулж цоо шинэ үеийн материал гаргаж авах), ET (environment and new energy technology), Optical sectors (гэрлийн энерги, долгионы хурд, уртын онцлогийг ашигласан технологийг машин, механизм, үйлдвэрийн эд ангиуд, системийн үйлдвэрлэл, лазерийн үйлдвэрлэл, роботчлол, хараазүйн судлал), Aerospace technology юм. Тиймээс ирэх жилүүдэд R&D

³ E-Commerce Statistics of 2024. March 28, 2024 <https://www.forbes.com/advisor/business/ecommerce-statistics/>

⁴ UN agency upgrades Korea’s status to developed economy July 5, 2021 <https://www.korea.net/NewsFocus/policies/view?articleId=200509>

(Research and Development) чиглэлд үлэмж хөрөнгө оруулалт хийнэ” гэсэн байна. Rockwell International группийн тэргүүн бөгөөд CEO солонгос гаралтай америк Davis Dong тэмдэглэн хэлэхдээ: “*e-manufacturing* гэдэг нь мэдээллийн технологид суурилсан е-бизнесийн моделиар жолоодон тухайлбал, үлэмж том цахилгаан станцын үйлдвэрлэлийг ч энэхүү хувьсгалын үр дүнд кибер орчинд буй болгосон цагт, үлэмж том үйлдвэрлэлийн бодит бүтээмжийг дараагийн түвшинд буй болгох болно”⁵ (e-World: Towards Digitization. Ang Byong-yub speech. “The Korea Times” Nov. 9, 2017) гэсэн байна. Энэ бол *internet economics* буюу *digital economy* ажээ.

“Korea Telecom”-ын 2021 оны тавдугаар сард мэдээлснээр өндөр хурдны сүлжээний үйлчилгээнд тулгуурласан мэдээллийн суурь бүтэц (infrastructure) цогц бүрдсэн нь Солонгосчуудын амьдралын чанарыг үндсээр нь өөрчилж байгаа ажээ. Өндөр хурдны сүлжээний үйлчилгээнд интеграцчилагдсан 290 гаруй төрийн институци⁶ (Нийт төрийн 288 байгууллагын 9.7 хувийг төрийн өмчит 28 компани, төрийн өмчит 83 байгууллага 28.8 хувийг тус тус эзэлж

байна. Ангилалгүй байгууллагын тоо 177 (61. хувь) байгаа ажээ. [e-commerce-т суурилсан *B-to-B*-гийн \(*Business-2-Business*\) гарцтай болсон байна. Мэдээллийн технологид үндэслэсэн бизнесийн хувьсгал ажлын байрны зах зээлийг эрс өргөжүүлж, нэмэгдсэн өртөг илүү өндөр шингээсэн бизнесийг буй болгов. Өндөр хурдны сүлжээнд суурилсан *on-line* эмнэлгийн үйлчилгээ амьдралын чанарыг эрхгүй өөрчилж буй ажээ. Энэ бүгдийн үр дүнд Шинэ](http://nationalatlas.ngii.go.kr/pages/page_579.php#:~:text=) e-government-ийг нэгэнт буй болгож, энэ нь солонгосчуудад хамгийн хурдан шуурхай засаглалын үйлчилгээг санал болгож байна. Өндөр хурдны сүлжээний үйлчилгээнд холбогдсон 200 гаруй их, дээд сургууль⁷ (Number of higher education institutions South Korea 1980–2023, Feb 27, 2024) өндөр зэрэглэлийн чанартай <i>e-education</i> тогтолцоог буй болгожээ. 7.7 сая жижиг, дунд үйлдвэрлэгчид⁸ (Number of SMEs South Korea 2017–2021. March 12, 2024 <a href=)

⁵ e-World: Towards Digitization. Ang Byong-yub speech. “The Korea Times” Nov. 9, 2017

⁶ Нийт төрийн 288 байгууллагын 9.7 хувийг төрийн өмчит 28 компани, төрийн өмчит 83 байгууллага 28.8 хувийг тус тус эзэлж байна. Ангилалгүй байгууллагын тоо 177 (61. хувь) байгаа ажээ http://nationalatlas.ngii.go.kr/pages/page_579.php#:~:text

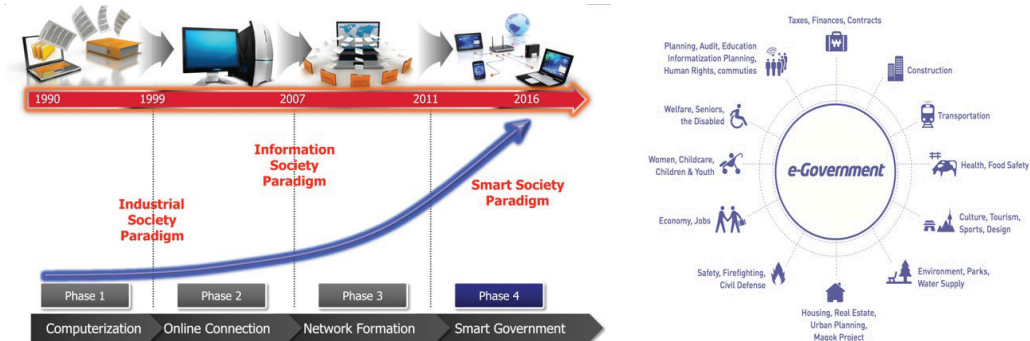
⁷ Number of higher education institutions South Korea 1980–2023, Feb 27, 2024 <https://www.statista.com/statistics/648374/south-korea-higher-educational-institutions-number/>

⁸ Number of SMEs South Korea 2017–2021. March 12, 2024 <https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:tex>

мянганы эрин үеийн эхнээс Солонгос нь *e-Society*-г байгуулж байгаа ажээ.⁹ (“Korea Communication Market Data”. Netmanias. 30 May 2021. Archived from the original on 15 August 2022. R)

Өнөөдөр дэлхийн улс орнууд дижитал оюун ухааны асар том өөрчлөлттэй тулгарч байна. БНСУ-ын Засгийн газар 2019 оны арван хоёрдугаар сарын 17-нд хиймэл оюун ухааны үндэсний стратегийг баталсан.¹⁰ (National Strategy for Artificial Intelligence <https://www.msit.go.kr/bbs/view.do?sCode=eng&nttSeqNo=9&bbsSeqNo=46&mId=10&mPid=9>) БНСУ “Мэдээллийн технологиос цааш хиймэл оюун ухаантай дэлхийн удирдагчийн зүгт” (Toward AI World Leader beyond IT) гэсэн алсын хараагаар дижитал технологийг эрс

Бүдүүвч 1. БНСУ-ын цахим засаглалын үе шат, чиглэл

эрчимжүүлэхийг зорьж байна. 2030 он гэхэд өрсөлдөх чадвар, хиймэл оюун ухааны эдийн засгийн асар их үр нөлөөг бий болгож, хүмүүсийн амьдралын чанарыг сайжруулна гэж үзэж байгаа ажээ. Хиймэл оюун ухааны гурван чиглэлээр 9 стратегийн хүрээнд Засгийн газрын хэмжээнд хэрэгжүүлэх 100 үйл ажиллагааны зорилт түүний дотор экосистем, хиймэл оюун ухааны хэрэглээ, хүн төвтэй хиймэл оюун ухаанаас бүрдэж байна.¹¹ (Ibid.)

АНУ, ЕХ, БНСУ, Хятадын тэргүүлэх их сургуулиуд “Хиймэл оюун ухааны бакалавр, магистрын түвшний боловсролын мэргэжлийн хөтөлбөрийг нэгэнт хэрэгжүүлж эхлээд байна.

Дижитал технологийн салбарт зах зээлийн судалгаа хийж, дүн шинжилгээ гаргах, мэргэжлийн өндөр зэрэглэлийн зөвлөгөө үзүүлдэг *Global Brands magazine*

⁹ “Korea Communication Market Data”. Netmanias. 30 May 2021. Archived from the original on 15 August 2022. R

¹⁰ National Strategy for Artificial Intelligence <https://www.msit.go.kr/bbs/view.do?sCode=eng&nttSeqNo=9&bbsSeqNo=46&mId=10&mPid=9>

¹¹ Ibid,

зэрэг олон улсын нэр хүндтэй сэтгүүлийн 2023 оны чансааны үнэлгээгээр дэлхийн хөдөлгөөнт холбооны топ 10 компанийн *тэргүүнд* Samsung Electronics, *хоёрт*, Apple Inc, *гуравт*, Хятадын Xiaomi, *дөрөвт*, Хятадын Oppo, *тавд*, Хятадын Vivo Communication Technology, *зургаад*, Хятадын Huawei, *долоод*, Хятадын Realme, *наймд*, АНУ-ын Google, *есөд*, АНУ-ын Motorola Mobile, *аравт*, Хятадын OnePlus Technology компаниуд орж байна.¹² (Top 10 Mobile Brands in the World 2023. <https://www.globalbrandsmagazine.com/top-10-mobile-brands-in-the-world-2023/>) Өмнөд Солонгосын LG зэрэг бусад үндэстэн дамнасан корпорацууд мөн дээгүүрт ордог.

Дэлхийн хөдөлгөөнт холбооны зах зээл дээр Samsung Electronics-ийу андройд үйлдлийн системтэй Galaxy S загварын гар утас баттай байр сууриа нэгэнт эзлэв. Samsung групп «хатуу диск уншигч» (DHN) үйлдвэрлэгч АНУ-ын Seagate technology хэмээх дэлхийн хамгийн том компанийн өндөр технологийн үйлдвэрлэл, Rolls-Royce Airbus A380 онгоцны Trent 900 загварын хөдөлгүүр, Boeing 787 Dreamliner-ийн төсөлд гол үүрэг гүйцэтгэж байгаа ажээ. Өмнөд Солонгосын *biopharmaceuticals*-ын салбарын хөгжил дэлхийд тэргүүлэх байранд нэгэнт гарч иржээ.

¹² Top 10 Mobile Brands in the World 2023. <https://www.globalbrandsmagazine.com/top-10-mobile-brands-in-the-world-2023/>

2024 оны нэгдүгээр сард Samsung Electronics хамгийн сүүлийн үеийн шинэ бренд “Galaxy S24 Ultra”, “S24 Plus” ухаалаг гар утсаа танилцуулав. Samsung Electronics нь Galaxy хамгийн сүүлийн үеийн загваруудад хиймэл оюун ухааны системийг суулгажээ. Тухайлбал, утсаар ярих үед шууд орчуулах функцтэйгээс гадна камерын үзүүлэлтүүдийг үлэмж сайжруулсан байна.¹³ (Samsung PH sees record pre-orders with Galaxy S24 Series. 1/01/2024 <https://news.samsung.com/ph/samsung-ph-sees-record-pre-orders-with-galaxy-s24-series>)

Мэдээж гол асуудал нь *cyber* ертөнцөд дижитал технологийн аюулгүй байдлыг найдвартай хангах тухай юм. Тиймээс 2002 онд «Кибер орон зайг террорист халдлагаас хамгаалах тухай хууль»-ийг БНСУ-ын хууль тогтоох дээд байгууллага Үндэсний Ассамблейгаас батлан гаргасан байна.

Мэдээлэл, харилцаа холбооны технологийн үсрэнгүй хөгжил уламжлалт эдийн засгийн бүтцийг өөрчилж дижитал эдийн засгийг шинээр буй болгож байна. Тиймээс хүн төрөлхтөн дэлхийн дулаарал, цаг уурын өөрчлөлтөд дасан зохицохоос гадна дижитал ертөнцөд дасан зохицох шаардлагатай болов.

ДНБ-тэй холбоотой шинэ

¹³ Samsung PH sees record pre-orders with Galaxy S24 Series. 1/01/2024 <https://news.samsung.com/ph/samsung-ph-sees-record-pre-orders-with-galaxy-s24-series>

судалгаанд оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээгээр БНСУ тэргүүлж байгаа юм. R&D-д хэн хөрөнгө оруулалт хийж байна, тэнд **digital revolution** явагдаж байна. 2022 онд БНСУ-ын хувийн хэвшил болон Засгийн газрын судалгаа, хөгжилд (R&D) оруулсан хөрөнгө оруулалтын хэмжээ ₮112.64 их наяд (85.46 тэрбум ам.доллар) болсон нь өмнөх оныхоос ₮10.51 их наяд буюу 10.3 хувиар өссөн үзүүлэлт болсон байна.¹⁴ (“Private sector accounts for 80% of Korean R&D investment in 2022” 2023.12.11)

Монгол Улс шинжлэх ухаан, технологийн хөгжилд ДНБ-ий 0.12 хувийг зарцуулж байгаа нь гайхмаар доогуур үзүүлэлт болно.¹⁵ (ДНБ-ий 1 хувийг эрдэм судлалын ажилд зарцуулах хэрэгтэй. 2019.09.27 <https://president.mn/11094/>) Монгол Улс 2019 оны Дижитал өрсөлдөгч чадавхын үнэлгээгээр 63 орноос 62-т,¹⁶ (The Global Competitiveness Report 2019. Klaus Schwab. World Economic Forum http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf) 2019 оны Мэдээлэл харилцаа, холбооны технологийн хөгжлийн

индексээр 176 орноос 91-д,¹⁷ (WEF. The Global Information Technology Report-The NRI 2019 Counrirs. <https://networkreadinessindex.org/2019/nri-2019-countries/>) Монгол Улсын ДНБ-д Мэдээллийн технологийн жин 2,1 хувийг эзэлж байна.¹⁸ (Ibid,)

2022 оны дөрөвдүгээр сард ДНБ-тэй холбоотой шинэ судалгаа, төслүүдэд оруулсан хөрөнгө оруулалтын хувь хэмжээгээр БНСУ дэлхийд тэргүүлжээ. Энэ тухай тус улсын Шинжлэх ухаан, мэдээлэл, харилцаа-холбооны технологи, ирээдүй төлөвлөлтийн яам 2021 оны мэдээлэлд хийсэн дүн шинжилгээнд үндэслэн мэдээлсэн байна. Тус яамны мэдээллээр, ДНБ-тэй холбоотой шинжлэх ухаан-судалгааны болон туршилт-загвар бүтээх ажлын эрчимтэй байдлын үзүүлэлт БНСУ-д 4.55 хувьтай гарчээ. Тус улсын дараагаар Израиль 4.54 хувьтайгаар орсон байна. 2000 онд Өмнөд Солонгосын энэ үзүүлэлт 2.18 хувьтай, харин Израиль улсынх 3.94 хувьтай байжээ. OECD-ын талаарх дундаж үзүүлэлт 2.37 хувьтай байсан нь 2016 оныхоос бага зэрэг өссөн үзүүлэлт байжээ. Энэ нь БНСУ, АНУ, Японтой холбоотой хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэнтэй холбоотой байна. Жагсаалтын гуравдугаарт, Швейцарь улс орж, тус улсын дараагаар Швед, Япон, Австри, Дани, Герман,

¹⁴ “Private sector accounts for 80% of Korean R&D investment in 2022” 2023.12.11 https://www.investkorea.org/ik-en/bbs/i-465/detail.do?ntt_sn=492385#:~:text=

¹⁵ ДНБ-ий 1 хувийг эрдэм судлалын ажилд зарцуулах хэрэгтэй. 2019.09.27 <https://president.mn/11094/>

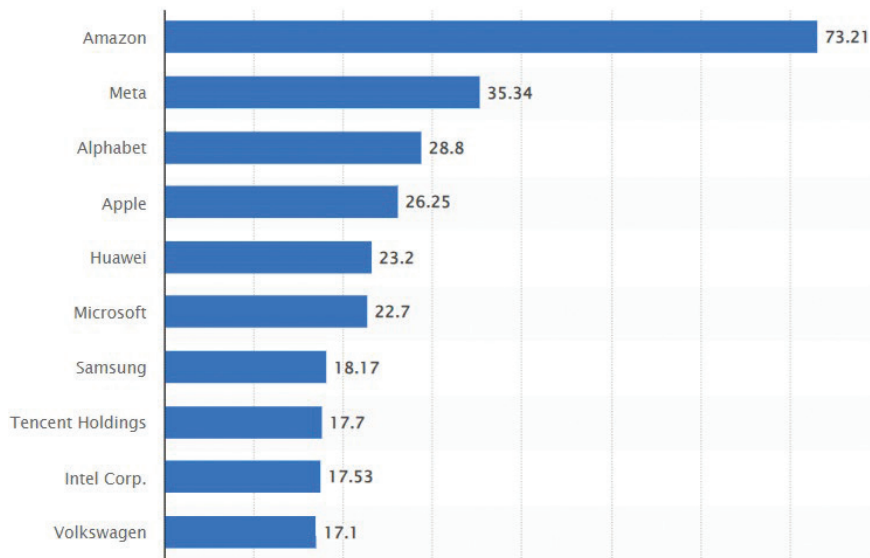
¹⁶ The Global Competitiveness Report 2019. Klaus Schwab. World Economic Forum http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

¹⁷ WEF. The Global Information Technology Report-The NRI 2019 Counrirs. <https://networkreadinessindex.org/2019/nri-2019-countries/>

¹⁸ Ibid,

АНУ болон Франц улс бичигдэж байв.¹⁹ (Ranking of the companies with the highest spending on research and development worldwide in 2022 (in billion U.S. dollars) <https://www.statista.com/statistics/265645/ranking-of-the-20-companies-with-the-highest-spending-on-research-and-development/>)

График 1. 2022 онд дэлхий даяар судалгаа, хөгжилд хамгийн их мөнгө зарцуулсан компаниудын зэрэглэл (тэрбум ам. доллар)

2019 оны зургаадугаар сард Харилцаа холбооны зургаадугаар үеийн 6G сүлжээний үндсэн технологийг хөгжүүлэх судалгааны төвийг нээсэн тухайгаа “Samsung” компани мэдэгдэв.²⁰ (Samsung opens research center to begin initial work on 6G. May 4, 2019 <https://www.techspot.com/news/80382-samsung-opens-research-center-begin-initial-work-6g.html>) “Samsung Research” судалгаа, боловсруулалтын байгууллага нь гар утасны сүүлийн үеийн технологи, харилцаа холбооны дараагийн үеийн сүлжээг хөгжүүлэх чиглэлд үйл ажиллагаа явуулах юм. “5G” сүлжээ эхний зах зээлүүддээ нэвтэрч, дэлхийн олон орны гар утасны сүлжээнд “4G LTE” сүлжээг ашиглаж буй энэ үед “6G” сүлжээг хөгжүүлэх нь “Samsung” компанийн урт хугацааны бизнес төлөвлөгөөний нэгээхэн хэсэг ажээ. “Samsung” компани өнгөрсөн дөрөвдүгээр сарын эхээр дэлхийн анхны “5G”

¹⁹ Ranking of the companies with the highest spending on research and development worldwide in 2022 (in billion U.S. dollars) <https://www.statista.com/statistics/265645/ranking-of-the-20-companies-with-the-highest-spending-on-research-and-development/>

²⁰ Samsung opens research center to begin initial work on 6G. May 4, 2019 <https://www.techspot.com/news/80382-samsung-opens-research-center-begin-initial-work-6g.html>

сүлжээг дэмждэг “Galaxy S10 5G” ухаалаг гар утсыг худалдаанд гаргасан юм. Дашрамд дурдахад, БНСУ-ын цахилгаан хэрэгсэл үйлдвэрлэгч “LG” компани Солонгосын Шинжлэх ухаан, технологийн хүрээлэнтэй хамтран “6G” технологийг хөгжүүлэх лабораторийг Тэжон хотод 2019 нэгдүгээр сард нээсэн билээ.

2024 оны хоёрдугаар сард 10 гүрэн 6G сүлжээг хөгжүүлэх үндсэн зарчмуудын талаар тохиролцож, тусгай тунхаглал баталсныг Испанийн Барселон хотноо зохиогдсон “Mobile World Congress” үзэсгэлэн нээгдсэнтэй холбогдуулан зарлажээ. Тусгай Тунхаглалд Австрали, Их Британи, Япон, Канад, БНСУ, Франц, Швед, Чех болон АНУ нэгдсэн байна.²¹ (Korea joins 10-nation statement on endorsing 6G principles. 2024-02-27)

Хагас дамжуулагч буюу чипний үйлдвэрлэл бол БНСУ-ын дижитал технологийн дэлхийд тэргүүлэх салбар билээ. БНСУ-ын хагас дамжуулагчийн үйлдвэрлэлийн түүх 1965 оноос эхэлжээ.²² (“The rise of Korea's semiconductor industry”. KBS WORLD. July 10, 2017.) 1983 онд БНСУ нь АНУ, Японы дараа 64K DRAM хөгжүүлсэн дэлхийн гурав дахь орон болсон бол 1992 онд БНСУ DRAM зах зээлд тэргүүлжээ. Харин 2013 онд дэлхийн

анхны 3D V-NAND флаш санах ойг худалдаанд гаргажээ. Тийнхүү БНСУ-д 1980-аад оноос хойш хагас дамжуулагчийг компьютер болон бусад төхөөрөмжид их хэмжээгээр ашигласнаар хагас дамжуулагчийн үйлдвэрлэл эдүгээ эрчимтэй үргэлжлэн хөгжиж байна. Өмнөд Солонгос 2022 онд дэлхийн хагас дамжуулагчийн зах зээлийн 17.7 хувийг эзэмшиж, 2013 оноос хойш 10 дахь жилдээ дараалан дэлхийд хоёрт бичигдсэн хэвээр байна.²³ (“South Korea invests big in becoming a global chip leader”. DW News. January 24, 2024.)

Тус улс дэлхийн санах ойн хагас дамжуулагчийн зах зээлийн 60.5 хувийг эзэлж, DRAM-ын (Dynamic Random Access Memory) зах зээлийн 70.5 хувийг, NAND-ын (not and) зах зээлийн 52.6 хувийг эзэлж байна. БНСУ өрсөлдөх чадвараа хадгалахын тулд судалгаа, боловсруулалт, хөрөнгө оруулалтад тасралтгүй анхаарч байгаа юм. Өөр нэг дурдахад, Өмнөд Солонгос нь хэт нарийн боловсруулалтын (ultra-fine processing) технологид суурилсан цутгамал үйлдвэрийн зах зээлд (foundry market) эзлэх хувийг өргөжүүлэхээр ажиллаж байна. Тус улс дэлхийн цутгамал үйлдвэрийн зах зээлийн 17.3 хувийг эзэлдэг.²⁴ (“South Korea's Semiconductor Output Rises by Most in 14 Years”. Bloomberg. March 29, 2024.)

²¹ Korea joins 10-nation statement on endorsing 6G principles. 2024-02-27 https://www.koreatimes.co.kr/www/tech/2024/04/129_369590.html

²² “The rise of Korea's semiconductor industry”. KBS WORLD. July 10, 2017.

²³ “South Korea invests big in becoming a global chip leader”. DW News. January 24, 2024.

²⁴ “South Korea's Semiconductor Output Rises by Most in 14 Years”. Bloomberg. March 29, 2024.

Бүдүүвч 2. БНСУ-ын чипний үйлдвэрлэл 2022

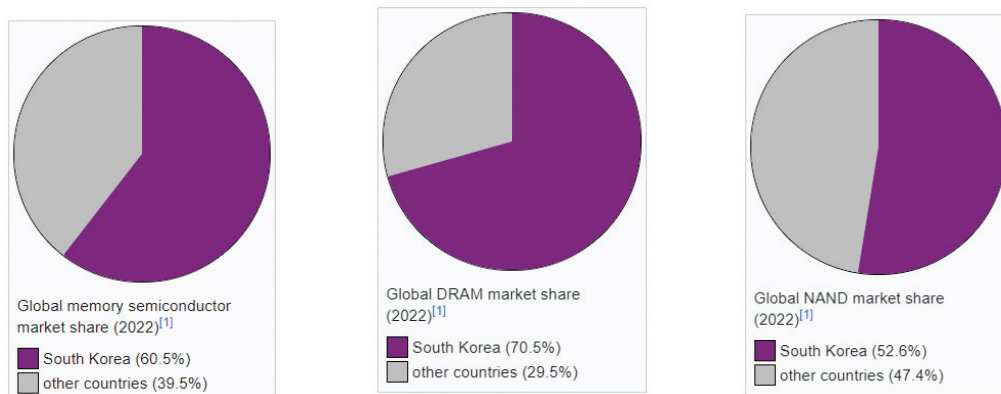

График 2. Гол хагас дамжуулагч үйлдвэрлэгчдийн зах зээлд эзлэх хувь хэмжээ (2001-2022)

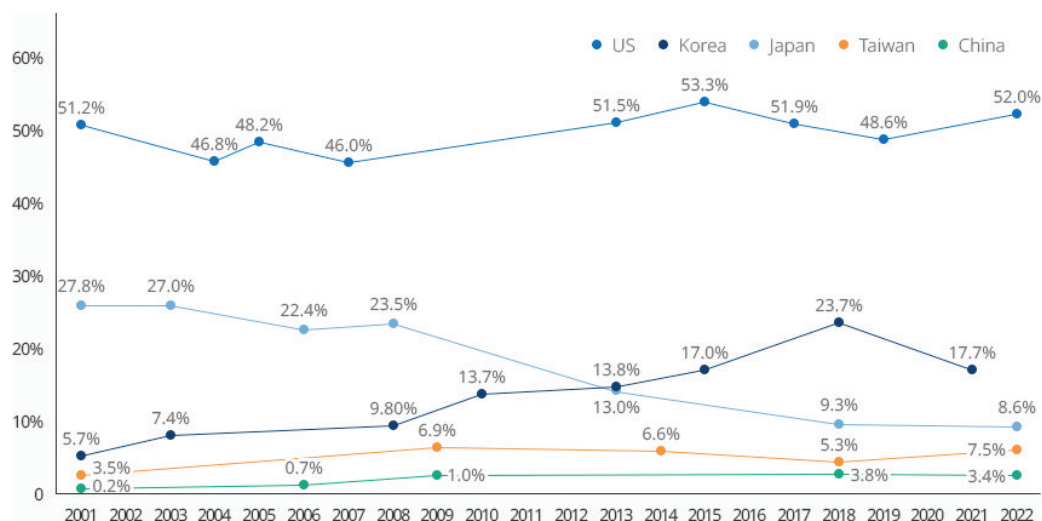
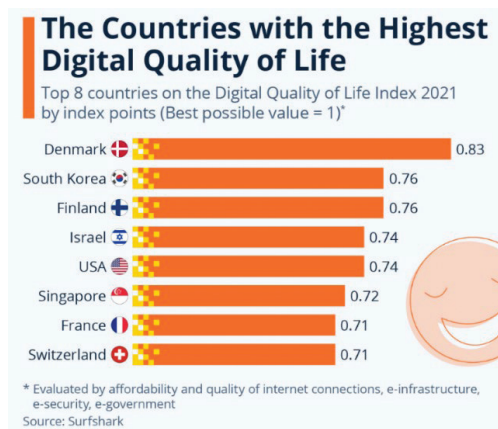
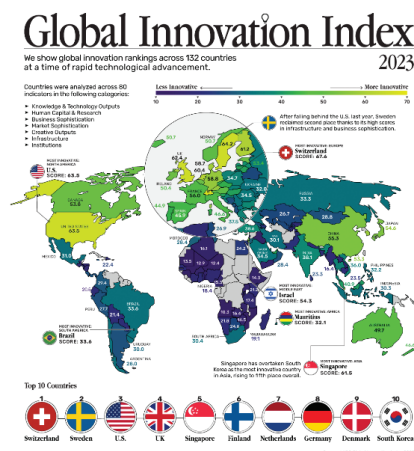

График 3. Амьдралын өндөр дижитал чанар, өрсөлдөх чадварын эрэмбэ-2021

Бүдүүвч 4. Дэлхийн дижитал өрсөлдөх чадвар, Глобал инновацийн индексийн эрэмбэ

Ranked: The Most Innovative Countries in 2023

https://www.visualcapitalist.com/most-innovative-countries-in-023/#google_vignette

November 14, 2023

Дижитал үйл явц эдийн засагт асар их хэмнэлт буй болгож, орон зай-цаг хугацааны тухай бидний *stereotype*-ийг үндсээр нь өөрчилж байгаа тухай дээр тэмдэглэсэн. *Дижитал эдийн засгийн хамгийн эхний үе шат нь халбага үйлдвэрлэж байгаад сэрээ, эсвэл савх үйлдвэрлэхээр бол зүгээр л программыг нь өөрчлөөд “enter” товчлуурыг дарахад л хангалттай. Энэ бол программчлалын хүч юм.*

Дижитал эдийн засгийн хөгжлийн дараагийн үе шатанд интернетэд холбогдсон кибер орон зайд *big data*, ухаалаг төхөөрөмжүүдийн холболтоор үнэ цэнтэй цоо шинэ өртөг буй болгох үйл явц юм. Энэ бол бизнесийн цоо шинэ моделийг угсарч буй хэрэг даруй мөн. Тиймээс энэ бол цахим эдийн засаг биш, мөн тоон технологи ч биш юм. Дижитал эдийн засаг гэдэг нь нэгд, интернет сүлжээн дээр суурилна, *хоёрт*, программ хангамж дээр суурилсан эдийн засаг юм, *гуравт*, application, platform дээр суурилж байна. *Дөрөвт*, кибер хязгааргүй орон зайд ажиллах эдгээр болно.

Тиймээс дижитал эдийн засгийг хөгжүүлэхийн тулд технологийн суурь байгууламж буюу soft & hard дээд бүтэц, ложистик, инновацыг дэмжсэн бодлого, мэдлэг болон мэдээлэлжсэн нийгмийн нөхцөл бүрдсэн байх явдал болно.

Дижитал эдийн засаг нь төр засгийн дэмжих бодлого, нийгэм, мэдлэгийн хүлээж авах бэлэн байдал,

зөөлөн болон хатуу суурь бүтэц (soft & hard infrastructure), үйлчилгээний дээд бүтцээс бүрддэг.

Уур амьсгалын өөрчлөлтөд “тэсвэртэй эдийн засаг”-ийг (climate-resilient economy) цогцлоох тухай өргөн хүрээнд хэлэлцэгдэж байна. Түүнчлэн ногоон эдийн засгийн цөм болсон сэргээгдэх эрчим хүчний хөгжил тодорхой сорилтуудтай тулгарсаар байна. Дэлхийн дулаарал, уур амьсгалын өөрчлөлтэй холбоотойгоор гол мөрний ус татарснаар усан цахилгаан станц, салхин станцуудад асуудал үүсэж байгаа ажээ.

БНСУ-ын хувьд дижитал технологид суурилсан халуун цөмийн гинжин урвалын реакторыг бүтээж, наран дээрх эрчим хүчийг гарган авах мөч хаяанд иржээ. Үүнийг “artificial sun” гэж нэрлэж байна.²⁵ (ITER: World's largest nuclear fusion project begins assembly. 28 July 2020 <https://www.bbc.com/news/science-environment-53573294>) Ус төрөгчийн бөмбөгийн дэлбэрэлт нь нарны өдөр тутмын ердийн амьдрал билээ. Энэ бол эрчим хүчний шавхагдашгүй эх сурвалж мөн. Халуун цөмийн реактор нь бүрэн төгс аюулгүй бөгөөд учир нь, түүн дотор дэлбэрэх зүйл огт байхгүй гэдэг нь хамгийн гол онцлог ажээ. Дулааны болон атомын цахилгаан станцуудаас ялгаатай нь халуун цөмийн нэгдлийн

²⁵ ITER: World's largest nuclear fusion project begins assembly. 28 July 2020 <https://www.bbc.com/news/science-environment-53573294>

гинжин урвалын реактор нь хүлэмжийн хийгээр агаар мандлыг бохирдуулахгүй, цацраг идэвхт хорт хог хаягдал ялгаруулахгүй ажээ.²⁶ (ITER: Ceremony marks start of the assembly phase. 28 July 2020, Brussels Energy https://ec.europa.eu/info/news/iter-ceremony-marks-start-assembly-phase-2020-jul-28_en) Энэхүү мега төсөл бол цоо шинэ үеийн технологид суурилсан дэлхийн эрчим хүчний аюулгүй байдлыг хангах тухай асуудал болж байна.

БНСУ-ын эрдэмтэд цөмийн нэгдлийн туршилт (nuclear fusion test) явуулж, нарны цөмөөс долоо дахин их буюу 100 сая хэмийн температурыг үүсгэн дэлхийн дээд амжилтыг тогтоов.²⁷ ('Artificial sun' sets record for time at 100 million degrees in latest advance for nuclear fusion <https://edition.cnn.com/2024/04/01/climate/nuclear-fusion-record-korea-climate-intl/index.html>) Энэхүү туршилт нь ирээдүйн энергийн эх үүсвэрт хүрэх чанарын цоо шинэ алхам болно гэж эрдэмтэд онцолжээ. “Өндөр температур болон өндөр нягтаршилтай плазма нь ирээдүйн цөмийн нэгдлийн дээд амжилтуудыг дахин тогтооход гол үүрэгтэй” гэж туршилтыг амжилттайгаар явуулсан “Fusion Energy” хүрээлэнгийн (KFE)

дэргэдэх “KSTAR” судалгааны төвийн захирал Си-Бу Юн (Si-Woo Yoon) мэдэгджээ.

“KFE”-ийн “хиймэл нар” гэгддэг хайлуулах судалгааны төхөөрөмж “KSTAR” нь 2023 оны арван хоёрдугаар сараас 2024 оны хоёрдугаар сарын хооронд хийсэн туршилтын явцад плазмыг 100 сая градусын температурт 48 секундийн турш барьж чадсан байна. Энэхүү амжилт нь 2021 онд тогтоосон 30 секундийн өмнөх рекордыг ахиулсан юм.

Цөмийн нэгдэл нь нар болон бусад оддын гэрэлтүүлэх урвалыг давтаж, хоёр атомыг нийлүүлснээр хязгааргүй их эрчим хүч ялгаруулах явдал бөгөөд ба нэг элементийн хоёр атомыг нэгтгэж гурав дахь, илүү хүнд элементийн атомыг үүсгэдэг явц ажээ. Реакторын түүхий эд нь uranium 235 биш, харин байгальд элбэг байдаг устөрөгчийн изотопууд болох дейтерий (deuterium) ба тритий (tritium) (хэдэн грамм) ажээ. Тиймээс цацраг идэвхт бодис ялгаруулна гэсэн ойлголт байхгүй юм. Цэвэр эрчим хүчний шийдлийн “ариун дагшин” гэгддэг энэхүү цөмийн нэгдэх явц нь нүүрстөрөгчийг огт ялгаруулахгүйгээр эрчим хүчний шавхагдашгүй эх үүсвэрийг бий болгоход оршино.

Дижитал худалдаа, санхүүгийн технологийг (FinTech) эдүгээ олон нийт өргөн хүрээнд ашигладаг өдөр тутмын энгийн зүйл болов. Финтек гэдэг нь дижитал технологид суурилсан

²⁶ ITER: Ceremony marks start of the assembly phase. 28 July 2020, Brussels Energy https://ec.europa.eu/info/news/iter-ceremony-marks-start-assembly-phase-2020-jul-28_en

²⁷ 'Artificial sun' sets record for time at 100 million degrees in latest advance for nuclear fusion <https://edition.cnn.com/2024/04/01/climate/nuclear-fusion-record-korea-climate-intl/index.html>

санхүүгийн үйл ажиллагаа буюу блокчейн технологийн санхүүгийн салбар дахь access гэж томъёолж болно. Өнөөдөр online худалдаа, санхүүгийн үйл ажиллагааны загварыг дижитал технологийн хөгжүүлэлтийг ашиглан өөрчилж буй шинэ салбар юм.²⁸ (Schüffel, Patrick (2016). Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. Journal of Innovation Management. pp. 32–54) *Нөгөө талд хөгжлийн чухал тренд нь банк, санхүүгийн байгууллага, үүрэн телефоны компаниуд хоорондын интеграци гэж нэрлэж болно.* Өнөөдөр дэлхий нийтийн хэмжээнд гүйлгээнд буй мөнгөний 90 хувь нь цахим хэлбэрт, 10 хувь нь бэлнээр хийгдэж байгаа бол БНСУ-д 1000 воны 999 нь цахим хэлбэрт, 1 вон нь бэлнээр хэрэглэгдэж байгаа ажээ.

Их өгөгдөл буюу *big data* нь шинэ стратеги, багцыг бий болгох, хэрэглэгчийн зарцуулалтын зуршилд дүн шинжилгээ хийх, залилангийн илрүүлэлтийг сайжруулах, маркетингийн стратегийг буй болгохын тулд үйлчлүүлэгчийн хөрөнгө оруулалт болон зах зээлийн өөрчлөлтийг урьдчилан таамаглах боломжтой болгож байгаа ажээ.²⁹ (Xu, Lei; Gao, Runpeng; Xie, Yu; Du, Peng (January

2019). “To Be or Not to Be? Big Data Business Investment Decision-Making in the Supply Chain”. Sustainability. 11 (8): 2298. doi:10.3390/su11082298.)

III. Монгол Улс дахь дижитал хөгжлийн эрх зүйн орчин

Хууль эрх зүйн орчин: Монгол Улсын Их Хурлын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооны хурлын үеийн мэдээллээр Монгол Улсын хүн ам цөөн ч 2022 оны долоодугаар сарын байдлаар гар утас хэрэглэгчийн тоо 4.3 саяд хүрчээ. Үүний 3.4 сая ухаалаг гар утас хэрэглэгч байгаагаас 64 хувь нь 4G өндөр хурдны интернет хэрэглэдэг байна. Нийт ухаалаг гар утас хэрэглэгчдийн 93 орчим хувь нь санхүүгийн байгууллагад данстай бөгөөд 22 орчим хувь нь уг дансаа гар утсаараа дамжуулан удирддаг байна. Ухаалагч гар утас хэрэглэгчдийн дийлэнх хувь буюу 2.5 сая хэрэглэгч нийгмийн сүлжээнд идэвхтэй оролцдог. Нийт 96 их, дээд сургуульд 160 орчим мянган оюутан суралцаж байгаагийн 2.3 хувь нь харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбарын чиглэлээр суралцдаг. Харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн салбар ДНБ-ий 2.3 хувийг бүрдүүлдэг. Монгол Улсад нийт 3,500 орчим харилцаа холбоо, мэдээллийн технологийн компани үйл ажиллагаа явуулж байгаагаас 33 хувь нь санхүүгийн, 30 хувь нь боловсролын, 14 хувь нь бусад салбарын чиглэлээр

²⁸ Schüffel, Patrick (2016). Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. Journal of Innovation Management. pp. 32–54

²⁹ Xu, Lei; Gao, Runpeng; Xie, Yu; Du, Peng (January 2019). “To Be or Not to Be? Big Data Business Investment Decision-Making in the Supply Chain”. Sustainability. 11 (8): 2298. doi:10.3390/su11082298.

ажилладаг байна.³⁰ (УИХ-ын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооноос Монгол Улс, БНСУ-ын мэдээллийн технологийн салбарын байгууллага, мэргэжилтэн, судлаачдын хамтарсан “Цахим шилжилтэд анхаарах асуудал” сэдэвт анхдугаар уулзалт, хэлэлцүүлэг. 2022.07.19 <http://www.parliament.mn/n/1y4yn>) Улаанбаатар хотын орчинд 5G сүлжээнд шилжих бэлтгэлийг Univision эхлүүлээ.

2022 оны II улирлын байдлаар интернет хэрэглэгч 4.1 сая болж, өмнөх оны мөн үеийнхээс 3.4 хувь, кабелийн телевиз хэрэглэгч 975.7 мянга болж, өмнөх оны мөн үеэс 3.5 хувиар тус тус өссөн байна.³¹ (Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл. 2022.08.17) Дээрх тоон үзүүлэлтээс харахад Монгол Улсад финтек хөгжих боломж хэдийн бүрдсэн гэж дүгнэж болохоор байна.

УИХ-ын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооноос Монгол Улсад цахим шилжилт хийх хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэв. УИХ-ын 2021 оны намрын ээлжит чуулганы хугацаанд Инновац, цахим бодлогын байнгын хороо дангаараа болон Хууль зүй, Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын болон Эдийн засгийн байнгын хороотой

хамтран хэлэлцэж УИХ-ын нэгдсэн чуулган *Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хууль, Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль, Цахим гарын үсгийн тухай хууль, Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай хууль, Кибер аюулгүй байдлын тухай анхдагч хууль зэрэг таван хуулийг* баталснаар Монгол Улс дэлхий дахинаа өрнөж буй аж үйлдвэрийн IV хувьсгалд суурилсан дижитал үйл явцтай хөл нийлүүлэн алхаж, цахим шилжилт хийх хууль, эрх зүйн орчин бүрдэж байгаа юм. ³² (“ИЦББХ: Монгол Улсад цахим шилжилт хийх хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээ”)

Дэлхий дахинд өргөн тархаж буй блокчэйн технологид суурилсан бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ Монгол Улсад ч өргөн дэлгэрч ялангуяа 2021–2022 онд виртуал хөрөнгийн арилжааны платформын тоо ихээр нэмэгдэж, койн, токен гаргах нь олширч, олон нийтээс хөрөнгө татахын зэрэгцээ иргэд, олон нийт эдгээрт хөрөнгө оруулах сонирхол нь өсөн нэмэгдсээр байгаа юм.

Энэ хууль батлагдсанаар төвлөрсөн бус тархмал систем (блокчэйн), дэвшилтэт технологи дээр суурилсан санхүүгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, виртуал хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрдөг, цахим шилжилтийг дэмжсэн, Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн холбогдох харилцааг зохицуулсан эрх зүйн орчинтой улс орон албан

³⁰ УИХ-ын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооноос Монгол Улс, БНСУ-ын мэдээллийн технологийн салбарын байгууллага, мэргэжилтэн, судлаачдын хамтарсан “Цахим шилжилтэд анхаарах асуудал” сэдэвт анхдугаар уулзалт, хэлэлцүүлэг. 2022.07.19 <http://www.parliament.mn/n/1y4yn>

³¹ Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл. 2022.08.17

³² “ИЦББХ: Монгол Улсад цахим шилжилт хийх хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээ” <http://parliament.mn/n/ic3yn>

ёсоор болсноор гадаадын хөрөнгө оруулагчдын сонирхлыг татах, цаашид эдийн засгийн эргэлтийг нэмэгдүүлэх суурь нөхцөл бүрдэж байна.

Монгол Улсын Засгийн газар “Цахим үндэстэн” болох зорилт дэвшүүлж 2020 оны аравдугаар сард “e-Mongolia” нэгдсэн системийг нээж, төрийн 23 байгууллагын 181 үйлчилгээг нэвтрүүлсэн бол өнөөдөр 1.8 сая хэрэглэгчтэй болж, тус системд 86 байгууллагын 1233 үйлчилгээ нэвтэрчээ. “e-Mongolia” жилийн өмнө 3.0 хувилбараа танилцуулж байсан бол өнөөдөр илүү дэвшилтэт 4.0 хувилбараа нээж хэрэглээнд нэвтрүүлээ.

“e-Mongolia 4.0” хувилбар нь иргэдэд зээлийн лавлагаа авах, виза мэдүүлэх, бичиг баримт захиалах зэрэг хэрэгцээт мэдээллийг багцаар санал болгож, дуу хоолойгоор дамжуулж мэдээллээ хайх, чатботоор хүссэн мэдээллээ авах боломжийг бүрдүүлж, иргэд хоорондоо харилцах үндэсний чатыг үүсгэжээ. Мөн эмнэлэгт цаг авах, шинжилгээ, дүрс оношилгооны хариу, эмнэлэг, эмийн танилцуулга, жорын түүх харах зэрэг эрүүл мэндийн олон үйлчилгээг цахимжуулж, замын хураамж, жолоочийн торгууль, оношилгоо, даатгалын мэдээлэл, цаг агаар, үер усны аюул, угаар мэдрэгчийн дохио зэрэг мэдээлэл, сонордуулгыг иргэдэд өгдөг болж байна. “e-Mongolia” систем төрийн үйлчилгээг цахимжуулж, шуурхай, нээлттэй, хүртээмжтэй болгож *иргэдийн мэдэх эрхийг хангахад*

онцгой үүрэг гүйцэтгэж байна. Үүний үр дүнд тухайлбал, далд эдийн засаг ил болж эдийн засаг 43 их наядаас 69 их наядад хүрч, нийгэмд авлигыг үл тэвчих сэтгэл зүй бий болжээ. Үндэсний баялгийн сангийн тухай хууль саяхан батлагдлаа. “e-Mongolia 4.0” Үндэсний баялгийн сангийн мэдээлэлтэй мөн холбогдож байна.

2024 оны тавдугаар сард Мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тухай анхдагч хуулийн төслийн хэлэлцүүлэг болсон юм Энэхүү төсөл нь Мэдээллийн технологийн үндэсний үйлдвэрлэлийн олон улсад өрсөлдөх чадамжийг сайжруулах, эдийн засагт үзүүлэх үр өгөөжийг дэмжих, хөдөлмөрийн зах зээл дэх шинэ ажлын байрыг нэмэгдүүлэх, инновацыг хөгжүүлэх зорилготой төсөл юм. Дээрх хуулийн төсөлд тусгагдсан онцлох заалтуудаас дурдвал:

- Хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөл, сансар судлал зэрэг дэвшилтэт технологийн хөгжлийг түлхүү дэмжиж, энэ чиглэлийн хүний нөөц бэлтгэх, судалгаа шинжилгээг хөгжүүлэх, мэдээлэл технологийн компаниудыг татварын болон татварын бус хэлбэрээр төрөөс нэгдсэн бодлогоор дэмжинэ.
- Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, оюуны өмчийн шагнал урамшуулал, грант олгоно.

- Мэдээллийн технологийн дэмжлэг үзүүлэх виртуал бүс байгуулж, гадаад дотоодын технологийн компаниуд, хөрөнгө оруулагчдыг бүртгэж, олон улсад гарах зорилготой бүс нутгийн хэмжээний мэдээлэл технологийн хаб байгуулна.
- Хиймэл оюун ухаан, их өгөгдөл, сансрын үйлдвэрлэлийн дэвшилтэт технологид суурилсан сэндбоксын орчин бий болгоно.
- Мэдээллийн технологийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, гарааны компанийн зах зээлийн үнэлгээг Сангийн яам, Монголын мэргэшсэн үнэлгээчдийн институттэй хамтран хийж эдийн засгийн эргэлтэд оруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.
- Монгол Улс нь мэдээллийн технологийн үйлдвэрлэлийг эдийн засагт үзүүлэх үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх замаар цахим эдийн засгийг дэмжиж, хөдөлмөрийн зах зээл дахь шинэ ажлын байрыг нэмэгдүүлэх ажээ.

Дижитал эдийн засгийн салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг болсон финтех хэмээх хүртээмжтэй санхүүгийн цоо шинэ үйлчилгээ, дижитал худалдаа Монгол Улсад ч хөгжлийн шинэ тренд болов.

IV. Төгсгөл

БНСУ-д дижитал үйл явц нийгэм-эдийн засгийн бүх салбарыг хамарч, эргэлт буцалтгүй үйл явц болов. Өнөөгийн Өмнөд Солонгос нь шинжлэх ухаан-технологийн урьд үзэгдээгүй ахиц, дэвшлийг Шинэ мянганд гаргах материаллаг болон оюун санааны үлэмж чадавхтай орон юм. БНСУ нь мэдээлэл, харилцаа холбооны технологи, өндөр технологийн суурь буюу дээд бүтэц (infrastructure), нэг хүнд оногдох нийтийг хамарсан өндөр хурдны интернетийн сүлжээ, гол эдийн засгийн бүтцүүдийн хоорондох интеграцчилал, инновацчиллаар дэлхийд хамгийн өндөрт буюу эхний топ 10-т орж байгааг онцолж байна.

2023 оны долоодугаар сард БНСУ дижитал худалдааны сүлжээгээ өргөжүүлэхийн тулд Дижитал эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрт нэгдэхийг зөвшөөрчээ. БНСУ тийнхүү үүсгэн байгуулагч орнууд болох Чили, Шинэ Зеланд, Сингапуртай нэгдэн 4 гишүүнтэй эвсэл байгуулав.³³ (#SouthKorea #Digital_Economy_Partnership_Agreement #digital_trade_network. Jun 9, 2023) OECD³⁴-ын (Парис төвтэй Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага) Сайд нарын зөвлөлийн хурлын үеэр Парист анхны гишүүдтэй БНСУ

³³ #SouthKorea #Digital_Economy_Partnership_Agreement #digital_trade_network. Jun 9, 2023 #SouthKorea #digital_content #Arirang_News

³⁴ Парис төвтэй Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага

хэлэлцээ хийжээ. Энэ нь дижитал худалдааны асуудалд шинэ хандлага, хамтын ажиллагааг буй болгосон дэлхийн анхны үндэстэн дамнасан дижитал гэрээ юм. Хэлэлцээрийн дагуу БНСУ дижитал худалдаанд суурилсан экспортыг нэмэгдүүлж, дижитал контент, үйлчилгээг гадаадад өргөжүүлэхээр төлөвлөж байгаагаа мэдэгдэв. Засгийн газар гишүүнчлэлээ 2023 оны эцэст дуусгасан байна.

2023 оны тавдугаар сард Улаанбаатар хотноо Монгол Улс, АНУ, БНСУ-ын гурван талт хамтын ажиллагааны шинэ форматын үндэс суурь тавигдав. Анх удаа зохион байгуулагдсан уулзалтаар талууд бүс нутаг болон олон улсын аюулгүй байдлын харилцан сонирхсон өргөн хүрээний асуудлаар санал солилцож, тээвэр ложистикийн сүлжээ, эрчим хүч, эрдэс баялаг, хүнсний аюулгүй байдал, уур амьсгалын өөрчлөлт, хөгжлийн хамтын ажиллагааны чиглэлээр хамтран ажиллахаар тогтсон байна. Талууд гурван талт уулзалтын механизмыг цаашид тогтмол зохион байгуулахаар тохиролцож, Хамтарсан хэвлэлийн Мэдээ гаргав.³⁵ (Монгол Улс, БНСУ, АНУ-ын гурван талт анхдугаар уулзалт болов. 2023.05.31 <https://mfa.gov.mn/73961>) Хэвлэлийн мэдээнд “...Эрчим хүчний аюулгүй байдал, ашигт малтмалын нөөц, уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, тээвэр,

нийлүүлэлтийн сүлжээ, хүнсний аюулгүй байдал, оюуны өмчийн эрх, түүнчлэн худалдаа, хөрөнгө оруулалтын боломжийг нэмэгдүүлэх замаар эдийн засгийн түншлэлийн харилцааг гүнзгийрүүлэх хүсэлтэй байгаагаа талууд онцлон тэмдэглэв. Гурван тал энэ зорилгоор янз бүрийн түвшинд, тэр дундаа дэлхийн эрдэс баялгийн нийлүүлэлтийн сүлжээнд Монгол Улсын гүйцэтгэх үүрэг зэрэг асуудлаар өндөр түвшний яриа хэлэлцээг үргэлжлүүлэхээр шийдэв.

Монгол Улсын Засгийн газар цэвэр эрчим хүчний шилжилтийн дэлхийн ханган нийлүүлэлтийн сүлжээг бэхжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулах хүсэлтэй байгаагаа илэрхийлж, АНУ, БНСУ-ын Засгийн газрыг 2023 онд Улаанбаатар хотноо удахгүй болох эрдэс баялаг болон холбогдох асуудлаар тусад нь гурван талт уулзалт зохион байгуулахыг урьсан нь амжилттай болов.³⁶ (Joint Press Release on the Launch of the Mongolia–Republic of Korea–United States Trilateral Meeting. May 30, 2023 MFA, Ulaanbaatar, Mongolia <https://mn.usembassy.gov/pr-060523/>)

Дээрх Хамтарсан мэдэгдлийн дагуу АНУ, Монгол, БНСУ гурван талын чухал ач холбогдолтой ашигт малтмалын асуудлаарх анхны яриа хэлэлцээ 2023 оны зургаадугаар сард

³⁵ Монгол Улс, БНСУ, АНУ-ын гурван талт анхдугаар уулзалт болов. 2023.05.31 <https://mfa.gov.mn/73961>

³⁶ Joint Press Release on the Launch of the Mongolia–Republic of Korea–United States Trilateral Meeting. May 30, 2023 MFA, Ulaanbaatar, Mongolia <https://mn.usembassy.gov/pr-060523/>

Улаанбаатарт болж, тус арга хэмжээний үеэр Монгол Улсын хэмжээнд ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглосон, хязгаарласан талбай нийт нутаг дэвсгэрийн 75 хувийг эзэлж байна, цаашид Монгол Улс өөрийн ашигт малтмалын хэтийн төлөвийг судалж, дэлхийн хэмжээнд нийлүүлэлт дутмаг ашигт малтмалыг олборлох, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхийг зорьж байгаа тухай мэдээлсэн юм. Уулзалтаар уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн салбарт хөрөнгө оруулалт татах, ашигт малтмалын салбарын хөгжлийг шинэ шатанд гаргах зорилгын хүрээнд чухал ашигт малтмалыг онцлон хэлэлцэв. Чухал ашигт малтмалыг олборлох чиглэлээр АНУ, БНСУ-тай хамтран ажиллаж байна. Мөн “Монгол Улс дэлхийн чухал ашигт малтмалын нөхцөл байдал” сэдвээр илтгэл тавьж Монгол Улсын талаас эрчим хүчний чиглэлээр Засгийн газар хоорондын байнгын хамтын ажиллагааны салбар комисс байгуулах, газрын тос, байгалийн хийн хайгуулын чиглэлээр хамтран ажиллах талаар ярилцаж, салбарын мэргэжлийн боловсон хүчнийг богино хугацаанд чадавхжуулах зорилгоор холбогдох мэргэжилтнийг Монгол Улсад ажиллуулах хүсэлтэй байгааг уламжилсан юм.³⁷ (Inaugural U.S.-Mongolia-ROK Critical Minerals Dialogue Held in Ulaanbaatar. Media

Note. June 27, 2023 <https://mn.usembassy.gov/pr-062723-2/>)

2023 оны арван нэгдүгээр сард Монгол Улс, БНСУ газрын ховор металл, бусад чухал ашигт малтмал нийлүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллах Хамтарсан Хороог байгуулав. Хоёр тал БНСУ-аас Монгол Улсад үзүүлэх хөгжлийн албан ёсны тусламжийн хүрээнд газрын ховор элементийн салбарт түншлэх Хамтарсан Төв байгуулах төслийг эхлүүлэв. “Энэхүү төсөл нь Монгол Улсын хувьд газрын ховор металлыг нэмэгдсэн өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн болгон хувиргах, Солонгосын талд дотоодын нийлүүлэлтийн сүлжээгээ бэхжүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ гэдэгт найдаж байна” гэж Худалдаа, аж үйлдвэр, эрчим хүчний дэд сайд Ий Хо-хён (Lee Ho-hyeon) Улаанбаатарт болсон ёслолын үеэр мэдэгджээ.³⁸ (Korea, Mongolia launch cooperation committee for rare metals supply. 2023-11-20) Монгол Улсын Ерөнхий сайд Л.Оюун-Эрдэнийн 2023 оны хоёрдугаар сард БНСУ-д хийсэн албан ёсны айлчлалын үеэр Газрын ховор элемент нийлүүлэх сүлжээнд Хамтран ажиллах тухай Харилцан Ойлголцлын Санамж бичгийг хоёр тал байгуулсан ба хамтын ажиллагааны хүрээнд Монгол Улсад газрын ховор элементийн судалгааны Төвийг тийнхүү байгуулсан нь хоёр улсын стратегийн түншлэлийн чухал

³⁷ Inaugural U.S.-Mongolia-ROK Critical Minerals Dialogue Held in Ulaanbaatar. Media Note. June 27, 2023 <https://mn.usembassy.gov/pr-062723-2/>

³⁸ Korea, Mongolia launch cooperation committee for rare metals supply. 2023-11-20 https://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2023/11/113_363533.html

хэсэг гэж үзэж байна.³⁹ (“South Korea–Mongolia launch rare metals cooperation amid geopolitical risks” November 21, 2023 <https://koreapro.org/2023/11/south-korea-mongolia-launch-rare-metals-cooperation-amid-geopolitical-risks/>)

2024 оны хавраас Солонгос иргэд Монголд, монгол иргэд БНСУ–д өөр өөрийн орны төлбөрийн application ашиглан төлбөр тооцоо хийх эдийн засаг, эрх зүйн боломж бүрдэж байна. Монгол Улсад жилд дунджаар 100 гаруй мянган солонгос иргэд аялал жуулчлалын зорилгоор ирж, нэг тэрбум гаруй долларын орлого оруулдаг бол сурч хөдөлмөрлөх, эмчлүүлэх болон аялал жуулчлалын зорилгоор жилд 120 мянган монголчууд БНСУ руу аялж байгаа юм.⁴⁰ (Солонгос, Монголд төлбөр тооцоог хэмнэлттэй, хурдан хийх боломж бүрдлээ. 2024–04–01 <https://news.mn/r/2711639/>)

Монгол Улсад дижитал шилжилт үйлчилгээний салбараас үйлдвэрлэлийн салбар луу шилжиж байна гэж үзэх үндэс бүрдэж, 4G–гээс 5G рүү шилжих эхлэлийг Unitel компани тавилаа. Тэгэхлээр суурь бүтцийг бүрдүүлэх явдлыг улам эрчимжүүлэх явдал чухал болж байна.

Эцэст нь, Төр засаг хувийн

³⁹ “South Korea–Mongolia launch rare metals cooperation amid geopolitical risks” November 21, 2023 <https://koreapro.org/2023/11/south-korea-mongolia-launch-rare-metals-cooperation-amid-geopolitical-risks/>

⁴⁰ Солонгос, Монголд төлбөр тооцоог хэмнэлттэй, хурдан хийх боломж бүрдлээ. 2024-04-01 <https://news.mn/r/2711639/>

хэвшлийн энтрепренёр чадавхыг үнэлэх, инновац, дижитал технологийн хөгжлийг тууштай дэмжих явдал чухал билээ. Түүнчлэн дурдсан чиглэлд Монгол Улс, БНСУ–ын стратегийн түншлэлийн эдийн засгийн агуулгыг баяжуулахад дижитал салбарын хамтын ажиллагааг улам гүнзгийрүүлэх явдал болно.

Ашигласан эх сурвалж

Works Cited

1. “Private sector accounts for 80% of Korean R&D investment in 2022” 2023.12.11. (n.d.).
2. #SouthKorea #Digital_Economy_Partnership_Agreement #digital_trade_network. Jun 9, 2023 . (n.d.).
3. ‘Artificial sun’ sets record for time at 100 million degrees in latest advance for nuclear fusion <https://edition.cnn.com/2024/04/01/climate/nuclear-fusion-record-korea-climate-intl/index.html> . (n.d.).
4. “Korea Communication Market Data”. Netmanias. 30 May 2021. Archived from the original on 15 August 2022. R. (n.d.).
5. “South Korea invests big in becoming a global chip leader”. DW News. January 24, 2024. (n.d.).
6. “South Korea–Mongolia launch rare metals cooperation amid geopolitical risks” November 21, 2023 <https://koreapro.org/2023/11/south-korea-mongolia-launch-ra>

- re-metals-cooperation-amid-geopolitical-risks/. (n.d.).
7. “South Korea's Semiconductor Output Rises by Most in 14 Years”. Bloomberg. March 29, 2024. (n.d.).
8. “The rise of Korea's semiconductor industry”. KBS WORLD. July 10, 2017. (n.d.).
9. “ИЦББХ: Монгол Улсад цахим шилжилт хийх хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээ”. (n.d.).
10. “ИЦББХ: Монгол Улсад цахим шилжилт хийх хууль эрх зүйн орчныг бүрдүүлээ”. (n.d.).
11. D. Ulambayar. (n.d.). Dean, School of International Relations & Social Studies, University of the Humanities, Ulaanbaatar, Mongolia.
12. E-Commerce Statistics of 2024. March 28, 2024 <https://www.forbes.com/advisor/business/ecommerce-statistics/>. (n.d.).
13. e-World: Towards Digitization. Ang Byong-yub speech. “The Korea Times” Nov. 9, 2017. (n.d.).
14. Ibid., (n.d.).
15. Ibid., . (n.d.).
16. Inaugural U.S.-Mongolia-ROK Critical Minerals Dialogue Held in Ulaanbaatar. Media Note. June 27, 2023 <https://mn.usembassy.gov/pr-062723-2/> . (n.d.).
17. ITER: Ceremony marks start of the assembly phase. 28 July 2020, Brussels Energy https://ec.europa.eu/info/news/iter-ceremony-marks-start-assembly-phase-2020-jul-28_en. (n.d.).
18. ITER: World's largest nuclear fusion project begins assembly. 28 July 2020 <https://www.bbc.com/news/science-environment-53573294>. (n.d.).
19. Joint Press Release on the Launch of the Mongolia-Republic of Korea-United States Trilateral Meeting. May 30, 2023 MFA, Ulaanbaatar, Mongolia <https://mn.usembassy.gov/pr-060523/>. (n.d.).
20. Korea joins 10-nation statement on endorsing 6G principles. 2024-02-27 . (n.d.).
21. Korea, Mongolia launch cooperation committee for rare metals supply. 2023-11-20 . (n.d.).
22. National Strategy for Artificial Intelligence <https://www.msit.go.kr/bbs/view.do?sCode=eng&nttSeqNo=9&bbsSeqNo=46&mId=10&mPid=9> . (n.d.).
23. Number of higher education institutions South Korea 1980-2023, Feb 27, 2024. (n.d.).
24. Number of SMEs South Korea 2017-2021. March 12, 2024 <https://www.statista.com/statistics/1223066/south-korea-small-and-medium-enterprises-number/#:~:tex>. (n.d.).
25. Ranking of the companies with the highest spending on research and development worldwide in 2022 (in billion U.S. dollars) <https://www.statista.com/statistics/265645/ranking-of-the-20-companies-with-the-highest-spend>

- ing-on-research-and-development/ . (n.d.).
26. Samsung opens research center to begin initial work on 6G. May 4, 2019 <https://www.techspot.com/news/80382-samsung-opens-research-center-begin-initial-work-6g.html>. (n.d.).
27. Samsung PH sees record pre-orders with Galaxy S24 Series. 1/01/2024 <https://news.samsung.com/ph/samsung-ph-sees-record-pre-orders-with-galaxy-s24-series>. (n.d.).
28. Schöffel, Patrick (2016). Taming the Beast: A Scientific Definition of Fin-tech. *Journal of Innovation Management*. pp. 32–54. (n.d.).
29. T.W.Kang. (n.d.). Is Korea the next Japan?: Understanding the Structure, Strategy, and Tactics of America’s Next Competitor. Free Press. The University of California. N.Y.: 1989.
30. The Global Competitiveness Report 2019. Klaus Schwab. World Economic Forum http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf. (n.d.).
31. Top 10 Mobile Brands in the World 2023. <https://www.globalbrandsmagazine.com/top-10-mobile-brands-in-the-world-2023/>. (n.d.).
32. UN agency upgrades Korea’s status to developed economy. (n.d.).
33. WEF. The Global Information Technology Report-The NRI 2019 Countries. <https://networkreadinessindex.org/2019/nri-2019-countries/>. (n.d.).
34. Xu, Lei; Gao, Runpeng; Xie, Yu; Du, Peng (January 2019). “To Be or Not to Be? Big Data Business Investment Decision-Making in the Supply Chain”. *Sustainability*. 11 (8): 2298. doi:10.3390/su11082298. (n.d.).
35. Д.Уламбаяр. ХИС-ийн Олон улсын харилцаа, н. с. (n.d.).
36. ДНБ-ий 1 хувийг эрдэм судлалын ажилд зарцуулах хэрэгтэй. 2019.09.27 <https://president.mn/11094/>. (n.d.).
37. Монгол Улс, БНСУ, АНУ-ын гурван талт анхдугаар уулзалт болов. 2023.05.31 <https://mfa.gov.mn/73961>. (n.d.).
38. Нийт төрийн 288 байгууллагын 9.7 хувийг төрийн өмчит 28 компани, төрийн өмчит 83 байгууллага 28.8 хувийг тус тус эзэлж байна. Ангилалгүй байгууллагын тоо 177 (61. хувь) байгаа ажээ. http://nation-alatlas.ngii.go.kr/pages/page_579.php#:~:text=. (n.d.).
39. Парис төвтэй Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллага. (n.d.).
40. Солонгос, Монголд төлбөр тооцоог хэмнэлттэй, хурдан хийх боломж бүрдлээ. 2024-04-01 <https://news.mn/r/2711639/>. (n.d.).
41. УИХ-ын Инновац, цахим бодлогын байнгын хорооноос Монгол Улс, БНСУ-ын мэдээллийн технологийн салбарын байгууллага, мэргэжилтэн, судлаачдын хамтарсан “Цахим шилжилтэд анхаарах асуудал” сэдэвт анхдугаар уулзалт, хэлэлцүүлэг. 2022.07.19 <http://www.parliament.mn/>. (n.d.).
42. Үндэсний статистикийн хорооны мэдээлэл. 2022.08.17. (n.d.).

ОХУ-ЫН ЗУРАГТЫН “ЗВЕЗДА” СУВАГ СОЛОНГОСЫН ХУВААГДЛЫН ТУХАЙ

Д. Нарантуяа¹

hiimoritoi@gmail.com

Хураангуй

Оросын Холбооны Улсын зүгээс 1950-аад оны Солонгосын хойгийн хуваагдлыг хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр яаж тайлбарлаж байгааг шинжлэх зорилгоор Солонгосын асуудалтай холбоотой Война миров нэвтрүүлэгт баримтын судалгаа хийлээ. Эдгээр нэвтрүүлэг нь Солонгосын тухай холбогдох баримт материалыг Оросын түүхчдийн оролцоотой тайлбарлахын зэрэгцээ аливаа өдөөн хатгалт, хуваагдлын эх үүсвэр нь АНУ-аас улбаатай гэсэн санааг үзэгчдэдээ илгээжээ. Нэвтрүүлэгт дэлгэсэн баримтууд Солонгосын хуваагдал нь АНУ-тай төдийгүй ЗХУ-тай холбоотойг илтгэж байлаа. Үүгээрээ тэд санаатай болон санаандгүйгээр аливаа гүрний “ивээл” ба өдөөн хатгалгад (өөрсдөө ч, өөрсдөд нь ч) буурьтай хандахыг анхааруулжээ.

Түлхүүр үг: Звезда, Война миров нэвтрүүлэг, Солонгосын хуваагдал, баримтат кино, АНУ

Удиртгал

Дэлхийн 2 дугаар дайны Азид үүрлэсэн сүүлчийн голомтыг унтраахад АНУ ба Зөвлөлт Холбоот Улс (ЗХУ) түүчээлэн оролцсон билээ. 1945 оны 8 дугаар сард Зөвлөлтийн Улаан арми, Манжуурыг болон Солонгосын хойд нутгийг Японоос чөлөөлжээ. 1945 оны 9 дүгээр сарын 2-нд Америкийн байлдааны Миссури усан онгоц дээр Японы зэвсэгт хүчний командлал үг дуугүй бууж өгөх тухай актад гарын үсэг зурж, Япон бууж өгснөө албан ёсоор зарласнаар Дэлхийн II дайн шувтарсан юм. АНУ, Японтой

хийсэн дайнаа дуусгамагц 38 дугаар шугамаас өмнөх Солонгосын нутгийг чөлөөлж төвхнүүлэх төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэхээр 1945 оны 9 дүгээр сард Инчеоны эрэгт цэргээ буулгаж, Сөүл нийслэлтэй цэргийн засгийн газрыг байгуулжээ.

Солонгосын хойгийг өмнөд, хойд болгон хуваасан 38 дугаар шугам нь өргөрөг биш, “Штабын дарга нарын зөвлөгөөний дагуу нарийн бичгийн дарга Стимсоны шугам татах санаачилгад үндэслэн гаргасан цэвэр цэргийн шийдвэр” байсан (National Archives:4) бөгөөд энэ шугамын хойно

¹ МУИС, НУС-ийн зөвлөх дэд профессор, социологийн ухааны доктор. Аман түүхч

10 сая, өмнө нь 20 сая хүн аж төрж байлаа. 1945 оны 12 дугаар сарын Их Британи, АНУ, ЗХУ-ын Гадаад явдлын сайд нарын Москвагийн бага хурлаар Солонгосын байдлыг хэлэлцээд “Холбоотнуудын ивээл”-ийн 5 хүртэлх жилийн дэглэм тогтоосон ч солонгосууд аливаа ивээл, эрхшээлийн эсрэг байв.

Хоёр Солонгост ардчилсан сонгууль явуулах санаачилгыг АНУ НҮБ-д тавьснаар 1948 онд өмнөдөд анхдугаар сонгууль явагдаж, Ли Сын Ман ерөнхийлөгчөөр сонгогдсон юм. 1948 оны 8 дугаар сарын 15-нд Бүгд Найрамдах Солонгос Улсыг тунхаглаж, 1948 оны 9 дүгээр сарын 9-нд Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улс (БНАСАУ) тусгаар тогтнолоо зарласан байна. Зөвлөлтийн нөлөөн дэх умард, Америкийн ивээл дэх өмнөдийнхөн бие биеэ өдөөн хатгасаар, эцэстээ нэг нь нөгөөгөө хүчээр нэгтгэхээр 1950 оны 6 дугаар сард дайн дэгдээжээ. Энэ дайн 3 жил гаруй үргэлжилсэн ч Солонгосыг хуваасан шугам ямар байсан түүгээрээ үлдсэн юм.

Солонгосын хойгийг чөлөөлөгч бөгөөд “ивээгч” улсуудын нэг болох ЗХУ Солонгосын дайны тухай мэдээ материалыг нууцалж байсныг Оросын Холбооны Улс (ОХУ) задалж эхэлсэн билээ. Солонгосын дайнд оролцсон орнуудын архивын мэдээ материал ил болж байгаа ч гол баримтууд нууц хэвээр байгаа нь дайнд оролцогчдын нэг тал одоог хүртэл энх тайвны гэрээг

албан ёсоор үзэглээгүйтэй холбоотой гэж тайлбарлах нь бий.

ОХУ-ын Батлан Хамгаалах Яамны харьяа Үндэсний телевизийн “Звезда” компани 2021 оны намрын дунд сараас эхлэн Война миров буюу үгчлэн орчуулбал Дэлхий ертөнцийн дайн гэсэн нэр дор янз бүрийн дайны тухай баримтат кино нэвтрүүлгийг нийтэд үзүүлэх болсон юм. Ингэхдээ нэвтрүүлгийг зурагтаар төдийгүй Звездагийн цахим сангаас интернет ашиглан нөхөж үзэх боломжийг үзэгчдэдээ олгожээ.

Энэхүү судалгаа нь ОХУ-ын төрийн зүгээс Солонгосын хуваагдлын асуудлыг Украин-Орос, Израйл-Палестины дайн өрнөж байгаа ээдрээтэй энэ үед хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр олон нийтэд тайлбарлахдаа энэ хуваагдлын тухай түүх баримтаас юуг яагаад онцлов, түүгээрээ юу өгүүлэв? гэсэн асуултад хариу өгөхийг зорьсон юм.

Дэлхийн 2 дугаар дайны шувтаргаар Японы колоничлолоос Солонгосыг чөлөөлж, “ивээл хамгаалалтдаа” багтааж байсан их гүрнүүдийн нэг нь дайтагч, нөгөө нь дайны дам оролцогч болон хоорондоо тэрсэлдэж, улс түмний энх тайвныг бусниулж байгаа өнөө үед Солонгосын хойгийн асуудлыг ОХУ хэрхэн тайлбарлаж буйг шинжилж дүгнээд, ямар сургамж авч болохыг таниулж байгаад энэхүү өгүүллийн ач холбогдол оршино.

Арга зүй

Макс Веберийн тодорхойлсноор, “Текстээс үнэ цэнтэй дүгнэлт хийхийн тулд цогц горимуудыг ашигладаг судалгааны аргыг агуулга шинжилгээний арга гэдэг. Ийм дүгнэлт нь текстийг илгээгч, тухайн текст, эсвэл текстийн уншигчдын тухай байдаг” (Bauer, 2000:133). Эдгээрийг цогцоор нь эс бол дан дангаар нь судалж болно. Манай судалгааны хувьд

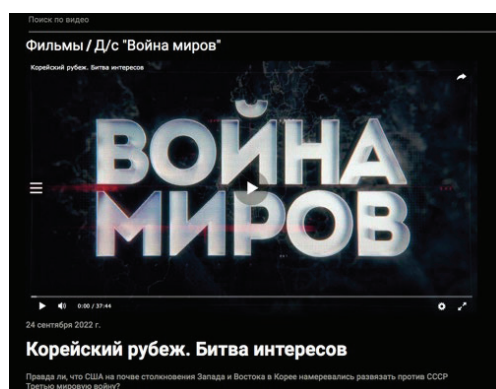
Текстийг илгээгч нь: ОХУ-ын Батлан Хамгаалах Яам

Текст нь: Солонгосын хойгийн хуваагдал байв.

Хэрэглэгчид нь оросууд, орос хэлтнүүд байж болох ч телевиз үзэлт ба үзэгчдийн талаарх статистик мэдээллийг шинжилж дүгнэх боломж байгаагүй. Оросын үзэгчдийн талаарх мэдээллийг 2023 оны 10 дугаар сард ОХУ-д явагдсан Мэдээллийн технологи болон мэдээлэл теле-харилцааны сүлжээг хэрэглэгчдийн талаарх түүвэр судалгаанаас ашиглах гэсэн боловч түүнийг нууцалсан байлаа. Манай улсын хувьд Харилцаа холбооны зохицуулах хорооноос болон Махима Медиа ХХК-аас гаргадаг холбогдох тайлан мэдээнд “Звезда” сувгийг хамруулдаггүй.

Энэхүү судалгаанд Война миров-ын гарааны өдөр болох 2021 оны 10 дугаар сарын 14-өөс эхлэн

2024 оны 5 дугаар сарын 25-ны өдөр хүртэлх хугацаанд цацагдсан кино нэвтрүүлгүүдээс 1950-аад оны Солонгосын асуудлыг хөндсөн бүх нэвтрүүлгийг хамруулж, тэдгээрийг баримтын судалгааны аргаар шинжилж дүгнэхийг зорилоо. Ийм баримтат нэвтрүүлэг нийтдээ хоёр байсан ба энэ нэвтрүүлгүүдийн агуулгыг семантик аргаар шинжилсэн. Өөрөөр хэлбэл, зорилтот түүврийн аргаар сонгогдсон хоёр нэвтрүүлгийн баримт материалыг задлан ангилж, нэгтгэн шинжлэх замаар тэдгээрийн ил ба далд утгыг тайлсан юм.

“Звезда”

“Звезда” нь 2015 оны 5 дугаар сарын 18 - д улсдаа албан ёсоор бүртгэгдсэн ОХУ-ын Батлан Хамгаалах Яамны буюу төрийн мэдэлд байдаг, Москвад төвтэй Үндэсний телевизийн компани юм. Звезда гэдэг нь од гэсэн утгатай орос үг. Звезда сувгийн таних тэмдэг болох улаан хүрээтэй цагаан таван хошуу нь тэнгэрийн од гэхээсээ Кремлийн “од”, цагаан улаан армийн

болон баатрын таван хошууны бэлэг тэмдгийг илүүтэй санагдуулна.

“Звезда” компани нь Оросын Холбооны нутагт болон гадаадад орос хэлээр нэвтрүүлгээ цацдаг. Түүнийг Украины засгийн газар 2021 оны 5 дугаар сарын 21-д хориглосон бол Оросын зэвсэгт хүчин Украин руу довтолсонтой холбогдуулан 2022 онд Канадын засгийн газар, 2023 онд Европын холбооны улсууд бас хориг тавьжээ. Эдүгээ барууны орнуудад “барууны эсрэг” сурталчлагч гэдгээрээ нэрд гараад байгаа. Нутагтаа бол Звезда нь “Эх оронч” гэсэн тодотголтой зурагтын суваг юм.

Зурагтын Звезда сувгийг Монгол улсад ямар нэг хаалт, хяналтгүй үздэг. “Звезда” компани 2021 оны 10 дугаар сарын 14-ээс эхлэн Война миров гэсэн түүхч судлаачдын тайлбар бүхий дайны тухай баримтат киног тавьж эхэлснээс хойш өнөөдрийг хүртэл нийт 104 баримтат кино нэвтрүүлэг хийжээ. Эдгээрийн бүтцийг харвал, 2021–22 онд тавигдсан 46 баримтат кино нэвтрүүлгийн 1/4-ээс илүүд нь ЗХУ, Фашистын Германтай тулалдсан түүхийг, 10 гаруй хувьд нь Европын тухайлсан зарим улсуудын дайн самуунтай холбоотой сэдвийг хөндсөн байдаг. Япон, АНУ-тай холбоотой сэдвээр тус бүр хоёр, Солонгосын хойгийн асуудалтай холбоотой нэг нэвтрүүлэг цацагдсан байна.

2023 оны 40 цувралын тал нь Дэлхийн 2 дугаар дайнд ЗХУ-ын

оройлох үүрэгтэй оролцсон тухай, тэр дундаа Украины төлөөх тулалдааны тухай нэвтрүүлгүүд байв. Мөн Украин, Румын, Польш зэрэг улсын урвалтын тухай баримтат кинонуудыг илүү олноор тавьжээ. 2023 оны нэвтрүүлгүүд ханилж яваад “урвасан” гэх европыхны талаарх урьд өмнө дэлгэгдээгүй баримтуудыг нийтийн хүртээл болгосноороо онцлог байлаа.

2024 он эхэлснээс хойш 5 сарын хугацаанд 18 нэвтрүүлэг бэлтгэж үзэгчдэдээ хүргэжээ. Тэдгээрийн 1/3 нь Америк маягийн геноцид, Америк маягийн төрийн эргэлт ба Чаушескуд зориулсан өнгөт хувьсгал гэх зэрэг АНУ-ын эрх баригчдын бодлогыг шүүмжилж буруутгасан нэвтрүүлгүүд байв. Үүний нэг нь 2024 оны 2 дугаар сард гарсан “38 дугаар шугам” ажиллагаа ба Вашингтон Солонгосыг хэрхэн хуваасан тухай баримтат кино нэвтрүүлэг юм.

Нэгтгэн үзвэл, Война миров нэвтрүүлгүүд эхэндээ ЗХУ-ын ард түмний эх оронч, баатарлаг түүхийг илүүтэй тодотгож байсан бол дараа нь социалист ертөнцөд ах дүү гэгдэж явсан Европын зарим улсын урвалтыг болон фашизмын эсрэг холбоотнуудын гэмт хэргийг илчилсэн, эцэст нь аливаа улс үндэстний хагаралд, тэр дундаа өнгөрсөн зууны Солонгосын хойгийн хуваагдал, өнөө үеийн Украин Оросын дайнд АНУ-ын урт гар шургалсныг буруутгасан шинжтэй байв.

Дэлхийн Банкны статистик

мэдээгээр 2022 онд ОХУ-ын хүн амын 90 хувь нь интернет ашиглаж байжээ (World Bank, 2022). Зурагтын суваг дээгүүр эрэмбэлэгдэхэд нэг ангит кино 70 гаруй хувийн нөлөө үзүүлдэг (Максима Медиа, 2020:29) ба киног бүх насныхан үздэг. Война миров баримтат төрлөөрөө Звездагийн эрэмбийг хэр дээшлүүлснийг, хэр олон үзэгчтэйг хэлэх боломжгүй ч, орос хөвгүүдийн эцэг эхэд өнгөрсөн дайн байлдааны түүхийг сануулах, тайлбарлах, үзэгчдийн эх оронч сэтгэлгээ, дайны ялалтад итгэх итгэлийг нэмэгдүүлэх зорилготой гэдгийг харж болохоор байв. Гэхдээ энэ судалгааны нэгж нь нэвтрүүлгийн үзэгч биш тухайн нэвтрүүлэг билээ.

“Звезда” Солонгосын хойгийн хуваагдлын тухай

ОХУ-ын “Звезда” компаниас Война миров гаргаснаас хойш 2 жил 7 сар гаруй хугацаанд Солонгосын тухай 40 орчим минутын хоёр баримтат кино нэвтрүүлэг хийжээ. Эдгээр нь

1. 2022 оны 9 дүгээр сарын 24-ний Корейский рубеж. Битва интересов. *(Солонгосыг тойрсон ашиг сонирхлын тулаан)*
2. 2024 оны 2 дугаар сарын 14 ны Операция “38 параллель” Как Вашингтон разделил Корею (“38 дугаар шугам” ажиллагаа ба Вашингтон Солонгосыг хэрхэн

хуваасан тухай)

Дээрх хоёр нэвтрүүлэг нь бүхэлдээ Солонгосын хойгийн хуваагдал ба түүнийг тойрсон баримтат түүхийг хүүрнэдэг. Үүний зэрэгцээ Солонгосыг нэгтгэхийн төлөө солонгосчуудын тэмцлийг ашиглан АНУ, ЗХУ-ыг дайнд уриалан дуудсан тухай өгүүлдэг. Мөн аливаа өдөөн хатгалт, хагарал хуваагдлын эх үүсвэр нь АНУ-аас улбаатай гэсэн санааг нэвтрүүлдэг. Тиймдээ Солонгосын хойгийн талаарх анхны нэвтрүүлгээ Солонгост шууд холбоотой асуудлаар биш, харин 1950 оны 10 дугаар сарын 8-д Америкийн F-80 гэсэн 2 сөнөөгч онгоц Владивостокийн талаас наашилсаар Приморийн хязгаар дахь Зөвлөлтийн техникийг галласан нь АНУ-ын өдөөн хатгалт байв уу, ЗХУ-ыг Солонгосын дайнд татан оролцуулах гэсэн тэдний оролдлого байв уу? гэсэн асуулт бүхий кино зургаар эхлүүлжээ.

Солонгосын хойгийн хуваагдал Америкаас эхтэй гэдгийг бататгахын тулд Война миров-ын дээрх 2 нэвтрүүлэгт хэд хэдэн баримт материал оруулжээ. Үүнд:

1945 оны 2 дугаар сард Ялтад Гитлерийн эсрэг эвслийн орнуудын тэргүүнүүд уулзаж Японы эзэнт гүрэнд харьяалагдах нутаг дэвсгэрийн тухай асуудлыг хэлэлцэх үеэр түүний колони Солонгосыг ивээлдээ авцгаах саналыг Рузвелт Сталинд тавьсан. Энэ нь 100 хувь америкийн талын санаачилга байв. (Москлагийн Олон Улсын Харилцааны

Дээд

Сургуулийн багш К.Водопьяновын

тайлбар ярианы хэсгээс2)

- 1945 оны 8 дугаар 15-д ЗХУ-ын Улаан арми Японы Квантуны армийг бут цохиж, Солонгосын хойгийг 38 дугаар шугам хүртэл чөлөөлсний дараа Хөдөлмөрчдийн ардын хороод Солонгос даяар байгуулагдаж, коммунистуудын үйл ажиллагаа идэвхэжсэн ч өмнөдөд америкчууд барууны радикалуудтай нийлж тэднийг

зэрлэгээр нухчин дарсан байна.

- 1945 оны 9 дүгээр сарын 8-д буюу Инчеоны эрэгт Америкийн цэргүүд буусан тэр өдөр 38 дугаар шугамын түүх-Солонгосын хуваагдал эхэлсэн.
- 1948 оны 4 сарын 3-д Чэжүдо

² 2022 оны 9 дүгээр сарын 24-ны *Корейский рубеж. Битва интересов. 7 мин: 24 сек*

арал дээр АНУ, НҮБ-аас зохион байгуулж буй ард түмний гэх сонгууль болон Солонгосыг хуваахыг эсэргүүцсэн босогчдыг америкчууд, Ли Сын Мань хагас дээрмийн бүлэгтэй нийлж

харгислан дарав.

- АНУ-ын Тагнуулын Төв Газраас нууцалж байгаад ил болгосон 1948 оны 1 дүгээр сарын 2-ы мэдээндээ: “Зөвлөлтийн ноёрхол дор Солонгос нэгдвэл АНУ-ын хувьд улс төрийн томоохон ялагдал болно”³ гэжээ.

Дээрх хоёр нэвтрүүлэг нь Оросын зурагтын сувгаар гарч байсан ижил төстэй баримтат кинонуудаас, жишээ нь 2016 оны “Война в Корее” буюу Солонгос дахь дайн гэсэн нэртэй нийт 204 минутын Стар Медиагийн кино цувралаас Америкийг буруутгасан өнгө аясаараа ялгарч байлаа.

ОХУ Война миров нэвтрүүлгээрээ Солонгосын хойгийн хуваагдлын

³ 2024 оны 2 дугаар сарын 14-ий *Операция “38 параллель” Как Вашингтон разделил Корею. 4 мин: 39 сек*

түүхийг 1945 оны 9 дүгээр сарын 8-д буюу Инчеоны эрэгт Америкийн цэргүүд буусан тэр өдөр эхэлсэн гэж онцолжээ. Эрх чөлөөт, тусгаар улс үндэстэн байх гэсэн солонгос түмний эрмэлзэлд нийцсэн тийм нэгдмэл Солонгосыг байгуулахыг ЗХУ зөвшөөрөхгүй, байнга эсэргүүцэж байсны улмаас цэргүүдээ оруулсан гэж Америкийн тал тайлбарладаг (National Archives: 5). Чухамдаа Солонгосын хойгийг талласан 38 дугаар шугам, түүнээс улбаалсан хурцадмал байдал ЗХУ ба АНУ-ыг холбоотон болгож, Солонгосыг нэгтгэхийн төлөөх бодит тэмцэл тэднийг талцуулсныг нэвтрүүлгийн бусад материалаас харж болно. Жишээ нь:

- Дээр тэмдэглэгдсэн 1945 оны 9 дүгээр сарын 8-ы өдрөөс хорь гаруй хоногийн өмнө ЗХУ-ын Улаан арми умард Солонгосыг 38 дугаар шугам хүртэл чөлөөлөөд “зогссон”.
- 1945 оны 12 дугаар сарын дундуур хуралдсан Их Британи, АНУ, ЗХУ-ын Гадаад явдлын сайд нарын Москвагийн бага хурлаар Солонгост үүссэн хурцадмал байдлыг хэлэлцээд
 1. Нэгдсэн Солонгосын түр засгийн газрыг байгуулах
 2. Түр засгийн газрыг дэмжих Зөвлөлт-Америкийн хамтарсан комиссыг байгуулах

3. “Холбоотнуудын4 ивээл” –ийн

⁴ АНУ, ЗХУ, ИХ Британи ба Хятад.

5 хүртэлх жилийн дэглэм тогтоохоор болсон

- Америк, Зөвлөлтийн ивээгчид Солонгосын хойгт тогтоосон нөлөөллөө алдахгүйн тулд сэргэлцөж, Солонгосын дайнд АНУ хүч түрж тулалдсан, ЗХУ дайны сүүлийн эгзэгтэй шатанд туршлагатай нисэгчдээ Америкийн нисэх хүчний эсрэг агаарын тулаанд оруулж байлдсан, дайны төгсгөлд Солонгосыг хуваасан шугам ямар байсан түүгээрээ үлдсэн зэрэг болно.

Солонгосын дайны эхэнд умардын тал өмнөд нутаг руу эрчтэй давшилсан бол АНУ-ын зэвсэгт хүчин дайнд оролцсоноор өмнөдийнхөн умард руу довтолж, тэднийг хойд солонгосчууд Хятадын сая орчим цэрэгтэй хавсран шахан гаргажээ. Дайны сүүлийн шатанд ЗХУ хойд Солонгос руу нисэх хүчнээ нууцаар оруулсан байна. Тооны хувьд илт дутуу ч байлдааны их туршлага, ур чадварынхаа давуугаар оросын нисэгчид америкийн талд ихээхэн хохирол учруулжээ.

Үүнээс үзвэл Солонгосын хойгийн хуваагдалд Америк, Зөвлөлтийн аль алиных нь гар хөл оролцжээ. АНУ-ын Үндэсний Архиваас дэлгэсэн Тагнуулын төв агентлагийн 1947 оны 11 дүгээр сарын 18-ы баримтад: “ЗХУ бүх Солонгосыг дагуул болгож авах санаатай нь Солонгос дахь Зөвлөлтийн тактикаас ил тод харагдаж байна” (Central Intelligence Agency, 1947:1)

гэсэн байдаг. Хэдийгээр Солонгосын газар нутаг, хүн амыг харьцангуй бага, сонирхол татахуйц бус гэж үзэж байсан ч капиталист, коммунист гүрнүүдийн аль аль нь өөрийн гэсэн ашиг сонирхолтой байсныг архивын баримт бичиг (National Archives: 3) илтгэдэг.

Война миров эртний түүхт улс үндэстний хуваагдлыг эсэргүүцэхдээ аль нэг талыг дэмжиж байгаагаа илэрхийлээгүй байна. Судлаач миний зүгээс БНАСАУ-ын эрх баригчид батлан хамгаалах хүчээ зузаатгаж, орчин үеийн зэвсэг техникээр хөөцөлдөж, сүр хүчийг үзүүлэх болсныг Солонгосын дайнд цэргийн техник хэрэгслээр сул дорой байсан, түүнээс их хохирол, сургамж авсан, дайны төгсгөлд байгуулсан энхийн гэрээг нөгөө тал гүйцэд үзэглээгүй, коммунизмын өлгий-ЗХУ задран унасан зэрэгтэй холбоотой гэж үзсэн юм.

“Звезда”, ЗХУ-ыг Солонгосын дайнд татан оруулах санаархал АНУ-д байсныг Солонгосыг тойрсон ашиг сонирхлын тулаан нэвтрүүлэгт дурдсан бол ОХУ-ыг Украинд довтлуулж, дэлхийн орнуудыг Оросын эсрэг босгох нь мөн л Америкийн санаа мөн гэж хоёр дахь нэвтрүүлгийнхээ эцэст тэмдэглэсэн байна. Хагалан бутаргагчийг мэдсээр байгаад түүнд автсан нь Оросын тал ч хянуур хандаагүй гэсэн санаа бас ойлгогддог.

Солонгосын аль талаас дайн эхэлсэн талаар Война миров нэвтрүүлэг “Энэ нь одоог хүртэл маргаан

дагуулсаар байгаа” гэж тэмдэглэжээ. 1950 оны 4 дүгээр сарын 8-д Ким Ир Сен Гадаад явдлын Яамны сайдын хамт Москвад нууцаар айлчлахдаа өмнөд Солонгос руу довтлох төлөвлөгөөг авч ирсэн гэдэг. Түүний айлчлалыг харуулсан кино зургийг Война миров нэвтрүүлэг үзүүлэхийн зэрэгцээ, Америкийн цэргийн зөвлөхүүдийн тэргүүн генерал В. Робертс өмнөд Солонгосын удирдлагад хандан “БНАСАУ руу халдахад бүрэн бэлэн. Олон нийт л харин Ким Ир Сенийг дайн эхэлсэн гэдэгт итгэхэд бэлэн байх ёстой” гэсэн үгийг хавсаргажээ.

Солонгосын дайн хаанаас эхтэй тухай цэргийн түүхч судлаачдын логик гаргалгаанууд бий боловч баримт нотолгоо хангалтгүйн улмаас энэ асуудал маргаантай хэвээр байгааг монгол хэл дээр орчуулагдсан дорвитой ганц бүтээл – Б.Камингсын “Солонгосын дайн” (2017) номд ч тэмдэглэжээ. Үүнийг дурдахын учир нь социалист нийгэм нурснаас хойш манайд дам сурвалжийг ашиглан өмнөх түүхээ “тонгорч” бичих нь ихэссэн ба энэ байдал даамжирвал өнөө үеийн түүх бичлэгүүд нэг талыг дулдуйдсан коммунизмын үеийн түүхээс өөрцгүй болно гэж сэрэмжилснийх буюу.

Ноттой баримт шаарддагаараа түүх шүүх хоёр адилхан.

Дүгнэлт

2021 оны намар гараагаа эхэлсэн ОХУ-ын Батлан Хамгаалах Яамны харьяа Үндэсний телевизийн Звезда компанийн Солонгосын хойгийн хуваагдлыг хөндсөн Война миров баримтат кино нэвтрүүлгүүд хойд, өмнөд Солонгосын аль ч талыг үл баримтлан энэ асуудалтай холбогдох түүхийг эрдэмтэн судлаачдын оролцоотой тайлбарлажээ. Тэд 1945 оны 9 дүгээр сарын 8-д буюу Инчеоны эрэгт Америкийн цэргүүд буусан тэр өдрөөс Солонгосын хойгийн хуваагдлын түүх эхэлсэн гэж онцолсон байна. Хуваах санаачилгыг ч мөн Америкийн талаас тавьсныг тэмдэглэжээ. Үүгээр зогсохгүй аливаа өдөөн хатгалт, хагарал хуваагдлын эх нь АНУ-аас улбаатай гэсэн санааг Солонгосын тухай болон өөр бусад нэвтрүүлгээрээ хүргэхийг зорьжээ. Орос-Украины дайн сунжрахын хэрээр энэ хандлага улам ил болж 2024 оны эхний 5 сарын хугацаанд явуулсан Америкийг буруутгасан баримтат нэвтрүүлгийн тоо 2021-22 оныхтой харьцуулахад 3 дахин ихэссэн байв.

Аливаа санаачилга, хатгалгын эх үүсвэр хаана, юунд оршиж байсан/байгааг мэдэх нь чухал, түүнийг дэмжих үгүй нь түүнээс дутуугүй чухал билээ. Нэвтрүүлэгт дэлгэсэн баримтат материалууд Солонгосын хойгийн хуваагдалд АНУ төдийгүй ЗХУ бас холбоотой болохыг илтгэж байв. Солонгосын хойгийг талласан

38 дугаар шугам, түүнээс улбаалсан хурцадмал байдал ЗХУ ба АНУ-ыг холбоотон болгож байсан бол Солонгосыг нэгтгэхийн төлөөх тэмцэл тэднийг талцуулжээ. ОХУ-ын дээрх нэвтрүүлгүүд аливаа гүрний (өөрсдийнх нь ч) бодлого, өдөөн хатгалга, ивээл, тусламжид нухацтай, суурьтай хандахыг санаатай болон санаандгүйгээр анхааруулж байна.

Ашигласан ном, материал

Монгол хэлээр

Камингс, Б. (2017). *Солонгосын дайн*, УБ., Непко

Максима Медиа. (2021) Телевиз үзэлтийн судалгааны нэгдсэн тайлан 2020. УБ.,

Орос хэлээр

Война Миров, (2022-9-24). *Корейский рубеж. Битва интересов.*

<https://tvzvezda.ru/video/films-online/20241291637-jOMI9.html/202292385-d8jXk.html>

Война Миров, (2024-2-14). *Операция “38 параллель” Как Вашингтон разделил Корею*

<https://tvzvezda.ru/video/films-online/20241291637-jOMI9.html/20242161247-rIUGa.html>

Стар Медиа (2016). *Война в Корею* <https://www.youtube.com/watch?v=qx9zdWruR4I&t=2097s>

Англи хэлээр

Bauer, M.W. (2000) ‘Classical Content Analysis: A Review’ in Bauer, M.W. and G.Gaskel (eds.) *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: A Practical Handbook*. London: Sage

Central Intelligence Agency (1947). *Implementation of Soviet Objectives in Korea*. Office of Reports and Estimates 62, November 18, 1947

National Archives. *The Truth About Korea*. Collection: The Korean War and Its Origins

Series: President’s Secretary’s Files

<https://www.trumanlibrary.gov/library/research-files/truth-about-korea?documentid=NA&pagenumber=4>

World Bank (2022) Individuals using the Internet (% of population) <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS>

한국과 몽골 여성 관련 속담에 나타난 언어문화적 특성 비교

이승훈¹

seunghoon.l@ulaanbaatar.edu.mn

Abstract

Korea and Mongolia have linguistic and folkloristic similarities, but there are also cultural differences resulting from differences in ecological environments. Regarding the existence of women, Korean proverbs show that women's position remains completely subordinate to men due to the influence of Confucian feudal culture. Women were even considered insignificant, relegated to household goods. There are derogatory expressions about women in Mongolian proverbs, but they are not treated as objects completely subordinate to men like in Korea, and they express that the cause or responsibility for women's undesirable behavior or character lies with men rather than with women themselves. It is different from the Korean proverb in that respect. In addition, it is different from the Korean proverb in which women live as subordinates to men in that it emphasizes the complementary relationship between men and women.

Most Korean proverbs contain negative expressions about women's character and behavior. Typically, it appears as 'capricious', 'narrowminded', 'jealous', 'chatty', 'obscene', 'interfering', etc. When it comes to a woman's good character, her benevolent character is the only one. We observed that these expressions of women's attributes are an expression of men's wishes for women to remain chaste and consistent. It was also considered that in a patriarchal society, men generally demeaned women's personalities in order to maintain their vested rights.

Mongolian proverbs also emphasize that women should be domestic, wise, and softhearted when it comes to their behavior. So, she is warning women against being lazy or fierce, easily quarreling with others, jealous of others, or behaving in an unscrupulous manner. However, in the case of Mongolia, the roles and responsibilities of husband and wife are equally emphasized as a partnership rather than a subordinate relationship. Therefore, it is important for women to handle household chores wisely and skillfully. In this respect, it can be seen that the role of women in Mongolia places emphasis on a professional and realistic role

주제어: 여성, 비하, 성품, 운명, 언행, 몽골속담, 한국속담

¹ ОУУБИС-ийн Ерөнхий эрдмийн тэнхимийн профессор, доктор

I. 서론

속담은 언어 표현의 한 가지 형식으로 그 민족구성원들이 일상생활 중에서 얻은 지혜의 결정체이며 한 나라의 문화즉, 그 민족의 사고방식이나 의식구조를 포함하고 있다. 따라서 한 나라의 속담을 고찰하면 그 민족의 언어와 문화적 특성을 파악할 수 있다. 본 논문은 한국과 몽골 여성 관련 속담을 비교함으로써 언어에 나타난 두 민족의 사고방식과 생활양식의 특성, 그 유사점과 차이점을 고찰하고자 한다.

연구방법으로는 문헌조사에 따른 비교 연구 방법을 선택했는데 한국속담으로는 국립국어원 “표준국어대사전”, 정종진의 “한국속담대사전”(2006), 송재선이 엮은 “우리말속담큰사전” (2010)을, 몽골속담으로는 С.Чулуунпүрэв (스.출롱푸렙), Б.Одончимэг (베.어딩치맥)의 “Монгол хэлний хэвлэл хэлцийн толь (2012, 몽골속담사전)”, Г.Ринчэнсамбуу, Э.Пүрэвжав, Х.Сампилдэндэв (2008), “Монгол Ардын Зүйр Цэцэн Үг”, УБ: ШУА-Хэл зохиолын хүрээлэн, Банзрагч (베.반즈락치)의 “Зүйр цэцэн үгийн түүвэр (2009,속담수록집)”을 참고했다.

여성 관련 한국속담 연구를 살펴보면 김인자는 “한국 속담에서 본 여성”(1964)에서 이기문의 속담사전(1962)을 기초로 여성과 관련된 내용 308개의 속담을 분석하여 도덕률(40), 성격(24), 시집살이(55), 과부의 생활

(15), 여식(13), 노처녀(6), 계모(4), 기타(151)로 나누어서 여성 속담의 특성을 논하였다. 김종택은 “한국인의 전통적인 여성관: 속언, 속담을 통하여”(1978)에서 한국 여성의 위상과 전통적인 여성관을 집중적으로 다루었다. 김정은과 이소영은 “한국 속담에 나타난 사회상: 언어관과 여성관을 중심으로”(1990)에서 여성의 언어 사용, 여성의 성품, 여성의 가족관계를 주제로 하여 여성관련 한국 속담들의 긍정적, 부정적 측면을 비교했다. 전해영은 “여성 관련 은유 표현에 대한 연구: 속담·속언을 중심으로” (1997)에서 여성을 동물, 가재도구, 물건, 식물로 은유화하여 표현한 속담들을 분석하여 여성에 대한 한국인들의 의식이 어떠한지를, 장혜숙은 “우리 속담에 나타난 성차별 문화와 여성의 모습”(2003)을 통하여 한국 사회가 가지고 있는 여성차별의 모습들을 관련 속담들을 통해 분석했다. 방운규는 “여성 관련 속담에 나타난 한국인의 의식구조”(2004)에서 여성의 의존, 수다, 미모, 불운, 미숙, 표독, 구타 등을 통하여 여성에 대한 한국인의 사고방식을, 박은하는 “한국속담에 나타난 남녀표현 양상 연구”(2009)라는 논문에서 여성이라는 인물을 며느리, 아내, 딸, 어머니, 시어머니로 나누어 분류하고, 내용으로는 행동, 마음, 말, 사람, 성품 등으로 나누어 속담을 분류, 고찰했다. 장안영은 “한국의 여성 관련 속담과 언어 이데올로기”(2021)에서 여성 관련 속담을 외모, 성품, 행실, 가족구성원으로서의 역할, 여자의 형상화로 나누어서 언어가 가지고

있는 이데올로기적 관점을 사회구조적 측면에서 연구했다.

여성 관련 몽골속담으로 김기선의 “몽골어에 나타나는 여성과 남성 언어의 성적 차이 비교 연구”(2010)가 있다. 그는 여성 관련 몽골속담의 특징을 남성과 여성으로 나누어 그 성적 차이와 특성을 고찰했다. 이미숙의 “한·베·몽골 속담을 활용한 문화의 상호이해 교육방안 연구: 다문화 가정을 대상으로”(2012)는 한국과 몽골의 부부관계 및 자녀관계, 그리고 기타 가족관계에 대한 속담을 짚막하게 비교했다. Д.Баасанбат (데.바승바트), Мехмет Саглам (메흐멧 사글람)은 “Монгол зүйр цэцэн үгээр “эмэгтэй” хүний эерэг үнэлэмжийг илэрхийлэх онцлог”(2014, 몽골속담에서 여성의 긍정적 가치 표현 특성)”에서 여성의 속성, 외모, 가정에서의 역할, 지혜, 자녀 양육, 부지런함, 깨끗함, 믿음직함, 가족관계 등을 다루었다. 민은미는 “몽골속담풀이” (2011)에서 몽골속담들을 인간관계, 삶의 지혜, 악에 대한 경계로 분류하고 부부관계, 남녀역할, 자녀양육에 있어서 여성 관련 속담을 다루었다.

II. 한국과 몽골 속담의 특성

언어는 문화의 중요한 유산으로 인간의 사고와 감정을 전달하는 도구이며 그 나라의 역사와 문화, 민족의 정체성을 나타내는 중요한 역할을 한다. 한 민족의 사고방식이나 생활풍속 즉, 문화를 이해하기 위해서는 그 나라의 언어나 그

표현양식을 이해할 필요가 있다. 사회언어학적 관점에서 언어는 그 시대의 사회구조와 사람들의 생각 및 태도가 총체적으로 녹아 있다. 속담은 한 민족의 정신적 표상으로서 그 사회의 고정관념이나 가치체계를 담고 있다. 그래서 속담은 그것을 사용하는 구성원들의 사고방식에 영향을 미친다 (김기선, 2010, 367). 한국과 몽골은 언어학적 유사성과 민족학적 유사성 있지만 생태 환경의 차이에서 비롯된 문화적 차이 또한 존재한다. 한국과 몽골의 속담도 내용과 의미, 그리고 형식과 구조에 있어서 유사성과 차이성에 따른 고유한 특성을 가지고 있다.

내용의 유사성

한국과 몽골 속담을 비교해 볼 때 내용과 의미가 비슷한 속담이 적지 않다. 이것은 두 민족의 가치관과 사고방식에 공통적인 면이 많이 있다는 것을 나타낸다. 두 나라의 속담을 보면 다음과 같은 유사성이 있다.

1) 어떤 현상의 원인과 결과를 나타내는 속담

한국 속담에 “아니 땐 굴뚝에 연기 날까?”, “콩 심은데 콩 나고 팥 심은데 팥 난다”라는 속담이 있다면 몽골 속담에는 “Овоо босгоогүй бол шаазгай хаанаас суух вэ? (어워를 만들지 않았다면 까치가 어디에서 오겠는가?)”, “Гал түлээгүй утаа гарахгүй (불을 때지 않았으면 연기가 나오지 않는다)”, “Газар ухаагүй нүх

гарахгүй (땅을 파지 않으면 구멍이 생기지 않는다)”가 있다.

2) 자기 주제를 모르는 사람에 대한 풍자 속담

한국 속담에 “뱀새가 황새 걸음으로 걸으면 가랑이가 찢어진다”라는 속담이 있다면 몽골 속담에는 “Хэрээ галууг дуурайж Хөлөө хөлдөөх (까마귀가 거위를 따라가다가 다리가 언다)”, “Туулай арслан шиг явбал Түргэн үхнэ (토끼가 사자처럼 다니면 금방 죽게 된다)” 등이 있다. 모두 자기보다 능력이 좋은 다른 사람을 따라 하려다 낭패를 당하게 된다는 뜻이다.

3) 자신의 단점을 보지 않은 채 남의 허물을 비웃는 자를 일컫는 속담

한국 속담에 “똥 묻은 개가 겨 묻은 개를 나무란다.”가 있다면 몽골 속담에는 “Өөрөө өмдгүй байж Өвдөг цоорхойг шоолох (자기는 바지도 없으면서 남의 바지의 무릎에 구멍 났음을 비웃는다)”가 있다.

이처럼 한국과 몽골 속담에는 사회 문화적 차이에 따른 속담 소재의 차이는 있지만 그 사고방식에 있어서는 상호 유사성이 많음을 발견할 수 있다.

민속학적 유사성

두 나라는 민속학적으로도 유사성이 많다. 박환영은 두 나라의 민속학적 유사성에 대해서 첫째, 한국의 서낭당과 몽골의 오보(овоо)가 비슷하고, 둘째로 한국인들의 설렁탕은

몽골인들이 즐겨먹는 Махтай шҮЛ (고깃국)과 비슷하다. 셋째로 한국의 전통의상인 두루마기와 몽골인들의 전통의상인 Дээл(델)이 유사하며, 몽골의 약탈혼과 한국의 과부들이 보쌈을 당하는 풍습이 비슷하다고 말한다(박환영, 2002, 176-178). 과거 여자들이 쓰던 족두리나 남녀가 옷고름에 차는 장도, 신부가 연지를 찍는 풍속, 장사치, 시정아치 등 어미에 “치”를 붙이는 언어 습관, 여자들 컷불을 뚫고 귀걸이를 다는 풍속, 왕의 진짓상을 수라라고 하는 말 등 두 나라의 언어적 유사성도 많다.

두 속담의 의미와 구조적 특성

한국속담에는 처세의 교훈이 있고, 세태에 대한 풍자와 경계가 있으며, 대중들의 신념과 인생관이 담겨 있다. 형태 면에서는 누구나 쉽게 기억할 수 있도록 간결하고 세련되며, 비유법이나 과장법, 대구법 등을 사용하여 의미전달의 효과를 높인다.

- 수숫대도 아래 윗마디가 있다. (장유유서)
- 양반은 죽어도 짚불은 안 쪼인다. (체면을 중시하는 유교사회 양반의 가치관을 표현)
- 살갑기는 평양 나막신 (불임성 있는 사람을 가리키는 말)
- 작은 고추가 더 맵다. (몸집이 작은 사람이 더 재주가 뛰어남을 비유하는 말)
- 물이 깊어야 고기가 모인다. (덕이 높아야 따르는 사람도 많다는 뜻)

한국속담은 그 파생이 농경사회에서 비롯되었기 때문에 농사와 관련된 속담이 많다.

- 낮 놓고 기억 자도 모른다.
- 장 독보다 장맛이 좋다 (겉모양은 보잘것없으나 속 내용은 좋다는 말).

몽골속담도 조상들이 물려준 유목민의 생활철학과 삶의 지혜가 담겨 있으며, 성숙한 시민으로 살아갈 수 있는 삶의 처세술이 담겨 있다(바양산 톨, 2003, 23). 몽골속담은 구조적으로 서너 개의 음절로 구성된 짧은 문형을 가진 표현이지만 그 속에는 깊은 뜻이 있으며 몽골 사람들의 의식 세계와 세상에 대한 관점, 그리고 사람들의 신념과 인생관을 표현하고 있다(밤바체렐 받돌가, 2013, 21). 몽골속담은 대부분 운문 형식으로 구성되어 있는데, 두운과 각운을 맞추는 것이 중요한 특징이다.

- Үнэн хүчтэй Олон ачтай' (진실은 힘이 있고 많은 사람은 도움이 된다)

- Санаа зөв бол Заяа зөв (생각이 옳으면 운도 따른다는 의미)

- Эдийн баянаас Эрдмийн баян (물건이 많은 것보다 지식이 많은 것이 낫다는 의미)

- Эзэн хичээвэл Заяа хичээнэ (자기가 노력하면 운명도 노력한다)

- Хийхэд хэцүү Хэлэхэд амархан (하기는 어렵고 말하기는 쉽다)

몽골속담에는 유목 생활에 필수적인 가축을 통한 삶의 지혜와 가르침이 풍부하다.

- Биеэ мэдвэл хүн Бэлчээрээ мэдвэл мал (자신을 알면 사람 초지를 알면 가축)

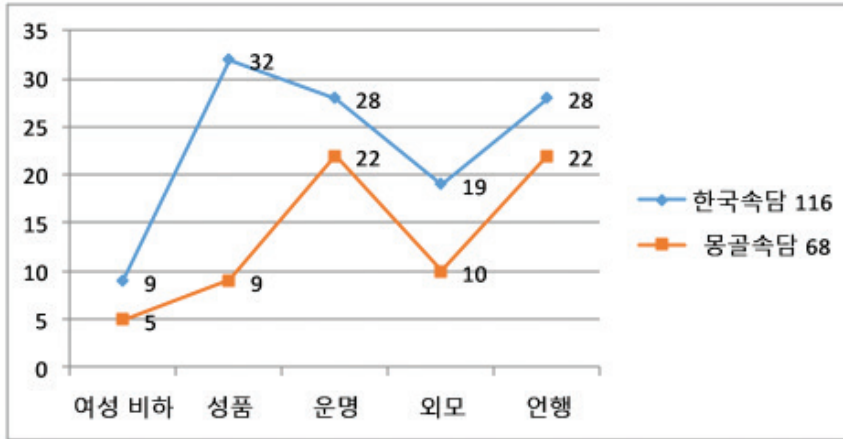
- Хадамгүй бэр сул Хазааргүй морь сул (시아머니 없는 며느리나 재갈 없는 말은 약하다)

III. 한국과 몽골의 여성 관련 속담 비교

연구자는 여성 관련 한국과 몽골의 속담을 방운규, 박은하, 김기선, 김정은, 이소연, 장안영, 장혜숙, Д.Баасанбат (데.바승바트)의 이론들을 참고하여 공통된 내용들을 다섯 가지 소재로 분류해 그 언어문화적 요소를 비교, 고찰했는데² 한국과 몽골 속담사전에 나와 있는 여성 관련 속담을 소재에 따라 빈도수를 보면 다음 표와 같다.

² 남성과 여성의 관계, 부부관계나 가족관계 내에서의 여성에 대한 속담에 대한 연구는 그 수가 많을 뿐만 아니라 조사할 소재도 다양해서 별도로 다루고자 본 논문에서는 제하였다.

표1. 한국과 몽골 속담의 소재별 빈도표

1. 여성 비하와 관련한 속담

1) 한국속담

한국 속담이 생성된 조선시대 여성교육의 목표는 삼종지도 즉, 부모 밑에 있을 때는 효녀가 되고, 결혼했을 때는 순한 부인이 되고, 자녀를 낳았을 때는 현모가 되며, 남편이 먼저 죽었을 때는 열녀가 되어 후세에까지 칭송을 받는 것이었다. 한국의 여성 차별 문화는 여성의 제도권 교육에서의 소외, 가부장제도에서의 차별, 남아선호 사상과 연관이 있다. 가부장제도란 가장의 가족 구성원들에 대한 지배를 가능케 하는 체계를 뜻하는 것으로 남성에게 의한 여성 지배를 의미하는데 가부장제도에서 여성은 남성 위주의 위계체제 유지에 매개체 역할을 해왔다.

여성에 대한 비하나 여성 차별에 대한 속담들을 예로 들면 다음과 같다.³

³ 속담 해석은 정종진의 한국속담 대사전 (2006)과 송재선의 우리말 속담 큰 사전 (2010)을, 몽골속담은 Монгол хэлний их тайлбар толь(2016, <http://www.mongoltoli.mn>), 단국대학교 부설 몽골연구소가 펴낸 몽한대사전(2023)을 참고했다.

- 여자는 남자 손에 묻은 밥풀이다. (여자의 운명은 남자의 손에 달려있다는 뜻)

- 명태(북어)와 여자는 두드려야 부드러워진다. (여성은 명태(북어) 처럼 딱딱하여 본질적으로 그대로는 사용할 수 없는 대상임을 뜻한다)

- 여자는 양념이다. (여자는 분위기나 사내들의 기분을 좋게 만드는 역할을 한다는 뜻)

- 여자는 서 발 앞도 못 본다. (여자는 근시안적이어서 세상에 대한 분별력이 부족하다는 뜻)

- 여자 고집 센 것은 몽둥이 껌질이 약이다.⁴

- 마누라는 빌려줘도 도장은 안 빌려준다. (도장은 재산을 양도할 때 사용하는 남자의 재산이다. 여자는 도장을 사용할 필요도 없는 사소한 가구와 비슷하다는 의미)

- 열 사위 밍지 않아도 한 며느리는 밍다. (시어머니가 사위는 사랑하지만

⁴ 이와 반대로 “여자는 고추로도 때리지 않는다”(남자가 아내의 잘못이 있어도 절대 때려서는 안 된다는 뜻)는 속담이 있다.

며느리는 미워한다는 뜻. 그 이유는 가부장제에서 며느리는 종이지만 사위는 딸의 주인이기 때문이다)

한국속담은 유교중심의 가부장적 문화를 잘 표현하고 있다. 가부장제도 아래서 여성의 지위는 남녀칠세부동석, 부부유별, 부창부수, 삼종지도, 칠거지악⁵ 등으로 비하된 모습이다(장혜숙, 2003, 27-28). 여성은 가정에서 하나의 가구 정도로 그 가치가 하찮게 여겨지거나 밥풀처럼 필요 없으면 언제든지 버릴 수 있는 사소한 물건 수준으로 여겨졌다. 또 항상 때려야 부드러워지는 길들이기 힘든 동물 수준으로, 남성을 즐겁게 해주는 양념 정도로 여겨졌다.

2) 몽골속담

몽골속담에도 여성에 대한 비하 표현이 있다. 그러나 한국처럼 남성에게 전적으로 예속되는 물건으로 취급하지는 않는다. 몽골에서의 여성 관련 속담은 남성 역할의 중요성과 집안을 화평하게 하려는 남성의 역할이 갈등과 고민으로 나타나고 있다는 점이 한국속담과 차이가 있다(김기선, 2010, 367-368). 여성 관련 속담을 예로 들면 다음과 같다.

- Эргүй эм задгай

남자 없는 여자는 행동이 험프고

Эрэггүй ус задгай

독이 없는 천은 범람한다.

⁵ 칠거지악은 유교에서 말하는 아내를 내쫓을 수 있는 일곱 가지의 조건이다. 시부모에게 불순한 것, 자식을 못 낳는 것, 음탕한 행동, 질투, 나쁜 병이 있는 것, 말이 많은 것, 도둑질을 하는 것이다.

- Эд нь эзнээрээ болдог

물건의 가치는 주인에 달려 있고

Эхнэр нь эрээрээ болдог

아내는 남편에 달려 있다.

- Эм хүний үс урт

여자의 머리는 길으나

Ухаан богино

지식은 짧다.⁶

- Эр хүний хэлсэн тоосон дээгүүр

남자가 한 말은 기름 위로

Эм хүний хэлсэн усан доогуур⁷

여자가 한 말은 물 아래로

- Эм хүнд итгэхээр

여자를 믿으려거든 (차라리)

Эрхий хуруундаа итгэ⁸

자기 엄지손가락을 믿어라.

몽골속담의 경우 여성에 대해서 사고나 생각이 짧아서 집안에만 머무는 존재라고 말하거나 교활하거나

⁶ 이와 비슷한 몽골 속담으로 “공작보다 빼어난 아름다움이지만 나무토막 같은 지능”가 있다. 속담에서 두뇌와 아름다움은 대체로 상호 배타적으로 다루어진다. 여성은 아름다움과 연관되고 남성은 지성과 연관된다. 이것은 세계 여러 나라의 속담에서도 발견된다. 예) “여자는 천사의 외모, 뱀의 가슴, 마보의 두뇌를 가졌다(독일)”, “여자에겐 오직 두뇌의 반만 있다(아랍 속담)”, “긴 머리 작은 두뇌(터키)”, “여자에겐 긴 머리와 짧은 정신이 있다(스웨덴)” 등의 속담이 있다(미네케 스히퍼, 2010, 60).

⁷ 남자가 한 말들은 모두 가치있고 무거우나 여자가 한 말은 옳지만 가치가 적다는 뜻으로 여성의 원망섞인 말들을 표현하는 속담이다(Ж.Баянсан, 2022, 340)

⁸ 몽골속담에 “Эр хүнд итгэхээр Эрхий хуруундаа итгэ(남자를 믿으려거든 차라리 자기 엄지손가락을 믿으라)”라는 속담도 있는 것을 보면 이 속담은 남을 믿지 말고 자기를 믿으라는 의미로도 해석할 수 있다.

허풍을 떠는 존재라고 표현함으로써 여성의 성품을 비하한 속담이 존재한다. 그러나 양적인 면에서 볼 때 여성 비하와 관련한 몽골속담은 한국에 비해 훨씬 적을 뿐만 아니라 여성의 바람직하지 못한 행동이나 성품의 원인이나 책임도 여성 자체에 있다기보다 남성에게 있음을 표현한다(김기선, 2010, 368). 한국속담이 여성을 남자의 예속된 대상이요 하나의 물건에 불과하다고 표현했다면 몽골속담의 경우 남성에게 있어서 여성이 필요하며 상호 보완적인 관계임을 드러낸다.

- Эрэггүй ус халимтгай
(독이 없는 천은 범람하고

Эхнэргүй хүн тэнэмтгий
아내가 없는 남자는 방황한다)

- Эмээлгүй морь уяанд чимэггүй
(안장이 없는 말은 말을 매는 끈에
장식이 없고

Эхнэргүй хүн өвөртөө чимэггүй
아내가 없는 사람은 가슴에
장식이 없다)

아내가 없는 남자는 텅 빈 가슴처럼 초라해 보인다는 뜻으로 아내가 남자에게 필요함을 강조한다. 심지어 여자를 함부로 대하여 손해를 보는 남성이나 여성에게 잡혀 사는 남성에게 대한 속담도 있는데 이는 남성에게 예속되어 사는 한국속담과 사뭇 대조적이다.

- Эхнэрээсээ мэдэлгүй эр
(아내보다 지식이 없는 남자는

Эхнэрийнхээ гарт
아내의 손아귀에 잡혀 산다)

-Эдээрээ оролдвол эвдэхийн тэмдэг
(물건을 함부로 만지면 망가질
징조요

Эхнэрээрээ оролдвол салахын
тэмдэг

아내를 함부로 다루면 헤어질
징조이다)

이러한 속담들은 남성과 여성의 역할이 분명히 구분되는 유목사회에서 여성의 역할이 남성 못지않게 중요하다는 것을 보여준다. 조선시대에 해당하는 17세기 몽골법을 보면 부부의 이혼이 자유로웠으며 이혼할 경우 여성은 결혼지참금을 되돌려받을 권한이 법적으로 보장되었다(V.A.라자노프스키, 1996, 318). 이것은 여성의 권리가 높았음을 보여준다.

2. 여성의 성품과 관련한 속담

1) 한국속담

한국속담에 나타나는 여성의 성품은 대부분 부정적인데 대표적으로 ‘변덕이 심하다’, ‘속이 좁다’, ‘질투가 심하다’ 등으로 나타난다. 그러나 여성의 성품에 대해 칭찬하는 부분도 있는데 그것은 여자의 ‘어진’ 성품이다.

가) 변덕이 심하다.

- 가재와 여자는 가는 방향을 모른다. (가재는 걸음을 앞뒤로 다니기 때문에 가는 방향을 알 수 없는 것처럼 여자의 마음도 변하기 쉬우므로 알 수 없다는 뜻)

- 겨울 날씨와 여자의 마음은

믿을 수 없다. (한국의 겨울 날씨처럼 변덕스럽다는 뜻)

- 계집은 문지방을 넘으며 열두 가지 생각을 한다. (여자의 마음은 변하기가 쉽기 때문에 믿을 수가 없다는 뜻)

- 천 길 물속은 알아도 한 길 여자 속은 모른다. (여자 마음은 따라 잡기 힘들다는 뜻)

한국속담에서 여자는 마음이 자주 변하여 무슨 생각을 하는지 알기 어려운 존재라고 묘사하고 있다. 여자의 마음이 자주 변한다는 것의 비유로 겨울 날씨처럼 변한다고 했고, 여자는 무슨 생각을 하고 있는지 알 수 없다는 뜻에서 가재의 걸음에 비유하고 있다. 여성을 이렇게 변덕스러운 존재라고 표현한 것은 과거 여성은 배우지를 못했기 때문에 주관이 없이 변덕스러운 태도를 비꼬는 표현일 수도 있으며, 반대로 여성의 마음이 한결같기를 강요하는 남성의 심리가 작용한 것으로도 볼 수 있다.

나) 속이 좁다

- 여자의 속은 뱀등이 속이다. (그물에 잡힐 때 받는 스트레스를 이기지 못해 금세 죽어버리는 뱀등의 습성에서 유래하여 속이 좁고 너그럽지 못한 사람을 비유하여 사용하는 말)

- 여자는 외곬이다. (여자는 사물을 널리 생각하지 않고 한 가지로만 지나치게 깊게 생각하므로 오해하기가 쉽다는 뜻)

- 여자는 젊어서는 여우가 되고 늙으면 호랑이가 된다. (여자는 늙으면 자기주장이 강해져 남편을 꼼짝 못하게

한다는 뜻)

- 쏘가리9 같은 여편네다. (성미가 무척 날카로운 여자를 가리키는 말)

- 여자 속은 뱀 창자다. (여자는 사물을 끝이곧대로 생각하는 경우가 많다는 뜻)

전통적인 한국사회에서 여성은 참고 인내하도록 요구되는데 여성이 그러한 고통을 참아내지 못할 경우 속 좁은 여자로 판단을 받았다. 여성들의 속 좁음에 대해 한국속담은 뱀등이 속, 쏘가리, 그리고 뱀 창자 등 동물에 비유하고 있다. ‘삼종지도’라는 유교 사회의 여성상에 따르면 여성은 늘 남성에게 종속되거나 순종하며 살아야 하는 존재이기에 여성의 속 좁음과 사나운 성격은 사회적으로 용인을 받을 수 없었다.

다) 질투

- 여자는 샘 보와 아기 보를 빼면서 근도 안 된다. (여자에게는 남자에게 없는 아이를 배는 보와 질투심을 썬 보가 있다는 뜻)

- 여자는 남편 옆에 암고양이만 있어도 질투한다.

- 며느리 샘에 발꿈치 희어진다. (참을성이 없고 시기심이 많은 여자를 뜻하는 말)

- 삼십 리 강짜다. (강샘이 매우 심한 여자를 가리키는 말)

- 투기하는 여자는 왕비라도 쫓겨난다.

⁹ 쏘가리는 위협이 가해지면 등지느러미에 달린 가시를 세우는 민물고기로 그 명칭은 ‘쏘는 물고기’에서 유래했다고 한다.

-불 난 끝은 있어도 질투 끝은 없다.

질투와 관련한 한국속담에서 여자는 몸의 구성부터가 샘 보와 아기 보로 되어있고, 암고양이조차 질투하는 존재라고 표현하고 있어서 질투가 마치 여성의 본성인 것처럼 말하고 있다. 한국속담에 여성이 질투가 많다는 생각이 나타나있는 이유 중 하나는 속담의 사회적 특성과 결부하여 생각해볼 때, 축첩제도가 성행하던 시대의 사회상이 반영된 것이라고 볼 수 있다. 과거 일부다처제가 공인되어 한 남성이 여러 여성을 거느릴 수 있었던 시대를 살던 여성은 남편이 다른 여성을 첩으로 들이면 당연히 질투심을 갖지 않을 수 없었을 것이다. 남성중심의 봉건적 질서에서 여성의 질투는 남성들의 자유로운 애정 행각에 방해가 되기에 이것을 죄악시하여 질투를 칠거지악의 하나로 삼았다.

라) 포악하고 독함

- 사나운 말이 수레를 부수고 악한 아내가 집안을 망친다.

- 사나운 암캐같이 양양하지 마라.

- 계집이 늙으면 독사 된다.

- 여자가 한을 품으면 오뉴월에도 서리가 내린다. (여자가 한번 마음이 틀어져 미워하거나 원한을 품으면 오뉴월에도 서릿발이 칠 만큼 매섭고 독하다는 말)

여성의 또 다른 속성으로 한국속담에서는 여성의 사납고 독살스러운 성격을 말하고 있다. 여성의 원한이란 분하고 억울한 감정을 말한다. 이것은 시집살이의

중압감에서 나타나는 것으로 남성이 이를 받아주지 않을 때 나쁜 감정들이 표출되게 되는데 이것을 남성들이 오뉴월에도 서리칠 정도로 독한 마음을 가진 존재로 표현한 것이라 볼 수 있다(방운규, 2004, 70-71). 여성의 원한은 끝이 좋지 못하니 원한이 될 수 있는 일을 하지 말라는 경계의 속담이다.

마) 간사함

한국에서 여자는 속마음을 알 수 없는 요사스럽고 사악한 것으로 여겨지고 있다.

- 본처는 소요, 첩은 여우다. (첩은 여우 같아 애교를 떨며 남편의 비위를 잘 맞추어 주는 데 비해 처는 살림을 맡아 둔한 소같이 살림만 꾸려나간다.)

- 계집이 늙으면 여우가 된다. (여자들이 요망스럽다 하여 이르는 말)

- 여자는 사흘을 안 때리면 여우가 된다. (여자가 간사한 짓을 부리기 쉽다는 뜻으로 하는 말)

- 미인 끝은 여우된다.

- 서방 잡아먹는 년이다.

-색시귀신에 붙들리면 발을 못 뺀다.

위의 한국속담에서 보이듯이 여성은 여우에 비유되어 간사한 성격의 소유자로 나타난다. 이와 같은 여성에 대한 사회적 편견은 남성에 대해서는 그 대범함을 과장하고, 여성에 대해서는 속이 좁고 표독한 성격의 소유자로 인식하게 만드는 원인이 되었을 것이다. 여성의 성격적 특성을 살펴보면 남성중심의 가부장적 사회에서 여성의 성격을 대체적으로 폄하해서 나타내고 있음을 볼 수 있다.

2) 몽골속담

몽골 여성의 경우 자신에게 주어진 역할을 잘 해내지 못하거나 게으른 성격에 대해 비판하는 속담이 많다. 특히 다른 사람과 말다툼을 하거나 무례하게 행동하는 것을 경고하고 있다.

가) 게으름

Алба хаагаагүй эрийг ямар эр гэх вэ
군대를 다녀오지 않은 남자를
남자라고 하겠느냐?

Гал асаагаагүй эмийг ямар эм гэх вэ
불을 지키지 못하는 여자를
여자라고 하겠느냐?

좋은 여자는 집안의 불을 지키며
음식을 할 준비가 되어 있어야
하는데 불을 지키지 못하는 게으른
여자는 여자의 일을 감당할 수
없다는 의미이다.

Уйлгүй хүүхэн дууламхай

바느질 못하는 여자 노래만
부르고

Сүүгүй үнээ мөөрөмхий

젖이 없는 암소는 울어대기만 한다.

몽골에서 차를 끓이는 것과
바느질은 여자의 가장 중요한
일이었다. 위 속담은 이것을 못하는
게으르고 무능한 여자를 의미한다.

Цай ч үгүй чадан 주고

Царай ч үгүй өл гүл до
못생겼다. (손님 대접을 제대로 못하는
여자를 뜻하는 말)

나) 말다툼

Гуталдаа хавчигдсан хөл хөөрхий
꼭 죄는 신발의 발은 불쌍하고
Эхнэрт хавчигдсан эр хөөрхий
아내에게 핏박 받는 남자는
불쌍하다.

아내가 잔소리하며 남편을
누르면 꼭 죄는 신발을 신은 발처럼
불쌍하다라는 말이다.

Тэнцвэргүй ачаа тэмээний зовлон
균형이 맞지 않는 짐은 낙타의 고생
Тэнцвэргүй амраг сэтгэлийн
зовлон

말다툼하는 아내는 남편의 마음의
고생

말다툼을 좋아하는 아내는 남편의
고생을 가중시킨다는 뜻이다.

다) 경망스러움(교태를 부림)

Аальгүйхүүхэнаягашаазандээгүүр
경망스러운 여자는 그릇 위를
넘어가고

Агсан морь айл хунар дээгүүр
사나운 말은 집 위를 넘어간다.

Аальгүй хүүхэн үгэнд унах

교태를 부리는 여자는 말 때문에
넘어지고

Агсан морь нүхэнд унах¹⁰

사나운 말은 구덩이에 빠진다.

Аальгүй хүүхэн инээмтгий

경망스러운 여자는 웃음을 흘리고

¹⁰ 비슷한 속담으로 “Аальгүй хүн ажилгүй
Агсан морь хөлгүй(경망스러운사람은 되는
일이 없고, 성질 있는 말은 발이 약하다)”
가 있는데 ‘성격이 경망스러우면 일이 잘 안
된다’는 뜻이다.

Ажилгүй хүн унтамтгай
일이 없는 사람은 잠꾸러기다.

라) 지나치게 아깁
Харамч эм гэрийн буг
여자 구두쇠는 집의 재앙
Хавтгай түлээ галын буг
넓적한 뺨감은 화재의 재앙.

Хатирч морины харгам нойтон
걸음이 빠른 말의 등이 젖어 있고
Харамч гэргийн ам нойтон
인색한 아내의 입이 젖어 있다.

(좋은 말은 몸매를 보고 알고
사람의 성격은 행동을 보고 안다는 뜻)

몽골속담은 여성의 성품에 대해 부지런하고 현명한 지혜를 강조한다. 유목사회에서 남자는 늘 다른 나라와의 전쟁이나 부족간의 전투에 참여해야 했으며 그럴 경우 가사를 꾸려나가는 것은 전적으로 여성의 몫이었다. 따라서 가사를 전담해야 하는 여성이 가정 일을 잘 관리하려면 무엇보다도 먼저 부지런해야 했다. 그래서 게으름과 경망스러움은 몽골 여성에게 있어서 수치스런 성품이 된다.¹¹ 또 여성은 다른 사람들을 친절하게 대해야 한다. 평화를 중시하는 몽골에서 말다툼과 교태를 부리는 경망스러운 태도는 여성이 피해야 할 중요한 몸가짐 중의 하나이다. 이를 위해서 몽골 여성은 몸가짐을 단정하게 하고 예의를 지켜야 한다. 몽골 여성에 대한 속담을

¹¹ 몽골에는 여성의 게으름과 무능함을 표현하는 속담이 많은데 “Эм хүн оёдолгүй бол Эсгийн мануулаас доор(여자가 바느질을 못하면 펠트로 만든 허수아비보다 못하다)”, “Эмийн муугаар ядуурна Эмчийн муугаар үхнэ(여자가 솜씨가 없으면 가난해지고 의사가 실력이 없으면 죽는다)” 등이 있다.

보면 여성의 성품에 대한 금기사항이 매우 현실적임을 알 수 있다.

3. 여성의 운명과 관련한 속담

1) 한국속담

가부장제 중심의 봉건사회였던 한국에서 여성의 일과 생활 공간이 매우 한정되어 있었다. 여성이 출가한 이후에는 시댁에서의 삶이 대부분이었고, 하는 일도 집안의 살림살이가 대부분이었다. 그런 한정된 생활에서의 여성의 운명은 한평생을 같이 할 남편에 의해 결정되었다. 남편이 어떤 사람이나에 따라서 여성의 운명이 좌우되었다. 그래서 한국에서의 여성의 운명에 대한 속담은 남편이나 남성과 연관된 것들이 많다.

가) 여성은 남성에 종속된 존재

- 여자는 높이 높고 낮이 논다.
(여자는 시집을 잘 가고 못 감에 따라 귀해지기도 하고 천해지기도 함을 비유적으로 이르는 말)

- 여자 팔자는 뒤옹박(두레박) 팔자다. (두레박이 끈에 달려 있듯이 여자의 팔자도 남편에게 매여 있다는 뜻)

- 여편네 팔자는 윗가락과도 같다.
(여자 팔자는 남편 만나기에 따라 잘 살 수도 못 살 수도 있다는 뜻)

- 전답과 처녀는 임자가 따로 없다.¹² (밭과 처녀는 먼저 차지하는 사람이 주인이라는 뜻)

¹² 이와 비슷한 속담으로 “담 너머 능금은 먼저 따는 자가 임자”와 “여자는 익은 음식이다(익은 음식은 누구든지 먹을 수 있듯이 여자는 누구든지 차지할 수 있다는 뜻)”가 있다.

- 여자는 귀신 노릇만 하다가 죽는다. (여자의 일생은 어려서는 부모, 젊어서는 남편, 늙어서는 자녀를 섬기는 일만 하다가 끝나는 것을 일컫는 말)

- 죽어도 시집 귀신 된다. (여자가 시집가면 죽을 때까지 시댁 사람이 된다는 뜻)

- 여자는 제 고을 장날을 몰라야 팔자가 좋다. (여자는 집 안에서 살림이나 하고 사는 것이 가장 행복한 것임을 나타내는 말)

한국속담의 경우, 사회적으로 여자의 삶이 남편에게 매여 있거나 이미 정해져 있음을 가리키는 속담이 많다. 뒤옹박의 끈이 떨어지면 어찌할 도리가 없듯이, 여자의 운명은 남편에게 매여 있다고 본다든지 여자는 옷가락처럼 어떤 것이 나오는지에 따라 운명이 바뀌듯이 남편에 따라 운명이 달라진다고든지, 음식처럼 먹고 싶으면 먹을 수 있는 존재라고 표현한다. 또 여자는 한 번 시집가면 죽어서도 남자의 집안을 벗어나서는 안 된다는 운명론적인 존재임을 보여준다. 한국속담에 ‘팔자’라는 말은 사주팔자에서 유래한 말로, 사람이 태어난 해와 달과 날과 시간을 간지로 나타내면 여덟 글자가 되는데, 이 속에 일생의 운명이 정해져 있다고 보는 것이다. 팔자는 한 인간의 갈 길이 미리 정해져 있다는宿命론적인 인생관을 나타낸다.

나) 여성은 때려야 하는 존재

- 명태와 여자는 두드려야 부드러워진다. (폭력을 써야 여자는

부드러워진다)

- 여자는 사흘에 한 번은 맞아야 사람 구실을 한다. (요사스런 여자는 남자가 강력히 교양시켜야 한다는 뜻)

- 첩 가진 사내 큰 마누라 안 때리는 놈 없다.

- 여자는 남자 잘못 만나면 죽 세끼에 매 세끼다. (여자가 남자를 잘못 만나면 가난하게 살면 서도 매만 맞으며 산다는 뜻)

- 여자 고집이 센 것은 몽둥이가 약이다.

한국에서 여자는 남편의 동반자가 아니라 종속적인 존재로 나타난다. 그래서 여자를 잘못 만나면 여자는 남자에게 평생 원수가 되거나 남자의 삶을 파괴하는 존재가 된다고 여긴다. 이런 속담들은 아내를 남편의 종속물이나 사유재산의 한 부분으로 여기는 의식구조와 연관이 있다(방운규, 2004, 74). 매를 맞아야 제대로 일을 한다는 여성에 대한 표현은 여성을 종속적인 존재로 인식하고 있음을 알 수 있으며, 남성이 여성보다 우월하며 가정의 절대 권한을 가진 존재임을 드러내는 남성우월적인 가부장적 이데올로기의 표현이라 할 수 있다.

다) 무능한 존재

- 여자는 서 발 앞도 못 본다. (여자는 세상에 대한 분별력이 부족하다는 뜻)

- 남자 버는 것은 황소 걸음이고, 여자가 버는 것은 거북 걸음이다. (남자의 벌이는 크고 여자의 벌이는

적다는 뜻)

- 여편네 벌이는 쥐벌이. (여자가 버는 돈은 아주 적어서 쓰는 줄도 모르게 없어진다는 뜻)

- 여자 공부해서 도원수(都元帥)된 데 없다. (도원수는 전쟁 때 전체 군무를 책임지는 무관벼슬로 여자를 공부시키는 것이 불필요하다는 말)

- 암탉이 울어 날 샌 일 없고, 장닭이 울어서 안 새는 날 없다. (여자가 나대어서 어떤 일이 성취된 적이 없다는 말)

- 여자가 바깥 일에 나서면 될 일도 안 된다. (여자는 집안 일만 해야 한다는 말)

전통 유교사회에서 남녀 성별에 따른 역할은 남편은 바깥일, 아내는 집안일을 맡아 하고 서로 엄격히 구분해 왔다. 여성은 교육을 받지 못했을 뿐만 아니라 집안에 갇혀 지내다 보니 외부 소식에 어두울 수밖에 없다. 따라서 한국속담에서 여성은 미래를 보지 못하는 무능하고 혹은 능력이 있다 하더라도 그것은 하찮다는 것으로 표현하고 있다. 또 여성의 경제적 능력이 남성보다 본질적으로 떨어진다고 말한다. 한국의 여성에 대한 임금차별은 이러한 의식구조와 관련이 있다. 한 예로 여성의 경제적 능력을 ‘쥐벌이’에 비유하여 하찮게 여기고 있는데 이것은 여성을 생산성 있는 노동 인구로 인정하지 않고 있다는 당시의 사회적 특성을 드러낸다. 또 위의 속담에서는 여자가 바깥 일에 나서는 것을 경계하고 있음을 알 수 있다. “아내가 남편보다 똑똑하면 집안이

망한다”라는 속담은 매우 비합리적인 사고이다. 그런데 이러한 속담이 나온 것은 여성을 무능한 존재로 집 안에 가두어 그들을 다스리려는 남성의 강압적 표현을 반영한다고 할 수 있다. 가부장적 사회에서 여성이 자기의 재능을 발휘하고 자기 주장을 하게 되면 남성의 체면이 안 서기에 여성의 참여를 제한시키고자 한데서 나온 속담이 아닐까 생각한다.

2) 몽골속담

가) 남편과의 연관성

몽골에도 아내의 운명이나 삶이 남편과 연관이 있음을 나타내는 속담들이 있다. 예를 들면 다음과 같은 속담들은 아내에게 남편이 중요함을 강조한다.

Эм хүн эрийн аясыг

여자는 남자를 따라서

Эрэгний өвс салхины аясыг

강변의 풀은 바람을 따라서.

Эд нь эзнээрээ болдог

물건은 주인에 따라 달라지고

Эхнэр нь эрээрээ болдог

아내는 남편에 따라 달라진다.

Эм хүн эргүй бол биед нь эзэнгүй

아내에게 남편이 없는 것은 그 몸에 주인이 없는 것이고

Эр хүн эмгүй бол гэрт нь эзэнгүй

남편에게 아내가 없는 것은 그 집에 주인이 없는 것이다.

나) 현명한 아내

몽골은 한국과 같이 여자가 남편에게 예속된 하나의 물건에 불과하다는 저급한 표현보다 아내가 똑똑하고 현명해야 한다는 것을 강조한다. 여자가 가정을 잘 이끌어가려면 무엇보다 솜씨가 있어야 함을 강조한다. 남편에게 아내는 소중한 존재이다. 몽골속담에서 아내가 잘못되면 가정이 망한다는 표현의 속담들이 있다. 이것은 한국과 비슷한 부분이다. 그러나 몽골에서는 아내가 망가지는 것은 남편과 연관이 있으며 남편에게 또한 책임이 있음을 강조하는데 이는 한국과 상반되는 부분이라 할 수 있다.

Эм хүн ухаантай бол
여자가 똑똑하면

Эр хүнд гаслан цөөн
남자에게 고민이 적다.

Эхнэр мэргэн бол нөхөрт гаслан
ховор
아내가 지혜로우면 남편의 고민이
적고

Хүү ачтай бол эцгийн сэтгэл
уужим
아들이 선하면 아빠의 마음이
편안하다.

Эр бяраараа
남자는 힘으로

Эм ураараа¹³
여자는 솜씨로.

¹³ 이와 비슷한 속담으로 “Эм хүн уран аргаар Эр хүн дориун чадлаар(여자는 솜씨로, 남자는 뛰어난 힘으로)”가 있다.

Эр хүн зорьсондоо
남편은 꾸준히 일함으로

Эхнэр хүн эсгэсэндээ
아내는 옷 마름질함으로.

몽골속담에서는 아내가 없으면 남자가 방황하게 되고 엄마가 있으면 모든 것이 있는 것이라고 표현하면서 가정에서 아내가 갖는 위치를 잘 보여준다. 또한 남편이 아내를 어떻게 대하느냐에 따라 남편의 행복과 불행이 결정된다는 것을 보여준다. 몽골속담에 나타난 여성의 지위와 운명은 한국의 것과 사뭇 대조된다. 한국에서 여성이 남성보다 낮은 지위를 가지고 있거나 남성의 부속물에 불과한 것으로 표현되었다면 몽골에서는 부부간의 관계를 연인이나 친구 관계로 표현한 것이 많다. 몽골은 유목의 특성상 잦은 이동을 해야 하기에 몽골은 부부관계를 중심으로 하는 핵가족 사회를 이룬다. 따라서 위계질서를 강조하는 정주민사회의 한국과는 달리 여성은 남성과 동등한 위치를 가지며, 남자가 없는 동안 가정의 경제와 가사를 책임져야 하기에 여성의 현명함과 지혜가 중시되고 있다 (Ж.Баянсан, 2022. 339-340).

Эр уурга барих
남자는 울가미를 잡고

Эм ээрүүл эргүүлэх¹⁴
여자는 실타래를 돌린다.

¹⁴ 비슷한 속담으로 “Эрийг нь үзье гэвэл унааг нь үз Эмийг нь үзье гэвэл оёдлыг нь үз(남자를 보려면 말타는 것을 보고 여자를 보려면 바느질 솜씨를 보라)”.

Эм ноос зулах

여자는 털을 고르게 놓고

Эр эсгий татах

남자는 펠트를 (말로 당겨)
만든다.

Эм утас ээрэх

여자는 실을 잣고

Эр сур элдэх

남자는 가죽을 무두질한다.

Эм бурантаг томох

여자는 낙타 입에 물릴 고삐를 꼬고

Эр буйл зорох

남자는 코뚜레를 꺾는다.

Эмийн ур ээрэх, томоход

여자의 솜씨는 실을 만들거나
끈을 꼬는데

Эрийн ур элдэх, зангидахад

남자는 가죽을 무두질하거나
매는데.

Эрийн зай баруунд

남자의 공간은 서쪽에

Эмийн зай зүүнд

여자의 공간은 동쪽에.

핵가족 형태의 몽골 가정에서 가장 중요한 사람은 남편과 아내이며 이들의 역할과 책임은 동등하게 강조되었다. 몽골에서 남성과 여성의 역할과 그에 따른 책임을 강조하는 속담들이 많은 것도 이와 연관있다 할 수 있다. 가정에서도 남자와 여성의 역할과 관련한 공간의 차이도 분명하게

나뉜다. 몽골 게르에서 남편은 문으로 들어가면 왼쪽에, 아내는 난로가 있는 곳의 오른쪽에 거하며 가사 일을 했다. 남성과 여성의 공간이 분리되었을 뿐만 아니라 여성에게도 동등한 역할과 공간이 주어졌다.

4. 여성의 외모와 관련된 속담

1) 한국속담

가) 미인에 대한 긍정적 표현

- 미인 얼굴은 거꾸로 봐도 예쁘다.
(좋게 보이는 것은 어떻게 봐도 좋게 보인다는 뜻)

- 여자는 얼굴이 밀천이다.
(여자는 인물이 잘 나야 대접을 받게 된다는 뜻)

- 여자는 첫째가 인물이다.
(여자를 평가하는 가장 중요한 요소가 인물이라는 말)

- 꽃 같은 얼굴에 달 같은 몸매다.
(얼굴과 몸매가 모두 아름답다는 뜻)

- 꽃이 고와야 나비도 모인다.
(미인인 여자에게는 구애하는 사람이 많게 마련이라는 뜻)

- 살결이 희면 열 허물이 묻힌다.
(살결이 흰 것은 큰 장점이라 다른 허물이 가려진다는 뜻)

- 미인은 늙어도 곱다.¹⁵

나) 미모에 대한 부정적인 속담

- 미인은 팔자가 세다. (미인에게는 여러 유혹이 많기 때문에 인생이 순탄하지 않다는 말)

¹⁵ 이와 비슷한 속담으로 “미인에게는 나이가 없다.”, “미인은 나이를 먹지 않는다.”가 있다.

- 미인은 투기심이 많다. (미인은 자존심이 강해서 질투심 또한 강하다는 말)

- 미인은 박명하고 재주 있는 사람은 병이 많다. (미인이나 출중한 사람이 일찍 죽는 경우가 많다는 말)

- 미인은 사흘에 싫증이 나고, 추녀는 사흘에 정이 든다. (미인은 잘난 체 하니까 혐오감을 일으키나 추녀는 제 못난 것을 만회하려고 최선을 다하니까 정이 든다)

- 미인 소박은 있어도 박색 소박은 없다. (미인은 잘난 체 하지만 박색은 제 부족한 것을 만회하려고 최선을 다하니 소박을 맞지 않는다는 말)

- 미인 끝은 여우된다. (예쁜 티를 계속 내다보면 결국 간교해진다는 뜻)

- 여자는 얼굴 값을 한다. (여자는 예쁜 만큼 반드시 티를 내게 마련이라는 뜻)

- 여자는 예뻐도 욕 먹고 미워도 욕먹는다. (너무 예쁘면 다른 여자들이 질투하고 미우면 사내들로부터 질시를 받는다는 말)

한국에서 여성의 아름다운 외모는 중요한 가치로 간주되었다는 것을 속담을 통해 알 수 있다. 여성의 외모는 인품이나 건강보다 앞서는 가치로 평가되었다. 여자의 미모는 자신에게 있어 최대의 자본이 되어 결혼을 하거나 사회생활을 하는 데 큰 도움이 될 수 있다는 생각이 나타나고 있다. 여자의 미모에 대한 한국속담들은 얼굴이 예뻐야 남성들의 선망의 대상이 되고 좋은 조건의 남성에게 시집을 갈 수 있다고 말한다. 특히

미인은 외모로 인하여 자신의 허물도 덮을 수 있다고도 말한다. 외모로 자신의 가치를 높일 수 있다는 것은 한국인의 전통적인 사고와 연관이 있다고 하겠다.

그러나 한국속담 속에는 미인에 대한 부정적 인식 또한 확연히 드러나고 있음을 보게 된다. 즉 외모가 출중한 여성은 갖가지 유혹을 받고 시비를 일으키기 때문에 미모가 출중한 여자의 운명은 통상 불행하다고 여겼음을 알 수 있다. 이것은 주로 외모가 뛰어난 여성들이 남자의 눈에 쉽게 들어 자신의 의지와는 무관하게 남자의 뜻에 따라 일생을 살아가야 했기 때문일 것이다. 전통적인 한국문화에서 미인은 사회적으로 환영만 받는 존재는 아니었음을 알 수 있다. 남성들은 미인에 대해 선망과 동시에 실제 결혼 생활에서 나타날 수 있는 여러 문제들에 대한 경계 의식도 가지고 있음을 속담을 통해 알 수 있다.

2) 몽골속담

Эрийн муу чадалгүй
남자의 나뻐은 무능함이며
Эмийн муу царайгүй
여자의 나뻐은 얼굴이 못생김이다.

Эрийн сайхан ухаанаасаа
남자의 멧은 지혜에
Эмийн сайхан царайнаасаа
여자의 멧은 얼굴에.
Эр мөнгөөр
남편은 돈으로
Эхнэр өнгөөр
아내는 얼굴색으로 (자신을

드러낸다).

Цай ч үгүй

차도 안 주고

Царай ч үгүй

얼굴도 아니다.

Царайны сайхнаас

얼굴이 예쁜 것보다

Сэтгэлийн сайхан

마음씨가 예쁜 것이 더 낫다.

Царайны сайхнаар

얼굴이 예쁜 것으로 차를 끊이지는 못한다.

Цай сүлэхгүй

(사람의 외모가 모든 것을 나타내지는 않는다는 뜻)

Эр хүний хариу нь сайн

선행을 즐기는 남자가 좋고

Эхнэр хүний өглөгч нь сайн

배푸는 여자가 좋다.

Сайн морь эрийн чимэг

좋은 말은 남자를 빛내고

Сайхан хүүхэн гэрийн чимэг

어여쁜 여인은 가정을 빛낸다.

몽골속담에서도 여성의 외모는 중시되고 있다. 여성의 좋고 나쁨에 대한 일차적인 판단이 외모에 있음을 나타내는 데서 한국과 비슷하다는 것을 알 수 있다. 그러나 몽골속담은 한국속담처럼 외모가 다는 아니며 여성의 내면이 좋아야 함을 강조하는 속담들이 많다. 몽골의 경우, 외모를 보기는 보지만 더 중시하는 것은 사람의 마음씨와 언행인 것을 알

수 있다. 몽골속담은 마음이 예뻐야 진정한 미인이라는 것을 보여준다. 행실이 아름답고 숨쉴 있는 여인이 가정을 빛내고 좋은 여자라고 말한다. 몽골에서는 미인에 대한 부정적 평가에 있어서 미인의 팔자가 세다거나, 박명한다는 속담은 거의 찾아보기가 어려운데 이것은 한국속담과 차이가 있는 부분이다.

5. 여성의 언행과 관련된 속담

1) 한국속담

가) 수다

- 여자 혀는 한 자다. (여자가 말이 많음을 과장법을 사용하여 표현한 속담)

- 여자는 입이 둘이라 말이 많다. (여자가 말이 많음을 표현한 속담)

- 계집 말 많은 것은 하늘도 안다. (여자가 말이 많음은 타고난다는 말)

- 여자가 잔소리가 많으면 집안이 망한다.

- 여자 셋만 모이면 쇠도 녹인다. (여자가 많이 모이면 말이 많고 떠들썩하다는 뜻)¹⁶

- 여자 셋만 모이면 접시가 쪼개지고, 남자가 셋이 모이면 집이 한 채 세워진다. (여자가 모이면 비생산적인 것만 하지만 남자들이 모이면 생산적인 일을 한다는 말)

- 여자는 혀가 길고 남자는 손이 길다. (여자는 말이 많고 남자는 일이

¹⁶ 비슷한속담으로 “여자가 셋이면 나무 접시가 들는다.”, “여자 열이 모이면 쇠도 녹인다.”, “여자 셋이 모이면 새 접시를 뒤집어 놓는다.”, “여자 셋만 모이면 사발도 말을 한다” 등이 있다.

많다)

- 여자는 혀 빠고 질투 빠면 남는 것이 없다. (여자는 말 많고 질투가 많다는 뜻)

- 여자의 목청이 담을 넘으면 과부 된다. (여자가 수다스러우면 화를 당하게 된다)

여자의 속성으로 가장 많이 쓰이는 것이 말에 대한 것이다. 한국사회에서 여자가 말이 많고 목소리가 큰 것은 남편을 망신시키고 집안을 망하게 한다고 보았다. 여자는 말 수가 적고 목소리도 작아야 한다는 경고의 속담이다. 여자는 하늘이 다 알 정도로 본질적으로 말이 많은 존재이며 그 말 많은 정도는 그릇이 얹치락뒤치락 할 정도로 심하다고 표현한다. 또한 여자가 말이 많은 것은 혀가 길어서라고 표현하고 있다. 이는 한국사회가 여성이 말이 많은 것을 부정적으로 인식했음을 보여준다. 여자가 말이 많고 목소리가 크면 집안이 망한다고 표현할 뿐만 아니라 과부가 된다는 극단의 경고까지 하고 있다. 반면 “남자의 말은 천 년 가도 변하지 않는다”거나 “남자의 말 한마디는 천금보다 무겁다”와 같은 속담들은 남자의 말은 오랜 세월이 가도 변하지 않고 천금에 비유될 정도로 가치 있는 것으로 표현하고 있다. 이것은 여자의 말은 그저 잔소리나 쓸데없는 말로 여긴 것과 비교해볼 때 다분히 남성우월의식이 표출되어 있는 것이라고 볼 수 있다. 결국 당시 한국 사회의 여성에게는 말을 많이 하는 것도 또 크게 하는 것도 용납되지 않았고 적게 말하고 작게 말하여 자신의 주장을 내세우지

않고 남편의 말에 순종하는 것이 여성에게 요구되었음을 알 수 있다. 여자의 말은 남자의 말과 비교해볼 때 부정적인 결과만 가져온다는 표현은 남성우월주의 사회가 빚어낸 여성 차별의 표현이라 할 수 있다.

나) 여자의 음란함

- 무하고 여자는 바람 들면 못 쓴다. (무는 바람 들면 못 먹게 되고, 여자는 바람이 나면 신세를 버리게 된다는 뜻)

- 달걀과 여자는 굴리면 깨진다. (달걀은 굴리게 되면 깨질 수 있고, 여자는 외부 남자를 만나게 되면 바람이 든다는 뜻)

- 장작불과 계집은 쭈석거리면 탈난다. (여자는 남자가 유혹하게 되면 탈이 나게 된다는 뜻)

- 그릇은 돌리면 깨지고, 여자는 돌리면 바람이 든다. (그릇은 돌리면 깨지듯이, 가정이 있는 여자도 외부 출입이 잦으면 바람을 타게 된다는 뜻)

- 여인은 돌면 버리고 기구는 빌리면 깨진다.¹⁷(가정이 있는 여자가 외출이 잦으면 탈이 나게 되고, 그릇은 남을 빌려 주면 깨지기가 쉽다는 뜻)

- 여자가 꼬리를 치면 오뉴월 붓줄도 흩어진다. (동네에 바람 피우는 여자가 있으면 오뉴월 농사일도 방해가 된다는 뜻)

- 바닷물 고운 것과 계집 고운 것은 바람 탄다. (바다가 고요하게 되면 바람으로 파도가 일게 되며, 여자가 예쁘면 뒤따르는 남자가 많기 때문에

¹⁷ 비슷한 속담으로 “그릇과 처녀는 깨지기 쉽다.”와 “여자와 접시는 밟으면 깨진다.”가 있다.

바람나기가 쉽다는 뜻)

한국어 속담에서 여성은 바람나기가 쉬운 존재로 묘사된다. 여성의 음란함은 그릇과 같은 사물이나 무, 호두와 달걀과 같은 식품, 그리고 장작불과 물에 비유되고 있다. 여성을 음란함과 연관시킨 것은 여성이 정절을 지키고, 행동거지를 조심해야 함을 강조하는 것이라 할 수 있다.

다) 여자가 남자 일에 간섭함

- 여자의 말은 잘 들어도 폐가하고 안 들어도 망신당한다. (여자의 말은 적당하게 들어야 함을 비유적으로 이르는 말)

- 암탉이 울면 집안이 망한다. (가정에서 아내가 남편을 제쳐 놓고 떠돌고 간섭하면 집안일이 잘 안 된다는 말)

- 여자가 날 뛰면 집안이 망한다. (여자가 함부로 나대면 집안이 불행해진다는 말)

한국속담에는 여자가 쓸데없이 남자의 일에 간섭하여 드는 것을 부정적으로 표현한 속담이 많다. 이는 여성이 집안의 일에만 신경을 쓰고 남자의 영역인 바깥 일에 대해서는 함부로 나서지 말아야 하는 부부유별과 연관이 깊다.

라) 어쥘 (마음이 착하고 너그러움)

- 어진 아내는 일생의 복이요, 못된 아내는 삼대 흉년이다.

- 어진 아내는 온 가족을 화목하게 만들고 간사한 아내는 온 가족의 화목을 깨뜨린다.

- 어진 아내를 가진 남자는 근심할 일이 안 생긴다. (어진 아내가 집안 일을 알아서 잘 하기에 걱정거리가 없다는 말)

- 어진 아내는 남편을 귀하게 만든다. (어진 아내는 남편이 어려운 처지에 빠지지 않도록 지혜롭게 행동한다는 뜻)

- 어진 어미에게는 못된 자식이 없다. (어진 어머니는 자식을 지혜롭게 가르치기에 자식이 바르게 자란다)

한국의 속담에서 여성이 어떤 성품을 가졌느냐에 따라서 가깝게는 남편의 출세여부에, 더 나아가서는 집안의 흥망에 영향을 끼친다는 것을 알 수 있다. 한국사회가 여성에 대해 바라는 바는 남편을 내조하는 어진 아내가 되는 것이다. 과거 한국사회는 이러한 여성의 헌신과 희생으로 유교 질서의 사회가 유지되었음을 짐작할 수 있다.

2) 몽골속담

가) 수다와 이간질

Эмийн хөнгөн сээмэлзэх

여자의 가벼움은 시시덕거리는 것이며

Эрийн хөнгөн сээтэгнэх

남자의 가벼움은 우쭐대는 것이다.

Эрийн муу хэрүүлч

남자의 나쁨은 싸움에

Эмийн муу хараалч

여자의 나쁨은 욕설에 있다.

Эе эвдүүлэг эхнэр
 화목은 깨뜨리는 여자는
 Газар эвддэг гахай
 땅을 파헤치는 것은 돼지와 같다.

Аальгүй хүүхэн үгэнд унана
 말 많은 여자는 그 말에 넘어지고
 Агсам морь нүхэнд унана.
 고집 센 말은 구덩이에 빠진다.
 (절제하지 못하는 여자는 유혹에
 휩쓸려 나쁜 길로 빠지기가 쉽다는
 말)

나) 행실이 나쁨

Муу эмээл морины дайсан
 말 안장이 나쁘면 말에게 좋지 않고
 Муу эм эрийн дайсан
 여자의 행실이 나쁘면 남자에게
 좋지 않다.

Атаач эм, арван нүдтэй
 샘 많은 여자는 눈이 열 개 있고
 Далан хэлтэй, зэсэн хошуутай¹⁸
 수다쟁이, 고자쟁이다.

Хатирч морины харгам нойтон
 걸음이 빠른 말의 등이 축축하고
 Хараалч авгай ам нойтон
 욕설을 잘 하는 아내의 입이
 축축하다.

Эцэггүй хүүгийн толгой том
 아빠가 없는 아들의 머리는 크고
 Эхгүй охины бөгс том

¹⁸ ‘Далан хэлтэй’-н ‘70-г-ий хь’-л малаһаде
 말이 많은 것은 수다쟁이를, ‘Зэс хошуу’-лан ‘
 구리 주둥이’-란 말인데 다른 사람에게 남을
 험담하는 고자쟁이를 뜻한다. 이와 비슷한
 말로 “Эм хүн шиг хов битгий зөөгөөд бай
 (여자처럼 허풍떨지마라)”가 있다.

эммага эхнэр малаһаде крда.
 (аппага эхнэр адалар бертеи эхнэр
 эммага эхнэр хансали зонзи
 алданаһаде мут)

Эмчийн муугаас үхнэ
 의사가 나쁘면 죽고
 Эмийн муугаас сална
 아내가 나쁘면 이혼한다.

다) 음란함

Аальгүй хүүхэн нүдээрээ даллана
 요사스러운 여자는 눈짓으로
 부르고

Агсруун бух сүүлээрээ даллана
 맹렬한 수소는 꼬리짓으로
 부른다.

Аальгүйгээс хамаргүй нь дээр
 교태를 부리는 여자보다 코가
 없는 여자가 낫고
 Аймхайгаас нүдгүй нь дээр
 겁이 많은 것보다 눈이 없는 것이
 낫다.

Завхай хүн ханьгүй
 문란한 사람은 배우자가 없고
 Залхуу хүн хоолгүй
 게으른 사람은 먹을 것이 없다.

Сэтэрхий зүүнд утас тогтохгүй
 귀 빠진 바늘에 실을 뻐 수 없고
 Садар хүнд хань тогтохгүй
 음란한 사람에게 배우자가
 붙어있지 못한다.

마) 처신을 잘함

Эр хүн эрээгүй нь дээр

남자는 털털함이 좋고
Эм хүн цэвэрч нь дээр
여자는 깔끔해야 좋다.

Эр хүний хариу нь сайн
선행을 즐기는 남자가 좋고
Эхнэр хүний өглөгч нь сайн
베꾸는 여자가 좋다.

몽골속담에서도 여자의 행실에 대해서 여자가 가정적이며 지혜롭고 마음이 부드러워야 한다는 것을 강조한다. 반대로 여자가 게으르거나 사나워서 다른 사람과 쉽게 다투거나 다른 사람을 시기하거나, 요사스럽게 행동하는 것을 경계하고 있다. 유목사회에서 여자의 일은 분명하게 정해져 있기 때문에 성실하게 그 일을 잘 감당하며 부족사회에서 다른 사람의 일에 지나치게 참견하거나 간섭하여 분란을 일으키는 것을 부덕한 것으로 보고 있다. 몽골에서는 자신의 처신을 잘하며 가정을 잘 이끌어가는 여성을 칭찬하고 있음을 모습을 볼 수 있다.

IV. 결론

한국속담을 보면 한국사회는 유교중심의 농경사회였음을 알 수 있다. 유교의 영향으로 서열 의식이 있고, 장유유서와 부부유별의 의식구조와 체면의식이 강하며 남성중심의 가부장 사회로서 여성의 지위가 낮음을 알 수 있다. 반면 몽골의 경우는 유목을 중심으로 하는 이동 문화이고 부족사회 성격을 띤다. 유목의 특성상 자연순응적 사고방식이 강하며, 여성의 역할을 중시한다.

사회는 능력과 신용을 중시하며 손님을 접대하는 문화, 차 문화, 의복을 중시하는 문화임을 알 수 있다.

여성의 비하와 관련하여 한국속담은 유교적 봉건문화의 영향으로 여성의 위치는 철저하게 남성에게 종속된 위치에 머무르고 있다. 여성은 사회적인 통제와 억압을 받았으며, 마땅히 누려야 할 사고력이나 판단력은 포기해야만 했다. 여성은 가재 도구의 하나 정도로 그 가치가 하찮게 여겨졌으며 독립된 인격체로서의 존엄성을 상실했다. 몽골속담에도 여성에 대한 비하 표현이 있지만 여성의 바람직하지 못한 행동이나 성품의 원인이나 책임이 여성 자체에 있다기보다 남성에게 있음을 표현하고 있다는 점에서, 또 남성과 여성이 서로 보완적인 관계임을 강조한다는 점에서 한국속담과 차이가 있다. 이는 남성과 여성의 역할이 분명히 구분되는 유목사회에서 여성의 역할이 남성 못지않게 중요하다는 것을 보여준다.

여성의 외모와 관련해서 한국속담에서는 여자의 미모는 인품이나 건강보다 앞서는 가치로 평가되었는데 이것은 한국의 전통적인 가치를 나타내준다. 그러나 한국속담 속에는 미인에 대한 부정적 인식 또한 확연히 드러나고 있는데 그것은 ‘미인의 팔자가 사납다’는 속담 속에 잘 나타나 있다. 몽골속담에서도 여성의 좋고 나쁨에 대한 일차적인 판단이 외모에 있음을 나타낸다. 그러나 몽골속담은 외모보다 성품이 아름답고 행실이 바르며 숨쉴 있는 여인이 가정을

빛내고 좋은 여자라고 평가한다. 이는 핵가족 중심의 유목문화에서 여성의 역할이 갖는 전문적이고 현실적인 측면을 강조하고 있음을 알 수 있다.

여성의 성품이나 언행에 대하여 한국속담은 대부분 부정적인 표현들이 많은데 이는 유교사회에서 여자가 정절을 지키고 한결같기를 바라는 남성들의 바람을 표현한 것이라 할 수 있다. 또 가부장적 사회에서 남성들이 기득권을 유지하기 위해서 여성의 성격을 대체적으로 비하하여 표현했음도 알 수 있다. 몽골속담에서도 여자가 가정적이며 지혜롭고 마음이 부드러운지, 한다는 것을 강조한다. 반면 여자가 게으르거나 사나워서 다른 사람과 쉽게 다투거나 다른 사람을 시기하거나, 요사스럽게 행동하는 것을 경계하고 있다. 하지만 몽골속담은 남녀를 동반자 관계로서 그 역할과 책임을 동등하게 강조하고 있으며, 여성이 가사의 일을 지혜롭고 숨써 있게 감당하는 것이 중요함을 긍정적으로 표현하고 있다. 이는 유목사회에서 분명하게 정해져 있는 역할을 성실하게 잘 감당하며 부족사회에서 다른 사람의 일에 지나치게 참견하거나 간섭하여 분란을 일으키는 것을 부덕한 것으로 보는 몽골인들의 사고방식을 보여준다.

지면의 한계상 한국과 몽골 여성의 남성과의 관계나 부부사이, 가족내에서 여성(시어머니, 며느리)에 대한 속담은 고찰하지 못했다. 한국속담뿐만 아니라 몽골속담도 여성의 관계를 나타내는 속담들이 많은데 이에 대한 연구는 다음을 기약하고자 한다.

V. 참고문헌

1. Б.Банзрагч(2009), Зүйр цэцэн үгийн түүвэр, УБ: Сэлэнгэпресс.
2. Г.Ринчэнсамбуу, Э.Пүрэвжав, Х.Сампилдэндэв(2008), “Монгол Ардын Зүйр Цэцэн Үг”, УБ: ШУА-Хэл зохиолын хүрээлэн.
3. Ж.Баянсан(2022), Монгол хэл судлал XIV боть, Танихуйн хэл шинжлэл, хэлний соёл судлал, УБ.
4. С.Чулуунпүрэв, Б.Одончимэг (2012), “Монгол хэлний хэвшмэл хэлцийн толь” УБ: МОНСУДАР.
5. Ш.Гаадамба, Д.Цэрэнсодном (1978), “Монгол ардын аман зохиолын дээж бичиг”, УБ.
6. Монгол хэлний их тайлбар толь(2016), <http://www.mongoltoli.mn/>.
7. 고려대 학교 민족문화연구원 (2009), 고려대 한국어대사전.
8. 국립국어원, 표준국어대사전 누리집 (<https://stdict.korean.go.kr/main/main.do>)
9. 단국대학교 부설 몽골연구소 (2023), 몽한대사전, 단국대학교출판부.
10. 미네케 스히퍼(2010), 세계여성속담사전, 한창호 역, 서울: 북스코프.
11. 민은미 편저(2011), 몽골속담풀이, 울란바타르.
12. 송재선(2010), 우리말 속담 큰 사전, 서울: 교육출판공사.

13. 정종진(2006), 한국속담 대사전, 서울: 태학사.
14. 조현용(2017), 한국어, 문화를 말하다, 서울: 도서출판 하우.
15. Д.Баасанбат, & Мехмет Саглам(2014), “Монгол зүйр цэцэн үгээр “эмэгтэй” хүний эерэг үнэлэмжийг илэрхийлэх онцлог”. УБ: Acta Mongolica, 15(411), 89–92.
16. Ж.Баянсан(1999). “Эмэгтэй хүн, эрэгтэй хүнийг үзэх монголчуудын энгийн сэтгэлгээний онцлогийг зүйр цэцэн үгийн хэрэглэгдэхүүнд тайлбарлах боломж”, УБ: МУИС, МХСС, ЭШБ, боть-14, х-26-35
17. 김기선(2010), “몽골어에 나타나는 여성과 남성언어의 성적 차이 비교연구”, 동아시아고대학 제 22집.
18. 김인자(1964), “한국 속담에서 본 여성”, 효성여자대학교 국어국문학연구논문집 제 15권.
19. 김정은, 이소영(1990), “한국 속담에 나타난 사회상”, 숙명여자대학교 청파문학 제 16 권.
20. 김종택(1967), “속담의 의미 기능에 관한 연구”, 국어국문학 제 34-35권.
21. V. A. 라자노프스키(1996), 몽골의 곤습과 법, 서병국 역, 서울: 도서출판 해안.
22. 바양산 톨(2003), “한.몽 신체 관련 속담 비교연구”, 배재대학교 석사학위논문.
23. 박은하(2009), “한국 속담에 나타난 남녀 표현 양상 연구”, 한국사회언어학, 제17권 제2호.
24. 박환영(2002), “몽골과 한국의 민속학적 동질성”, 중앙대학교 민족발전연구 제 7호.
25. 방운규(2004), “여성관련 속담에 나타난 한국인의 의식구조”, 겨레어문학, 제 32집.
26. 밤바체렐 받돌가 (2013), “한국과 몽골의 속담 비교 연구: ‘말(馬)’ 관련 속담을 중심으로”, 공주대학교 석사학위논문.
27. 이미숙(2012), “한•베•몽골 속담을 활용한 문화의 상호이해 교육방안 연구: 다문화 가정을 대상으로”, 한국외국어대학교 국어국문학과 석사학위논문.
28. 장안영(2021), “한국의 여성 관련 속담과 언어 이데올로기”, 영산대학교 동양문화연구원 제 35호.
29. 장혜숙(2003), “우리 속담에 나타난 성차별 문화와 여성의 모습”, 경원대학교 석사학위논문.
30. 전해영(1997), “여성 관련 은유 표현에 대한 연구 : 속담•속언을 중심으로”, 서울: 이화여자대학교 이화어문논집, 제 15권.

한국 철학의 기본 개념 정리¹

김현우²

kf16cd@naver.com

Absract

모든 학문에서 개념은 매우 중요하다. 철학의 경우는 더욱 그러하다. 몽골은 동아시아에 위치하면서도 동아시아 전통 학문과 일정한 문화적 거리가 있었다. 이런 이유로 동아시아 학술은 물론 한국학 특히 한국철학과도 일정한 거리가 있다.

오늘 우리는 몽골에 한국학을 전하고자 한다. 한국에서 한국학은 한국의 정체성을 담고 있는 학술로써 통상 문학, 사학, 철학과 그 관련 학문을 말하는 경우가 많다. 그리고 이러한 정체성에 기초하여 다양한 학문이 나타났다. 문학, 사학, 철학이라고 해도 그 핵심에는 철학이 있다. 그러므로 한국철학을 이해하는데 있어서 한국철학의 개념은 매우 중요한 것이다.

본 연구는 이러한 개념을 정리한 것이다. 하지만 한국철학의 학술적 영역이 크기 때문에 이를 한 편의 연구로 담는다는 것은 눈으로 보이는 별이 우주라고 착각하는 것이나 마찬가지이다. 그래서 이 연구는 논자의 관점에서 몽골의 한국학을 연구하는 대학생, 대학원생을 대상으로 핵심의 핵심 개념을을 추린 것이다.

이런 연구를 통해 몽골에서도 한국학 특히 한국철학의 연구가 활성화하기를 기대한다.

들어가는 글

한국 철학은 오랜 역사와 깊은 사유의 전통을 지닌 학문 분야로, 한국인의 삶과 문화에 기반한 가치관이기도 하다. 이 연구는 몽골의 한국학 연구자를 대상으로 한국 철학의 기본 개념들을 체계적으로 정리하고, 이를 통해 한국 철학의 본질과 특성을 이해하고자 한다. 이 연구에서는 고조선 이후 현대까지의 한국 철학을 전통의 원형 사상,

불교, 유교의 세 부분으로 나누어 기술할 것이다. 이 과정에서 고조선부터 삼국시대, 통일신라, 고려, 조선 시대에 이르기까지 한국 철학의 발전 과정을 살펴보고, 각 시대별 주요 사상을 볼 수 있을 것이다.

한국 철학은 고조선 이후 삼국시대 초기까지 신화, 문화, 풍속 등을 통해 발전하였다. 이를 이 연구에서는 원형 사상이라고 부른다. 이러한 원형 사상은 홍익인간, 재세이화, 풍류 등으로

1 This work was supported by the Core University Program for Korean Studies of Ministry of Education of Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-OLU-2250006)

2 Жусон их сургуулийн профессор, доктор

표현되었는데, 부족공동체에서 고대국가로 발전하는 과정에서 인식의 확장을 확인할 수 있다. 특히 이 원형 사상은 민족의 정체성으로 자리매김하면서 고려 후기 몽골 침입기, 조선 말 일제강점기 등 국난의 시기에 등장하여 민족 자존의 이유를 제시하였다.

삼국시대에는 불교가 전래되면서 비로소 일정한 철학 체계가 형성되었고, 고려 시대에는 불교와 유교가 공존하며 철학적 융합이 이루어졌다. 조선 시대에는 유학의 한 지파인 성리학이 주류 철학으로 자리잡으면서 한국 철학의 독자적인 발전을 이끌어 내었다. 이러한 역사적 배경을 바탕으로, 이 연구는 한국 철학의 주요 개념들을 정리하고, 이를 현대적 관점에서 재해석하여 해외 한국학 연구자 특히 몽골의 한국학 연구자의 한국 철학 연구를 도와줄 것이다.

1. 한국 철학의 구분

본 연구에서는 한국 철학을 원형사상, 불교, 유교의 세 부분으로 나누어 정리할 것이다. 한국 철학의 근본적인 사상적 토대는 전통 원형사상에서 찾아볼 수 있다. 이 원형사상은 한국 고유의 사상적 흐름으로, 자연과 인간, 우주와 삶을 하나의 조화로운 전체로 바라보는 관점이 특징적이다. 대표적으로 ‘홍익인간’ 사상은 모든 인간을 이롭게 하겠다는 원대한 이상을 담고 있으며, 한국의 역사와 문화 전반에 영향을 미쳤다. 또한 샤머니즘적 세계관도 원형사상의 중요한 요소로, 자연과 영혼, 신성한 존재들과의 관계를 중

시하는 사상이다. 이러한 전통 원형사상은 이후 불교, 유교와 융합하며 한국 철학의 독특한 색채를 형성했다.

불교는 삼국시대에 한국에 전래되어 깊은 영향을 끼쳤으며, 한국 철학의 중요한 축을 형성한다. 불교철학은 인간의 삶과 고통, 해탈의 문제를 중심으로 사유하며, 인간 존재의 본질과 그 깨달음을 탐구한다. 한국 불교철학의 대표적인 사상가로는 원효와 의상을 꼽을 수 있다. 원효는 화쟁 사상을 통해 모든 대립과 분쟁을 조화롭게 통합하려는 노력을 기울였으며, '일심(一心)' 사상으로 모든 현상과 존재가 하나의 근원적인 마음에서 비롯된다고 주장했다. 의상은 화엄 사상을 발전시켜 우주의 모든 것이 상호 의존하고 서로를 비추며 존재한다는 '인드라망(Indra's Net)'의 개념을 강조했다. 이러한 불교철학은 이후 한국의 정신문화와 사상적 전통에 깊이 스며들어 다양한 형태로 발전하였다.

유교는 고려시대 이후 한국 사회의 정치, 윤리, 교육 체계를 지배하며 한국 철학의 중심축이 되었다. 유교철학은 인간의 도덕적 완성, 사회적 조화, 정치적 이상을 강조하며, 특히 조선시대에 이르러 성리학이 국가 이념으로 자리잡았다. 성리학은 이기심성론을 중심으로 인간과 우주의 본질을 탐구하였으며, 대표적인 철학자로는 퇴계 이황과 율곡 이이를 들 수 있다. 이황은 이(理)의 우위성을 강조하며 도덕적 자기 수양을 중시하였고, 이이는 기(氣)의 역할을 중시하며 현실 세계에서의 실천적 지혜를 강조했다. 유교철학은 조선 사회의 질서를 유지하고 발전시키는 데 중요한 역할을 했으며,

오늘날까지도 한국의 윤리적 가치관과 사회적 규범에 큰 영향을 미치고 있다.

한국 철학은 전통 원형사상, 불교 철학, 유교철학이라는 세 가지 큰 흐름을 통해 그 정체성을 형성해왔다. 전통 원형사상은 한국 고유의 사유와 세계관을 바탕으로 하였으며, 불교철학과 유교철학은 외래 사상이지만 한국적인 특수성과 결합하여 독자적인 철학적 전통을 이루었다. 이러한 사상들은 서로 상호작용하며 한국 철학의 풍부한 다양성을 형성하였고, 현대 한국의 정신적 기반을 이루고 있다.

2. 원형사상의 개념들

가. 고대국가

- 고조선

고조선은 한국의 첫 번째 고대 국가로, 단군왕검에 의해 기원전 2333년에 건국되었다. 고조선은 청동기 문화를 바탕으로 발전하였으며, 여러 시기를 거치며 다양한 지배자들이 등장하였으며 단군조선, 기자조선, 위만조선으로 나누어 진다.

- 단군조선

단군조선은 고조선의 초기 시기를 말하며, 단군왕검이 건국한 시기로부터 시작된다. 단군신화에 따르면, 하늘의 신 환인의 손자인 환웅이 인간 세상에 내려와 곰과 호랑이의 기도를 듣고, 곰을 인간으로 변하게 하여 단군을 낳았다고 한다. 단군조선은 약 1,000여년 동안 지속되었으며, 한국인의 민족적 자부심과 정체성을 형성하는 데 중요한 역할을 하였다.

- 기자조선

기자조선은 단군조선 이후의 시기로, 중국 상나라(또는 은나라)의 왕족인 기자가 고조선에 와서 왕이 되었다는 이야기에 기초한다. 기자는 고조선에 유교적 통치 이념을 도입하고, 농업과 예술을 발전시켰다고 전해진다. 그러나 기자조선의 역사적 실체에 대해서는 논란이 많으며, 일부 학자들은 이를 신화적 요소로 간주하기도 한다.

- 위만조선

위만조선은 기원전 194년에 중국 연나라 출신의 위만이 기자조선의 준왕을 몰아내고 세운 국가이다. 위만은 고조선의 서쪽 지역을 차지하고, 한반도 북부와 만주 일대에서 세력을 확장했고 철기 문화를 바탕으로 군사력을 강화하고, 중국과의 교역을 통해 경제적 번영을 이루었다. 그러나 기원전 108년에 한나라의 공격을 받아 멸망하였다.

고조선은 단군, 기자, 위만의 시기를 거치며 발전과 변화를 겪었으며, 한국 고대사의 중요한 부분을 차지한다.

- 부여

부여는 고조선의 멸망 이후 만주 지역에서 성장한 고대 국가이다. 부여는 기원전 2세기경에 건국되었으며, 농경과 목축을 기반으로 한 사회였다. 부여는 494년에 고구려에 의해 멸망하였다.

- 진

진국은 고조선 남쪽에 위치한 고대 국가로, 삼한의 전신으로 여겨진다. 진은 기원전 2세기경에 형성되었으며, 철기 문화를 바탕으로 발전하였고 이

후 이 지역은 삼한으로 발전하였다.

- 삼한

삼한은 한반도 중남부에 위치한 마한, 진한, 변한의 세 지역을 의미한다. 삼한은 기원전 2세기경에 형성되었으며, 각각 여러 소국들로 이루어졌다. 삼한의 소국들은 제사장인 천군과 정치적 군장인 신지, 읍차 등이 다스렸으며, 제정 분리 사회를 이루고 있었다. 4세기경에 삼한은 백제, 신라, 가야 등의 고대 국가로 발전하였다.

나. 건국신화 : 한국인의 원형적 세계관과 가치관

한국의 건국 신화는 민족의 기원과 정체성을 설명하고 이해하는데 중요하다. 이 신화들은 단순한 이야기 이상의 의미를 지니며, 한국인의 역사적, 문화적, 사상적, 종교적 정체성을 형성하는 데 기여하고 있다. 대표적인 건국 신화로는 고조선의 단군신화, 고구려의 고주몽신화, 가야의 수로왕신화가 있으며, 이외에도 부여의 금와왕신화, 백제의 소서녀신화, 신라의 박혁거세신화, 김알지신화, 석탈해신화가 있다.

(1) 단군신화 : 고조선의 건국 신화

단군신화는 한국의 가장 오래된 건국 신화로, 고조선의 시조인 단군왕검의 기원에 대한 내용을 담고 있다. 이 신화는 크게 두 파트로 나뉘어진다. 첫 부분은 환인과 아들 환웅에 대한 이야기이다. 천신 환인은 사랑하는 아들 환웅이 인간 세상으로 나가려고 하는 것을 허락한다. 환웅은 하늘에서 비를

관장하는 풍사(風師), 구름을 관장하는 운백(雲伯), 바람을 관장하는 우사(雨師)와 삼천의 무리를 이끌고 신시로 내려와 세상을 다스렸다.

비, 구름, 바람은 고조선 사회가 농경사회였음을 나타내며, 농업에 필요한 기후와 자연 현상을 중요하게 여겼음을 의미한다. 또 한민족이 천신의 자손이라는 것을 상징하며, 하늘의 신이 인간 세상을 다스리기 위해 내려왔다는 신성한 의미를 담고 있다.

두번째 부분은 환웅이 그의 도움으로 인간이 된 곰 즉 웅녀와 결혼하여 단군을 낳은 내용이다. 이후 단군은 조선이라는 나라를 세우고 통치하는데 이를 현재 고조선이라고 부른다.

단군신화는 한민족 기원의 신성함을 표현하여 민족의 어려움이 있을 때마다 민족정체성과 함께 다시 강조되었다. 즉 단군신화는 한민족의 정체성과 자부심을 형성하는 데 중요한 역할을 했던 것이다.

- 홍익인간 (弘益人間)

홍익인간은 단군신화에서 중요한 개념으로, "널리 인간이 사는 곳을 이롭게 한다"는 뜻이다. 홍익인간에서 "인간(人間)"이란 현재 우리가 말하는 인간 즉 human이 아니라, 인간 세상이란 뜻이다. 이는 단군왕검이 고조선을 건국할 때 내세운 이념으로, 한국 철학과 윤리 사상의 근간을 이루고 있다. 홍익인간은 개인의 이익보다는 공동체의 이익을 우선시하며, 모든 인간이 평등하게 잘 사는 사회를 의미하며 인문주의 정신과도 연결할 수 있다.

그러므로 홍익인간의 정신은 인간

의 존엄성을 강조하는데 현대 한국 사회에도 이어져 교육과 정치, 사회 전반에 걸쳐 영향을 미치고 있다. 특히 현재 홍익대학교는 홍익인간의 정신을 건학이념으로 세운 한국의 명문대학교이다.

- 재세이화 (在世理化)

재세이화는 "세상에서 있으면서 인간을 통치하여 교화시킨다"는 뜻으로, 단군왕검이 고조선을 다스릴 때 내세운 또 다른 이념이다. 이는 현실주의, 실용주의, 친민사상으로 해석될 수 있다. 재세이화는 통치자가 하늘이 아닌 땅 즉 인간 세상에 거주하면서 백성을 올바르게 다스리고, 도덕적이고 윤리적인 사회를 만들기 위해 노력한다는 의미를 담고 있다. 그러므로 통치자가 현실적인 문제를 해결하고, 실용적인 방법을 통해 백성의 삶을 개선하며, 백성과 가까이 지내며 그들의 필요와 요구를 충족시키는 것을 중요하게 여겨야 한다. 현재에도 한국인은 현실, 실용, 실천 등을 강조하는데 이는 모두 재세이화와 연결된다. 재세이화는 홍익인간과 함께 한국의 전통적인 정치철학과 윤리 사상의 중요한 축을 이루는 중요한 가치이다.

- 삼칠사상

삼칠사상은 웅녀가 삼칠일 즉 21일($3 \times 7 = 21$)만에 사람으로 변했다는 부분에서 나온다. 이 사상은 한국 불교에 수용되어 삼성각, 칠성각 등으로 재현되었다. 삼칠일에서 "삼"은 삼신사상과 깊은 관련이 있는데, 이 사상은 한국 고유의 신앙 체계로, 환인, 환웅, 단군의 삼신에서 출발한다. 삼신사상은 전설과 설화에서 삼신할머니 등으

로 자주 나오고 한국 불교의 삼성각으로도 재구성되었다.

"칠"은 복두칠성과 연결하여 해석한다. 복두칠성은 북쪽 하늘에 위치한 일곱 개의 별로, 고대인들에게 중요한 의미를 지닌 별자리이다. 복두칠성은 방향을 알려주는 역할을 하며, 고대인들은 이를 통해 길을 찾고 시간을 측정했다.

불교 칠성각에서는 이러한 복두칠성을 기리며, 인간의 생사와 운명을 주관하는 신이 있다. 삼칠일 동안 웅녀가 동굴에 머물며 인간으로 변신하는 과정에서 "칠"은 복두칠성의 신성한 힘을 상징하며, 웅녀가 신성한 존재로 거듭나는 과정을 의미한다.

(2) 주몽신화: 고구려의 건국 신화

주몽신화는 고구려의 시조인 주몽이 어떻게 고구려를 건국했는지에 대한 이야기로 다양한 버전이 존재한다. 가장 오래된 것은 중국 집안에 있는 광개토대왕비에 적혀 있는 추모왕에 대한 기록이며, 삼국사기, 삼국유사, 동국이상국집 등에도 있다.

주몽은 하늘의 신인 해모수와 강물의 신인 하백의 딸 유화 사이에서 태어난 아들이다. 주몽은 부여에서 자라며 뛰어난 재능을 보였지만, 왕의 다른 아들들에게 시기와 질투를 받는다. 이에 위협을 느낀 주몽은 부여를 떠나 남쪽으로 이동하여 고구려를 건국하고 뛰어난 지도력으로 부여 남쪽에 졸본 부여를 세우게 된다.

고구려 사람들은 주몽 신화를 통

해 자신들의 국가가 하늘의 뜻에 따라 건국되었다는 정당성을 확보하고자 했다. 주몽은 지혜롭고 용맹하며 백성을 사랑하는 이상적인 지도자의 모습을 보여주며, 주몽을 통해 이상적인 지도자상을 설정하였다. 나아가 주몽 신화는 고구려인들에게 민족의 기원과 정체성을 부여하고, 자긍심을 심어주는 역할을 했다.

(3) 수로왕과 허황옥 공주 신화 : 가야의 건국 신화

수로왕과 허황옥 공주 신화는 한반도 남쪽 국가인 가야의 건국 신화이다. 이 신화는 김해 가야를 중심으로 전해져 내려오며, 가야 건국의 정당성을 부여하고 민족의 기원을 설명하는 중요한 역할을 하였다.

수로왕은 김수로로 신성한 빛이 감싸는 알에서 태어났고 뛰어난 지혜와 용맹함을 지니고 있었다. 허황옥 공주는 인도 아유타국(阿瑜陀國)의 공주로 바닷길을 건너와 김수로왕과 결혼한다. 이때 허황옥은 금으로 만든 그릇과 베를, 그리고 여러 가지 보물을 가지고 왔다고 전해진다.

김수로왕과 허황옥 왕비는 함께 가야를 건국하고, 백성들을 잘 다스려 번영을 이루었다. 김수로왕은 10명의 아들을 두었고, 이들은 각각 가야의 여러 지역을 다스리며 가야를 더욱 강성하게 만들었다.

(4) 기타 건국 신화

금와왕신화 : 부여의 신화

금와는 해부루를 이은 동부여의 왕으로 북부여에서 도읍을 옮겨 새로 동부여를 창업한 해부루는 늙도록 아들이 없었다. 그는 어느 날 아들을 얻기 위해 산천에 제사를 지냈는데 그때 타고 가던 말이 곤연(鯢淵)에 이르러 큰 돌을 마주 보고 눈물을 흘렸는데, 왕이 이상하게 생각하여 사람들을 시켜 돌을 굴리게 하자 거기에 금빛 개구리 모습을 한 어린아이가 있었다. 왕이 기뻐하여 “하늘이 나에게 훌륭한 아들을 준 것”이라고 하면서 거두어 길렀고 이름을 금와(金蛙, ‘금빛 개구리’라는 의미)라고 하였다. 해부루왕이 죽자 금와가 대를 이어 왕이 되었고, 금와왕은 태자 대소(帶素)에게 왕위를 물려주었다.

소서노신화 : 백제의 건국신화

소서노(召西奴, 기원전 66년[1]~기원전 6년 음력 2월)는 비류를 시조로 하는 백제 건국 설화에서 나오는 비류와 온조왕의 어머니이자 고구려 주몽왕의 두 번째 부인이다. 소서노는 연타발(延陀勃)의 딸로, 북부여왕 해부루(解扶婁)의 서손(庶孫)인 우태(優台)와 처음에 혼인하였다. 우태가 죽자 주몽과 혼인하여 그를 도와 고구려 건국에 일조하였다. 이후에 부여에 있던 주몽의 장남 유리왕이 고구려에 오자 비류와 온조 두 아들과 함께 고구려를 떠나 남하하여 남부여를 건국하였고 이후 백제가 되었다.

박혁거세 신화 : 신라의 시조신화

박혁거세는 신라의 초대왕이자 왕족 박씨의 선조이다. 진한(辰韓) 땅의 여섯 마을 우두머리들이 알천 상류에 모였는데, 양산 기슭에 있는 나정이라

는 우물가 근처에서 자줏빛 알이 있었다. 그 알을 깨뜨리자 사내아이가 나왔다. 이상하게 여겨 동천 샘에 목욕시켰는데 온몸에서 빛이 뿜어져 나왔고 새와 짐승이 더불어 춤추고 하늘과 땅이 흔들리고 해와 달이 청명하였다. 이로 말미암아 이름을 혁거세왕이라 하였다.

석탈해 신화 : 신라의 시조신화

석탈해는 신라의 왕이자 왕족인 석씨의 선조이다. 남해왕 때에 아진포에 혁거세왕에게 해산물을 바치던 아진의선(阿珍義先)이라는 노파가 살고 있었는데, 어느 날 문득 바다에서 까치들이 떼를 지어 날며 우는 것을 보았다. 이상히 여긴 노파가 살펴보았더니 거기에 배 한 척에 큰 궤짝이 있었는데, 그 속에 단정하게 생긴 한 사내아 이와 그 밖에 여러 보물, 노비들이 들어 있었다. 그 사내아이를 7일 동안 보살피 주자, 스스로 입을 열어 말하기를 “나는 본디 용성국(龍城國)사람이다. 그 나라의 왕비에게서 알로 태어났으므로 버림을 받아 이곳에 닿았다.”고 하였다. 이후 남해왕은 이 사람(탈해)이 슬기로운 사람이라고 생각하여 그를 만공주와 결혼시켰다.

김알지 신화 : 신라의 시조신화

김알지는 신라의 왕족인 김씨의 선조이다. 신라 탈해왕 때 대보 호공(瓠公)이 밤에 월성(月城) 서리(西里)를 가다가, 크고 밝은 빛이 숲에서 비치는 것을 보았다. 자줏빛 구름이 하늘로부터 뻗어 있고 나뭇가지에는 황금 상자에서 이 빛이 나오고 나무 밑에서는 흰 닭이 울고 있었다. 이에 왕이 숲으로 가서 황금 상자를 열었더니 한 사내

아이가 누워 있다가 일어섰고 왕은 그 아이를 안고 대궐로 돌아오니 새와 짐승들이 서로 따르면서 기뻐하여 뛰놀고 춤을 추었다. 소아(小兒)를 의미하는 알지(闕智)로 아이의 이름을 짓고, 황금상자에서 나왔다 하여 성을 김(金)으로 하였다.

탈해왕은 길일을 가려 그를 태자로 책봉했지만, 그는 파사왕(婆娑王)에게 양위하였고 김알지의 7대손 미추가 왕위에 올랐다. 신라의 김씨는 모두 김알지에서 시작되었다.

다. 원형사상의 발견

(1) 천군과 소도

삼한의 국읍에는 천군(天君)이라는 제사장(祭祀長)이 있어 매년 5월과 10월 곡식의 파종과 추수가 끝날 때마다 제천의식을 거행하였다. 천군에서 천은 알타이어 계열의 “탱그리”로 번역이 가능하며, 삼국사기에도 “탱리고도(撐犁孤塗)”라는 말이 나온다. 최남선에 의하면 단군(壇君)은 단굴(Tan-kul) 혹은 당굴(Tan-gul)의 이두식 표기로 탕그리와 어원(語原)을 같이한다고 하였다. 그러므로 천군은 원래 단군을 의미하다고 볼 수 있다. 이는 고조선의 단군이 제정일치의 지도자였다면 삼한의 천군은 그중 제사만을 담당하는 종교적 지도자라고 볼 수 있다.

천군은 소도(蘇塗)라는 특별구역에 있었는데, 이 지역에서 그는 큰 나무를 세워 방울과 북을 매달고 신을 섬겼다고 한다. 소도는 산이나 구릉 지대에 있었는데 현대 한국어의 “숫아있

다”와 연결하여 ‘솟아 오른 높은 곳“이라고 볼 수 있다.

소도는 주로 마한지역에 있었고, 불교와 유사하다고 기록되었다. 이 소도는 점차 불교의 사찰로 변해갔다고 기록되었는데, 이는 삼한에 불교가 들어오면서 소도는 불교에 흡수되었다고 볼 수 있고, 다른 한 편으로는 한국에서 천년이 넘는 고사찰들은 원래 소도라고도 볼 수 있다.

(2) 최치원과 풍류

최치원(崔致遠, 857~?)은 통일신라 시대를 산 유학자로 알려져 있다. 그는 「난랑비(鸞郎碑)」 서문(序文)에 다음과 같이 기록하였다.

”나라에 현묘(玄妙)한 도(道)가 있는데, 풍류(風流)라고 이른다. 교화를 행하는 근원에 대해서는 선사(仙史)에 자세하게 갖추어 있는데, 실로 이에 삼교(三敎)를 포함하여 중생(衆生)을 접하여 교화하는 것이다. 이는 들어와서는 집안에서 효도하고, 나가면 나라에 충성하라고 하는 것은 공자(원문에는 魯司寇)의 가르침이다. 무위(無爲)의 일에 처하고 불언(不言)의 가르침을 행하는 것은 노자(원문에는 周柱史)의 본뜻이다. 온갖 악(惡)을 행하지 말고 모든 선(善)을 받들어 행하라고 하는 것은 부처(원문에는 竺乾太子)의 교화이다.“

여기에는 나라의 현묘한 도 즉 풍류가 나온다. 이 풍류는 원형 사상에 대한 첫 기록이자 명칭으로 선사라는 책에 자세히 적혀 있다고 하였다. 선사

는 현재는 전해지지 않는다.

(3) 화랑(花郎)

풍류는 신라에 있던 전통 사상의 명칭으로, 이를 따르는 이들을 화랑(花郎)이라고 하였다. 화랑(花郎)은 신라 시대의 청소년 무사 단체로, '꽃처럼 아름다운 남성'을 의미하지만, 실제로는 신라의 군사적, 교육적, 사교적 기능을 담당하며, 국가를 보호하고 사회를 이끌어가는 중요한 역할을 하였다.

화랑의 기원은 신라 왕국의 6~7세기로 거슬러 올라가며, 초기에는 귀족 가문의 청년들로 구성되었으나 시간이 지나면서 일반 평민도 참여할 수 있게 되었다. 화랑이 되기 위해서는 엄격한 훈련과 관문을 통과해야 했으며, 충성심, 용기, 인내력을 포함한 5가지 계율을 준수하였다.

화랑 제도는 의리와 충성, 용기와 무예, 관용과 화합, 교양과 예술, 결단력과 자립, 봉사과 자긍심을 지닌 인재를 양성하는 것이며, 현대 사회에서도 리더십, 인내와 훈련, 봉사와 희생, 문화적 자부심 등 다양한 분야에 적용할 수 있으며, 실제로 한국 사회에 깊은 영향을 미치고 있다.

3. 불교

한국 불교는 한국의 역사와 문화 속에서 깊이 뿌리내린 철학적 전통 중 하나이다. 불교는 기원전 4세기경 인도에서 시작되어 중국을 거쳐 한국에 전래되어 한국의 철학, 종교, 문화, 예

술 발전에 큰 영향을 미쳤다. 한국 불교는 불교의 기본 교리와 사상을 바탕으로 하면서도, 한국 고유의 문화와 사상적 특성을 반영하여 독자적인 철학적 체계를 구축하였다.

불교는 삼국시대(고구려, 백제, 신라)에 공식적으로 전래되었다. 그러나 여러 기록으로 보아 삼한(마한, 진한, 변한) 시기에 이미 다양한 형식으로 전래되었을 것으로 생각된다. 이 시기에 불교는 단순한 종교적 가르침을 넘어 정치, 사회, 문화 전반에 걸쳐 깊은 영향을 미쳤다. 삼국시대를 중심으로 불교를 수용한 과정과 철학적 의미를 살펴보고자 한다.

가. 불교의 수용과 시대별 변화

(1) 고구려

고구려(B.C.37 ~ A.D.668)는 한반도 북부에 강력한 국가를 건설하고 독자적인 문화를 꽃피웠던 고대 국가로 소수림왕 때인 372년에 중국의 전진으로부터 불교를 공식적으로 수용하였다. 불교는 왕권 강화의 이념적 도구로 활용되었으며, 불교의 윤리와 사상이 한국 고유의 사상과 결합하여 문화, 사상, 예술 등 다양한 분야에서 발전을 이끌었다.

고구려는 372년 소수림왕 2년에 중국 전진의 왕 부견이 사신과 함께 순도 스님을 보내 불상과 불경을 전한 것이 불교 수용의 시작이다. 2년 후인 374년에는 아도 스님이 고구려에 들어왔으며, 이후 성문사(省門寺)와 이불란사(伊弗蘭寺)를 세웠다.

고구려에는 여러 중요한 사찰이

있었다. 초기에는 성문사(또는 초문사)와 이불란사가 세워졌으며, 이후 광개토왕 시기에는 평양에 9개의 사찰이 창건되었다. 대표적인 사찰로는 금강사, 반룡사, 영탑사, 옥왕사 등으로 고구려 불교의 중심지로서 역할을 하였다.

(2) 백제

백제(B.C.18 ~ A.D.660)는 황해도, 경기도, 충청도, 전라도 등을 지배한 삼국 시대의 주요 국가이다. 백제의 불교도 철학, 종교, 문화, 예술에 큰 영향을 미쳤다. 백제 불교는 침류왕 시기에 공식적으로 수용되었으며, 이후 여러 사찰과 승려들을 통해 발전해 왔다.

백제는 384년 침류왕 원년에 인도의 승려 마라난타가 동진에서 백제로 들어오면서 불교를 공식적으로 수용하였고, 침류왕은 이듬해 수도 근처 한산에 절을 건립하고 10인을 출가시켜 거주하게 하였다.

백제에는 여러 중요한 사찰이 있었으며, 현재도 익산 미륵사, 왕흥사, 대통사 등이 있다. 익산 미륵사는 무왕 때 창건되어 백제가 멸망할 때까지 호국 사찰로서 중요한 역할을 했다. 왕흥사는 법왕 1년인 600년에 건축이 시작되어 634년에 완성된 대규모 사찰이었으며, 대통사는 성왕 5년(527년)에 창건된 사찰로 알려져 있다.

(3) 신라

신라는 5세기 중반에 불교를 공식적으로 받아들였다. 법흥왕 때 이르러 불교는 국교로 공인되어 사회를 통합

하는 중요한 이념적 기반이 되었다. 신라 불교는 화랑도와 결합한 특징이 있다. 화랑도는 불교의 윤리와 사상을 바탕으로 신라인의 국가적 정체성을 강화하는 데 기여하였다. 신라의 불교 수용에는 이차돈의 순교가 있었다. 이차돈은 참수당할 때 하얀색 피가 났다는 전설이 있다.

신라에는 여러 중요한 사찰이 있었다. 대표적인 사찰로는 황룡사, 분황사, 흥륜사, 사천왕사 등이 있다. 황룡사는 진흥왕 때 창건되어 신라 불교의 중심지로서 중요한 역할을 했으며, 분황사는 선덕여왕 때 창건된 사찰로 유명하다. 흥륜사는 신라 불교의 초기 사찰 중 하나로, 이차돈의 순교와 관련이 깊다. 사천왕사는 신라의 호국 사찰로서 중요한 역할을 하였다.

(4) 고려의 불교 발전

고려시대 불교는 국가의 지원을 받아 크게 발전하였으며, 다양한 사상과 뛰어난 승려들이 등장하였고 많은 사찰과 불화가 제작되어 한민족의 문화에 큰 영향을 미쳤다. 또한 몽골의 티벳 불교가 유입되어 경천사 10층 석탑이 만들어지기도 하였다.

(5) 조선의 불교

조선 초기의 불교조선 왕조는 유교를 국교로 삼고 불교를 억압하는 정책을 펼쳤다. 태조부터 세종을 거치면서 불교를 억제하고 유교를 장려하는 정책을 많은 불교 사찰을 폐지하고 승려의 활동을 제한되었다.

조선 중기에는 문정왕후의 후원으로 불교가 잠시 부흥기를 맞이하기도 하였다. 이 시기부터 궁녀들을 중심으로 불교를 후원하는 관례가 생겨났으며, 서산대사 휴정과 사명대사 유정 같은 고승들이 등장하였다.

하지만 조선 후기로 접어들면서 불교는 다시 억압받기 시작하였다. 이후 불교는 민중 속에서 신앙을 유지하며 발전하였다. 특히 조선 불교의 특징은 호국불교라고 할 수 있다. 임진왜란 시 승려의 참전과 전과는 전쟁의 흐름을 바꾸는 중요한 요소가 되었다.

나. 주요 사상가

(1) 원효

원효(元曉, 617-686)는 신라 시대의 대표적인 승려로, 그의 불교 사상은 한국 불교의 중요한 기초를 형성했다. 원효의 사상은 일심사상, 화쟁사상, 무애사상의 크게 세 가지로 요약할 수 있다.

원효의 일심사상은 그의 불교 철학의 핵심이다. 이 사상은 모든 존재와 현상이 하나의 마음에서 비롯된다는 것을 강조하였다. 원효는 이를 통해 모든 만물이 하나의 근원으로 돌아간다는 만법귀일(萬法歸一)을 주장했다.

주요개념(1)

① 일심(一心): 모든 존재와 현상의 근원은 하나의 마음이라는 개념이다. 원효는 인간의 심식(心識)을 깊이 통찰하여 본각(本覺)으로 돌아가는 것을 목표로 삼았다. 이는 모든 것이 하

나의 마음에서 비롯되며, 그 마음이 곧 불성(佛性)이라는 것을 의미하였다.

② 귀일심원(歸一心源): 일심의 근원으로 돌아가는 것을 의미하였다. 원효는 인간의 심식이 본래의 깨달음으로 돌아가는 과정을 중요시했다. 이를 통해 모든 번뇌와 고통에서 벗어나 진정한 자유를 얻을 수 있다고 보았다.

③ 만법귀일(萬法歸一): 모든 법(法)이 하나로 돌아간다는 의미이다. 원효는 다양한 불교 교리와 사상을 하나의 진리로 통합하려 했다. 이를 통해 불교의 분파 의식을 극복하고 하나의 진리로 귀결시키려 했다.

원효는 일심사상을 실천하기 위해 육바라밀(六波羅蜜)을 강조했다. 육바라밀은 보시(布施), 지계(持戒), 인욕(忍辱), 정진(精進), 선정(禪定), 지혜(智慧)를 포함하며, 이를 통해 일심의 근원으로 돌아가는 것을 목표로 삼았다.

원효의 화쟁사상(和諍思想)은 서로 다른 불교 교리나 사상을 조화롭게 통합하려는 철학이다. 이는 불교 교단의 화합을 도모하고, 다양한 견해를 하나의 진리로 귀결시키려는 원효의 깊은 통찰에서 비롯되었다¹.

주요 개념(2)

① 화쟁(和諍): 화쟁은 '화합'과 '논쟁'의 합성어로, 서로 다른 견해를 조화롭게 통합하는 것을 의미하였다. 원효는 불교 교리의 다양한 해석과 논쟁을 조화롭게 해결하려 했다.

② 십문화쟁론(十門和諍論): 원효는 다양한 불교 경전을 섭렵하고, 그

차이점을 조화시키기 위해 십문화쟁론을 저술했다. 이 책은 불교의 여러 교리와 사상을 통합하여 하나의 진리로 귀결시키려는 원효의 노력이 담겨 있다.

③ 평등과 차별의 조화: 원효는 평등 가운데 차별이 있으며, 차별 가운데 평등이 있다는 화엄(華嚴)의 사상을 쉽게 풀이했다. 이는 모든 존재가 본질적으로 평등하지만, 각자의 역할과 위치에서 차별이 존재한다는 것을 의미하였다.

원효는 화쟁사상을 실천하기 위해 다음과 같은 방법을 사용했다.

- 경전의 폭넓은 이해: 원효는 다양한 불교 경전을 깊이 이해하고, 이를 바탕으로 서로 다른 견해를 조화롭게 통합하려 했다.

- 이론과 논리에 대한 집착 버리기: 특정한 이론이나 논리에 집착하지 않고, 상반되는 이론을 자유롭게 받아들이며 부처의 깨달음 경지로 이끌었다.

- 대중과의 소통: 원효는 대중과 함께 생활하며, 불교를 생활 속에서 실천하고 전파했다. 그는 무애가(無碍歌)를 지어 불교의 가르침을 쉽게 전달하려 했다.

원효의 무애사상(無碍思想)은 모든 것에 걸림이 없는 자유로운 상태를 의미하였다. 이는 원효의 철학과 생활에서 잘 드러나며, 불교의 대중화에 큰 역할을 했다¹.

주요 개념(3)

① 무애(無碍): '무애'는 걸림이 없

다는 뜻으로, 모든 존재가 본질적으로 자유롭고 평등하다는 것을 의미하였다. 원효는 부처와 중생을 둘로 보지 않고, 모든 중생의 마음이 원융하여 결림이 없다고 보았다².

② 무애가(無碍歌): 원효는 무애 사상을 대중에게 쉽게 전달하기 위해 무애가를 지었다. 이 노래는 불교의 이치를 담아 누구나 쉽게 이해할 수 있도록 했으며, 이를 통해 불교의 대중화에 기여했다³.

③ 자유로운 생활: 원효는 특정 종파에 치우치지 않고 자유롭게 불교를 실천했다. 그는 광대와 같은 복장을 하고 불교의 이치를 노래로 전파하며, 대중과 함께 생활했다⁴.

원효는 삼국 통일 과정에서 남은 동족상잔의 상처를 치유하는데 고민했다. 그래서 한국에 남아 있는 대부분의 천년 고찰에는 원효의 유적이거나 설화가 남아 있다고 하였다. 원효는 불교 이외에 유교도 깊이 연구한 것으로 보인다. 그의 아들인 설총(薛聰, 655~?)이 동국18현으로 제향되기 때문이다.

특히 그의 일심, 화쟁, 무애 사상은 작은 차이보다는 통일의 관점에서 세계를 바라보았다. 특히 당시 불교가 왕실의 안위만을 논할 때 민중을 돌보고자 했다. 이는 단군신화의 홍익인간, 최치원 난랑비서의 접화군생이라는 개념을 불교로 재구성한 것이기도 하였다.

원효의 사상은 그의 저서들, 특히 대승기신론소(大乘起信論疏)와 금강삼매경론(金剛三昧經論)에서 잘 드러나며, 한국 불교뿐만 아니라 중국과 일본의 불교에도 큰 영향을 미쳤다.

(2) 원측

원측(圓測, 613~696)은 신라 출신의 고승으로, 중국 당나라에서 활동하며 유식학(唯識學)의 대가로 인정받았다. 그의 불교 사상은 주로 유식사상과 대승불교의 교리를 기반으로 하며, 특히 법상종(法相宗)의 발전에 크게 기여했다. 원측의 사상과 그의 주요 업적을 다음과 같이 정리할 수 있다.

① 유식사상

유식사상은 모든 현상과 존재가 오직 식(識), 즉 마음의 작용일 뿐이라는 교리이다. 원측은 유식학의 깊은 이론을 탐구하고, 이를 체계적으로 정리하여 학문적 기틀을 다졌다. 그는 특히 법상종의 교리를 해석하고 보완하는 데 집중하였으며, 이로 인해 법상종의 발전에 중요한 역할을 했다. 원측은 유식사상에서 제8식인 아뢰야식(阿賴耶識)을 중심으로, 모든 경험과 세계의 근원으로서의 식(識)을 강조했다.

② 서명학과와의 논쟁

원측은 중국 당나라의 서명학과(西明學派)와 깊은 관계를 맺었다. 서명학파는 유식사상을 연구하는 학파로, 원측은 이 학파에서 주도적인 역할을 했다. 그러나 그의 사상은 같은 법상종 내부에서도 논쟁을 불러일으켰다. 그는 법상종의 다른 학파들과 논쟁하면서 자신의 견해를 더욱 명확히 하고, 유식학의 이론적 깊이를 더했다. 이 과정에서 원측은 '서명학파의 주석가'로서의 명성을 얻었으며, 그의 저작들은 후대에 유식학 연구의 중요한 자료가 되었다.

③ 주요 저작과 사상

원측의 주요 저작 중 하나는 《해심 밀경소》(解深密經疏)이다. 이 저작은 《심밀경》(深密經)에 대한 주석서로, 원측은 이 경전을 통해 유식사상의 핵심을 해석하고 설명했다. 또한 《성유식론소》(成唯識論疏)라는 저작을 통해서 유식사상의 핵심 교리들을 체계적으로 정리하고, 그 철학적 의미를 심도 있게 탐구했다.

원측은 이러한 저작들에서 유식사상의 복잡한 개념들을 명확히 설명하면서, 중관사상(中觀思想)과의 차별성을 강조했다. 그는 모든 존재가 본질적으로 공(空)하다는 중관사상과는 달리, 유식사상에서 식의 작용이 어떻게 세계를 형성하고 유지하는지를 중점적으로 논했다.

원측의 불교 사상은 단순히 유식학의 이론적 체계 구축을 통해 중국과 한국 불교계에 큰 영향을 미쳤다. 그의 사상은 한국 불교의 철학적 깊이를 더했으며, 후대의 많은 학자와 승려들에게 큰 영향을 주었다. 또한 그는 한국과 중국 간의 불교 교류에 중요한 역할을 했으며, 그의 사상은 법상종의 발전과 대승불교의 철학적 전개에 중요하게 기여했다. 이러한 원측의 사상은 불교 철학이 지닌 심리학적 탐구에 중요한 주제로 남아 있다.

(3) 승랑

승랑(僧朗, 498~605)은 삼국시대 고구려 출신의 고승으로, 중국에서 주로 활동하며 삼론종(三論宗)의 중요한 사상가로 알려져 있다. 삼론종은 불교의 중관사상(中觀思想)을 중심으로

로 하는 학파로, 주로 《중론》(中論), 《백론》(百論), 《십이문론》(十二門論)의 세 논서에 기반하여 발전하였다. 승랑의 사상은 중관사상을 발전시키고 체계화하는 데 큰 기여를 했다.

삼론종은 대승불교의 중관사상을 중심으로 발전한 종파로, 모든 현상이 공(空)하다는 교리를 바탕으로 하였다. 중관사상은 불교의 근본 진리인 공(空)의 개념을 철저하게 탐구하며, 모든 존재가 본질적으로 실체가 없다는 점을 강조하였다. 승랑은 이러한 중관사상을 체계적으로 정리하고, 중국에서 삼론종의 교학을 확립하는 데 중요한 역할을 했다.

승랑의 사상은 중관사상의 핵심 개념인 공사상(空思想)을 심화하고, 이를 통해 일체의 현상이 실체가 없는 것임을 논리적으로 증명하는 데 중점을 두었다. 그는 "중도(中道)"의 개념을 강조했는데, 이는 모든 극단을 피하고, 공과 유(有)의 이분법을 초월하는 불교의 핵심 교리이다. 승랑은 공사상을 논할 때, 공 자체를 절대적인 실체로 간주하지 않고, 공조차도 집착하지 말아야 할 대상으로 보았다.

승랑은 삼론종의 교리를 발전시키면서 중국 불교계에서 큰 영향력을 발휘했다. 그는 삼론종의 교리서에 대해 주석을 달고, 이를 통해 중관사상의 논리적 구조를 체계화했다. 특히 승랑은 불교의 모든 교리와 현상이 본질적으로 공하며, 이러한 공의 성질을 바르게 이해하는 것이 해탈의 길임을 강조했다.

승랑의 대표적인 저작으로는 《중론주》(中論註)와 《백론주》(百論註)

가 있다. 이 두 주석서는 각각 《중론》과 《백론》에 대한 해설서로, 승량은 이들 논서의 복잡한 교리와 철학적 논증을 명확히 설명하고, 중관사상을 체계적으로 해석했다.

승량의 사상적 특징 중 하나는 "이관삼론(二觀三論)"의 개념이다. 이는 공의 사상을 둘로 나누어 설명하고, 삼론종의 교리를 통해 이를 구체화하는 방법론이다. 그는 공의 개념을 통해 모든 존재가 실체가 없음을 설파했으며, 동시에 일체의 집착에서 벗어나도록 가르쳤다.

승량은 고구려 출신으로서 중국 불교의 발전에 중요한 기여를 한 인물로, 그의 사상은 삼론종의 교리를 깊이 있게 해석하고 확장하는 데 큰 역할을 했다. 그의 사상적 영향은 중국뿐만 아니라, 이후 한국과 일본의 불교에도 지속적으로 전파되었다. 특히 승량의 중관사상 해석은 이후 동아시아 불교 철학의 발전에 중요한 토대를 제공했다.

(4) 의천(義天)

대각국사 의천은 고려시대의 왕족 출신 승려로, 고려 불교의 중요한 인물 중 하나이다. 의천은 1055년 고려 문종의 넷째 아들로 태어났다. 본명은 석후(釋煦)였으며, 11세에 스스로 출가를 자원하여 승려가 되었다. 그는 중국의 송나라와 북방의 요나라(契丹)를 방문하여 불교 성지를 순례하고, 다양한 불교 사상을 배우며 견문을 넓혔다. 1086년 귀국한 후 흥왕사의 주지가 되어 천태교학을 정리하고 제자들을 양성하였다. 또한, 불교 전적을 정비하고 편찬하는 데 힘썼다.

의천은 교리와 수행을 함께 닦아야 한다는 교관겸수 사상을 주창하였다. 이는 선종과 교종의 대립을 해소하고자 한 노력의 일환이었다. 의천은 천태종을 중흥시키기 위해 국청사를 설립하고, 천태교학을 강의하며 교단의 통일과 국가 발전을 도모하였다. 이 과정에서 의천은 불교 전적을 정비하고 『신편제종교장총록(新編諸宗教藏總錄)』을 편찬하여 불교 문헌의 체계화를 이루었다.

문화적으로도 의천의 활동을 중요하다. 의천의 노력으로 고려시대에 팔만대장경이 제작되었으며, 이는 현재까지도 중요한 문화유산으로 남아 있다. 불교 예술과 학문 발전에도 큰 영향을 미쳤다. 그의 불교 사상과 업적은 오늘날까지 중요한 의미를 지니고 있다.

(5) 지눌(知訥)

보조국가 지눌은 고려시대의 중요한 승려로, 한국 불교의 발전에 큰 기여를 한 인물이다. 지눌은 1158년 황해도 서흥에서 태어났고 속성은 정씨(鄭氏)로 8세에 사굴산과의 종회를 은사로 하여 출가하였다. 1182년 과거의 한 종류인 승과에 급제한 후, 여러 선배 승려들을 찾아다니며 가르침을 받았다. 창평 청원사에서 『육조단경』을 읽다가 첫 번째 깨달음을 얻었고, 이후 평생 해능을 스승으로 모셨다. 1188년 팔공산 거조사로 거처를 옮겨 정혜결사를 조직하였고, 1190년 『권수정혜결사문』을 지어 선포하였다. 그는 1210년 송광사에서 제자들에게 설법하다가 입적하였으며, 시호는 불

일보조국사(佛日普照國師), 탐호는 감로(甘露)이다.

지눌은 갑작스러운 깨달음(돈오)과 점진적인 수행(점수)을 강조한 돈오점수를 강조하였다. 이는 깨달음을 얻은 후에도 지속적인 수행이 필요하다는 것을 의미한다. 또한 선정과 지혜를 함께 닦아야 한다는 정혜쌍수를 강조하여 깨달음과 수행의 균형을 강조하였다.

지눌은 『권수정혜결사문』, 『수심결』, 『원돈성불론』 등 많은 저서를 남겼다. 이들 저서는 한국 불교 사상의 중요한 기초가 되었다.

그는 선종과 교종의 대립을 해소하고자 선교일원의 원리를 발견하고, 이를 바탕으로 독자적인 사상을 확립하였다. 사상과 업적은 고려 불교의 발전에 큰 영향을 미쳤으며, 그의 가르침은 오늘날까지도 불교 수행자들에게 깊은 영향을 주었으며, 한국 불교의 독자적인 선 사상을 확립하는 데 기여하였다.

(6) 일연(一然)

보각국사 일연은 본명 전견명(全見明), 자는 회연(晦然), 호는 목암(睦庵), 시호는 보각국사(普覺國師)인 고려 후기의 승려이다. 일연은 1206년 경상북도 경산에서 태어났다. 9세에 해양 무량사에서 출가하여 학문을 닦기 시작하였고, 1219년 설악산 진전사에서 대웅의 제자가 되어 구족계를 받았다. 그는 여러 선문을 방문하며 수행하였고, 1236년 몽골의 침입으로 비슬산 보당암에서 무주암으로 거처를 옮

겨 깨달음을 얻었다. 1227년 승과에 급제하여 장원에 올랐으며, 이후 대선사와 삼중대사 등의 승계를 받았다.

일연은 『삼국유사』를 지었는데 이 책은 한국 고대의 신화와 민간설화를 수집하고, 특히 향가를 비롯한 불교관계 기사를 수록하여 한국 고대 문학과 역사 연구에 귀중한 문헌으로 평가받고 있다. 이외에도 일연은 『화록』, 『계송잡저』, 『중편조동오위』 등 많은 불교 저서를 남겨, 한국 불교 사상의 중요한 기초가 되었다. 일연은 선종의 선풍을 크게 일으키며, 지눌의 법을 계승하여 간화선 수행법을 확립하였다.

일연은 고려 후기의 불교는 새로운 활력을 불어넣는 개혁을 시행하였다. 그의 이러한 개혁 사상은 이후 조선시대 불교의 발전에도 큰 영향을 미쳤다.

(7) 보우(普愚)

태고 보우는 고려 말기의 고승으로, 불교 개혁에 큰 기여를 한 인물이다. 그는 1301년 충청남도 홍성에서 태어났으며, 속성은 홍씨(洪氏)로 13세에 회암사에서 출가하여 광지선사를 스승으로 모셨다. 보우는 여러 사찰에서 수행하며 깨달음을 얻기 위해 노력하였고, 특히, 만법귀일과 무자화두를 참구하며 깊은 깨달음을 얻었다.

1346년, 몽골 원나라로 유학하여 석옥 청공선사에게 법을 이어받고, 임제종의 법맥을 확립하였다. 그는 고려 말기의 혼란한 불교계를 정리하고자 구산 선문을 통합하려는 노력을 기울였다. 이를 통해 불교의 기강을 바로잡

고자 하였다. 공민왕의 지원을 받아 광명사에 원융부를 설립하고, 불교의 통합과 개혁을 추진하였다. 보우는 임제종의 선종을 한국에 도입하여, 간화선 수행법을 확립하였다. 이는 조선시대 불교의 중요한 전통으로 자리 잡았다.

(8) 무학 자초 (無學 自超)

흔히 무학대사로 부르는 무학 자초(1327-1405)는 고려 말기와 조선 초기의 승려로, 조선 태조 이성계의 왕사로서 중요한 역할을 했다. 그는 선종 승려로서, 지공과 나옹 혜근의 법맥을 이었다. 그는 불교의 교리를 통해 조선 왕조의 건국과 수도 한양 천도에 기여했다. 그의 사상은 주로 선(禪)과 풍수지리(風水地理)에 기반을 두고 있으며, 불교의 실천적 측면을 강조했다. 특히 이성계를 도와 수도를 개성에서 서울로 옮기는데 결정적인 역할을 하였다고 전해진다.

(9) 함허 기화 (涵虛 己和)

함허 기화(1376-1433)는 조선 전기의 승려로, 세종대왕의 지원을 받아 불교를 부흥시키려 했다. 그는 불교와 유교의 조화를 강조했다. 그는 《현정론》에서 불교의 윤리와 유교의 윤리를 조화시키려 했으며, 불교의 윤회 전생설을 통해 민중을 교화하려 했다. 또한, 그는 불교의 청정한 심성을 강조하며, 역불책을 비판했다.

(10) 서산대사 휴정 (西山大師 休靜)

서산대사 휴정(1520-1604)은 조선 중기의 승려로, 임진왜란 당시 의승

군을 이끌어 큰 공을 세웠다. 그는 선교양종을 통합하여 선교병수주의(禪敎並修主義)를 창도했다. 그는 선(禪)과 교(敎)를 함께 수련하는 것을 강조하며, 선검일치사상(禪劍一致思想)을 통해 불교의 실천적 역할을 강조했다. 또한, 그는 임진왜란 당시 승병을 조직하여 국가를 구하는 데 큰 역할을 했다.

(11) 사명대사 유정 (四溟大師 惟政)

사명대사 유정(1544-1610)은 서산대사의 제자로, 임진왜란 당시 의승군을 이끌어 큰 공을 세웠다. 사명대사는 선과 교에 모두 정통했으며, 불교의 실천적 측면을 강조했다. 그는 임진왜란 당시 승병을 조직하여 전투에 참여하고, 전후에는 일본과의 외교 활동을 통해 포로 교환과 국교 재개를 논의했다. 그의 사상은 불교의 실천적 역할과 국가를 위한 헌신을 강조하였다.

나가는 글

한국의 원형사상과 불교는 오랜 역사 속에서 서로 영향을 주고받으며 발전해 왔다. 원형사상은 한국인의 삶과 문화에 깊이 뿌리내린 철학적 기초를 제공하며, 불교는 이러한 사상에 종교적, 윤리적 차원을 더해 주었다.

이 연구에서는 원형사상과 한국 불교의 주요 개념과 사상가를 간략히 정리하였다. 이러한 작업은 한국 철학 즉 한국인의 가치관을 규명하고 타 문화와 비교하는데 중요하다. 특히 현대 한국의 철학과 가치관이 이러한 역사적 사상적 기반을 가지고 있다는 점에

서 가치있는 작업이다. 다만, 정리 위주로 되어 있어 이를 기초로 한 다양한 연구가 이어져야 이 연구의 진면목이 나타날 것이라 생각한다.

근대로 내려오면서 한국인들은 중국을 따라야 한다는 중화주의中華主義를 버리고 한국 자존의 근거가 되는 사상과 철학을 찾아 왔다. 이는 근대의 위가감에서 나온 것이었고 이 과정에서 원형사상과 한국 불교가 다시 연구되었다. 동시에 한국인은 예부터 유불선 삼교의 통합을 강조하였는데 이런 점에서 원형사상과 불교는 서로 융합하면서 발전할 수 있었다.

그런 점에서 한국의 원형사상과 불교는 단순히 철학적, 종교적 개념을 넘어 한국인의 정체성과 문화적 유산을 형성하는 데 중요한 역할을 했다. 앞으로 이러한 사상들이 현대 사회에서 재해석하고 특히 몽골학과 연결하여 다양한 연구로 이어지기를 기대한다.

참고문헌

- 고전원문 -

『三國史記』

『三國遺事』

『高麗史』

『高麗史節要』

『朝鮮王朝實錄』

『三國志』

『漢書』

『舊唐書』

『新唐書』

- 학술 사이트 -

한국사데이터베이스

<http://db.history.go.kr/>

한국고전종합DB

<https://db.itkc.or.kr/>

학술연구정보서비스

<http://www.riss.kr/index.do>

국립중앙도서관

<https://www.nl.go.kr/>

國學導航

<http://www.guoxue123.cn/index.htm>

- 저술 · 학술지논문 -

이철승 · 이종란 · 김현우, 『민족종교와 민의 철학』, 학고방, 2020.

김현우 · 이경원, 『민족종교에 나타난 한국 정신문화의 원류』, 『한국 철학논집』 52, 한국철학사연구회, 2017.

李熙德, 『高麗時代 儒敎의 實踐倫理』, 『한국사연구』 10, 한국사연구회, 1974.

최인표, 『고려 성종의 유교정치 이념 채택과 역사적 의의』, 『국학연구』 5, 한국국학진흥원, 2004.

몽골과 한국의 한국어 문법 연구 현황 분석

-형태론을 중심으로¹

Analysis of the current status of Korean grammar research in Mongolia and Korea - Focusing on morphology

강선화²

sunhwa.k@ulaanbaatar.edu.mn

Absract

This study analyzed the current status of comparative research on the grammar of Korean and Mongolian based on master's and doctoral theses and academic journals conducted in Mongolia and Korea since the establishment of diplomatic relations between Korea and Mongolia. The research subject was limited to morphology, and a total of 366 pieces of data were collected, of which 131 (35.88%) were related to morphology. The research papers were analyzed by dividing them into the subfields of morphology, nouns, verbs, relative words, modifiers, independent words, and word formation (derivation, composition). Research was conducted on the entire spectrum of morphology except for determiners. Among them, studies on relative words were high at 46 (35.11%), studies on verbs were high at 31 (23.64%), and studies on word formation were high at 30 (22.9%). Of these, studies on case particles accounted for 34, or 25.9%. Verb research (including suffixes) accounted for 27, 20.61%, and derivation research accounted for 25, 19.08%, with many studies being conducted. Research conducted in Korea accounted for 62, 47.33%, and research conducted in Mongolia accounted for 69, 52.67%, which is similar. There were 7 doctoral theses and 55 master's theses on morphology, accounting for 47.33% of the total.

Based on the linguistic research achievements made over the past 30 years, the fields of study are expanding to include Korean studies, sociology, Mongolian-Korean studies, Korean culture, Korean economy, and international relations, and this phenomenon will be further maximized.

주제어: 몽골, 한국어문법, 한국어문법연구, 연구동향

¹ This work was supported by the Core University Program for Korean Studies of Ministry of Education of Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-OLU-2250006)

² ОУУБИС-ийн Солонгос судлалын хүрээлэнгийн захирал, доктор

서론

문법 연구, 특히 형태론은 문법 연구의 기초라고 할 수 있다. 형태론 연구는 통사론이나 의미론, 화용론 연구에 기반이 된다. 본고는 1990년 한·몽 수교 이후부터 현재까지 30여년간 한국과 몽골에서 이루어진 한국어 문법 연구 자료를 수집하여 형태론 연구 현황을 분석하고자 한다. 수집한 연구 자료는 한국어 문법만 다룬 것이 아니라 한국어와 몽골어의 문법 비교 연구, 대조연구이다.

몽골에서의 한국어 연구는 양국 발전의 중요한 역할을 했으며 한국학의 그 어느 분야보다 광범위하고 다양한 연구가 이루어졌으며 그 양도 방대하다. 그러므로 본고에서는 한국어의 범주를 현대 한국어 문법³으로 한정한다. 그 중에서도 형태론으로 한정한다. 사전이나 기타 교재 등은 포함시키지 않았다.

연구 자료는 1990년 이후 자료로 석박사학위논문⁴, 학술지-Ази судлал, МУИС Солонгос судлал, 국제울란바타르대학교 학술지 (IUU 학술지, UB 한국학으로 표시)⁵, 한국내 학술지⁶-를 중심으로 수집하였다. 한국어 연구 성과에 비해 한 곳에 정리된 연구 목록이 없어 혹 누락된 것이 있을 수 있다. 수집한 자료는 다음과 같다.

³ 넓은 의미에서 문법의 범위는 언어현상 전반을 연구하는 언어학과 같은 뜻으로, 음운현상에서 형태론, 통사론, 의미론까지를 다룬다. 좁은 의미로는 형태론과 통사론을 다루며 형태론은 단어의 짜임새를, 통사론에서는 문장의 구성방식을 대상으로 한다. 단어를 이루는 형태소의 결합 방식, 문장을 형성하는 단어의 결합 방식 연구가 연구의 주를 이루지만 단어의 구성성분이나 문장의 의미를 밝히는 것도 연구 대상이 된다. 문법 연구는 형태적 측면과 의미적 측면 모두 연구 대상이 된다. 한국민족문화대백과사전, <https://encykorea.aks.ac.kr/>

⁴ 석박사 학위 논문은 한국어 관련학과가 개설된 몽골국립대학교, 몽골국립사범대학교, 몽골기술대학교, 몽골인문대학교, 국제울란바타르대학교 도서관 사이트에서 정보를 수집하였다.

⁵ 몽골국립대학교에서 발행하는 <Солонгос судлал>, 국제울란바타르대학교 한국학 연구소에서 발행한 <U.B. 한국학> 학술지와 국제울란바타르대학교에서 발행한 <Улаанбаатар дээд сургууль эрдэм шинжилгээний бичиг>, <Mongolica Ulaabaatarensis>, <Journal Олон Улсын Улаанбаатарын Их Сургуулийн Эрдэм Шинжилгээний сэтгүүл>을 참조하였다.

⁶ 연세대학교 도서관 통합 검색 활용함. 저자의 국적으로 검색이 불가하여 '몽, 몽골' 키워드로 검색한 자료를 바탕으로 한국어 관련 논문을 선별하였다.

<표1> 한국어 문법 연구 현황

분류		음운론	형태론	통사론	어휘·의미론	계통	합계
몽골	학위 박사	1	3	0	6	7	17
	논문 석사	1	27	10	62	1	101
	Ази судлал	1	19	4	22	6	52
	МУИС Солонгос Судлал	2	1	1	2	0	6
	IUU 학술지	1	12	1	4	2	20
	UB 한국학	0	7	3	1	5	16
한국	학위 박사	0	4	0	1	0	5
	논문 석사	2	28	10	21	0	61
	학술지	6	30	24	10	18	88
합계		14	131	53	129	39	366

위의 표에서 보는 바와 같이 총 366편의 자료 중 형태론> 어휘> 통사론> 계통> 음운의 순서로 연구가 이루어진 것을 볼 수 있다. 음운 분야는 음운, 음성학연구를, 형태론과 통사론에는 각각의 해당 문법 연구를, 어휘 연구에는 특수 어휘, 속담, 관용어, 금기어, 연어 등을 포함하였으며, 계통 분야는 계통연구, 어원, 어휘, 차용어 연구 자료를 수집하였다. 번역은 제외하였다.

음운음성학 연구로는 단모음, 마찰음, 폐쇄음, 움라우트 현상, 외래어에 대한 음운론적 대조 연구와 자모음 교체 현상 연구와 동사파생과정에 나타나는 음운현상 연구가 있다. 한국 내 석사 논문에는 2편이 있다. 한국 학술논문에서는 6편이 있다. 한국어와 몽골어의 움라우트 현상을 연구한 논문이 두 편이다.

형태론과 통사론을 통상 문법이라고 하는데 총 184편으로 50.27%를 차지할 정도로 많은 연구가 이루어졌다. 형태론에는 품사별 연구와 조어법 연구가, 통사론에서는 문장성분, 시제, 상, 양태, 서법, 높임, 부정, 사동, 피동, 문장 유형 연구가 이루어졌다. 시제는 몽골 논문에서, 동사상이나 문장 유형은 한국 논문에서 주로 다루어졌다.

어휘·의미론 연구에는 관용어, 의성의태어, 다의어 등 어휘 연구와 속담 같은 문장에 대한 연구를 포함시켰다. 단순히 어휘의 형태나 구조를 비교하기도 하지만 어휘나 문장 속에 있는 의미를 찾아내 양국의 문화적 특성을 비교한 연구가 많다. 366편의 논문 중 총 129편으로 35.25%를 차지할 정도로 많은 연구가 이루어졌다. 속담연구가 35편으로 가장 많고, 관용어가 32, 의성어 의태어가

13편이다. 형태론이나 통사론이 1990년 이전부터 연구가 되었다면 어휘, 의미연구는 2000년 이전에는 변주호(1994)의 속담연구와 신현덕(1995)의 수수께끼 연구뿐이었으나 2000년 이후 한국과 몽골 석박사 연구가 많이 이루어졌다. 오랜 시간을 걸쳐 생성되고 전승되어 온 속담이나 관용어는 그 나라의 문화, 생활풍속, 사고 방식 등 민속학적 측면 뿐 아니라 언어 즉, 독특한 문장 구조, 함축적 의미 특징 비교 등 다양한 연구가 가능하다. 사람이나 동물, 식물, 자연, 날씨, 계절, 색채어, 금기어 등 다양한 주제와 언어와 문화의 상관관계에 이르기까지 연구의 범위도 광범위하다.

기타 연구로는 한국어와 몽골어의 계통 연구나 어원, 차용어에 대한 연구는 초창기부터 지금까지 꾸준히 이루어지고 있다. 몽골제어, 투르크제어, 만주-통구스 제어에 한국어를 추가한 알타이어설을 지지하는 연구자와 그렇지 않은 학자들이 공존한다. 양쪽 모두 몽골어와 한국어의 연관성을 찾기 위한 연구가 이어지고 있다. 수사나 신체어를 비롯한 기초

어휘의 일치가 언어의 친족성을 확고히 하는 주요한 증거 자료가 된다고 하여 역사 언어학자들의 수사간의 공통점을 찾기 위해 노력하였다. 다만 수사뿐만 아니라 다양한 어휘나 문법, 음운, 지명, 관직명, 차용어에 이르기까지 한국어와 몽골어의 계통과 어원을 밝히기 위한 연구가 지금도 계속되고 있다. 공식적으로는 한국어와 몽골어, 만주어 등 알타이 제어를, 통시적으로는 고조선어에서부터 현대 제주어에 이르기까지 연구 대상의 범위도 넓다. 특이할 만한 점은 한국 학술지에 실린 논문이 18편으로 가장 많고, 어원이나 계통 연구자도 몽골학자보다 한국학자가 더 많은 것으로 나타났다.

1. 품사 체계

한국어와 몽골어는 형태적, 통사적으로 유사한 점이 많다. 이는 각 품사의 하위 분류의 형태나 기능, 의미 연구가 많이 이루어진 이유 중 하나이다. 총 130편으로 연구분야는 다음과 같다.

<표2> 형태론 연구

품사	체언			용언		관계언	수식언	독립언	조어법		
	명사	대명사	수사	형용사	동사	조사	부사	감탄사	조어법	파생어	합성어
4	2	6	3	4	27	46	8	1	2	25	3

형태론 연구는 품사분류체계를 비롯하여 형태론 전반에 걸친 연구가 이루어졌다고 해도 과언이 아니다. 관형사를 제외한 명사, 대명사, 수사, 부사, 조사, 감탄사, 동사, 형용사 등 품사에 대한 연구와 단어형성법, 파생법, 합성법 연구가 있다. 가장

많은 연구가 이루어진 부분은 조사, 특히 격조사에 대한 비교, 대조 연구가 많았다. 그 다음으로는 동사, 보조용언, 파생법 순이었다.

먼저 품사체계와 분류에 관한 연구를 살펴보면, 형태, 기능, 의미 중심의 품사 분류 기준은 같으나

한국어는 9품사, 몽골어는 8품사 분류 체계를 가지고 있다. 최동권(1999)에서는 한국 학자 입장에서 몽골의 품사를 10품사로 다소 상이한 점이 발견된다. 사인빌렉트(2019)는 몽골어의 경우 자립성과 문법적인 성질에 따라 주 품사와 보조 품사로 분류한 후 주 품사는 문장에서 독립된 기능을 가진 실사와 대사로 나누고, 보조 품사는 자립성과 문법적인 성질이 없고, 문장에서 독립적인 기능을 하지 않은 접속사와 첨사로 분류했다. 완전명사, 동작동사, 대명사, 수사, 관형사는 유사하나 몽골어 품사 분류 체계상 조사, 부사, 형용사, 감탄사가 독립된 품사로 설정되어 있지 않고, 몽골어의 공간어, 시간어가 독립품사로 설정된 것은 의미 기준에 따른 것이며, 접속사, 첨사가 품사로 분류되었다는 것, 한국어의 조사와 어미를 설정하고자 한 주장과 일맥상통한다고 했다.

<품사 체계, 분류>

Цой Дон-Гүн(1999), Солонгос ба Монгол хэлний үгсийг аймаглах тухай асуудалд, 한국몽골학회, 몽골학, No.8.

다그와더르지 아마르자르갈(2015), 한국어와 몽골어의 품사체계 비교 연구, 강릉원주대학교 석사학위논문.

Б.Пүрэвсан(2018), Монгол, солонгос хэлний дуурайх, дүрслэх үгсийг аймаглах тухай асуудалд, Ази Судлал, Vol.4, p.316-325.

Д.Сайнбилэгт(2019), 한국어와 몽골어의 품사 분류 체계의 특징 및

쟁점, Ази Судлал, Vol.5, p.417-432.

2. 체언

체언 연구는 대부분 한국에서 이루어진 연구가 대부분이고, 대명사 연구 2편만이 몽골에서 이루어졌다.

명사 연구로 분류사와 복수표지에 관한 연구가 있다. 아론자르갈(2015)은 ‘분류사’를 ‘명사를 셀 수 있게 해 주고, 셈의 대상이 되는 명사의 의미론적 특징을 명시해 주는 기능을 하는 단어’라고 규정하고 선정한 분류사를 ‘개체 분류사, 부류 분류사, 도량 분류사, 기타v’ 등의 4가지 나누었다. 개체 분류사의 하위범주로는 ‘유정성 분류사, 부정성 분류사, 기능’으로 나누고, 부류 분류사는 ‘전체 분류사, 부분 분류사’로, 도량 분류사는 ‘시간 분류사, 용기 분류사, 신체 분류사’로 각각 나누어 연구하였다.

대명사 연구로 형태론 연구 형태를 살펴보면 다음과 같다. 몽골어의 신체, 지시, 인칭, 재귀, 의문대명사를 한국어와 대조한 연구가 대부분이다. 몽골어의 대명사가 기준어이기 때문에 한국어의 대명사 외에 수사, 관형사, 부사, 동사, 형용사 등이 포함되었다. 예를 들면 현대 몽골인 한국어 학습자를 위한 현대몽골어와 한국어 의문사 대조 연구(김기성, 2018)에서 보면 몽골어의 의문대명사를 분류, 정리하고, 의문사에 해당하는 хэн, юу, аль, ямар, хэр, хэд, хэчнээн, хэзээ, хэдийд, хаана, хаашаа, хаагуур, яа-, хэрх- 등을 한국어의 의문대명사(누구, 무엇, 어디, 언제), 의문수사(몇, 얼마), 의문관형사(무슨, 어느, 어떤, 어인,

어쩐, 웬), 의문부사(어떻게, 어찌, 왜), 의문동사(어떡하-, 어찌하-, 어찌-), 의문형용사(어떠하-)와 형태·통사적 측면에서 유사 의미, 기능을 대조하였다.

수사는 김기성(2016, 2017)은 몽골어의 수사를 형태, 구성, 의미, 기능 등을 기준으로 한국어의 수사와 대조하였다. 몽골어의 수사를 기본수사, 순서수사, 집합수사, 분배수사, 반복수사, 불분명수사, 어림수사, 지소수사, 분수사로 분류하고 한국어에 해당하는 수사, 수량사와 대조하였다. 한국어는 복합수사를 만들 때 앞 자릿수(고유어, 한자어)와 뒤 자릿수(고유어, 한자어)를 변화(변이형)없이 그대로 나란히 붙여 사용하는데 반해, 몽골어는 앞 자릿수에 뒷 자릿수를 한정하는 기능을 갖는 어간 형성 ‘н(숨은 н)’ 접사를 연결한다는 점, 몽골어는 대부분 수사가 한정어의 역할로 체언의 앞에 위치하는 반면, 한국어는 수사가 체언 앞에 오게 되면 오히려 부자연스럽고 체언의 뒤에 나타나는 것이 가장 자연스럽다는 일부 차이점이 나타난다. 두 언어 모두 뒤에 어떤 조사가 오느냐, 문장 내 어느 위치에서 사용되느냐에 따라 한정어(관형어), 목적어, 서술어, 주어 등의 기능과 역할을 담당하는 유사점이 있고, 앞뒤 문맥의 상황, 주변 환경, 담화 상황 등에 따라 다양한 의미로 해석될 수 있다고 하였다.

<명사>

아론자르갈(2015), 한국어와 몽골어의 분류사 비교 연구,

강원대학교 석사학위논문.

우르스하(2017), 한국어와 몽골어 복수 표지 대조 연구, 동국대학교 석사학위논문.

<대명사>

김기성(2014), 현대몽골어와 한국어의 지시어 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.39.

김기성(2015), 대몽골어와 한국어의 인칭대명사 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.40.

김기성(2015), 현대몽골어와 한국어의 재귀대명사 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.43.

김기성(2016), 몽골인 한국어 학습자를 위한 현대몽골어와 한국어 의문사 대조 연구, 한국어교육학회 (구 한국국어교육연구학회), 2016, 국어교육, No.152.

Ё. Нямхишиг(2016), Төрөл хэлүүдийг судлах нь (Монгол, солонгос, манж хэлний биеийн төлөөний нэр үгийн жишээн дээр, Ази Судлал Vol.2, p.387-388

Сон ыйминь(2017), 한국어와 몽골어의 의문대명사 '언제, 어디' 어휘의 본 의미 고찰, Ази Судлал Vol.3, p.421-426.

<수사>

이성규(2006), 몽골어와 한국어의 수사체계 비교연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.21.

김기성(2016), 현대몽골어와

한국어의 ‘기본수사(基本數詞)’, ‘순서수사(順序數詞)’ 대조 연구, 한국몽골학회, 2016, 몽골학 No.47.

김기성(2017), 현대몽골어와 한국어의 수사(數詞) 대조 연구 - 현대몽골어의 집합수사, 분배수사, 반복수사, 불분명수사, 어림수사, 지소수사, 분수사를 중심으로-, 단국대학교 동양학연구원, 2017, 東洋學, Vol.66.

3. 용언

형용사연구는 4편으로 형용사로써 의미와 기능은 비슷하지만 형태가 달라 한국어의 형용사는 용언으로 분류하고 몽골어는 형용명사로 체언으로 분류한다. 체.사르내(2019)는 두 언어의 형용사의 어휘적 유형을 분류하고, 형용사 파생어, 형용사 합성어 구성에 대해 대조하였다. 차이점이 발견되는데 한국어는 의미, 정도성의 유무, 의미역과 격틀에 의한 분류가 가능하고, 몽골어는 의미로 분류하였다. 또한 한국어 형용사 파생어는 형용사 파생 접두사나 접미사가 매우 발달한 반면 몽골어는 ‘-UU, -N, -HAI, -GUI, -TAI’ 등으로 나타났다. 형용사 합성어 구성에서도 ‘형용사+형용사’ 외에는 서로 다른 구성을 볼 수 있었다.

동사 연구(27편)가 많은데, 동사(7편)와 관련된 보조용언(10편)이나 연결어미, 종결어미 등의 어미 연구(10편)가 있다. 이는 동사가 문장에서 중요한 역할을 하며, 동사의 어미에 따라 문장 유형이나 의미가 달라지기 때문이라 보인다. 연결어미나

종결어미는 형태론 뿐만 아니라 통사론과 연관된 연구일 경우가 많다.

동사 연구로 타동사, ‘하다’, ‘있다’ 동사나 머리와 관계된 ‘착탈동사’처럼 양국의 특정 동사의 의미 비교 연구가 주를 이룬다. 또한 보조용언 연구로는 ‘보조용언의 구별기준, 보조동사 기준이나 차이’ 등을 비교한 연구가 있다. 한국어의 보조용언은 동사와 형용사가 사용되는 반면 몽골어에서는 동사만이 보조용언으로 사용될 수 있다. 아.나랑게를(2007)은 ‘-аад4’, ‘-ж/ү’는 한국어의 ‘-어’와 ‘-고’와 거의 일치한다고 하였다. 본용언과 보조용언의 연결어미는 일반적으로 독자적인 의미를 나타내지 않지만 한국어의 연결어미 ‘-어야’는 양태의 의미를, ‘-으려’와 ‘-고자’는 의도를 표시하고, 몽골어의 ‘-caap’는 진행, ‘-даг4’는 반복을 나타낸다고 하였다. 보조용언이 실현하는 문법적 기능으로 한국어는 ‘상, 양태, 사동, 피동, 부정’을, 몽골어는 ‘상, 양태’라고 하였다.

한국어와 몽골어 비교나 대조연구 외에 터키어, 만주어 등 3개 이상의 언어를 비교한 연구도 보인다.

<형용사>

Б.Баянзул(2011), Монгол. Солонгос хэлний тэмдэг нэрийг харьцуулах нь, ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Ж.Бадамгарав(2014), Монгол Солонгос хэлний тэмдэг нэрийн харьцуулсан судалгаа, ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

체.사르내(2019), 한국어와 몽골어의 형용사 대조 연구, 강원대학교 석사학위논문.

송재목(2011), 한국어와 몽골어의 형용사 어두중첩, 사단법인 한국어언어학회, 언어학, No.59.

<동사>

최윤서(2022), Орчин цагийн Монгол, Турк, Солонгос хэлний тусгах үйл үгийн харьцуулсан судалгаа(현대 몽골어, 터키어, 한국어의 타동사 비교 연구), МУИС 박사학위논문.

Choi Yoon Seo(2021), Орчин цагийн монгол, солонгос хэлний угсарсан нийлмэл өгүүлбэрийг харьцуулсан судалгаа (Монгол хэлний цагийн байц гишүүн өгүүлбэрийн жишээгээр) (현대 한국어와 몽골어, 터키어와 비교 연구 -타동사 중심으로), Ази Судлал, Vol. 7, p.117-124.

Жү Сү Хёнь(2016), Солонгос хэлний /аньта/, монгол хэлний "суух" үйл үгийг харьцуулах нь (한국어의 /앉다/, 몽골어의 "суух" 동사 비교), МУИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

С.Отгонжаргал(2022), Толгойд хувцас, чимэг, зүүлтийг өмсөх тайлахтай холбоотой солонгос, монгол үг хэллийг үгийн сан-утга зүйн талаас харьцуулсан судалгаа (한몽 머리와 관계된 착탈 어휘의 어휘-의미 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Д.Алтанчимэг(2012), Монгол-Солонгос хэлний "хийх(하다)" хэмээх

үгийн утга ба хэрэглээг харьцуулсан нь (몽한 '하다' 동사 의미, 활용 비교 연구) ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

박상택, 이성규(2019), 한국어 'X하다'와 몽골어 'X хий х'의 결합 관계와 의미에 관한 대조연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.35.

아.나랑계를(2007), 한국어·몽골어의 보조용언 비교 연구. 서울시립대학교 석사학위논문.

Жан Хи Сү(2005), Монгол - Солонгос хэлний туслах үйл үгийн харьцуулал(몽한 보조동사 비교), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

몽흐체чек(2007), 현대 몽골어의 보조동사 구성에 관한 연구, 단국대학교 석사학위논문.

Сун Мира(2009), Солонгос-Монгол хэлний туслах нөхцлийн харьцуулсан судалгаа(한몽 보조어미 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Ж.Нарантуяа(2012), Монгол Солонгос хэлний туслах үйл үгийн харьцуулсан судалгаа (몽한 보조동사 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

И Жон Мин(2011), Солонгос Монгол хоёр хэлний туслах үйл үгийг харьцуулсан зарим үр дүн (한몽 보조동사 비교 연구), МУИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

А.Нарангэрэл(2016), Солонгос, монгол хэлний туслах үйл үгийг

тодорхойлох шалгуур (한몽 보조동사 기준), Ази Судлал, Vol.2, p.375-386.

А.Нарангэрэл(2010), Солонгос, монгол хэлний туслах үйл үгийг ялгах шалгуур (한몽 보조 동사 차이), IUU 학술지

아.나랑게를(2010), 한국어와 몽골어 보조용언 구별 기준, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol. 2, p.90-106.

송재목(2007), 현대한국어 ‘-어 잇-’과 중세한국어 ‘-어 잇-’, 할하몽골어 ‘-eed ba?’에 대한 대조분석, 이중언어학회, 이중언어학, Vol.33.

주수현(2021), Монгол, манж, солонгос хэлний үйл үгийн төсгөх нөхцөлийг харьцуулах нь (몽골어, 만주어, 한국어의 동사 종결 어미 비교 연구), МУИС Докторын зэрэг горилох бүтээл.

Ян Э Ран(2014), Солонгос-монгол хэлний өгүүлбэрийн төсгөх нөхцөлийн харьцуулсан судалгаа(한몽 문장종결어미 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

장희수(2015), 한국어와 몽골어 보조동사의 연결어미 비교, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol. 4, p.54-69.

솔롱고(2008), 한국어와 몽골어의 연결어미와 관형사형어미 비교 고찰, 충북대학교 석사학위논문.

김기성(2006), 현대 몽골어와 한국어의 연결어미 대조 연구-현대 몽골어의 접속연결어미를 중심으로,

한국몽골학회, 몽골학, No.20.

송재목(2003), 한국어와 몽골어의 활용어미 대조 분석 I -몽골어 직설법 어미와 명령법 어미를 중심으로-, 한글학회, 한글, No.262.

송재목(2003), 한국어와 몽골어의 활용어미 대조 분석 II: 몽골어 동명사어미와 연결어미를 중심으로, 사단법인 한국언어학회, 언어학, No.37.

김학선(2006), 현대몽골어와 한국어의 명령·원망법 어미 대조 연구. 한국몽골학회, 몽골학, No.20.

바트출롱 체첵바야르(2013), 한국어와 몽골어의 명사형 어미의 비교 연구, 창원대학교 석사학위논문.

4. 관계언

조사 연구는 45편으로 그중에서도 격조사는 33편, 접속사 8편, 보조사 3편, 특수조사 1편이다. 조사연구는 형태론 연구 중 34.35%을 차지한다. 그중에서도 격조사 연구의 비중은 73.33%로 매우 높게 나타났으며 이는 한국어와 몽골어 대조, 비교 연구에서 대표적인 연구 대상임을 알 수 있다. 조사는 한국어에서는 단어의 한 종류로 인정되어 품사로 분류되지만, 몽골어에서는 단어로 취급되지 않는다.

한국어의 격조사는 7개로 주격, 서술격, 목적격, 보격, 관형격, 부사격, 호격 등으로 분류하고, 몽골어의 격조사는 8개로 주격, 속격(관형격), 대격(목적격), 여처격, 탈격, 도구격, 공동격, 방향격으로 분류한다. 초기에는 격조사 전반에 걸친 형태나 기능에 대한 연구였다면 최근에는

주격조사, 관형격조사, 목적격조사, 부사격조사, 여처격조사 등 연구 범위를 좁혀 한국어와 몽골어의 공통점과 차이점을 비교하고 있다. 특히 한국어의 부사격조사는 범위가 넓고 다양하고 세분화되어 있으나 몽골어의 경우 부사격 조사라는 명칭이 없을 뿐더러 여처격, 탈격, 도구격, 공동격, 방향격 조사는 한국어의 부사격 조사에 대응하므로 연구자들의 관심을 끈 것으로 보인다. 또한 계통어인 만주어나 일본어와의 비교 연구도 있다.

한국어의 접속사는 조사에 속하기도 하지만 부사의 하위범주 안에서 문장 연결 부사어, 월 이음씩, 접속부사, 접속사 등으로 다루고 있어 접속사를 독립된 품사로 인정하는 몽골어와 다르다. 김기성(2014)은 문장연결접속사가 한국어의 경우 주로 단문과 단문을 연결하는 데 사용되는 데 반해, 몽골어의 경우 한 문장(중문) 내에서 두 개이상의 절을 연결할 경우에도 사용하며 이때 선행절 동사의 서술부는 한정연결어미를 취하고 콤마(,)를 찍는 특징으로 보이는데 이는 한국어에서는 주로 연결어미가 담당한다고 하였다.

하구아수릉 A(2003)은 한국어의 특수조사 '-은/-는'과 몽골어의 특수조사 'ni'은 가장 많이 사용되는 조사로써 외국인들이 배우고 이해하기 어렵고, 연구자들의 연구 대상이 되는 조사라 하였다. '-은/는'과 'ni'의 기본적인 용법과 기능이 같지만 'ni'는 인칭에 따라 다르게 사용되어 용법상의 제약이 따른다. 두 조사는

주제의 기능을 발휘하며, 대조의 뜻을 나타낸다고 하였다.

벨로마(2012)는 한국어의 도움토씨 중 가장 활용도가 높은 '-도, -조차, -마저, -마다, -은/는, -만, -부터, -까지'와 몽골어의 '-ц, -бүр, -болгон, -нь, -зүхэн/л, -аас⁴, -хүртэл'를 대상으로 결합관계의 제약과 씨끝과의 호응 관계를 연구하였다. 결합에 제약이 있는 이유로 두 토씨 사이에 의미가 모순되거나 중복될 경우와 두 토씨 사이에 격 기능이 중복될 경우를 들었다.

<조사-격조사>

오트곤툴(2019), 한국어, 몽골어, 만주어, 격어미 비교 연구, 상지대학교 박사학위논문.

고종열(2015), 한국어와 몽골어의 격형태 대조 연구, 충북대학교 박사학위논문.

아요시자브,P(2001), 한국어와 몽골어 격어미 비교연구: 몽어노결대를 중심으로, 상지대학교 석사학위논문.

앵흐톨, 바타르수흐(2004), 조사 '로'의 용법: 현대 몽골어와 비교하며, 서울대학교 석사학위논문.

토야라차(2006), 현대 한몽 격조사 비교연구, 공주대학교 석사학위논문.

에르데네 텍스바야르(2007), 현대 한국어와 몽골어의 격조사 비교 연구: 문법기능과 의미기능을 중심으로, 상명대학교 석사학위논문.

안다(2011), 한국어와 몽골어 격조사 비교 연구,

동국대학교 석사학위논문.

박상택(2012), 몽골어 토박이 화자를 위한 한·몽 특수조사 비교 연구: 한국어 '도'와 몽골어 대응표현 'ᠳ(ᠳ)'를 중심으로, 선문대학교 석사학위논문.

왕충은(2013), 한국어와 몽골어의 격조사 비교 연구, 경북대학교 석사학위논문.

제기(2013), 한국어와 몽골어의 격조사 비교 연구, 충남대학교 석사학위논문.

바트새홍 몽흐체첵(2013), 한국어 격조사와 몽골어 격어미 비교, 충북대학교 석사학위논문.

엔크티반 서열에르덴(2013), 한국어 교육을 위한 한국어와 몽골어의 조사 비교 연구, 창원대학교 석사학위논문.

앵호블드 앵호투르(2014), 한국어와 몽골어의 주격조사와 호격조사 비교 연구, 서울시립대학교 석사학위논문.

만다흐바타르알탄체첵(2016), 현대 한국어와 몽골어의 격조사 비교 연구: 목적격조사와 부사격조사를 중심으로, 강원대학교 석사학위논문.

아마르사나, 온드랄(2019), 현대 한국어와 몽골어의 격조사 비교 연구: 관형격조사와 부사격조사를 중심으로, 강원대학교 석사학위논문.

김 Хаг Сон(1999), Солонгос хэлний нэрийн туслах үг "ii", Япон хэлний нэрийн туслах үг "no", Монгол хэлний харъяалахын тийн ялгалын нөхцлийн харьцуулалт(한국어 명사 보조어 '의', 일본어 명사 보조어

'no', 몽골어 속격 조사 비교), МУИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Чуэ Юүн Со(2019), Орчин цагийн монгол, солонгос хэлний заахын тийн ялгалыг харьцуулсан судалгаа (현대 몽골어와 한국어의 목적격 조사 비교 연구), МУИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

А. Нарангэрэл(2002), Солонгос-Монгол хэлний тийн ялгалын харьцуулсан судалгаа (한몽 격조사 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Л.Эрдэмбаатар(2011), Солонгос хэлний харьяалах тийн ялгал ба Монгол хэлний харьяалах тийн ялгалын харьцуулсан судалгаа (한국어의 관형격 조사와 몽골어의 속격 조사 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Г.Өсөхбаяр (2012), Монгол Солонгос хэлний харъяалах, чиглэх, үйлдэхийн тийн ялгалын харьцуулсан судалгаа (몽한 속격, 방형격, 도구격 조사 비교), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Б.Саран-Отгон(2012), Монгол, Солонгос хэлний заахын тийн ялгалын харьцуулалт (몽한 목적격 조사 비교), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Ким Гым сүн(2018), Солонгос хэлний дайвар тийн ялгалыг монгол хэлний зарим тийн ялгалтай зэрэгцүүлсэн судалгаа (한국어의 부사격 조사와 몽골어의 격조사 대조 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг

горилох бүтээл.

Б.Пүрэвжаргал(2017), Солонгос монгол хэлний тийн ялглын харьцуулсан судалгаа (한몽 격조사 비교 연구), Ази Судлал, Vol.3, p.395-403.

О.Гэрэлмаа(2018), Монгом, солонгос хэлний өгөх оршихын тийн ялгалын холбоо хамаарлын асуудалд (몽골어와 한국어의 여치격 조사와 관계된 문제), Ази Судлал, Vol.4, p.326-331.

Ким Гым Сүнх(2021), Солонгос, монгол хэлний тийн ялгалын зэрэгцүүлсэн судалгаа (Дайвар тийн ялгалын жишээгээр) (한몽 격조사 대조 연구 -부사격 조사를 중심으로), Ази Судлал, Vol.7, p.79-87.

Б.Пүрэвжаргал(2017), Солонгос хэлний дайвар тийн ялгалыг монгол хэлний тийн ялгалтай харьцуулах нь(한국어의 부사격 조사와 몽골어의 격조사 비교 연구), IUU 학술지

Б.Пүрэвжаргал(2023), Солонгос, монгол хэлний тийн ялгалын төстэй ба ялгаатай тал(한국어와 몽골어의 격조사 공통점과 차이점), IUU Journal Vol.9, No.2, p.33-44.

Х.Уянга(2018), Солонгос монгол хэлний нэрлэхийн тийн ялгалын утга, хэрэглээний ялгааны тухайд(한몽 주격조사의 의미 활용 차이 연구), IUU 학술지

김금순(2022), 한국어와 몽골어의 격조사 대조 연구(부사격 조사를 중심으로), IUU 학술지

하과(1997), 현대 몽골어와

한국어의 격조사 생략에 관한 대조 분석, 이중언어학, Vol.14, No.1.

김학선(2005), 현대몽골어와 한국어의 대격표지에 관하여*- “주제화” 기능을 중심으로 -, 한국몽골학회, 몽골학, No.19.

E.Khulan(2009), 한국어와 몽골어 비교 ~목적격조사 ‘을/를’ 중심으로, 한국어문학국제학술포럼, Journal of Korean Culture, Vol.12.

최성규(2022), 한국어-몽골어-만주어의 도구격 표지 기능 비교, 한국알타이학회, 알타이학보, No.32.

<조사-접속사>

Б.Алтай(2006), "Орчин цагийн монгол хэлний Солонгос хэлний холбох үгийн харьцуулсан судалгаа"(현대 몽골어와 한국어의 접속사 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

П.Урантуяа(2011), Монгол-Солонгос хэлний холбох үгийн харьцуулсан судалгаа (몽한 접속사 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Ан Жун Буг(2015), Монгол солонгос хэлний холбох үгийн харьцуулсан судалгаа (몽한 접속사 비교 연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Б.Алтай(2008), Монгол, солонгос хэлний холбох үгийн судлагдсан байдал (몽한 접속사 연구 현황), IUU 학술지

알타이(2009), 몽골어와 한국어 접속어 비교연구, 울산바타르대학교

한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol. 1, p.174-192.

김기성(2014), 현대몽골어와 한국어의 접속사 대조 연구 1 - 일부 등위접속사를 중심으로-, 한국몽골학회, 몽골학, No.36.

김기성(2014), 현대몽골어의 접두어 접속사/문장연결 접속사/와 한국어의 접속사 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.37.

<조사-보조사>

하구아수릉 A(2003), 몽골어의 특수조사 'ni'와 한국어의 특수조사 '-은/-는'의 비교 연구, 인하대학교 석사학위논문.

별로마(2012), 한국어와 몽골어의 도움토씨 대비 연구: 현대어를 중심으로, 건국대학교 박사학위논문.

박상택(2013), 한국어 특수조사 '도'와 몽골어 대응표현 'ᠳ'의 분포 비교 연구, 동악어문학회, 동악어문학, Vol.60.

이필영(2009), 조사'이/가'와 '은/는'의 출현 조건, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol. 1, p.7-18.

5. 수식언, 독립언

수식언인 관형사에 대한 연구는 찾을 수 없고, 대부분은 부사에 대한 연구이다. 부사에 속하는 의성어의태어 연구는 어휘, 의미론 연구에 포함시켰으므로 본고에서는 다루지 않는다.

부사 연구로는 정도부사, 상징부사, 빈도부사 연구가 있다. Tsend, Bulgan(2015)은 몽골어 유의 정도 부사를 acap[asar](극히, 매우)-маш[mash](아주, 매우)-нэн[nen](매우)-тун[tun](몹시), бүр[bür](더욱)-улам[ulam](더), гоц[gots](유난히)-гой д[goid](유독), ep[yer](도무지) -огт[ogt](전혀) 등과 같이 4개의 쌍으로 묶고, 이에 대응되는 한국어 유의 정도 부사를 무척-아주-매우-몹시, 더욱-더, 유난히-유독, 도무지-전혀 등으로 분류하여 통사구조에서 후행 성분과의 공기관계로 인한 의미 변화와 의미 자질에 관한 연구를 하였다.

바트나상 난딩토야(2010)는 한국어 정도부사는 몽골어보다 어휘가 다양하며, 보통 이상의 정도를 나타내는 부사는 의미가 비슷한 어휘가 많다는 특징이 있다고 하였다. 또한 상징부사의 경우 한국어의 의성어에는 단독형으로 사용되거나 음운 교체에 의한 어형 분화가 자주 일어나는데 비해 몽골어에서는 음운교체가 전혀 일어나지 않는 특징이 있다고 하였다. 이는 몽골어의 의성의태어에 모음조화 현상이 강하게 작용하기 때문이라 설명하였다.

김기선(2015, 2016)은 한국어와 몽골어의 긍정극어와 부정극어의 형태적 특성을 중심으로 비교하였다. 부정극어의 경우 단어형과 구형으로 나타나며, 한국어에 비해 몽골어는 단어형 부정극어의 수가 많지 않으며 구형으로 나타나는 부정극어의 수는 다양하다. 특히 'ᠳ'의 역할이 중요함을

알 수 있다. 또한 양 언어에서 유의적인 의미를 가진 부정극어라고 해서 그러한 극어들이 모든 발화상황이나 맥락에서 다 똑같이 쓰이지 않는다는 차이점이 있다.

독립언인 감탄사는 한국어에서는 품사로 분류하지만 몽골어에서는 단어가 아닌 문장으로 분류한다. 김기성(2013)은 한국어의 감탄사는 감정 감탄사, 의지 감탄사, 무의미 감탄사로 분류하는데 비해 몽골어의 감탄사는 하위분류 없이 하나로 묶어 설명하거나 감정 감탄사, 목축 감탄사로 양분한다고 했다. 감탄사의 사용 및 대응에 있어서 억양, 표정, 화맥, 전후 문맥의 상황 등에서 의미가 결정됨으로 1차적으로 의미적 유사성 차원에서 접근한 후, 2차적으로 소리까지 유사한 감탄사를 대응시켜 사용하는 것이 바람직하며, 어떠한 한 특정 의미는 여러 상황에 따라 매우 다양한 부가적 관련의미까지 나타낼 수 있다고 하였다.

<수식언>

Tsend, Bulgan(2015), 현대몽골어와 한국어 유의 정도 부사의 대조 연구, 이화여자대학교 박사학위논문.

바트나상 난딩토야(2010), 한국어와 몽골어 부사 대조 연구: 정도부사와 상징부사 중심으로, 서울시립대학교 석사학위논문.

Ц.Булган(2021), A comparative study on degree adverbs in Mongolian and Korean(

몽골어와 한국어의 정도부사 비교 연구), Ази Судлал, Vol.7, p.47-57.

김학선(2007), 현대 몽골어와 한국어의 부사 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.22.

첸드불강(2013), 한국어 정도부사 ‘아주, 매우, 몹시, 무척’에 대응되는 몽골어 표현, 한국어의미학회, 한국어의미학, Vol.41.

김미예(2024), 한국어 빈도부사 연구, 국제울란바타르대학교 석사학위논문.

김기선(2015), 한국어와 몽골어의 긍정극어 비교 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.40.

김기선(2016), 현대몽골어와 한국어의 부정극어 비교 연구 -형태적 특성을 중심으로-, 한국몽골학회, 몽골학, No.46.

<독립언>

김기성(2013), 현대몽골어와 한국어의 감탄사 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, No.35.

6. 조어법

6.1 파생법

조어법 연구는 30편으로 조사 연구와 더불어 가장 많은 연구가 이루어졌다. 파생법 연구로는 한국어 접사 연구, 한국어와 몽골어의 파생명사, 파생동사, 의성어 의태어 파생, 합성법 등의 연구가 있다. 학습자들이 조어법을 어려워하는 이유 중 하나가 한국어의 경우 사동접사와

피동접사의 형태가 같고 어기의 환경에 따라 결합하는 접사를 예측할 수 없기 때문이다. 마찬가지로 몽골어의 사동접사는 그 수가 한국어에 비해 많고 어기의 형태나 모음 환경에 따라 결합하는 접사가 다르다. 또한 자동사일 경우 사동접사와 같은 형태의 접사로 타동사를 만들고 다시 사동접사를 결합해야만 사동사를 만드는 경우가 많아 한국보다 복잡하기 때문이다. 합성법 연구로는 3편이 있는데, 1편은 합성에 관한 연구이고, 2편은 합성명사에 관한 연구이다.

이쉬.체렌허를러(2000)는 현대한국어와 몽골어의 조어법을 언어유형론적 특징을 전반적으로 기술하여 조어법 연구에 기초가 되었다.

파생법으로는 명사와 동사 파생법이 주를 이루는데, 어딩토야 앵흐타이왕(2012)은 한국어와 몽골어의 명사 파생 접미사를 대조하였는데, 명사, 동사, 형용사, 부사, 수사(몽골어), 불완전 어기에 붙는 접미사의 목록을 제시하고 유형을 대조 분석하였다. 또한 명사 파생접미사의 의미를 '인칭, 사물, 행위, 대우' 파생접미사로 나누어 대조 분석하였다.

동사파생법으로는 다오루나(2021) 현대 몽골 문어와 한국어 비교 연구가 있고, 현대 몽골어와 한국어의 동사파생법, 특히 동사파생 접시마 대조 연구가 많다. 강선화(2016)는 명사, 형용사, 동사, 부사, 불완전 어기에 붙는 동사 파생접사의 목록을 제시하고 두 언어의 공통점과 차이점을

제시하였다. 또한 한국어에만 있는 동사파생 접두사에 대해 기술하며 한국어의 접두사의 변천과정 즉, 실사 < 문법화 < 접두사로 변천하는 것은 Ц.гн грбаян의 접두사 발생과정 (단어 < 접두어 < 접두성 단어 < 접두사)과 상통한다고 하였다. 강선화(2015)는 한국어의 '-하다'와 몽골어의 '-хий -' 접사의 어원, 기능, 형태, 의미 등을 비교하였다. 두 접사는 '하다'와 'гэ-, хэмээ-'로부터 동사파생 접사화했거나 접사화 과정 중에 있으며, 한국어의 '-하다'는 이형태가 없이 사의 형태를 그대로 유지하여 동작성을 띤 고유어 명사, 한자어, 외래어, 부사(성상, 상징)어기에 결합하여 동사를 파생하는 생산적인 접사인 반면, 몽골어의 '-хий -' 접사는 'гэ-, хэмээ-' 동사로부터 음운 변이 과정을 거쳐 현대어의 'хий е'에 이르렀으므로 언어의 역사적 변천을 보여주는 이형태나 합성접사의 형태가 나타난다고 하였다.

<조어법>

이쉬.체렌허를러(2000). 현대 한국어 조어법의 언어유형론적 특징: 현대 몽골어와 대조를 중심으로, 서울대학교 석사학위논문.

<파생법-접사>

강선화(2016), 한국어 동사 파생접두사의 고찰, *Ази Судлал*, Vol.2, p.349-362.

Кан Сонь Хуа(2020), Солонгос хэлний г г гтээх '-и' дагаврын

талаарх судалгаа (한국어의 '-이' 파생접미사 연구), Ази Судлал, Vol.6, p.217-227.

<파생법-명사>

А. Нарангэрэл(2004), Монгол-Солонгос хэлний залгаврын аргаар үүссэн нэр үгийн харьцуулсан судалгаа (몽골어와 한국어의 파생명사 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

어딩토야, 앵흐타이왕(2012), 현대 한국어와 몽골어 명사 파생 접미사 대조 연구, 이화여자대학교 석사학위논문.

Д.Мягмарханд(2012), Монгол Солонгос хэлний нэрээс нэр үг бүтээх дагаврын харьцуулсан судалгаа (Хүний нэрийтгэл нэр үгийн утгын жишээн дээр) (몽한 명사에서 명사 파생 접사 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Ж.Пүрэвмаа(2021), Монгол, Солонгос хэлний нэрээс нэр үг бүтээх дагаврын зэрэгцүүлсэн судалгаа (жинхэнэ нэрээс хүнтэй холбоотой жинхэнэ нэр бүтээх дагаврын жишээн дээр) (몽한 명사에서 명사 파생 접사 대조 연구 (명사에서 인칭 명사 파생 접사를 중심으로)), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

<파생법-동사>

강선화(2016), Солонгос Монгол хэлний залгаврын аргаар үйл үг бүтэх ёсны зэрэгцүүлсэн судалгаа (한몽 동사 파생법 대조 연구), ОУУБИС Докторын

зэрэг горилох бүтээл.

수흐바타르, 아디아수릉(2008), 한국어와 몽골어의 동사 파생접미사 비교 연구, 고려대학교 석사학위논문.

다오루나(2012), 현대 몽골 문어와 현대 한국어의 동사 파생접미사 비교연구: 몽골 전통 문어를 바탕으로, 단국대학교 석사학위논문.

Ган Сонь Хуа(2006), Солонгос-Монгол хэлний үүсмэл үйл үгийн харьцуулал (한몽 파생동사 비교), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Кан Сонь Хуа(2015), Солонгос-монгол хэлний давтах ба үргэлжлэх утгатай үйл үг бүтээх дагаврын ажиглалт (한국어와 몽골어의 반복, 지속 의미의 동사 파생접사의 고찰), Ази Судлал, Vol.1, p.292-302.

스.아디아수릉(2016), 한국어와 몽골어의 동사 파생접미사 비교 (명사 어기에 붙는 동사파생 접미사 중심으로), Ази Судлал, Vol.2, p.240-247.

С.Адъяасүрэн(2017), 한국어와 몽골어의 동사 파생접미사 비교연구 - 형용사 어기에 붙는 동사 파생접미사 중심으로, Ази Судлал, Vol.3, p.298-308.

Кан Сонь Хуа(2018), Молол, солонгос хэлний үйл үг бүтээх олон утгатай залгавар ба ижил залгав (한몽 동사파생 다의 접사와 동의 접사 고찰), Ази Судлал, Vol.4, p.301-306.

Ц.Оюунгэрэл(2005), Монгол солонгос хэлний дагаврын аргаар бүтсэн үйл үгийн харьцуулал (몽한

접미사에 의한 파생동사 비교), IUU 학술지

Кан сонь хуа(2006), Солонгос, монгол хэлний үүсмэл үйл үгийн харьцуулал -Үйл үгээс үйл үг үүсгэх дагаврын жишээн дээр (한몽 파생동사 비교-동사에서 동사 파생접사를 중심으로), IUU 학술지

Кан Сонь Хуа(2012), Солонгос, монгол хэлний үйл үг үүсгэх аргыг харьцуулсан нь -Нэр үгээс үйл үг үүсэх нь(한몽 동사 파생법 비교-명사에서 동사 파생을 중심으로), Mongolica Ulaanbaatarensia, Vol.3, p.97-106.

Кан Сонь Хуа(2013), Солонгос, монгол хэлний дүрслэх ба авиа дуурайх язгуураас үйл үг бүтэх аргыг харьцуулал(한몽 의성어근, 의태어근에서 동사파생법 비교), Mongolica Ulaanbaatarensia, Vol.4, p.265-283.

Кан Сонь хуа(2015), Солонгос, монгол хэлний үйл үг бүтээх "хада" болон "-хий" дагаврын ажиглалт (한몽 동사 파생 접사 '하다'와 '-хий' 고찰), IUB Journal Vol.1, No.1, p.145-154.

아띠야수릉(2010), 한국어와 몽골어의 동사 어기에 붙는 동사 파생접미사 비교, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구 Vol.2, p.70-89.

강선화(2011), 한국어와 몽골어의 동사파생법 비교-체언에서 동사파생을 중심으로, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol.3, p.32-46.

강선화(2015), 한국어와 몽골어의 반복을 나타내는 동사파생접사의 고찰, 울란바타르대학교 한국학연구소, U.B.한국학연구, Vol.4, p.4-13.

강선화(2015), 한국어와 몽골어의 동사파생접사 '-하다' 접사와 '-хий -' 접사의 고찰, 한국몽골학회, 몽골학, No.42.

<파생법-부사, 의성어의태어>

강선화(2024), 한국어 부사파생접미사에 대한 고찰, АЗИ судлал, Vol.10, p.55-63.

Б.Пүрэвсүрэн(2015), Монгол, солонгос хэлний авиа дуурайх, дүрслх үгсээс үйл үг, тэмдэг нэр үг бүтэх нь (몽한 의성어, 의태어에서 동사, 형용사 파생 연구), Journal Олон улсын улаанбаатарын их суруугийн эрдэм шинжилгээний сэтгүүл, Vol.1, No.2, p.24-32.

Б.Пүрэвсан(2017), Монгол Солонгос хэлний дуурайх, дүрслэх үгийн бүтэх аргыг судлах нь(몽한 의성어 의태어 파생법 연구), АЗИ судлал, Vol.3, p.404-408.

6.2 합성법

합성법은 파생법에 비해 연구 논문이 상대적으로 적다. 김기선(2005)은 몽골어와 한국어의 합성어와 구를 구분할 수 있는 구문론적 기준과 의미론적 기준(의미적 융합), 그 밖의 보조적 기준(형태 변화, 의미적 결합 관계 등)에 대해 연구하였다. 다쉬남 어트경바타르(2021)는 합성어는

구성 요소들 사이의 결합에서 새로운 대상을 지시하는데, 두 나라가 어떤 문제에 대하여 생각하는 방법이나 태도 즉, 논리적 개념이 다르기 때문에 일치하지 않았다고 했다. 한국어의 합성어를 구문론적 결합 관계에 따라 통사적과 비통사적 합성어로 분류하지만 몽골어는 비통사적 합성어를 인정하기가 어렵다고도 했다. 품사별 합성어 구성이나 통사적 반복 합성어의 생성 유형, 방법은 유사하나 비통사적 반복 합성어의 경우 몽골어에서는 형성될 수 없다고 보았다.

<합성법>

О.Чулуунцэцэг(2006), Монгол - Солонгос хэлний нийлмэл үгийн харьцуулсан судалгаа (몽한 합성어 비교연구), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

Жон Бом Жү(2011), Солонгос ба Монгол хэл дэх нийлмэл нэр үгийн харьцуулсан судалгаа/үг бүтэх арга/ (한몽 합성명사 비교 연구-합성법 중심으로), ОУУБИС магистрын зэрэг горилох бүтээл.

다쉬남 어트경바타르(2021), 한국어와 몽골어 단어 형성법 대조 연구: 합성어를 중심으로, 강원대학교 석사학위논문.

김기선(2005), 몽골어와 국어의 합성어 대조 연구, 한국몽골학회, 몽골학, NO.18.

결론

이상과 같이 수교 이후 한국과

몽골의 석박사 논문과 학술지 소논문을 토대로 한국어 문법 연구 현황에 대해 알아보았다. 연구 현황 파악을 위해 음운론, 형태론, 통사론, 어휘·의미론, 기타(음운론, 계통연구) 등 네 가지 분야로 분류하였다. 수집한 자료는 총 366편이었고, 이 중 형태론 관련 연구는 131편(35.88%)이었다. 형태론 하위 분야로 품사 분류, 체언, 용언, 관계언, 수식언, 독립언, 조어법(파생법, 합성법)으로 나누어 연구논문을 분석하였다. 관형사를 제외한 형태론 전반에 걸친 연구가 이루어졌다. 그중에서도 관계언 연구가 46편(35.11%), 용언 연구가 31편(23.64%), 조어법 연구 연구가 30편(22.9%)으로 높게 나타났으며 이 중에서 격조사 연구가 34편으로 25.9%나 차지하였다. 동사 연구(어미 포함) 27편 20.61%, 파생법 연구가 25편 19.08%로 많은 연구가 이루어졌다. 한국에서 이루어진 연구는 62편 47.33%, 몽골에서 이루어진 연구는 69편 52.67%로 비슷하다. 형태론 관련 박사학위논문은 7편, 석사학위논문은 55편으로 전체의 47.33%나 차지한다.

지난 30여 년 동안 한국어 문법, 특히 한국어와 몽골어의 형태론 연구는 한국과 몽골에서 많은 연구가 이루어졌다. 통사론이나 어휘, 의미론 연구에도 심도 깊은 연구가 이루어졌다. 예전보다는 연구자가 감소하고 있고 학문적으로 한국어를 배우려는 학습자보다 실용 한국어를 배우려는 학습자가 증가하고 있다. 이미 언어학적 연구 성과를 바탕으로 한국학, 사회학, 몽골한국학, 한국

문화, 한국 경제, 국제관계 등 연구 분야가 확대되고 있고 이러한 현상은 더 극대화될 것이다.

참고문헌

강선화(2023), “몽골에서의 한국어 문법연구 현황”, 몽골 한국학의 성과와 과제, 몽골 한국학 학술대회, 국제울란바타르대학교 한국학연구소, p.68-87.

강선화(2023), “한국어 문법 연구 현황 -국제울란바타르대학교를 중심으로”, 국제울란바타르대학교 한국학연구소, IUU 한국학연구 5, p.135-146.

권성훈(2011), “몽골에서의 한국어 연구 동향과 과제”, 인문과학논집 제22집, 강남대학교 인문과학연구소.

김기성(2021), “한국의 현대몽골어 연구 30년 -연구 추세와 동향 파악을 중심으로-“, 몽골학 제65호, 한국몽골학회.

성비락(2008), “동아시아 정세분석: 몽골에서의 한국학이 어디로 가고 있는가”, 동아시아 브리프 3권 1호, 성균관대학교 성균중국연구소.

이성규(2021), “한국 몽골학의 현재와 미래”, 몽골학 제65호, 한국몽골학회.

최용기, 김명광(2020), “몽골에서의 한국어와 한국학 교육 현황과 과제”, 한·몽 수교 30주년 몽골에서의 한국어언어문화교육의 확장과 발전 방안, 국제한국언어문화학회(INK) 제

29차 국제학술대회.

ОУУБИС Эрдэм шинжилгээ, багшийн хөгжлийн төв(2020), Олон Улсийн Улаанбаатарын Их Сургуулийн Эрдэм шинжилгээний сэтгүүлд нийтлэгдсэн өгүүллийн жагсаалт(2003-2020 он), УБ.

<https://lib4u.online/?lib=humanities>

몽골 인문대학교 도서관

<https://lib4u.online/?lib=must>

몽골과학기술대학교 도서관

<https://catalog.num.edu.mn/>

몽골국립대학교 도서관

<http://catalog.msue.edu.mn/>

몽골국립사범대학교 도서관

<https://iuu.lib4u.net/>

국제울란바타르대학교 도서관

Солонгос хэлний 오빠 (ubbā-ax) хэмээх үгэнд илэрдэг неологизм утга¹

Ц. Баярмаа²

bayarmaa.ts@ulaanbaatar.edu.mn

Absract

This study presents as study meanings of Korean circumlocution of 오빠 (ubbā). The purpose of this study of to neologism meanings of Korean kinship terms by analyzing male terms of acquired 오빠 (ubbā) on the basis of the cognitive semantics. 오빠 (ubbā) is origanally used between siblings but being used in social relationships and many situations, they have had various meanings in Korean society.

Түлхүүр үг: неологизм, хэлний ба хэлний бус хүчин зүйл, шилжсэн утга

Удиртгал

Орчин үед үндэстний хэл харилцааны онцлог, хүмүүсийн амьдралын орчин, нийгэмд эзлэх байр суурь, нийгэм соёлын нөлөөлөл, мэдлэг боловсролын онцлог, нас хүйсийн ялгаатай байдал зэргээс шалтгаалж хэлний хэрэглээний сонголт ихэд өөрчлөгдөн хувьсаж байна. Нийгмийн олон нөхцөл байдалд хэлийг хэрэглэх, техник технологи хийгээд даяарчлал хурдацтай явагдаж, өөрчлөгдөн шинэчлэгдэхийн хэрээр маш олон тооны шинэ үг хэллэг, түүний шилжсэн утгыг олж мэдэх хэрэгцээ шаардлага бий болох нь дамжиггүй. Неологизм буюу шинэ үг хэллэг гэдэг нь аливаа хэлэнд өмнө нь илэрч байгаагүй ч

технологийн дэвшил, даяарчлал зэргээс үүдэн тус хэлээр ярилцагч ард түмний өдөр тутмын хэрэглээ болсон үгс гэж ойлгож болох юм³.

Монголд сүүлийн үед телевиз, мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан солонгос маягийн соёл, үг хэллэгийг бүх насны хүмүүс харж сонсож, туршиж мэдэрч байна. Ялангуяа солонгос кино, олон ангит телевизийн жүжиг, крор дуу хөгжмийн үгэнд гардаг 오빠 (ubbā) гэх үгийг зөвхөн залуучууд төдийгүй ахимаг насныхан ч харилцахдаа үе үе хэрэглэдэг болжээ. Солонгос хэл бол бусад хэлтэй харьцуулахад харилцагчаа хүндэтгэх ёс харьцангуй их илэрдэг хэл учир ураг төрөл, нийгмийн харилцаанд бусдыг дуудах нэр, нэршил ихэд хөгжсөн хэл юм. Тиймээс энэхүү бусдыг дуудах нэр нь үндсэн утгаас өөр утгаар их хэрэглэгдэж байгаа нь солонгос

¹ This work was supported by the Core University Program for Korean Studies of Ministry of Education of Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-OLU-2250006)

² ОУУБИС-ийн Солонгосын судлалын хүрээлэнгийн судлаач, доктор

³ Өлзийнаран, А., Наранчимэг, Б. (2018) Монгол хэлэнд илэрч буй неологизм ба түүний орчуулгын асуудалд, Орчуулга зүй ЭШБ, №06 (481), 89-р тал

хэл суралцагч төдийгүй телевиз үзэгч энгийн хүмүүст ч хачирхалтай санагддаг.

Уг судалгаа нь неологизм судлаач Ньюмаркийн ангилсан “шинэ утга агуулах хуучин үгс”-ийн дагуу солонгос хэлний 오빠 (ubbā) хэмээх үгийн шинэ утгыг судлах буюу энэ үгийн зөвхөн толь бичгийн цор ганц утга бус бичвэр, хэрэглээнээс хамаарсан бусад утгыг судлахад оршино.

Үүний тулд солонгосын зохиолын дуу, уран сайхны нэвтрүүлэг, олон ангит кино зэрэг контентод анализ, үнэлэлтийн аргаар шинжилгээ хийж зарим үр дүнг гаргасан.

Ажиглалт, судалгаа

오빠 (ubbā) буюу ах хэмээх үг нь солонгос хэлний 오라버니, 오라비 (урабони, ураби: эмэгтэй хүний насаар

ахмад ах) гэх үгээс гаралтай бөгөөд солонгос эх хэлний тайлбар толь дахь 오빠 (ubbā)-ийн тайлбарыг авч үзье.⁴

(1) ах-명사 (нэр үг)

여자가 형제나 친척 형제들 중에서 자기보다 나이가 많은 남자를 이르거나 부르는 말.

Эцэг эх нэгтэй ах дүүс ба хамаатан садан дотроос эмэгтэй дүү нь өөрөөсөө насаар ах эрэгтэй хүнийг нэрлэх болон дуудах үг.

(2) ах-명사 (нэр үг)

여자가 자기보다 나이가 많은 남자를 다정하게 이르거나 부르는 말.

Эмэгтэй хүн өөрөөсөө насаар ах эрэгтэй хүнийг дотночлон нэрлэн болон дуудах үг.

Үргэлжлүүлээд 오빠 (ubbā) солонгос-монгол хэлний зарим нэг толь бичигт хэрхэн орчуулагдсан байдлыг харж үзвэл дараахтай адил байв.

	Номын нэр	Зохиогчийн нэр, он	Орчуулсан байдал
1	Солонгос-Монгол хэлний толь	Бёнмү Ё, Соньхуа К, 2000 он	ах
2	Солонгос монгол толь бичиг	МУИС, ГХСС Солонгос судлалын тэнхим, 2006 он	Ах (эмэгтэй хүний)
3	Солонгос-Монгол толь бичиг	Эрдэнэчимэг Г, Баттөр Ж, 2010 он	ах
4	Солонгос өврийн толь бичиг	Монсудар, 2012 он	эмэгтэй хүний ах
5	Naver Dictionary	www.naver.com	1.ах 2. ах
6	Мишээл толь	Мөнхсоёлт Г, 2020 он	ах

Дээрхээс харвал 오빠 (ubbā) –г солонгос эх хэл төдийгүй монгол хэлнээ хөрвүүлэхдээ ч “ах” буюу “нэг

⁴ БНСУ-ын Эх хэлний үндэсний хүрээлэн, Солонгос хэлний их тайлбар толь, www.korean.go.kr

айлын хүүхдүүд дотроос насаар ахмад эрэгтэй” эсвэл “худ ураг төрлийн холбоотой насаар илүү эрэгтэйчүүдийг авгайлах нэр”-ийн утгаар ихэвчлэн авч үзсэн байна. Гэвч бодит хэрэглээнд зөвхөн энэ утгаар байдаггүйг мэдэж болно.

오빠 (ubbā) нь ураг төрлийн дуудах нэрээс нийгмийн нэршил болж эхэлсэн нь аж үйлдвэржилт эрчтэй явагдаж, залуучууд нэг дор цуглан үйлдвэрт олноороо ажиллах болсон 1970-аад оноос эхлэлтэй гэж үздэг.⁵ Үүнээс өмнөх уран зохиол, нийтийн дуу, кино урлагт 오빠 (ubbā) -г зөвхөн төрөл садангийн нэрээр хэрэглэж байсан бол 1971 онд зохиогдсон дуучин На Хүнагийн “오빠 (ubbā)” дуунд 오빠 (ubbā) нь төрсөн ах, ахмад ураг төрлийн хүн бус амраг, хайртай хүний дүрээр анх удаа илэрсэн нь энэ үг цаашлаад өөрийн үндсэн утгыг гээж, шилжсэн утга нь илүү өргөн цар хүрээтэй болох эхлэл нь болжээ. Цаашлаад 1980-аад он болоход 오빠 (ubbā) нь нэг хүнийг заахаас гадна олон хүнийг заадаг нийгмийн нэршил болж хувьсан өөрчлөгдсөн. Ялангуяа нийтийн соёл урлагийн шүтэн бишрэгч охид, бүсгүйчүүд өөрсдийн

хайрлаж хүндэтгэдэг эрэгтэй хүйсийн алдартныг тэдний тоглолт, фенүүдийн уулзалтын үеэр 오빠 (ubbā) -г ашиглан дуудах, нэрийдэх болсон нь энэ үгийг нийгмийн нэршил үг болоход томоохон нөлөө үзүүлсэн.

Дуучин Чу Юнпилийн “오빠 부대 (ubbā арми)” дуунд 오빠 (ubbā) нь шүтэн бишрэгч охид, бүсгүйчүүд цэргийн арми, анги нэгтгэл адил өөрсдийн 오빠 (ubbā) -г шүтэн бишрэхдээ дэг журамтай, хүндэтгэлтэй хандаж байгаа тухай гарч байгаа нь үүний нэг тод жишээ юм.

Эхлээд 2000-2008 он хүртэлх зохиолын болон крор дуунууд дотроос зөвхөн 오빠 (ubbā) орсон дууг сонгон анализ хийж үзэв.

1. 오빠 - 왁스 (2000)
2. 오빠 사랑해 - 하늘 (2001)
3. 오빠는 황보래용 - 이가희 (2001)
4. 오빠는 잘 있단다 - 현숙 (2002)
5. 오빠가 싫어졌어 - subway (2003) 11.
6. 오빠 믿지 - 정세희 (2005)
7. 오빠 잘 할 수 있어 - 노라조 (2007)
8. 오빠만 믿어 - 박현빈 (2007)
9. 오빠 - 이명주 (2007)
10. 오빠 - 블랙티 (2007)
11. 오빠 미워 - 자밀라 (2008)

Эдгээр дууны үгэнд 오빠 (ubbā) нь эрэгтэй, эмэгтэй аль ч дуучны хувьд тухайн хүний эцэг эх нэгтэй насаар ах эрэгтэй хүйсийн ахыг бус

⁵ Чон Дальён (2010): 1970-аад оноос эхлэн БНСУ-д аж үйлдвэрлэл эрчтэй хөгжиж, залуу хөвгүүд үйлдвэрт олноороо ажил эрхэлж цалин орлоготой болсноор кино үзэх, бүжгийн клубт очих, цэнгээний газраар үйлчлүүлэх нь ихсэж, үйлчлүүлэгч татахыг оролдсон үйлчилгээний эмэгтэй ажилчид тэднийг “убба” гэх дотно үгээр дууддаг болсон нь энэ үгийн төрөл садангийн үгээс гадна “эрчүүд”, “эр хүн”, “сайхан залуу” гэх утгаар хэрэглэгдэх эхлэл нь болжээ.

харин “янаг амраг”, “хайртай хүн”, “хонгор” гэх мэтийг заах утгатай байна. Ийнхүү аж үйлдвэрлэлтийн эхэн үеийн үйлчилгээний газруудад эрэгтэй зочныг дуудахад хэрэглэгддэг байсан 오빠 (ubbā) нь 1970, 80-аад онд шүтэн биширдэг эрэгтэй дуучин, жүжигчин гэх мэт олны танил болж, харин 2000-аад оноос эхлэн хүмүүс хоорондын эсрэг хүйсийн харилцааны чухал нэршил болж хувирсан нь харагдаж байна.

Тэгвэл 오빠 (ubbā) кинонд ямар шилжсэн утгаар илэрч байгааг “별에서 온 그대 (Тэнгэрээс буусан чи) олон ангит киноны хэсгээс авч үзье.

유세미: 오빠 아직도 그 사진 수사해? (чиндам)

Юү Сэми: Ах аа, танд тэр хэрэг сонин хэвээрээ л байна уу? (төрсөн ах дүү хоёр)

한유라: 나 아는 사람들, 오빠 아는 사람들, 최다 온 거 같은데... (연인)

Хан Юра: Миний таньдаг хүмүүс, ах таны таньдаг хүмүүс бүгд... (үерхдэг хосууд)

천송이: 오빠 어떻게 알았어요? (친구의 친형제)

Чон Суни: Ах аа та яаж мэдсэн юм бэ? (найзынх нь ах)

썸녀: 오빠들, 안 노세요? (초면)

Залуу охин: Ах нар аа, хамт хөгжилдөхгүй юу? (анх удаа уулзаж байгаа хүн)

Дээрх өгүүлбэрүүдэд 오빠 (ubbā) нь эцэг эх нэгтэй төрсөн ахыг, үерхдэг залууг, найзын төрсөн ахыг, тэр бүү хэл анх удаа уулзаж байгаа хүнийг ч мөн зааж байна.

Мөн телевизийн нэвтрүүлэгт ямар утгаар орж байгааг “슈퍼맨이 돌아왔다 (супер аав)” хэмээх нэвтрүүлгийн хэсгээс авч үзье.

박주리: 오빠 왜 그렇게 불안해? (선후배)

Паг Жүри: Ах аа, та яагаад ингээд сандраад байгаа юм бэ? (дээд ангийн оюутан)

Мөн баримтат нэвтрүүлэгт 오빠 (ubbā) ямар утгаар хэрэглэгдэж байгааг KBS сувгийн “부부 클리닉 (эхнэр нөхрийн харилцаа)” нэвтрүүлгийн 2017 оны дугаарын хэсгээс авч үзье.

난 우리 오빠를 만나 이렇게 결혼하는 걸 천만 다행이라고 생각해... 그쵸 오빠?

Би ахтайгаа уулзаад одоо ингээд гэр бүл болсноо үнэхээр азтай явдал гэж боддог.. Тийм биз дээ? Ах аа? (эхнэр нөхөр)

Дээрх нэвтрүүлгийн эхийг ажиглан харвал, 오빠 (ubbā) нэвтрүүлгийн зочин эмэгтэйн энгийн нэг “янаг амраг”, “хайртай хүн” бус албан ёсоор гэрлэсэн “нөхөр”, “хань” хэмээх утгаар илэрч байна. Үүнээс харвал 2000-аад оны сүүл үеэс эхлэн солонгосын нийгэмд

гэр бүлийн харилцаанд эхнэр нь нөхрөө дуудаж, нэрлэхдээ **오빠** (ubbā) –г өргөн ашигладаг болсныг мэдэж болж байна.

2016 онд гаргасан БНСУ-ын Эмэгтэйчүүд, Гэр бүлийн яамнаас авсан судалгаагаар солонгосын гэр бүл ялангуяа залуу гэр бүлийн 60 –70 хувьд эхнэр нь нөхрөөсөө насаар дүү байх тохиолдолд гэрлэхээсээ өмнө хийгээд дараа нь нөхрөө дуудаж, нэрлэхдээ **오빠** (ubbā)–г ашигладаг гэж хариулжээ. Үүний шалтгааныг асуусан асуултад “дотно санагддаг”, “дуудахад амар байдаг”, “нөхөр нь дуртай” гэх мэт хариулт давамгайлж байснаас харвал солонгосын нийгэмд **오빠** (ubbā) нь үндсэн утга санаатай нь харьцуулахад харьцангуй өргөн цар хүрээтэй нийгмийн нэршил болон хэрэглэгдэж байгааг мэдэж болж байна. Мөн **오빠** (ubbā)–г ийнхүү нийгмийн өргөн хүрээтэй нэршил болоход зөвхөн охид, эмэгтэйчүүдийн дан ганц оролцоо дутагдалтай болохыг мөн дээрх “нөхөр нь дуртай байдаг” асуулгын хариултаас харагдаж байна.

Эцэст нь **오빠** (ubbā) бусад үгтэй нийлж хэрхэн шинэ утга илэрхийлэх болсныг зарим нэг жишээн дээр тайлбарлаж, түүний нийгмийн ямар хэл шинжлэлд ямар үүрэг гүйцэтгэж буйг тайлбарлахыг хичээе.

오빠 바보 (ubbā rabu):

бабога 될 정도로 친오빠나 연상의 남자 친구를 따르는 여동생이나 여자

친구를 이르는 말 (Төрсөн ах эсвэл насаар ахмад найз залуудаа тэнэг юм шиг дэндүү сайн хандах, маш дотно нөхөрлөдөг эмэгтэй дүү эсвэл охиныг дууддаг үг)

Энэ үг **팔바보** (dali rabu) буюу охиноосоо өөр хэнийг ч мэддэггүй, охиндоо дэндүү хайртай аавуудыг нэрлэдэг үгээс үүсэлтэй байж болзошгүй бөгөөд тухайн үгийн хэрэглээнээс үзэхэд, төрсөн ахыг заах утгаас илүү эмэгтэй хүний эрэгтэй хүнийг гэх “нэг талын хайр” эсвэл “хэт гүнзгий хайрлах” утгыг илэрхийлдэг бололтой.

교회 오빠 (kyuhe ubbā):

교회에 다니는 오빠 혹은 교회에 다니는 것 같은 이미지의 남성을 지칭한다. 요즘은 전자의 의미보다 후자의 의미로 많이 사용된다

Энэ үг сүмд явдаг ах гэсэн утгатай бөгөөд анх энэ үгийн утга нь анхны утгаар буюу сүм, хийдэд очиж мөргөл хийдэг насаар ахмад эрэгтэй хүнийг нэрлэдэг үг байсан бол орчин үед түүний утга өөрчлөгдөж “сүмд явдаг хүн шиг сайхан сэтгэлтэй, боловсон, гитар сайн тоглодог, цэвэрхэн хувцасладаг, өөдрөг үзэлтэй эр хүн буюу нэг үгээр хэлбэл охидын мөрөөдлийн залуу” хэмээх утга давамгайлах болжээ.

Дүгнэлт

Дэлхий дахины гадаад хэлний боловсролд харилцааны ур чадварыг

юу юунаас ч илүүд үзэх болсон. Энэ нь гадаад хэлийг шинжлэх ухааны байр сууринаас гэхээс илүүтэй хүмүүс хоорондын харилцааны нэг чухал хэрэгсэл болгож үзэх болсонтой нягт холбоотой. Тэгэхлээр гадаад хэлийг сайн эзэмших гэдэг нь хэр олон үг мэддэг, хэдэн төрлийн хэл зүйг ашиглаж чаддагаас бус аливаа нөхцөлд харилцагч хүнтэйгээ хэлэхүйн үйлдлийг хэрхэн зөв хийх эсэхээс хамаардаг болжээ.

Тиймээс ч нийгмийн ийм хөгжлийн үрээр тодорхой хэмжээнд хувьсан өөрчлөгдөж буй шинэ үг хэллэг буюу неологизмийн нэг төрөл болох шинэ утга агуулах хуучин үгийн анализийг хийх гэж оролдлоо. Судалгаанаас харахад солонгос хэлний **오빠** (ubbā)-д үндсэн “ах” гэх ураг төрлийн дуудах нэрээс гадна “нөхөр, хань”, “хайртай хүн”, “янаг амраг”, “краш залуу”, “мөрөөдлийн эр хүн” гэх мэт олон төрлийн нийгмийн харилцааны неологизм утга илэрч байна. Энэ нь Недарландын эрдэмтэн М.Янсений тодорхойлсон неологизмын таван аргын нэг болох diachronic definition буюу үе шат, цаг хугацааны онцлогийн дагуу тухайн хэлэнд илэрч байгаагүй ч одоогийн хэлэнд илэрдэг хэлний бус буюу гадаад хүчин зүйл тухайлбал, нийгэм, эдийн засаг, техник технологи зэргээс ихээхэн хамааралтай болж болох талтай.

Солонгос хэл соёлыг сурч, судалж буй оюутан залуус өөрийн

хэлний харилцааны ур чадварыг нэмэгдүүлэхэд орчин цагийн солонгос хэлний үг хэллэгийн утгын хувьсал, хэрэглээний өөрчлөлтийг ч мөн адил мэдэх, мэдрэх шаардлага зайлшгүй тулгарч байна. Дээрх жишээ баримтад үндэслэн солонгос хэлэнд **오빠** (ubbā) хэмээх нэг үг ямар өргөн цар хүрээтэй утга санааг өөртөө агуулж байгааг олж мэдлээ. Цаашлаад солонгос хэл шинжлэлийн онол, арга зүй, мэдлэгийг бодит хэрэглээтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэхэд ашиглах, хэлний неологизм утгыг орчуулгын хичээлд оновчтой ашиглах, ийм төрлийн судалгааны ажлыг гүнзгийрүүлэн хийх нь зүйтэй.

Ном зүй

1. Бадамдорж, Д. (2001). Монгол хэлний утга судлал, Уб.,
2. Гэрэлмаа, Г. (2012). Хэрэглээний хэл шинжлэл, Уб.,
3. Өлзийнаран, А., Наранчимэг, Б. (2018). Монгол хэлэнд илэрч буй неологизм ба түүний орчуулгын асуудалд, Орчуулга зүй, ЭШБ, №06 (481),
4. Хэрэглээний хэл шинжлэл. (2016). ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэн, №7. Уб.,
5. Равдан, Э. (2009). Хэл шинжлэлийн утга зүй, Уб.,
6. БНСУ-ын Эх хэлний үндэсний хүрээлэн, Солонгос хэлний их тайлбар толь,

7. 강현자. 방송언어의 호칭어 사용 양상 연구, 언어와 문화 2, 201-218., 2017
8. 강희숙. 호칭어 사용에 대한 사회언어학적 분석, 10-1 한국사회언어학회., 2002
9. 김동식. 오빠의 의미론을 위하여, 월간문화예술. 한국문화예술위원회., 2004
10. 정달영. 한국어의 친족 호칭어와 지칭어 연구, 한민족문화연구, 197-211., 2010

Цахим эх сурвалж: www.korean.go.kr

Солонгос хэл суралцагчдын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг судлах нь¹

Б.Туяа²

tuya.b@ulaanbaatar.edu.mn

Б.Энхмаа³

Absract

대학에 진학하려는 학생들에게 어떤 대학, 어떤 전공을 선택할지는 대학생 생활뿐만 아니라 장래의 진로 결정과 인생 계획에도 영향을 미치는 중요한 문제이다. 최근 들어 감소세를 보이고 있긴 하지만, 고졸자의 75.4%가 대학에 진학하고 있는 몽골 같은 경우는 대학 진학이 인생의 매우 중요한 전환점이 되고 있음을 알 수 있다. 그러나 고등학생들은 실제 정보 없이 대학에 입학하고(D. Jargalmaa 2017; B. Bayarzul 2021), 일부 학생들은 자신이 선택한 직업에 대해 혼란스러워하며(Nyamdorj, 2015), 자신이 공부한 직업에 종사하는 사람들의 95%가 직업을 잘못 선택했다(N. Tsogzolmaa 2015)는 선행 연구 결과가 있다. 부모가 교사였다거나, 그런 직업이 수요가 많다는 이유 때문에 아이의 적성이나 능력에 맞는지를 알지 못한 채 학생에게 어떠한 전공을 선택하도록 강요하는 경우도 있다.

선행 연구는 고등학교 3학년 학생들을 대상으로 한 연구가 대다수이어서 본 연구에서는 한국어 학습자인 재학생을 중심으로 해서 그들의 전공 선택에 미치는 요인을 파악하였다. 연구 결과, 한국학, 한국어교사, 한국어통-번역 학과 학생 중 거의 절반(49.7%)이 취미와 관심을 바탕으로 한국어를 선택하고 해당 직업에 종사하고 싶어하는 것은 긍정적인 현상이다. 그러나 전공에 따라서 예를 들어, 한국학, 한국어 교사 등의 전공은 가족의 강요가 차지하는 비율(30%)이 적지 않다. 그리고 학생들이 무엇보다 “한국에서 공부할 가능성이 높다”는 이유로 한국어를 선택하여 공부하고 있으며, 그들의 최종 목표는 한국에서 공부하고 한국에서 생활하는 것이다. 한편으로는 한국의 외국인 유학생 정책이 이에 영향을 미치는 것으로 추측할 수 있으며, 이 문제에 대한 추가 연구를 통해 흥미로운 결과가 나올 수 있기를 기대한다.

주제어: 한국어 학습자, 전공 선택, 영향 요인

¹ This work was supported by the Core University Program for Korean Studies of Ministry of Education of Republic of Korea and the Korean Studies Promotion Service at the Academy of Korean Studies (AKS-2022-OLU-2250006)

² ОУУБИС-ийн солонгос хэлний боловсролын тэнхимийн профессор, доктор

³ ОУУБИС-ийн Солонгос хэл соёлын тэнхимийн төгсөгч

1. Удиртгал

Их, дээд сургуульд суралцах хүсэлтэй оюутнуудын хувьд аль их сургууль, ямар мэргэжлийг сонгох вэ гэдэг нь оюутны амьдралд төдийгүй ирээдүйн карьераа шийдэх, амьдралаа төлөвлөхөд чухал нөлөө үзүүлэх асуудал юм. Хэдийгээр сүүлийн жилүүдэд ЕБС төгсөгчдийн тоо багассан ч их, дээд сургуульд элсэгчдийн түвшин 75.4 хувьтай⁴ байгаа нь их, дээд сургуульд элсэн суралцах нь амьдралын маш чухал шийдвэрлэх мөч болохыг харуулж байна.

Гэтэл ЕБС-ийн сурагчид бодитой мэдээлэлгүйгээр их дээд сургуульд элсэн суралцаж (Д.Жаргалмаа 2017, Б.Баярзул 2021), зарим оюутнууд сонгосон мэргэжлийнхээ талаар эргэлзэж (Нямдорж, 2015), суралцсан мэргэжлээрээ ажиллаж байгаа хүмүүсийн 95% нь мэргэжлээ буруу сонгосон байна. Энэ нь хувь хүн, айл өрхийн болоод албан байгууллага, салбар цаашлаад улсын хөгжилд сөрөг нөлөөтэй болох нь тодорхой юм (Н.Цогзолмаа 2015). Үүнд нөлөөлж байгаа хүчин зүйлсийн нэг нь суралцагч ур чадвар гэхээсээ илүүтэйгээр ЭЕШ-ын оноогоор их, дээд сургууль, мэргэжлээ сонгох хандлага өндөр

байна. Их, дээд сургууль гэдэг хувь хүн нийгэмд хөл тавихаасаа өмнө өөрийн авьяас чадвараа хөгжүүлдэг газар байтал ЭЕШ-ын онооноос шалтгаалж сонголт хийснээр элсэн орсныхоо дараа суралцах сонирхолгүй болж, мэргэжлээ сольж, эсвэл сэтгэл ханамжгүй, хүсэл тэмүүлэлгүй суралцаж төгсөхөд хүрдэг. Мөн хүүхдийнхээ онцлог, ур чадварт тохирох эсэхийг анхаарахгүйгээр аав нь багш байсан юм чинь багш болчих, эсвэл ийм мэргэжил эрэлт хэрэгцээтэй гэх зэргээр нэг ёсны шахалтад орж сонголт хийх тохиолдол ч байдаг.

ЕБС төгсөгчид их сургуульд элсэх талаар, их сургуульд элсэхэд тухайн элсэх их, дээд сургуулийн нэр хүнд, сургалтын орчин, эцэг, эхийн нөлөө, ажлын байрны олдоц, зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар судалгаанууд хийгдсэн байна. Тухайн мэргэжлээр элсэн суралцаж буй оюутнуудаас хүссэн их сургууль, мэргэжлээр суралцахад нь ямар хүчин зүйлс хэрхэн нөлөөлж, ямар хүчин зүйлийг хамгийн түрүүнд авч үзэхэд хүргэж байгааг судалсан судалгаа дутмаг байх шиг байна. Иймд бид энэхүү судалгаагаар солонгос хэл суралцагч оюутнуудын мэргэжил сонголтод “сургуулийн онцлог, мэргэжлийн онцлог, мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ, мэргэжлээрээ ажиллах боломж, мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл, суралцагчийн зорилго, солонгос хэлийг сонгосон шалтгаан, бусдын нөлөө” гэх мэт хүчин зүйлс хэрхэн нөлөөлснийг

⁴ 2022~2023 оны хичээлийн жилд их, дээд сургуульд элсэгчдийн дотор тухайн жилд бүрэн дунд боловсрол эзэмшигчдийн эзлэх хувь 75.4 хувь болж, 2021~2022 оны хичээлийн жилийнхээс 7.2 нэгж хувиар буурсан байна (Үндэсний статистикийн хороо, 2022).

шинжлэхийг зорьж байна. Түүнчлэн дээрх хүчин зүйлсийн хооронд хамаарал байгаа эсэхийг судлахыг зорив. Зөвхөн нэгдүгээр курсийн оюутнуудаар зогсохгүй 2, 3, 4 курсийн оюутнуудын хувьд мэргэжил сонголтын ялгаа байгаа эсэхийг шинжлэв.

2. Сэдвийн судлагдсан байдал

2014 оноос хойших ахлах ангийн сурагчид болон оюутнуудын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн талаарх судалгаанууд цөөнгүй байна.

Н.Цогзолмаа (2014) “Мэргэжил сонголтын чиг баримжааг судалсан нь” бүтээлдээ мэргэжил сонголтын талаар хийсэн хэдэн судалгааг танилцуулсан байгаа бөгөөд түүний танилцуулсан Ч.Нямдоржийн (2015) судалгааны дүн сурагчид ирээдүйн мэргэжлээ сонгохдоо мэргэжлийн онцлог давуу байдлыг харгалзан үзэхээс гадна их, дээд сургууль, урамшуулалт тэтгэлэг зэрэг нийгмийн хүчин зүйлсийг илүү анхаарснаас мэргэжлээ буруу сонгоход хүрч байна. Мөн сурагчдын мэргэжил сонголтод тухайн элсэх их, дээд сургуулийн нэр хүнд, сургалтын орчин, эцэг, эх, багш нарын нөлөө багагүй байгаа нь сурагчид сонирхолгүй мэргэжлээрээ суралцах нөхцөлийг бүрдүүлж байна гэж гаргажээ. Мөн Н.Цогзолмаа (2015) судлаач дээрх судалгаанд МУБИС, Багшийн сургуулийн 1-р курсийн 220 оюутнаас бага боловсролын багшийн мэргэжил сонголтын талаар хийсэн

судалгааны дүнг танилцуулсан байгаа бөгөөд тус судалгаанд хамрагсдын 25.5% нь МУБИС бол улсын сургууль тул сонгосон, 20% нь хэрэгцээтэй мэргэжил гэж үзсэн, 19.5% нь өөрөө сонгосон, 18.6% нь хуваарь таарсан, 14% нь эцэг эх, гэр бүл, хамаатан садан нөлөөлсөн, 2.3% нь тэтгэлэг авах боломжтой гэж үзжээ.

Б.Болормаа, Б.Оюунсүрэн, Ч.Алтангэрэл, Ч.Цолмон (2015) нарын судалгаанд ахлах ангийн сурагчдын 79.3% нь мэргэжлээ сонгосон байна. Эдгээр сурагчдын мэргэжил сонголтод эцэг эх, ах эгч, найз нөхөд, эмээ өвөө, багш, өөрийн сонирхол, зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ зэрэг хүчин зүйлүүд нөлөөлсөн байгаа ба эдгээрээс хамгийн ихээр нөлөөлж байгаа нь өөрийн сонирхол, зах зээлийн эрэлт хэрэгцээ, эцэг эхийн нөлөө гэж үзжээ.

Б.Баярмагнай (2015) ЕБС-ийн төгсөх ангийн 719 сурагчдаас мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн талаарх судалгаа авсан ба судалгаанд хамрагсдын 40.5% нь гэр бүл, ах дүүс, 25.6% нь тухайн чиглэлийн байгууллага, 17% нь найз нөхөд, 10% багш, 6.9% нь бусад гэсэн үр дүн гарчээ. П.Бат-Эрдэнэ (2021) мөн адил ахлах ангийн сурагчдын мэргэжил сонголтод эцэг эхийн нөлөө их байгааг судалсан байна. Энэхүү судалгаанд “Таны хүрээллийн хүмүүсээс хэн нь таныг сонсож, таны сонгосон мэргэжлийн талаар ярилцаж зөвлөлддөг вэ” хэмээх асуултад судалгаанд хамрагсдын 59.3% нь аав

ээж, асран хамгаалагч, 35.9% нь найз нөхөд гэж хариулсан байна. Энэхүү судалгааны үр дүнгээс үзэхэд мэргэжил сонголтод эцэг эх, найз нөхдийн нөлөө их байгаа нь харагдаж байна.

Д.Жаргалмаа (2017) судлаач оюутны мэргэжил сонголтын шийдвэр гаргалтад нөлөөлөх хүчин зүйлсийн судалгааг нягтлан бодогч мэргэжлээр суралцагчдад голчлон хийсэн ба судалгааны үр дүнд ажлын байрны олдоц хамгийн их, үйл ажиллагаа явуулж буй байгууллага бүхэнд ажлын байр тогтмол байдаг гэх ойлголттой байгаа нь оюутнуудын мэргэжил сонголтод нөлөөлж байгаа тул мэргэжил сонгоход туслах чиг үүрэг бүхий ажлын хэсэг гарч, мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх арга хэмжээ, мэргэжил сурталчлах өдөрлөгүүдэд тус ажлын хэсэг тухайн мэргэжлийн талаарх үнэн зөв бодитой мэдээллээр оюутнуудыг хангаж ажиллах шаардлагатай байна гэж үзжээ. Мөн Б.Баярзул (2021) ЕБС-ийн төгсөх ангийн сурагчдын хувьд мэргэжил сонголт, ажил мэргэжлийн чиг баримжааны талаарх мэдээлэл өнгөц, сонголт хийх хүрээ бага байгаа тул ажил мэргэжлүүд, ажлын байрны орчин нөхцөл, олдоц, ажилтанд тавигдах шаардлага зэргийн талаар бодитой, үнэн зөв мэдээллээр хангах ажлыг эрчимжүүлэх шаардлагатай байна гэж үзжээ.

М.Дашбалжин (2022)-гийн сэтгэл судлалын мэргэжлээр суралцаж буй оюутнуудын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн талаарх

судалгаанд мэргэжил сонголтоо эрт сонгосон оюутнуудын хувьд өөрсдийн хүсэл сонирхлоо эрт тодорхойлсон гэж үзэж болох ба өөрийн хүсэл сонирхлоо тодорхойлж чадаагүй оюутнууд нь эцэг эхийн зөвлөгөөг дагах, нийгэмд эрэлт хэрэгцээтэй мэргэжил гэх мэтчилэн мэргэжил сонголтоо хийж байна гэсэн дүгнэлтэд хүрсэн байна.

3. Судалгааны арга

Судалгаанд хамрагсдын ерөнхий мэдээллээс гадна өмнөх судалгааны ажлуудад үндэслэн солонгос хэл суралцагчдын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлийг “сургуулийн онцлог, мэргэжлийн давуу тал, мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ, мэргэжлээр ажиллах боломж, мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл, бусдын нөлөө, солонгос хэл сонгосон шалтгаан, суралцагчийн зорилго” гэх мэт 8 хувьсагчаар тодорхойлсон. Судалгааны түүврийг сонгохдоо солонгос хэлний сургалттай их дээд сургуулиас төлөөлөх чадвар бүхий төрийн өмчит сургуулиас 2 сургууль (МУИС, ШУТИС), хувийн сургуулиас 2 сургууль (ХУИС, ОУУБИС)-ийг сонгон солонгос хэлний орчуулагч, солонгос судлал, солонгос хэлний багшийн ангийн нийт 161 оюутнаас судалгааны өгөгдлийг цуглуулж, SPSS программ ашиглан дүн шинжилгээ хийсэн болно.

Тус судалгаагаар солонгос хэл суралцагч оюутнуудын их, дээд сургуульд элсэн ороход

“сургуулийн онцлог, мэргэжлийн давуу тал, мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ, мэргэжлээрээ ажиллах боломж, мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл, бусдын нөлөө, суралцагчийн зорилго, солонгос хэлийг сонгосон шалтгаан” гэх мэт хүчин зүйлсийн аль нь давамгайл нөлөөлж байгааг, мөн эдгээр хүчин зүйлс ба мэргэжлийн хооронд хамаарал байгаа эсэхийг тодорхойлохыг зорилго. Энэхүү зорилгод хүрэхийн тулд дараах асуултыг дэвшүүлж байна.

Солонгос хэл суралцагчдын мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлс болон суралцагчдын сонгон суралцаж буй мэргэжил хооронд хамаарал байна уу?

Энэхүү асуултад хариулахын тулд эхлээд давтамжийн шинжилгээ ба хураангуй шинжилгээг хийв. Дараа нь дараах 9 таамаглалыг дэвшүүлж, бүлгүүдийн давтамжийн тархалтыг харьцуулах солбицлын шинжилгээ хийж, хувьсагч хооронд хамаарал байгаа эсэхийг Chi-Square test-ээр ач холбогдлын түвшнийг шалгав.

Нэгдүгээр таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургууль харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургууль харилцан хамааралтай.

Хоёрдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба курс харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй

мэргэжил ба курс харилцан хамааралтай.

Гуравдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлийн давуу тал харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлийн давуу тал харилцан хамааралтай.

Дөрөвдүгээр таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн онцлог харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн онцлог харилцан хамааралтай.

Тавдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл харилцан хамааралтай.

Зургаадугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба бусдын нөлөө харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба бусдын нөлөө харилцан хамааралтай.

Долоодугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан харилцан хамааралгүй.

H_0I Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан харилцан хамааралтай.

Наймдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба суралцагчийн зорилго харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба суралцагчийн зорилго харилцан хамааралтай.

Есдүгээр таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба цаашдын зорилго харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба цаашдын зорилго харилцан хамааралтай.

4. СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулдаг дараах /ОУУБИС, МУИС, ХУИС, ШУТИС/ сургуулиудад солонгос хэлний орчуулагч, солонгос хэлний багш, солонгос судлал мэргэжлээр суралцаж буй 161 оюутнаас Google forms программ ашиглан судалгаа авсан бөгөөд SPSS программ ашиглан анализ хийв.

Судалгаанд хамрагсдын 86.3% нь эмэгтэй, 13.7% нь эрэгтэй байгаа бөгөөд 36.6% нь 17–20 насныхан, 51% нь 21–23 насныхан, 12.4% нь 24–өөс дээш насныхан байна. Судалгаанд оролцогчдын 63.4% нь “солонгос хэл орчуулга”, 22.4% нь “солонгос судлал”, 14.3% нь “солонгос хэлний багш” мэргэжлээр суралцдаг байна. Мөн тэдний 21.1% нь 1–р курс, 23.6% нь 2–р курс, 28.6% нь 3–р курс, 26.7% нь 4–р курсийн оюутнууд байна. Эдгээр оюутнуудын дийлэнх нь буюу 60.2% нь “одоохондоо ТОРИК–ийн оноогүй” байгаа ба 8.7% нь “ТОРИК–ийн 1~2” дугаар түвшинтэй, 22.4% нь “ТОРИК–ийн 3~4” дүгээр түвшинтэй, 8.7% нь

“ТОРИК–ийн 5~6” дугаар түвшинтэй байна.

Мэргэжил сонголтод сургуулийн онцлог хэрхэн нөлөөлсөн талаар сургуулийн нэр хүнд 26.1%, багшийн нэр хүнд 4.3%, өмчийн хэлбэр 6.2%, солонгос багш ихтэй 30.4%, тэтгэлэг авах боломж их 16.1%, сургалтын орчин 11.2%, төгсөгчдийн карьер 5.6% гэж үзжээ. Үүнээс үзэхэд “солонгос багш их” хэмээх хүчин зүйл бусад хүчин зүйлсээс давамгайлж байна. Харин мэргэжил сонголтод тухайн мэргэжлийн давуу тал хэрхэн нөлөөлсөн талаар нийт оюутнуудын 42.2% нь “солонгост суралцах боломж өндөр”, 17.4% нь “мэргэжлийн хүсэл сонирхол”, 10.6% нь “мэргэжлээрээ ажиллах боломж өндөр”, 9.9% нь “ахисан түвшинд суралцах боломж өндөр” гэж үзжээ. Судалгаанд хамрагсдын 14.9% нь өөрийн суралцаж буй мэргэжлийн нийгэм дэх эрэлт хэрэгцээг “маш өндөр”, 43.5% нь “өндөр”, 37.3% нь “дунд”, 3.7% нь “бага”, 0.6% нь “маш бага” гэж үнэлсэн байна. Судалгаанд оролцогчдын 37.9% нь төгсөөд мэргэжлээрээ ажиллах боломж “өндөр” гэж үзсэн бол 48.4% нь “дунд”, 7.5% нь “бага”, үлдсэн 6.2% нь сайн мэдэхгүй байна гэж үзжээ. Мөн судалгаанд оролцогчдын 70.8% нь сургуулиа төгсөөд мэргэжлээрээ ажиллахыг хүсэж байгаа бол 5.0% нь мэргэжлээрээ ажиллахыг хүсэхгүй, 24.2% нь мэргэжлээрээ ажиллах эсэхээ сайн мэдэхгүй байна.

Дэлхийн олон хэл дундаас яагаад зөвхөн солонгос хэлийг сонгон суралцах

болсон шалтгааныг асуусан асуултад 49.7% нь “хобби, сонирхлын үүднээс”, 19.9% нь “солонгос хэл хэрэглэгчдийн тоо ихсэж байгаа учраас”, 0.6% нь “солонгосын зан заншил болон соёлыг гүн гүнзгий судлахын тулд”, 10.6% нь “дуртай жүжигчдийнхээ тоглосон уран бүтээлүүдийг эх хэл дээр нь хадмалгүй үзэхийн тулд”, 14.9% нь “өгүүлбэрийн бүтэц нь монгол хэлтэй төстэй тул сурахад хялбар санагдсан учраас”, 4.3% нь “дуудлага нь зөөлөн учраас” гэж дүгнэжээ. Суралцагчдыг солонгос хэл сурахад нөлөөлсөн бусдын нөлөөнөөс 52.2% нь “солонгосын соёлын давлагаа”, 24.8% нь “солонгос компани эсвэл солонгостой холбоотой ажил”, 13.7% нь “амьдралын шаардлага”, 6.2% нь “гэр бүлийн шахалт”, 3.1% нь “найз нөхөд” гэж хариулжээ. Нийт

оролцогчдын талаас дээш хувь нь солонгосын соёлын давлагаагаар дамжуулан солонгос хэлийг хобби болон сонирхлынхоо дагуу сонгон суралцаж байгаа нь харагдаж байна.

Солонгос хэл сурч буй зорилгын 29.8% нь “солонгост ахисан түвшинд суралцах”, 27.3% нь “солонгост ажиллаж амьдрах”, мөн 27.3% нь “мэргэжлийн боловсон хүчин болох”, 11.2% нь “хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх”, 3.7% нь “диплом л авахын тулд”, 0.6% нь “монголд ахисан түвшинд суралцах” гэж гарчээ. Нийт судалгаанд оролцсон оюутнуудын ихэнх нь солонгос улсад ахисан түвшинд суралцах, тэнд ажиллаж амьдрах сонирхолтой болох нь харагдаж байна. Дээрх агуулгыг доорх хүснэгтэд харуулав

ангилал		давтамж ба хувь	ангилал		хувь
хүйс	эр	(22) 13.7%	нас	17-20	(59) 36.6%
	эм	(139) 86.3%		21-23	(82) 51%
мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	(102) 63.4%	курс	24 ба түүнээс дээш	(20) 12.4%
	солонгос судлал	(36) 22.4%		1-р курс	(34) 21.1%
ТОPIK-ийн түвшин	солонгос хэлний багш	(23) 14.3%		2-р курс	(38) 23.6%
	ТОPIK 1-2	(14) 8.7%		3-р курс	(46) 28.6%
	ТОPIK 3-4	(36) 22.4%		4-р курс	(43) 26.7
	ТОPIK 5-6	(14) 8.7%		сургуулийн нэр хүнд	(42) 26.1%
	Одоохондоо ТОPIK оноогүй.	(97) 60.2%		багшийн нэр хүнд	(7) 4.3%

мэргэжлийн давуу тал	ахисан түвшинд суралцах боломж өндөр	(16) 9.9%	сургуулийн онцлог	өмчийн хэлбэр (улсын, хувийн)	(10) 6.2%
	мэргэжлээрээ ажиллах боломж өндөр	(17) 10.6%		солонгос багш ихтэй	(49) 30.4%
	мэргэжлийн хүсэл сонирхол	(28) 17.4%		тэтгэлэг авах боломж их	(26) 16.1%
	солонгост суралцах боломж өндөр	(68) 42.2%		сургалтын орчин	(18) 11.2%
мэргэжлийн эрэлт хэрэгцээ	маш их	(24) 14.9%	мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл	төгсөгчдийн карьер	(9) 5.6%
	их	(70) 43.5%		тийм	(114) 70.8%
	дунд	(60) 37.3%		үгүй	(8) 5.0%
	бага	(6) 3.7%		мэдэхгүй байна	(39) 24.2%
	маш бага	(1) 0.6%			
мэргэжлээрээ ажиллах боломж	өндөр	(61) 37.9%	бусдын нөлөө	солонгосын соёлын давллага	(84) 52.2%
	дунд	(78) 48.4%		солонгостой холбоотой ажилд орох	(40) 24.8%
	бага	(12) 7.5%		амьдралын шаардлага	(22) 13.7%
	мэдэхгүй	(10) 6.2%		гэр бүлийн шахалт	(10) 6.2%
				найз нөхдийн нөлөө	(5) 3.1%
суралцагчийн зорилго	мэргэжлийн боловсон хүчин болох	(44) 27.3%	солонгос хэлийг сонгосон шалтгаан	хобби, сонирхол	(80) 49.7%
	монголд ахисан түвшинд суралцах	(1) 0.6%		солонгос хэл хэрэглэгчдийн тоо	(32) 19.9%
	солонгост ахисан түвшинд суралцах	(48) 29.8%		солонгос орны зан заншил, соёл	(1) 0.6%
	солонгост ажиллаж амьдрах	(44) 27.3%		дуртай жүжигчдийн тоглосон уран бүтээл	(17) 10.6%
	хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх	(18) 11.2%		өгүүлбэрийн бүтэц нь монгол хэлтэй төстэй тул сурахад хялбар	(24) 14.9%
	диплом л авахын тулд	(6) 3.7%		дуудлага нь зөөлөн	(7) 4.3%

Судалгаанд хамрагдсан оюутнуудын суралцаж буй мэргэжлээс шалтгаалан мэргэжил сонголтод нөлөөлж буй хүчин зүйлсийн давтамжийн тархалт хэр зэрэг байгааг мөн суралцагчдын суралцаж буй “мэргэжил” ба “суралцаж буй сургууль”, “суралцаж буй курс”, “сургуулийн онцлог”, “мэргэжлийн давуу тал”, “суралцагчийн зорилго”, “солонгос хэл сонгосон шалтгаан”, “бусдын нөлөө”, “мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл”, мөн “солонгос хэл сонгосон шалтгаан” ба “суралцагчийн зорилго” гэх мэт хүчин зүйл тус бүр хоорондоо хамааралтай эсэхийг Chi-Square test ашиглан шинжилж үзсэн ба түүний үр дүнг доор тайлбарлав.

Нэгдүгээр таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургууль харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургууль харилцан хамааралтай.

Судалгаанд хамрагдсан суралцагчдын суралцаж буй мэргэжил тус бүрээр сургуулийн ялгаатай байдлыг авч үзвэл солонгос хэлний орчуулагч мэргэжлээр ОУУБИС-д суралцагсад 45.1% буюу бусад сургуулиас өндөр хувийг, солонгос судлал мэргэжлээр суралцагсад ОУУБИС болон МУИС-д ижил 50.0%-ийг, солонгос хэлний багш мэргэжлээр ОУУБИС-д суралцагсад 60.9% буюу бусад сургуулиас өндөр хувийг эзэлж байна. Ач холбогдлын түвшин $p=.001$ байгаа тул нэгдүгээр таамаглалын хувьд тэг таамаглал үгүйсгэгдэж, алтернатив таамаглал багтлагдав. Өөрөөр хэлбэл суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн хооронд хамаарал байна.

(N=161)

Ангилал			Сургууль				
			ОУУБИС	МУИС	ХУИС	ШУТИС	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч		46 (45.1%)	28 (27.5%)	19 (18.6%)	9 (8.8%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал		18 (50.0%)	18 (50.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш		14 (60.9%)	2 (8.7%)	7 (30.4%)	0 (0.0%)	23 (100.0%)
	Нийт		78 (48.4%)	48 (29.8%)	26 (16.1%)	9 (5.6%)	161 (100.0%)
Chi-Square (p)			23.853 ^a (.001)***				

* $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Хоёрдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба курс харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба курс харилцан хамааралтай.

Суралцагчдын суралцаж буй мэргэжлээс шалтгаалан курсийн ялгаатай байдлыг авч үзвэл солонгос

хэлний орчуулагч мэргэжлийн хувьд 2, 3 дугаар курст ижил 27.5%-ийг эзэлж байгаа бол солонгос судлал мэргэжлийн хувьд 3 дугаар курст илүү төвлөрсөн байна. Харин солонгос хэлний багш мэргэжлээр суралцагчид 1, 4 дүгээр курст ижил тэнцүү 39.1%-ийг эзэлж байна. Ач холбогдлын түвшин $p=.045$ байгаа тул суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжил ба курсийн хооронд хамаарал байна.

(N=161)

Ангилал			Курс				
			1	2	3	4	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч		20	28	28	26	102
			(19.6%)	(27.5%)	(27.5%)	(25.5%)	(100.0%)
	солонгос судлал		5	9	14	8	36
			(13.9%)	(25.0%)	(38.9%)	(22.2%)	(100.0%)
	солонгос хэлний багш		9	1	4	9	23
			(39.1%)	(4.3%)	(17.4%)	(39.1%)	(100.0%)
Нийт			34	38	46	43	161
			(21.1%)	(23.6%)	(28.6%)	(26.7%)	(100.0%)
Chi-Square (p)			12.866 ^a (.045)*				

* $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Гуравдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлийн давуу тал харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлийн давуу тал харилцан хамааралтай.

Солбицлын шинжилгээний үр дүнгээс суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжлээс шалтгаалаад мэргэжлийн ямар давуу талыг илүүд үзсэнийг харвал, солонгос хэлний

орчуулагч (52.9%), солонгос судлал (50.0%) мэргэжлээр суралцаж буй оюутнууд солонгост суралцах боломж өндөр гэж үзэж байгаа бол солонгос хэлний багш мэргэжлээр суралцаж буй оюутнуудын дийлэнх (34.8%) нь мэргэжлээрээ ажиллах боломж өндөр гэж үзжээ. Хувьсагч хоорондын хамаарал 0.05-ын ач холбогдлын түвшинд үндэслэн хүлээн зөвшөөрөгдөж ($p=.005$) байгаа тул суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлийн давуу талын хооронд хамаарал байгаа нь батлагдав.

(N=161)

Ангилал		Мэргэжлийн давуу тал				Нийт
		Мэргэжлийн дур сонирхол	Мэргэжлээрээ ажиллах боломж өндөр	Ахисан түвшинд суралцах боломж өндөр	Солонгост суралцах боломж өндөр	
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	24 (23.5%)	9 (8.8%)	15 (14.7%)	54 (52.9%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал	11 (30.6%)	2 (5.6%)	5 (13.9%)	18 (50.0%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш	3 (13.0%)	8 (34.8%)	6 (26.1%)	6 (26.1%)	23 (100.0%)
	Нийт	38 (23.6%)	19 (11.8%)	26 (16.1%)	78 (48.4%)	161 (100.0%)
Chi-Square (p)		18.542 ^a (.005)**				

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Дөрөвдүгээр таамаглал

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн онцлог харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн онцлог харилцан хамааралтай.

Мэргэжил ба сургуулийн онцлогийн солбицлын шинжилгээний үр дүнгээс харахад сургуулийн онцлогт нөлөөлж буй бүх хүчин зүйлс солонгос хэлний орчуулагчийн мэргэжилд төвлөрч байгаа ба р утга .584 байгаа нь статистик ач холбогдолгүй бөгөөд суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба сургуулийн онцлог харилцан хамааралгүй болохыг илтгэж байна.

(N=161)

Ангилал		Мэргэжил			
		Солонгос хэлний орчуулагч	Солонгос судлал	Солонгос хэлний багш	Нийт
Сургуулийн онцлог	Сургуулийн нэр хүнд	28 (66.7%)	10 (23.8%)	4 (9.5%)	42 (100.0%)
	Багшийн нэр хүнд	6 (85.7%)	0 (0.0%)	1 (10.0%)	7 (100.0%)
	Өмчийн хэлбэр (улсын, хувийн)	6 (60.0%)	3 (30.0%)	1 (10.0%)	10 (100.0%)
	Солонгос багш ихтэй	31 (63.3%)	10 (20.4%)	8 (16.3%)	49 (100.0%)
	Тэтгэлэг авах боломж их	12 (46.2%)	9 (34.6%)	5 (19.2%)	26 (100.0%)
	Сургалтын орчин	12 (66.7%)	2 (11.1%)	4 (22.2%)	18 (100.0%)
	Төгсөгчдийн карьер	7 (77.8%)	2 (22.2%)	0 (0.0%)	9 (100.0%)
	Нийт	102 (63.4%)	36 (22.4%)	23 (14.3%)	161 (100.0%)
	Chi-Square (p)		10.361 ^a (.584)		

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Тавдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл харилцан хамааралтай.

Мэргэжил тус бүрээр мэргэжлээрээ

ажиллах хүсэл хэрхэн байгааг шинжилж үзэхэд солонгос хэлний орчуулагч мэргэжлийн хувьд 73.5% нь, солонгос судлал мэргэжлийн хувьд 55.6% нь, солонгос хэлний багшийн 82.6% нь мэргэжлээрээ ажиллахыг хүсэж байна. Ач холбогдлын түвшин $p=0.076$ байгаа тул суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүслийн хооронд хамааралгүй байна.

(N=161)

Ангилал		Мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл			
		Тийм	Үгүй	Мэдэхгүй байна	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	75 (73.5%)	3 (2.9%)	24 (23.5%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал	20 (55.6%)	3 (8.3%)	13 (36.1%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш	19 (82.6%)	2 (8.7%)	2 (8.7%)	23 (100.0%)
	Нийт	114 (70.8%)	8 (5.0%)	39 (24.2%)	161 (100.0%)
Chi-Square (p)		8.459* (.076)			

* $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Зургаадугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба бусдын нөлөө харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба бусдын нөлөө харилцан хамааралтай.

Мэргэжил сонголтод бусдын нөлөө хэр зэрэг байсныг мэргэжлээр нь аваад үзвэл, солонгос хэлний орчуулагч мэргэжлийн хувьд солонгосын соёлын

давлагаа хэмээх хүчин зүйл бусад хүчин зүйлээс илүү буюу 52.9 хувийг эзэлж байна. Харин солонгос судлал, солонгос хэлний багш мэргэжлийн оюутнуудын хувьд “гэр бүлийн шахалт” тус бүр 33.3%, 30.4%-ийг эзэлж байгаа нь бусад хүчин зүйлсээс илүү хувийг эзэлж байна. Chi-Square test-ийн үр дүнгээс харахад $p=.686$ байгаа ба энэ нь суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба бусдын нөлөө харилцан хамааралгүй болохыг илэрхийлж байна.

(N=161)

Ангилал		Бусдын нөлөө					
		Солонгосын соёлын давлагаа	Солонгостой холбоотой ажилд орох	Найз нөхөд	Гэр бүлийн шахалт	Амьдралын шаардлага	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	54 (52.9%)	1 (1.0%)	33 (32.4%)	25 (24.5%)	11 (10.8%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал	9 (25.0%)	0 (0.0%)	9 (25.0%)	12 (33.3%)	4 (11.5%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш	6 (26.1%)	0 (0.0%)	6 (26.1%)	7 (30.4%)	3 (13.0%)	23 (100.0%)
	Нийт	44 (27.3%)	1 (1.0%)	48 (29.8%)	44 (27.3%)	18 (11.2%)	161 (100.0%)
		Chi-Square (p)					
		5.650* (.686)					

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Долоодугаар таамаглал

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан харилцан хамааралтай.

Суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжлээс шалтгаалаад солонгос хэл сонгосон шалтгааныг авч үзвэл,

бусад хүчин зүйлээс илүү “хобби, сонирхол”-ийн эзлэх хувь 3 мэргэжлийн хувьд адилхан өндөр (солонгос хэлний орчуулагч 53.9%, солонгос судлал 36.1%, солонгос хэлний багш 52.2%) байна. Chi-Square test-ийн үр дүнгээс харахад $p=.521$ байгаа ба энэ нь суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан харилцан хамааралгүй болохыг илтгэж байна.

(N=161)

Ангилал		Солонгос хэл сонгосон шалтгаан						
		Хэрэглэгчдийн тоо	Хобби, сонирхол	Дуртай жүжигчний бүтээл	Солонгосын соёл, зан заншил	Сурахад хялбар	Дуудлага зөөлөн	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	19 (18.6%)	55 (53.9%)	9 (8.8%)	1 (1.0%)	15 (14.7%)	3 (2.9%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал	9 (25.0%)	13 (36.1%)	5 (13.9%)	0 (0.0%)	4 (17.4%)	0 (0.0%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш	4 (17.4%)	12 (52.2%)	3 (13.0%)	0 (0.0%)	4 (17.4%)	0 (0.0%)	23 (100.0%)
	Нийт	32 (19.9%)	80 (49.7%)	17 (10.6%)	1 (0.6%)	24 (14.9%)	7 (4.3%)	161 (100.0%)
Chi-Square (p)		9.116* (.521)						

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Наймдугаар таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба суралцагчийн зорилго харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн суралцаж буй мэргэжил ба суралцагчийн зорилго харилцан хамааралтай.

Солбицлын шинжилгээний үр дүнгээс суралцагчийн сонгон суралцаж буй мэргэжлээс шалтгаалаад цаашдын зорилго юу болохыг авч үзвэл солонгос хэлний орчуулагч мэргэжлээр

суралцагчдын 32.4% нь цаашид солонгост ахисан түвшинд суралцах, солонгос судлалын мэргэжлийн оюутнуудын 33.3% нь солонгост ажиллаж амьдрах, солонгос хэлний багш мэргэжлээр суралцаж буй оюутнуудын 30.4% нь солонгост ажиллаж амьдрахыг хүсэж, зорьж байгаа нь харагдаж байна. Chi-Square test-ийн үр дүнгээс харахад ач холбогдлын түвшин 986 байгаа ба “мэргэжил”, “суралцагчийн зорилго”-ын хооронд хамааралгүй байна.

(N=161)

Ангилал		Суралцагчдын зорилго						
		Мэргэжлийн боловсон хүчин болох	Монголд ахисан түвшинд суралцах	Солонгост ахисан түвшинд суралцах	Солонгост ажиллаж амьдрах	Хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх	Диплом л авах	Нийт
Мэргэжил	солонгос хэлний орчуулагч	29 (28.4%)	1 (1.0%)	33 (32.4%)	25 (24.5%)	11 (10.8%)	3 (2.9%)	102 (100.0%)
	солонгос судлал	9 (25.0%)	0 (0.0%)	9 (25.0%)	12 (33.3%)	4 (11.5%)	2 (5.6%)	36 (100.0%)
	солонгос хэлний багш	6 (26.1%)	0 (0.0%)	6 (26.1%)	7 (30.4%)	3 (13.0%)	1 (4.3%)	23 (100.0%)
	Нийт	44 (27.3%)	1 (1.0%)	48 (29.8%)	44 (27.3%)	18 (11.2%)	6 (3.7%)	161 (100.0%)
Chi-Square (p)				2.770* (.986)				

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Есдүгээр таамаглал:

H_0 : Суралцагчийн солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба цаашдын зорилго харилцан хамааралгүй.

H_1 : Суралцагчийн солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба цаашдын зорилго харилцан хамааралтай.

Суралцагчдын солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба цаашдын зорилгын солбицлын шинжилгээний үр дүнгээс авч үзвэл, солонгос хэл хэрэглэгчдийн тоо ихсэж байгаа учраас мэргэжлийн боловсон хүчин болохыг зорьж буй суралцагчийн хувь (43.8%) өндөр байна. Хобби, сонирхолдоо хөтлөгдөн солонгос хэлийг сонгон

суралцаж байгаа оюутнуудын хувьд цаашид солонгост ажиллаж, амьдрах зорилго өндөр хувь (33.8%)-тай байна. Сурахад хялбар, дуудлага зөөлөн гэж үзэж байгаа суралцагчдын хувьд ч мөн адил солонгост ахисан түвшинд суралцах (50%), тэнд ажиллаж амьдрах (42.9%)-ыг зорьж байгаа нь өндөр хувийг эзэлж байна. Chi-Square test-ийн үр дүнгээс харахад p утга .013 байгаа тул есдүгээр таамаглалын хувьд тэг таамаглал үгүйсгэгдэж, алтернатив таамаглал батлагдав. Өөрөөр хэлбэл суралцагчдын солонгос хэлийг сонгон суралцаж буй шалтгаан ба цаашдын зорилгын хооронд хамаарал байна.

(N=161)

Ангилал	Суралцагчдын зорилго						
	Мэргэжлийн боловсон хүчин болох	Монголд ахисан түвшинд суралцах	Солонгост ахисан түвшинд суралцах	Солонгост ажиллаж амьдрах	Хэлний мэдлэгээ дээшлүүлэх	Диплом л авах	Нийт
Солонгос хэл сонгосон шалтгаан	Хэрэглэгчдийн тоо	14 (43.8%)	0 (0.0%)	10 (31.3%)	3 (9.4%)	4 (12.5%)	32 (100.0%)
	Хобби, сонирхол	20 (25%)	0 (0.0%)	21 (26.3%)	27 (33.8%)	11 (13.8%)	80 (100.0%)
	Дуртай жүжигчний бүтээл	4 (23.5%)	0 (0.0%)	5 (29.4%)	5 (29.4%)	1 (5.9%)	17 (100.0%)
	Солонгосын соёл, зан заншил	0 (0.0%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	1 (100%)	0 (0.0%)	1 (100.0%)
	Сурахад хялбар	5 (20.8%)	1 (4.2%)	12 (50%)	5 (20%)	1 (4.2%)	24 (100.0%)
	Дуудлага зөөлөн	1 (14.3%)	0 (0.0%)	0 (0.0%)	3 (42.9%)	1 (14.3%)	7 (100.0%)
	Нийт	44 (27.3%)	1 (0.6%)	48 (29.8%)	44 (27.3%)	18 (11.2%)	161 (100.0%)
	Chi-Square (p)	43.150* (.013)**					

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

4. ДҮГНЭЛТ

Судалгааны үр дүнд үндэслэн солонгос хэл суралцагчдын мэргэжил сонгохтой холбоотой асуудлуудыг дараах байдлаар нэгтгэн дүгнэв.

Солонгос хэлний орчуулагч, солонгос судлал, солонгос хэлний багш 3 мэргэжлээр суралцагсдын тал шахам хувь буюу 49.7% нь хобби, сонирхолдоо хөтлөгдөн солонгос хэлийг сонгон суралцаж байгаа 3 мэргэжлийн оюутнуудын аль аль нь мэргэжлээрээ ажиллахыг хүсэж байгаа нь эерэг үзэгдэл байна.

Судалгаанд хамрагсдын сонгон суралцаж буй аль ч мэргэжлийн хувьд дийлэнх (солонгос хэл орчуулагч 85.3%, солонгос хэлний багш 87%, солонгос судлал 88.9%) нь эмэгтэй оюутан байгаагаас харахад олон улсад гарч байгаа мэргэжлийн хүйсийн ялгаа манай нийгэмд ч маш тодорхой харагдаж байна. Өмнөх судалгаануудаас харахад мэргэжлүүдийг хүйсээр ялгах асуудал нь жендерийн хэвшмэл ойлголт нөлөөлж байгааг өгүүлсэн байдаг (Хөөрхөн зүрх ТББ:2023)¹.

¹ Бага наснаас эхлэн жендерийн үзэл баримтлалаас хамаарч ялгаатай боловсролыг олгох, тоглож буй тоглоом, сонирхон суралцах сэдвийг хязгаарладаг. Мөн гэр бүл, нийгмийн хүрэн дэх хэвшмэл ойлголтоор дамжуулан тухайн хүний хувийн хүсэл сонирхол, мэргэжил сонголт, ажлын байрны талбарт тэгш бус боломжийг бий болгох дам болон шууд нөлөөг үүсгэдэг байна. Жишээ нь эмэгтэй хүүхдүүдийг хүнтэй ажилладаг, гүйцэтгэх шатны албан тушаалд илүүтэй ажиллахыг шаарддаг. Харин эсрэгээрээ

Хэдийгээр тус судалгааны үр дүнд солонгос хэлний багш, солонгос хэлний орчуулагч, солонгос судлал мэргэжлээр суралцагчдын 49.7% нь солонгос хэл сурах хүсэл сонирхолдоо хөтлөгдөн мэргэжлээ сонгосон хэдий ч тухайн мэргэжлээс шалтгаалан тухайлбал, солонгос судлал, солонгос хэлний багш мэргэжлийн хувьд гэр бүлийн шахалт багагүй хувь (30 гаран)-ийг эзэлж байгаа нь ЕБС-ийн багш гэх мэт нийгэм, хүмүүнлэгийн салбарын мэргэжил бол эмэгтэй хүнд зохимжтой гэж үздэг нийгмийн хандлагатай холбоотой гэж үзэж болно.

Суралцагчийн сонгон суралцаж байгаа мэргэжил ба сургууль, мэргэжил ба курс, мэргэжил ба мэргэжлийн давуу тал, мэргэжил ба сургуулийн онцлог, мэргэжил ба ажиллах хүсэл, мэргэжил ба бусдын нөлөө, мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан, мэргэжил ба суралцагчдын цаашдын зорилго, солонгос хэл сонгосон шалтгаан ба суралцагчдын цаашдын зорилго хооронд хамаарал байгаа эсэхийг солбицлын шинжилгээ хийж, ач холбогдлын түвшнийг шалгав. Үүний үр дүнд мэргэжил ба сургуулийн онцлог, мэргэжил ба мэргэжлээрээ ажиллах хүсэл, мэргэжил ба бусдын нөлөө, мэргэжил ба солонгос хэл сонгосон шалтгаан, мэргэжил ба суралцагчдын цаашдын зорилгын хооронд хамаарал

эрчүүдэд дэвшилтэт технологитой ажиллах, оюуны өндөр чадамж шаардсан, шийдвэр гаргах түвшний ажлын байруудад ажиллах боломж өндөр байдаг байна.

байхгүй байна. Харин мэргэжил ба сургууль, мэргэжил ба курс, мэргэжил ба мэргэжлийн давуу талын хооронд хамаарал байгаа нь мэргэжлийн давуу талаас шалтгаалаад сургууль, мэргэжлээ сонгодог болохыг харуулж байна. Солонгос хэлний багшийн мэргэжлээр суралцаж буй оюутнууд мэргэжлийнхээ онцлогийг “мэргэжлээрээ ажиллах боломж өндөр” гэж үзэж байгаа бол солонгос хэлний орчуулагч, солонгос судлалаар суралцаж байгаа оюутнууд “солонгост суралцах боломж өндөр” гэдгийг илүүд үзэж байна. Мөн солонгос хэлийг сонгон суралцсан шалтгаан ба суралцагчдын зорилгын хооронд хамаарал байна. Солонгос хэлийг сонгон суралцахад хүргэсэн “солонгос хэл хэрэглэгчдийн тоо, хобби сонирхол, дуртай жүжигчний бүтээл, солонгосын соёл, зан заншил, сурахад хялбар, дуудлага зөөлөн” зэрэг бүх хүчин зүйлс суралцагчдыг мэргэжлийн боловсон хүчин болох, солонгост ахисан түвшинд суралцах, тэнд ажиллаж амьдрах зорилго руу хөтөлж байна. Нэг үгээр хэлбэл судалгаанд хамрагсад өөрсдийн хүсэл сонирхолдоо хөтлөгдөн солонгос хэлийг сонгон сурч байгаа ба тэдний цаашдын зорилго бол солонгост ахисан түвшинд суралцаж, тэнд ажиллаж амьдрах явдал юм. Үүнд нэг талаас БНСУ-аас гадаад оюутнуудад баримталж байгаа бодлого нөлөөлж байна гэж таамаглаж болох ба энэ талаар цаашид судалгаа хийвэл сонирхолтой үр дүн гарна гэж найдаж байна.

Солонгос хэлийг сонгон суралцаж байгаа оюутнуудын дийлэнх нь 2+2 болон оюутан солилцоо зэрэг хөтөлбөрт хамрагдан солонгос улсад суралцах юмуу үргэлжлүүлэн ахисан шатны сургалтад хамрагдан тэндээ удаан хугацаагаар ажиллаж амьдрах сонирхолтой байна. Иймд гадаадад боловсрол эзэмшиж амьдрах нь хувь хүний сонголт, эрх хэдий ч эх орондоо ирж ажиллаж амьдрахгүй байх нь улс эх орны ажиллах хүчин болоод нийгэм, эдийн засагт сөргөөр нөлөөлөх талтай. Цаашлаад харийн нутагт эх хэл болон өв соёлоо умартах, үр хүүхдэдээ өвлүүлэхгүй байх нь эх хэлний дархлаанд сөрөг үр дагавар учруулах магадлалтайг цаашид анхаарах хэрэгтэй байна.

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛЫН ЖАГСААЛТ

1. Бат-Эрдэнэ, П. (2021). Ахлах ангийн сурагчдын мэргэжил сонголтод эцэг эхийн үзүүлэх нөлөө, Уб., ОУУБИС,
2. Баярзул, Б. (2021). Ахлах ангийн сурагчдын мэргэжил сонголтонд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг судалсан нь, Уб., ОУУБИС,
3. Баярмагнай, Б. (2013). Мэргэжил сонголтод нөлөөлөх хүчин зүйлс, бизнесийн байгууллагын оролцоо, Уб., ОУУБИС,
4. Болормаа, Б., Оюунсүрэн, Б., Алтангэрэл, Ч., Цолмон, Ч. (2015). Ахлах ангийн сурагчдын мэргэжил сонголтыг судалсан нь, Уб., Анагаахын шинжлэх ухааны INNOVATION сэтгүүл,
5. Дашбалжин, М. (2022). Сэтгэл судлалын мэргэжлээр суралцаж буй оюутнуудын мэргэжил сонголтод хийсэн судалгааны үр дүн, Уб., МУИС ,
6. Жаргалмаа, Д. (2017). “Оюутны мэргэжил сонголтын шийдвэр гаргалтад нөлөөлөх хүчин зүйлсийн судалгаа”, МУИС,
7. Хулан-Үжин, О. (2013). Солонгосын соёлын урсгал орчин үеийн Монголд нөлөөлөх нь ,Уб., ОУУБИС,
8. Хөөрхөн зүрх ТББ (2023). Сурагчдын мэргэжил сонголтод жендерийн хэвшмэл ойлголт нөлөөлөх нь, Хөөрхөн зүрх ТББ,
9. Пүрэвсүрэн, Г. (2012). Оюутны мэргэжил сонголтын сэдлийн талаарх онол арга зүйн асуудалд, МУБИС-ийн Лавай сэтгүүл, ЭШБ (12):176–180,
10. Цогзолмаа, Н. (2014). Мэргэжил сонголтын чиг баримжааг судалсан нь, МУБИС-ийн Лавай сэтгүүл, ЭШБ (14):77–82,
11. Эрдэнэчулуун, Д. (2019). Мэргэжил сонголтын сэтгэл зүйн үндэс, Уб., Соёмбо,